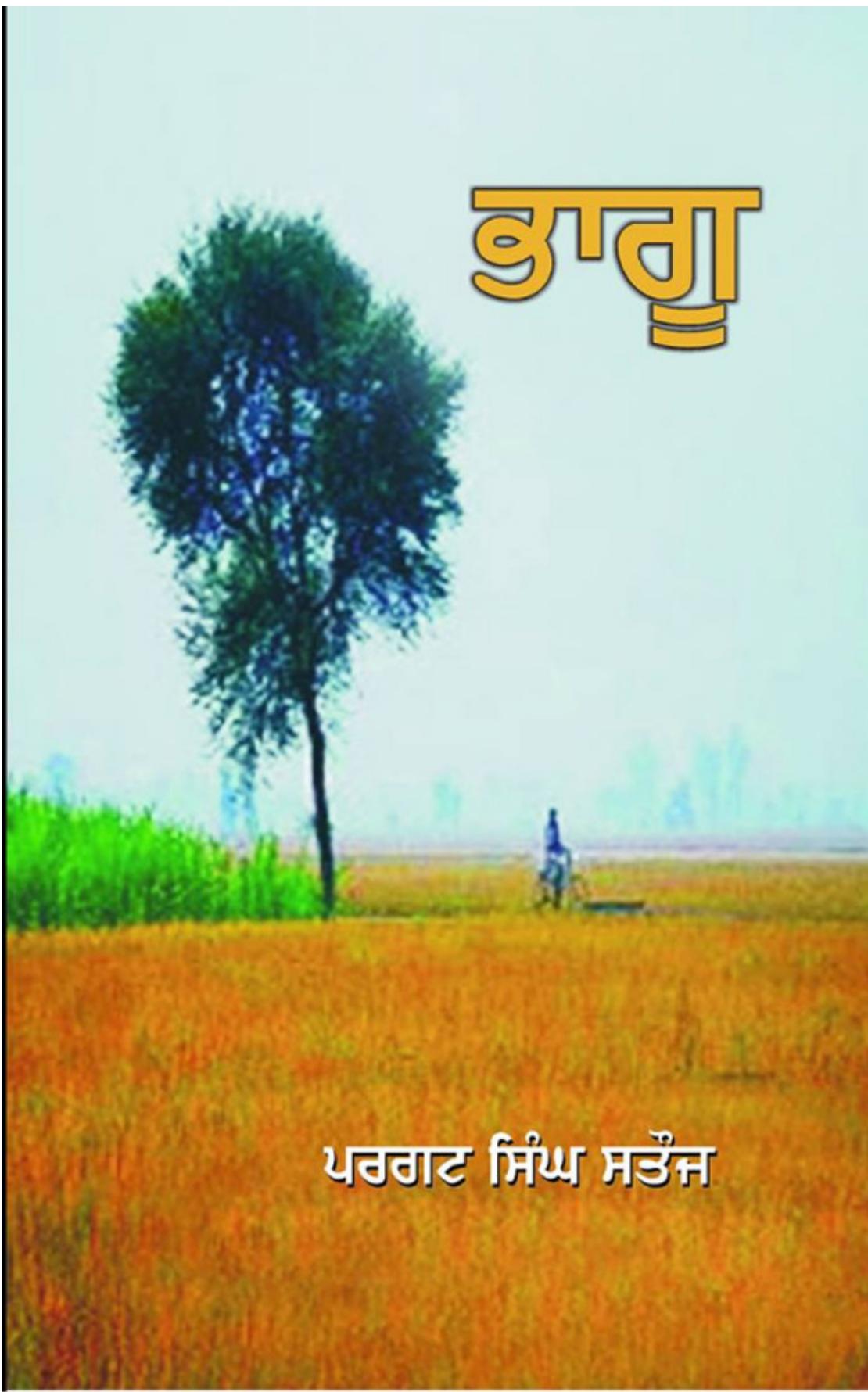

ਭਾਗ

ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ਸਤੌਜ

ଡାର୍ଶନିକ

(ନାଟ୍କ)

ਇਸੇ ਕਲਮ ਤੋਂ :

1. 'ਤੇਰਾ ਪਿੰਡ' ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ (2008)
2. ਤੀਵੀਆਂ ਨਾਵਲ ਜਨਵਰੀ 2012, ਮਾਰਚ 2012, ਫਰਵਰੀ 2013 ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਦਾ ਯੁਵਾ ਪੁਰਸ਼ਕਾਰ ਜੇਤੂ
3. ਗਲਤ-ਮਲਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 2014

ਭਾਗੂ

(ਨਾਵਲ)

ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ਸਤੈਜ

ਸਮਰਪਿਤ

ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਲਿਖਤਾਂ ਪੜ੍ਹੋ ਕੇ
ਮੈਂ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਪਗਡੰਡੀ 'ਤੇ ਤੁਰਨਾ ਸਿੱਖਿਆ
ਉਸ ਮਹਾਨ ਲੇਖਕ
ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ

ੴ

1.

ਚਾਰੇ ਮੰਹ ਪੈ ਹਟਿਆ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਸੀ। ਹਵਾ ਜਿਵੇਂ ਰੁੱਸ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਦਰੱਖਤਾਂ ਦਾ ਪੱਤਾ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹਿਲਦਾ। ਅੱਜ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਬਾਗਲਾਂ 'ਚ ਖੜ੍ਹੇ ਪਸੂ ਗਿੱਠ-ਗਿੱਠ ਦੀਆਂ ਜੀਭਾਂ ਕੱਢੀ ਹੱਕਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਬੁੱਢੇ-ਠੇਰੇ, ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਸੱਥ ਵਿਚਲੇ ਬੋਹੜ ਥੱਲੇ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਕੁਝ ਤਾਸ ਦੇ ਸੌਕੀਨ ਢਾਈਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਤਾਸ ਕੁੱਟਣ ਲੱਗ ਪਏ ਤੇ ਕੁਝ ਰਾਤੀਂ ਮੱਛਰ ਦੇ ਸਤਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਕੇ, ਮੇਡੇ ਧਰੇ ਪਰਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਲਾ ਕੇ ਘੂਕ ਸੌਂ ਗਏ। ਮੱਛਾਂ ਨੂੰ ਸੰਨੀ ਕਰਕੇ ਭਗਵਾਨ ਵੀ ਇਸ ਸੱਥ ਵਿਚਲੀ ਢਾਈ ਵਿਚ ਜਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਪੰਜ ਕੁ ਵਜੇ ਮੱਛਾਂ ਨੂੰ ਕੱਖ ਪਾਉਣ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਫਿਰ ਵਾਪਿਸ ਮੁੜ ਆਇਆ ਸੀ। ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸਨੇ ਮਸ਼ੀਨ ਅੱਗੋਂ ਮੱਕੀ ਦੇ ਕੁਤਰੇ ਦਾ ਟੋਕਰਾ ਭਰ ਲਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਬਾਹੋਂ ਨਾਲ ਉਗਾਸ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੱਗੇ ਲੱਕ 'ਤੇ ਟਿਕਾ ਲਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਮੱਛਾਂ ਦੀ ਖੁਰਲੀ ਵਿਚ ਜਾ ਉਲੱਦਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਮੱਛਾਂ ਇਕ ਦੂਜੀ ਤੋਂ ਕਾਹਲੀ ਕੱਚੀ ਮੱਕੀ ਨੂੰ ਬੂਥਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ "ਐ ਮੇਰੇ ਸਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ" ਆਖ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਦੀਆਂ ਬੂਥਾਂ 'ਤੇ ਇਕ-ਇਕ ਮੁੱਕੀ ਜੜ ਦਿੱਤੀ। ਮੱਛਾਂ ਨੇ ਹਰੇ ਤੋਂ ਬੂਥਾਂ ਹਟਾ ਲਈਆਂ, ਉਸਨੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਖੁਰਲੀ ਵਿਚਲੀ ਸੰਨੀ ਵਿਚ ਹੱਥ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਾਂ ਤੋਂ ਅੱਖ ਬਚਾ ਕੇ ਬਰਾਂਡੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਅੱਧ ਪੁਰਾਣਾ ਸਾਈਕਲ ਚੁੱਕਿਆ, ਹੱਥ ਨਾਲ ਦੱਬ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਟਾਇਰਾਂ ਦੀ ਹਵਾ ਜਾਂਚੀ, ਫਿਰ ਅੱਡੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬਾਰ ਅੱਗਿਉਂ ਚੀਮਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੜਕ ਪਾ ਲਿਆ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਲੰਘ ਕੇ ਟੇਭਾ ਆ ਗਿਆ। ਟੇਭੇ ਤੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਵਿਆਂ ਵਿਚਲਾ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਵਾਂਗ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਵੱਡਾ ਪਿੱਪਲ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਪਿੱਪਲ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹਟਵਾਂ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਜੰਡ ਸੀ। ਇਹ ਜੰਡ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਆਪਣੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਵਿਚ ਲਕੋਈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਸੂਰਜ ਇਸਨੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਛਿਪਦੇ ਵੇਖੇ। ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਮਚਦੇ ਸਿਵਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਅਸਮਾਨੀ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਵੇਖੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁ ਦੇ ਸਿਵਿਆਂ ਦੀ ਅੱਗ ਸੇਕਣੀ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸਾਈਕਲ ਸੜਕ ਤੋਂ ਉਤਾਰ ਕੇ ਨਵੀਂ ਪਿੰਡੀ ਨੂੰ ਮੁੜਦੇ ਕੱਚੇ ਪਹੇ ਪਾ ਲਿਆ। ਸੜਕ ਤੋਂ ਪਹੇ 'ਤੇ ਉਤਰਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਨਵੀਂ ਪਿੰਡੀ ਦੇ ਘਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪਿੰਡੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਕੋਈ ਅਜਨਬੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸ਼ਾਂਤਪੁਰ 'ਚੋਂ ਆ ਕੇ ਇਥੇ ਵਸੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿੰਡ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਵਗਦਾ ਚੋਆ ਬਰਸਾਤਾਂ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ ਉਛਲ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਆ ਵੜਦਾ ਸੀ। ਨੀਵੇਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਰ ਨਾ ਛਲਦੇ ਛਿੱਗ ਪੈਂਦੇ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਰੋਪੀ ਤੋਂ ਡਰਦਿਆਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਉੱਚੀ ਜਗਾ 'ਤੇ ਘਰ ਆ ਪਾਏ। ਇਹ ਥਾਂ ਟਿੱਬੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਸਤੀ ਮਿਲ ਗਈ ਤੇ ਕੁਝ ਵਿਹਲੀ ਪਈ ਸ਼ਾਮਲਾਟ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਗੋਰੇ-ਪਾਥੀ ਨੂੰ ਥਾਂ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਰ ਨੇ ਇਕ ਨਵਾਂ ਪਿੰਡ ਹੋਣ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਸੀ।

ਪਹੇ ਵਿਚ ਸਾਈਕਲ ਰੁਕਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਕਾਠੀ ਤੋਂ ਡੰਡੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਰਿਕਸਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਂਗ ਛੂਲ-ਛੂਲ ਪੈਡਲ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਸਦਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸਾਰ ਫੁਕਾਰੇ ਵਾਂਗ ਵੱਜਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਜਦ ਸਾਈਕਲ ਰੇਤਾ ਲੰਘ ਕੇ ਪੱਕੇ ਵਿਚ ਜਾ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਉਹ ਪੁੱਠੀ ਹਥੇਲੀ ਨਾਲ ਪੁੜ੍ਹਪੁੜੀਆਂ ਤੋਂ ਮੁੜ੍ਹਕਾ ਪੂੰਝਦਾ ਕਾਠੀ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਸਾਹਮਣੇ ਕਰਮੀ ਕਾ ਘਰ ਦਿਸਿਆ, ਕਿਸੇ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਡਰ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ, "ਬੋਲੀ! ਮੈਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਐਡਾ ਮੂੰਹ ਸਜਾ ਲੂ! ਕਹੂ, ਐਨੇ ਦਿਨ ਨੀ ਆਇਆ ਉਏ!" ਮੈਂ ਵੀ ਕਿੰਨੇ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਨੀ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਕੀ ਬਹਾਨਾ

ਲਾਉਂ? ਚੱਲ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬਹਾਨਾ ਤਾਂ ਲੱਭਣਾ ਬੀ ਪਉਂ।" ਉਹ ਕਰਮੀ ਦੇ ਸੱਤ ਅਸਮਾਨੀ ਚੜ੍ਹੇ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਠੰਡਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਸੇ ਬਹਾਨੇ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬ ਦਿੰਦਾ, ਬਾਹਰਲਾ ਬਾਰ ਲੰਘ ਕੇ ਅੰਦਰ ਆ ਗਿਆ।

ਸਾਹਮਣੇ ਉਟੇ ਕੋਲ ਬੈਠੀ ਕਰਮੀ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਬੈਠੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕੁੜੀ ਮਾਂਜੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਬੱਠਲ ਵਿਚ ਧੋ-ਧੋ ਟੋਕਰੇ ਵਿਚ ਰੱਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਅੰਦਰੋਂ ਹਿੱਲ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਹੋਸ਼ ਗੁੰਮ ਕਰਦੀ ਖੁਬਸੁਰਤੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵੇਖੀ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, "ਹੈ! ਐਨੀ ਸੋਹਈ ਕੁੜੀ...ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਦੇਖੀ ਨਾ। ਕਿਸੇ ਚਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ 'ਚੋਂ ਨਾ ਹੋਵੇ...।" ਉਹ ਇਸੇ ਉਲੜਣ ਵਿਚ ਅਨੁਮਾਨ ਜਿਹੇ ਲਗਾਉਂਦਾ ਕਰਮੀ ਕੋਲ ਜਾ ਖਤ੍ਰਿਆ।

"ਕਰਮੀ!" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ।

ਕਰਮੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੋਰੇ ਮੱਥੇ ਉਪਰ ਪਤਲੀਆਂ ਤਿਉੜੀਆਂ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਆਪਣਾ ਹੇਠਲਾ ਬੁੱਲ੍ਹ ਬੋੜਾ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਢੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮੂੰਹ ਘੁੰਮਾ ਲਿਆ ਪਰ ਉਸਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਮਨ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਪਲ-ਪਲ ਕਾਹਲਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਕਰਮੀ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੁਣ ਲੈ, ਫੇਰ ਚਾਰੇ ਕੁਛ ਮਰਜ਼ੀ ਕਹਿ ਲੀਂ।" ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਭਗਵਾਨ ਉਸ ਅੱਗੇ ਮੀਂਹ 'ਚ ਭਿੱਜੀ ਗਾਂ ਵਾਂਗ 'ਕੱਠਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ।

"ਹਾਂ, ਦੱਸ ਫੇਰ!" ਕਰਮੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦੀਆਂ ਤਿਉੜੀਆਂ ਢਿੱਲੀਆਂ ਪੈ ਗਈਆਂ।

"ਮੈਨੂੰ ਸਾਡੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਭੂਆ ਕੋਲ ਭੇਜ ਤਾਂ ਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਹਾਉਣ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ ਬਹਾਨਾ ਕਰਮੀ ਅੱਗੇ ਪਰੋਸ ਦਿੱਤਾ। ਕਰਮੀ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਸੱਚ ਮੰਨ ਕੇ ਸੁਲੂਕ ਕਰ ਲਈ।

"ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਤੜਕੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਆਈ।" ਉਸਨੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਅਜੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਏਨਾ ਛੇਤੀ ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਈ, ਫੇਰ ਉਸਨੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਹੈ।

"ਚੰਗਾ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਆਜੂੰਗਾ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥ ਕਰਮੀ ਅੱਗੇ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ।

ਕੋਲ ਬੈਠੀ ਕੁੜੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਕਰਮੀ ਦੀ ਨੋਕ-ਝੋਕ ਸੁਣ ਕੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਮਿੰਨਾ-ਮਿੰਨਾ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਨਖਰੇ ਜਿਹੇ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ। ਕੁੜੀ ਦੀ ਅਸਮਾਨੇਂ ਪਹਿੰਦੇ ਲਾਹੁੰਦੀ ਤੱਕਣੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਧੜਕਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਦਾ ਭਾਂਬੜ ਬਾਲੁ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਦੇ ਪੈਰ ਖਿੜਕ ਗਏ।

"ਨੀ ਕੋਈ ਕੰਮ ਧੰਦਾ ਵੀ ਕਰੋਗੀਆਂ ਜਾਂ ਐਮੇਂ ਬੈਠੀਆਂ ਜੱਕੜ ਮਾਰੀ ਜਾਓਗੀਆਂ।"

ਕਰਮੀ ਦੀ ਮਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਜਿਹੀ ਆ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਮੇਲੇ 'ਚ ਰੁਲੀ ਗਾਂ ਵਾਂਗ ਡੋਰ-ਭੋਰ ਹੋਏ ਖੜ੍ਹ ਨੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ। ਕਰਮੀ ਦੀ ਮਾਂ ਬੱਠਲ ਬਾਰ ਦੇ ਕੋਲੇ ਕੋਲ ਰੱਖ ਕੇ, ਮੂੰਹ 'ਚ ਦਾਣੇ ਜਿਹੇ ਭੁੰਨਦੀ ਨਲਕੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧੋਣ ਲੱਗ ਪਈ।

"ਬੇਬੇ ਮਸਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਭਾਗੂ ਆਇਐ, ਤੁੰ ਉਈਂ ਆ ਕੇ 'ਗਾਜਰਾਂ 'ਚ ਗਾਧਾ' ਲਿਆ ਛੱਡਿਆ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਹੱਥ ਬੱਠਲ ਵਿਚ ਧੋ ਕੇ ਚੁੰਨੀ ਦੇ ਲੜ ਨਾਲ ਪੁੰਡ ਲਏ।

ਕਰਮੀ ਦੀ ਮਾਂ ਸੁਰਜੀਤ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੈਣ-ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਗੂੜੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਦ ਵੀ ਭਾਗੂ ਆਉਂਦਾ, ਕਰਮੀ ਸਭ ਕੰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਉਸਦੇ ਦੁਆਲੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ। ਫਿਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਛੇੜ ਬਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਉਹ ਕਦੇ ਮੁਕਦੀਆਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਦਿਸਦਾ। ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਕਦੇ ਉਹ ਮੀਂਹ ਦੇ ਧੋਤੇ ਫੁੱਲ ਵਾਂਗ ਖਿੜ-ਖਿੜ

ਹੱਸਣ ਲਗਦੇ ਤੇ ਕਦੇ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਹੋਰ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨਲਕੇ ਉਪਰ ਹੱਥ ਧੋ ਕੇ ਕਮਰੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਵੜੀ।

"ਬਹਿ ਜਾ ਭਾਗੂ ਕਿਉਂ ਭੱਜਣ ਆਲਿਆਂ ਮਾਂਗੂ ਖੜ੍ਹੈ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਮੰਜੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ।

"ਚੌੜੀ ਹੋ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਬੁਲਾ ਲੈਨੀ ਐਂ, ਜਿੱਦੋਂ ਵਿਆਹੀ ਗਈ, ਸਾਡੇ ਘਰੇ ਆਪ ਇਕ ਦਿਨ ਵੀ ਨੀ ਆ ਕੇ ਛਿੱਪਣਾ।" ਭਗਵਾਨ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਬੈਠੀ ਕੁੜੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਬੈਠ ਗਿਆ।

"ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਦੇਖ ਲਾਂਗੇ ਵੱਡੇ ਨਾਢੂ ਖਾਂ ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਆਗੀ ਨਾ ਕੋਈ ਤੇਰੇ ਝਬਰੀਟੀ ਜੀ, ਫੇਰ ਪੁੱਛੂੰ! ਉਹਦੇ ਬਿਨਾਂ ਖੰਘਣਾ ਵੀ ਨੀ। ਮਗਰ-ਮਗਰ ਪੂਛ ਮਾਰਦਾ ਫਿਰਿਆ ਕਰੋਗਾ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਵਕੀਲਾਂ ਵਾਂਗ ਤੁਰੰਤ ਮੋੜ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਮੂਹਰੇ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖੂੰ ਮੂਹਰੇ....ਤੀਰ ਮਾਂਗੂ ਸਿੱਧੀ ਕਰਲੂੰ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਹੀ ਹਿੱਕ ਉਭਾਰਦਿਆਂ ਉੱਗਲੀ ਹਵਾ ਵਿਚ ਤੀਰ ਵਾਂਗ ਸਿੱਧੀ ਕਰ ਲਈ। ਨਾਲ ਬੈਠੀ ਕੁੜੀ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਹੱਸ ਪਈ।

"ਚੱਲ ਆਉਣ ਦੇ ਵੇਲਾ ਵੇਖਲਾਂ ਗੇ ਤੈਨੂੰ ਵੀ।" ਕਰਮੀ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਮੇਢੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰਦੀ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਬੈਠ ਗਈ। ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਮੰਜੇ ਦੀ ਘੁਣ ਖਾਧੀ ਬਾਹੀ 'ਚਰ....ਰ....ਰ' ਕਰਦੀ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਟੁੱਟ ਗਈ। ਕਰਮੀ ਤੇ ਉਸਦੀ ਸਹੇਲੀ ਵਿਚਕਾਰ ਬੈਠੇ ਭਗਵਾਨ ਉਪਰ ਜਾ ਛਿੱਗੀਆਂ। ਕੁੜੀ ਦੀ ਉਭਰੀ ਹਿੱਕ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਪੁੜ ਵਰਗੀ ਛਾਤੀ ਨੂੰ ਛੋਹ ਗਈ। ਇਹ ਛੋਹ ਦੋਵੇਂ ਜਵਾਨ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਕੰਬਣੀ ਛੋੜ ਗਈ। ਕੁੜੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਝਟਕੇ ਵਾਂਗ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ। ਅਨੰਦਿਤ ਸਰਮ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਚਿਹਰਾ ਸੂਹੇ ਫੁੱਲ ਵਾਂਗ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਨੀ ਚਾੜ੍ਹਤਾ ਚੰਦਾ।" ਬਾਹੀ ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਖੜਕ ਸੁਣ ਕੇ ਸੁਰਜੀਤ ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਗੇਲੀ ਵਾਂਗ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ। ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਕੁੜੀ ਸੁਰਜੀਤ ਦੇ 'ਚੰਦ ਚਾੜ੍ਹਨ' ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਉਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਗੁੱਸਾ ਮੁਸਕਰਾ ਪਈ।

"ਇਹਨੇ ਤੋੜਿਐ ਵਾਜੇ ਨੋ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਸ਼ਰਾਰਤ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਵੱਲ ਹੱਥ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਲੈ ਦੇਖ ਲੇ ਲੋਕੇ, ਉਈਂ ਭਲੇ ਬੰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਐਡੇ-ਐਡੇ ਦੂਸ਼ਣ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਤੀ ਤਾਈ, ਇਹੀ ਬਾਅਦ 'ਚ ਆ ਕੇ ਬੈਠੀ ਐ।" ਫਿਰ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਨੀਵੀਂ ਸੁਰ 'ਚ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਰਮੀ ਵੱਲ ਘਸੁੰਨ ਵੱਟਿਆ, "ਖੀਰ 'ਚ ਕੋਕੜੂ।"

"ਕਿਰਨਾ ਆ ਚੱਲੀਏ।" ਬਾਹਰ ਸਾਈਕਲ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਚਾਲੀ ਕੁ ਸਾਲ ਦੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ।

"ਚੰਗਾ ਕਰਮੀ।" ਕਿਰਨਾ ਲਿਫਾਂਡਾ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਪਈ।

"ਨੀ ਬਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੋਰ, ਘਰੋਂ ਕੀ ਛੋਪ ਕੱਤਣੈ।" ਕਰਮੀ ਉਸਨੂੰ ਅਜੇ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਅੱਗੋਂ ਕੁਝ ਬੋਲੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਕਿਰਨਾ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ।

"ਭਾਗੂ ਆ ਜਾ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਕੋਲੇ ਬੈਜਾ, ਮੈਂ ਰੋਟੀ ਲਾਹੂਣੀ ਐਂ, ਤੂੰ ਰੋਟੀ ਖਾਈਂ ਨਾਲੇ ਕੋਈ ਸੁਣਾਈਂ ਨਮੀਂ ਤਾਜ਼ੀ।" ਕਰਮੀ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਮੱਲੇ-ਮੱਲੀ ਚੌਂਕੇ ਕੋਲ ਲੈ ਗਈ ਤੇ ਕੋਲ ਪਈ ਫੱਟੀ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਫੁੱਟ ਵਰਗੇ ਗੇਰੇ ਪੈਰ ਨਾਲ ਰਿਸਕਾ ਕੇ ਉਸ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਭਗਵਾਨ ਫੱਟੀ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਕਰਮੀ ਉਟੇ ਉਪਰ ਪਈ ਪਚਾਂਤ ਚੁੱਕ ਕੇ ਅੰਦਰ ਆਟਾ ਲੈਣ ਚਲੀ ਗਈ।

ਕਿਰਨਾ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਉਹ ਖੂਬਸੂਰਤ ਚਿਹਰਾ ਅਜੇ ਤੱਕ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ। 'ਕਿਰਨਾ!' ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਸਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸਨੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਮਾਕਲ ਕੁੜੀ ਵਾਂਗ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ। ਉਹ ਇਸ ਸੋਹਣੀ ਸੂਰਤ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਉਲੜੀ ਤਾਣੀ ਵਾਂਗ ਉਲਝਿਆ ਪਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਉਸਨੂੰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਸਿਰਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ ਸੀ।

"ਇਹ ਕੁੜੀ ਕੋਣ ਤੀ?" ਉਸਨੇ ਕਰਮੀ ਨੂੰ ਆਟਾ ਲਈ ਆਉਇਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ।

"ਕੋਣ? ਇਹ ਕਿਰਨਾ!"

"ਹਾਂ।"

"ਇਹ ਤਾਂ ਭੰਗੂਆਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਐ, ਜਿਹੜਾ ਤੇਲਾਵਾਲ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹ 'ਚ ਘਰ ਆਉਂਦੈ।" ਉਹ ਆਟਾ ਗੁੰਨਣ ਲੱਗ ਪਈ।

"ਅੱਛਾ! ਅੱਛਾ!" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ। ਉਸਨੇ ਇਸ ਕੁੜੀ ਦੇ ਹੁਸਨ ਦੇ ਚਰਚੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਰ ਗਲੀ ਮੌਜੂਦੇ 'ਤੇ ਸੁਣੇ ਸਨ ਪਰ ਉਸਨੇ ਅੱਜ ਇਸਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਦਾ ਹਰ ਮੁੰਡਾ ਇਸ ਸੱਜਰੀ ਮਹਿਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਰਲੇ-ਮੱਛੀ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਸੱਜਰੇ ਖਿੜੇ ਗੁਲਾਬ ਵਰਗਾ ਗੁਲਾਬੀ ਚਿਹਰਾ, ਹਰਨੀ ਵਰਗੀਆਂ ਜਗਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ, ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਕਾਲੇ ਨਾਗ ਵਾਂਗ ਮੇਲ੍ਹਦੀ ਲੰਬੀ ਗੁੱਤ ਹਰ ਇਕ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਡੰਗ ਸੁੱਟਦੀ। ਉਸਦੇ ਸੂਹੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਹਰ ਜਵਾਨ ਦਿਲ ਪਿਆਰ ਦੇ ਬੋਲ ਸੁਣਨ ਲਈ ਉਤਾਵਲਾ ਸੀ। ਜਦ ਉਹ ਮੁਰਗਾਬੀ ਵਾਂਗ ਤਰਦੀ, ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਢਾਣੀ ਕੋਲ ਦੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਹਰ ਕੋਈ ਦਿਲ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਠੰਡੇ ਸਾਹ ਭਰਦਾ।

"ਭਾਗੂ! ਉਏ ਭਾਗੂ!!" ਕਰਮੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੌਲੀ ਤੇ ਫਿਰ ਉੱਚੀ ਦੇਣੇ ਕਿਹਾ, "ਕਿਹੜੇ ਪਰੀਆਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਗੁਆਚ ਗੇ।"

"ਹੈਂ! ਨਹੀਂ।" ਭਗਵਾਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰਖਕਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅੱਭੜਵਾਰੇ ਉਠਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ, "ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਦੇਖੀ ਨੀ, ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦੀ ਤੀ?"

"ਹਾਂ, ਆਪਣੀ ਭੂਆ ਕੋਲੇ ਰਹਿੰਦੀ ਤੀ, ਵੀਹ-ਪੱਚੀ ਕੁ ਦਿਨ ਹੋਏ ਨੇ ਆਈ ਨੂੰ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਰੋਟੀ ਵੇਲ ਕੇ ਤਵੇ ਉਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤੀ।

"ਇਹ ਇਹਦਾ ਕੀ ਲਗਾਵੈ ਜਿਹੜਾ ਇਹਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ।"

"ਤੂੰ ਨੀ ਜਾਣਦਾ ਇਹਨੂੰ?" ਕਰਮੀ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਭਰੀਆਂ ਸੁਆਲੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਪਰ ਗੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ।

"ਜਾਣਦਾ ਤਾਂ ਹੈਗਾਂ ਪਰ ਅੰ ਨੀ ਪਤਾ ਵੀ ਇਹ ਇਹਦਾ ਕੀ ਲਗਾਵੈ।" ਭਗਵਾਨ ਛਟੀ ਦੇ ਡੱਕੇ ਨਾਲ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲਕੀਰਾਂ ਵਾਹੁਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਇਹ ਇਹਦਾ ਬਾਪ ਐ ਵਾਜਿਆ। ਖਾਸ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਰੱਖਿਆ ਕਰਾ।" ਕਰਮੀ ਦੀਆਂ ਬੋਜੀ ਅੱਖਾਂ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਿਰਨਾ ਪ੍ਰਤੀ ਪਲ ਰਹੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਖੁਰਚ-ਖੁਰਚ ਕੇ ਵੇਖ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

"ਕਰਮੀ ਭੈਣੇ, ਇਕ ਗੱਲ ਕਰਾਂ, ਮੰਨੋਗੀ?" ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਜੋਰ-ਜੋਰ ਦੀ ਧੜਕਿਆ।

"ਕਰਮੀ ਭੈਣ!" ਕਰਮੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਮੁੰਹ ਚਿੜਾ ਦਿੱਤਾ, "ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੋਣੀ, ਜਿਹੜਾ ਕਰਮੀ ਭੈਣ-ਭੈਣ ਕਰੀ ਜਾਨੋ।" ਚਾਹੇ ਕਰਮੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਉਸਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਸੁਆਦ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

"ਹਾਂ ਦੱਸ ਮੰਨੂੰਗੀ।" ਕਰਮੀ ਰੋਟੀ ਲਾਹ ਕੇ ਵਿਹਲੀ ਹੋ ਗਈ।

"ਕਰਮੀ!" ਉਸਨੇ ਖੰਪੂਰਾ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਗਲਾ ਤਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਧੜਕਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਕੁਝ ਹਿੰਮਤ ਕਰਕੇ ਬੋਲਿਆ, "ਇਹ ਕ....ਕਿਰਨਾ....।" ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਅੱਧੇ ਸ਼ਬਦ ਮੁੰਹ ਵਿਚ ਹੀ ਦਬ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਫਿਰ ਫੜੱਕ-ਫੜੱਕ ਵੱਜਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਆਹੇ ਆਹੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤੈ, ਮੈਂ ਵੀ ਸੋਚਿਆ ਬਈ ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਏਨਾ ਮਿੱਠਾ ਪਿਆਰਾ ਕਿਉਂ ਹੋਈ ਜਾਂਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੋਡੀ ਚੇਰੀ ਦਾ। ਉਹ ਵੀ ਕਿਮੋਂ ਤੇਰੇ ਕਣੀ ਅੱਖਾਂ ਟੱਡ-ਟੱਡ ਝਾਕਦੀ ਤੀ।"

"ਹੀਂ....ਹੀਂ....।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਹਸਦਿਆਂ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ।

"ਚੰਗਾ ਐਂ ਕਰ ਵਾਜਿਆ, ਆਪਣੀ ਬੂਖੜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੋ ਕੇ ਆਜੀਂ, ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਉਂ।" ਕਰਮੀ ਉਸਨੂੰ ਛੇੜ ਕੇ ਭੱਜਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ।

ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਛੜੱਪਾ ਮਾਰ ਕੇ ਕਰਮੀ ਦੀ ਗੁੱਤ ਜਾ ਫੜੀ, "ਹੁਣ ਬੋਲ, ਕੀ ਬੋਲਦੀ ਤੀ।"

"ਆ....ਈ....ਈ....ਬੇਬੇ....ਏ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਲੰਬੀ ਰੇਕ ਵਿਚ ਚੀਕ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ।

"ਨੀ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਥੋਨੂੰ, ਕਿਉਂ ਝਾਟਮ-ਝੀਟੇ ਹੋਏ ਓ।" ਸੁਰਜੀਤ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ।

"ਬੇਬੇ ਆਹ ਭਾਗੂ ਜਾ ਨੀ ਹਟਦਾ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਨਕਲੀ ਗੁੱਸਾ ਦਿਖਾਇਆ।

"ਮੈਥੋਂ ਨੀ ਥੋਡੇ ਨਾਲ ਨਿਪਟਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਥੋੜਾ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਈ ਇਹੀ ਕੰਮ ਐ।" ਕਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਉਹ ਫੇਰ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਤਾਣੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਈ।

"ਛੱਡ ਮੇਰੀ ਗੁੱਤ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਡੋਲੇ ਵਿਚ ਪੇਲੀ ਜਿਹੀ ਮੁੱਕੀ ਧਰ ਦਿੱਤੀ।

"ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰਾ ਕੰਮ।"

"ਜਾਹ ਵਾਜਿਆ ਕਰਦੂੰ।"

"ਚੰਗਾ ਲੈ ਚੱਕ, ਤੂੰ ਕੀ ਯਾਦ ਰੱਖੋਗੀ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਰਮੀ ਦੀ ਗੁੱਤ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ, "ਚੰਗਾ ਕਰਮੀ ਮੈਂ ਜਾਨਾਂ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਮੀ ਤੋਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗੀ।

"ਭਾਗੂ ਬੱਸ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਹੋਰ ਬਹਿ ਜਾ।"

"ਨਾ ਭਾਈ, ਜਾ ਕੇ ਮੈਸੂਨ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਹੀਲਾ ਕਰਨੈ। ਅਜੇ ਧਾਰਾਂ ਕੱਢਈਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਅੱਧ ਪੁਰਾਣਾ ਸਾਈਕਲ ਚੁੱਕ ਲਿਆ।

"ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਕੱਲ੍ਹੁ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਆਈਂ।" ਕਰਮੀ ਨੇ 'ਜਾਂਦੇ ਚੇਰ ਦੀ ਪੱਗ ਹੀ ਸਹੀ' ਵਾਲਾ ਦਾਓ ਵਰਤਿਆ।

"ਚੰਗਾ ਮੇਰੀ ਮਾਂ।" ਭਗਵਾਨ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ ਸਾਈਕਲ ਦੀ ਕਾਠੀ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਿਆ।

"ਓ ਭਾਗੂ ਨਾਲੇ ਵੇਟਾਂ....।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਇਸਾਰੇ ਨਾਲ ਉੱਗਲੀ ਹਵਾ ਵਿਚ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਅਗਲੀ ਰੱਲ ਅੱਗੋਂ ਸਮਝ ਗਿਆ ਜਾਣ ਕੇ ਵਿਚਾਲੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ।

ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਸਹਿਮਤੀ ਵਿਚ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਵੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਗੁੰਦ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਆਈ ਮਣਾਂ-ਮੂੰਹਾਂ ਮੁਸਕਾਨ ਕਿਸੇ ਬੋਅੰਤ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰ ਰਹੀ। ਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਖੁਸ਼ਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਹਸਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਪਰੇ ਵਿਚ ਵਿਛੇ ਕੱਕੇ ਰੇਤੇ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮੁੜਕੇ-ਮੁੜਕੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਉਸਦਾ ਖੁਸ਼ੀ ਭਰਿਆ ਮਨ ਹੁਣ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਦੋਂ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਅਦਭੁਤ ਲੋਰ ਵਿਚ ਸਾਈਕਲ ਨੂੰ ਸਰਪਟ ਦੌੜਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਘੁਸ-ਮੁਸੇ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਪੈਡਲਾਂ 'ਤੇ ਪੈਰ ਮਸ਼ੀਨ ਵਾਂਗ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ।

2.

ਚੰਗਾ ਮੰਹੀ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਛੋਨੇ ਦੀ ਲਵਾਈ ਨੇ ਜੋਰ ਫੜ ਲਿਆ ਸੀ। ਵਾਹਣਾਂ ਵਿਚ ਵਗਦੀ ਤੱਤੀ ਲੋਅ ਦੀ ਥਾਂ ਹੁਣ ਠੰਡੀ ਹਵਾ ਨੇ ਲੈ ਲਈ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹੇ ਠੰਡੇ ਪਾਈ ਵਿਚੋਂ ਵਗਦੀ ਠੰਡੀ ਹਵਾ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਕੂਲਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਦੁਪਹਿਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਲੋਕ ਚਾਹ ਪੀਣ ਬਹਾਨੇ ਦਮ ਲੈਣ ਲਈ ਕੋਠਿਆਂ ਦੁਆਲੇ ਲੱਗੇ ਦਰਮਤਾਂ

ਹੇਠ ਆ ਬਹਿੰਦੇ। ਕੰਮ 'ਚ ਥੱਕਿਆਂ ਨੂੰ ਠੰਡੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਨੀਂਦ ਦੇ ਟੂਲੇ ਆਉਂਦੇ ਪਰ ਕੰਮ ਦਾ ਲਾਲਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਘੜੀ ਟਿਕਣ ਨਾ ਦਿੰਦਾ। ਦਿਨ-ਰਾਤ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਗੁੰਜ ਖੇਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜੂਹਾਂ ਟੱਪ ਕੇ ਪਿੰਡ ਤੱਕ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ। ਇੰਜਣਾਂ ਦੀ ਫਿੱਟ-ਫਿੱਟ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹੇ ਪਾਈ ਰਖਦੀ।

ਮਿੱਠੂ ਤੇ ਬਲੋਰ ਸਵੇਰੇ ਮੂੰਹ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਦੇ ਵੱਟਾਂ ਪੇਚਣ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਉਹ ਕੰਮ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਨਿਪਟਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਜਾਣ ਲਈ ਕਾਹਲੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਵੇਟਾਂ ਦੇ ਦਿਨ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਚਲਦੇ ਸਨ। ਜੀਭ ਦੇ ਸਵਾਦੀ ਸ਼ਾਮ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਕੰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਭੱਜ ਤੁਰਦੇ।

ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਦੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਟੱਕਰ ਤੁਰੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੋਹਰੀ ਮੁਖਤਿਆਰ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੇ ਇਕ ਅੱਖੋਂ ਕਾਣਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੁਖਤਿਆਰ ਨਾਲ 'ਕਾਣਾ' ਸ਼ਬਦ ਮੱਲੋ-ਜੋਰੀ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਜ (ਨੁਕਸ) ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਲਈ ਕਾਲੀਆਂ ਐਨਕਾਂ ਲਾ ਕੇ ਰਖਦਾ ਪਰ ਆਮ ਲੋਕ ਉਸਨੂੰ ਮਗਰ-ਮੂਹਰੇ 'ਮੁਖਤਿਆਰ ਕਾਣਾ' ਕਹਿ ਕੇ ਹੀ ਪੁਕਾਰਦੇ ਸਨ। ਅਕਾਲੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮੋਢੀ ਗੁਰਦੀਪ ਨੈਜਵਾਨ ਮੁੰਡਾ ਸੀ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਉਮਰ ਵਿਚ ਮੁਖਤਿਆਰ ਨਾਲੋਂ ਅੱਧ ਸੀ ਪਰ ਪੜ੍ਹਿਆ-ਲਿਖਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਵੇਟਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਅਜ਼ਮਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਵੇਟਾਂ ਸਮੇਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਹੀ ਵਿਰੋਧੀ, ਸਾਬਕਾ ਸਰਪੰਚ ਮੁਖਤਿਆਰ ਨੂੰ ਚਾਰ ਵੇਟਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਪਿੱਠ ਪਰਨੇ ਸੁੱਟ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਮੁਖਤਿਆਰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਹਾਰ ਭੁੱਲ ਦੁਬਾਰਾ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆ ਨਿੱਤਰਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇਵਾਂ ਦੀ ਫਸਵੀ ਟੱਕਰ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੁੱਤੇ ਵੀ ਸ਼ਰਾਬੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਸ਼ਰਾਬ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਵਹਾਈ ਜਾਂਦੀ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਦੇਵਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਕਈ-ਕਈ ਅੱਡੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ-ਕਬਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਡਿਆਂ ਦੇ ਮੋਢੀ ਬਣਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਦੇਵਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਇਕ-ਇਕ ਆਪਣਾ ਅੱਡਾ ਨਵੀਂ ਪਿੰਡੀ ਵਿਚ ਬਣਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਨਵੀਂ ਪਿੰਡੀ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਲੱਗ ਪਿੰਡੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਸ਼ਾਂਤਪੁਰ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਅੰਗ ਸੀ। ਦੇਵਾਂ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਇਕ ਹੀ ਬਣਦੀ ਸੀ।

"ਕਿਉਂ ਮਿੱਠੂ ਦਮ ਨਾ ਮਾਰ ਲੀਏ ਬੋੜ੍ਹਾ ਜਾ?" ਬਲੋਰ ਨੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਆਏ ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਤਕਦਿਆਂ ਮੱਥੇ ਤੋਂ ਮੁੜ੍ਹਕਾ ਪੂੰਝਿਆ।

"ਯਦ ਆਹ ਇਕ ਵੱਟ ਰਹਿ ਗੀ, ਪੋਚ ਕੇ ਪਰੇ ਕੰਮ ਨਬੇੜ ਦਿੰਨੇ ਆਂ।" ਮਿੱਠੂ ਨੇ ਕਹੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਰੱਖ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ-ਖੜ੍ਹਾ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਛੁਕ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਮਰ ਦੇ ਦੋ ਪਟਾਕੇ ਪੈ ਗਏ ਤੇ ਦੁਖਦੀ ਕਮਰ ਦੁਬਾਰਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਆ ਗਈ।

"ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਜਿਮੇ ਤੇਰੀ ਮਰਜੀ।" ਬਲੋਰ ਨੇ ਚੇਪਾ ਪੁੱਟ ਕੇ ਵੱਟ ਉਪਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਪੁੱਠੀ ਕਹੀ ਮਾਰ ਕੇ ਪੋਚ ਦਿੱਤਾ। ਕਹੀ ਵੱਜਣ ਨਾਲ ਗਾਰੇ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਖੜ੍ਹੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਜਾ ਡਿੱਗੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੰਧਲੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਚੱਕਰ ਜਿਹੇ ਬਣ ਗਏ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਚਲਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਲਾਲਚ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਲਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਕੰਮ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਇਕ ਤਰਫਾ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡ ਜਾਣ ਲਈ ਕਾਹਲੇ ਸੀ।

ਦੋਵੇਂ ਰਹਿੰਦੀ ਵੱਟ ਪੋਚ ਕੇ ਕੋਠੇ ਕੋਲ ਆ ਗਏ। ਮੋਟਰ ਦੀ 'ਘੁ....ਉ....ਉ....' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਸਾਫਟ 'ਤੇ ਪਟੇ ਚੁਹਾਸੀ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਾਂਗ ਚੱਕਰ ਲਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਖੇਲ, ਪਾਈਪ ਵਿਚੋਂ ਡਿਗਾਰੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਸਮਾ ਲੈਂਦੀ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਸੇਧ ਦੇ ਕੇ ਖਾਲ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੀ। ਖਾਲ ਵਿਚਲਾ ਚਾਂਦੀ ਰੰਗ ਪਾਣੀ ਸੱਪ ਵਾਂਗ ਵਲੇਵੇਂ ਖਾਂਦਾ ਦੂਰ ਤੱਕ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਤ੍ਰੀਹਾਈ ਧਰਤੀ ਦੀ ਤ੍ਰੇਹ ਬੁਝਾਉਣ ਲਈ ਉਸਦੀ ਹਿੱਕ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ। ਦੇਵਾਂ ਨੇ ਪੈਰ

ਖੇਲ ਵਿਚੋਂ, ਖਾਲ ਵਿਚ ਡਿਗਾਦੇ ਪਾਣੀ ਥੱਲੇ ਕਰਕੇ ਧੋ ਲਏ ਅਤੇ ਦੋ-ਦੋ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਛਿੱਟਾਂ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਯੁਅਂਖੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਉਪਰ ਮਾਰ ਲਈਆਂ।

"ਯਾਰ ਭਗਵਾਨ ਅਜੇ ਅਗਲੇ ਖੇਤੇ ਈ ਨੀ ਮੁੜ ਕੇ ਆਇਆ।" ਬਲੋਰ ਪਰਨੇ ਦੇ ਲੜ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਪੂੰਝਦਾ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਥੈਠ ਗਿਆ।

"ਆਉਂਦਾ ਹੋਉ ਇਥੇ ਕਿਤੇ।" ਮਿੱਠੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਉਪਰ ਹੱਥ ਦੀ ਛਤਰੀ ਜਿਹੀ ਬਣਾ ਕੇ ਲੰਬੀ ਨਿਗਾ ਮਾਰੀ। ਭਗਵਾਨ ਅੱਠ ਨੌ ਕਿੱਲਿਆਂ ਦੀ ਵਾਹੀ 'ਤੇ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, "ਓਹ....ਓਹ....ਓਹ....ਆਉਂਦੈ।"

"ਕਿੱਥੇ ਓਏ, ਕਿੱਥੇ?" ਬਲੋਰ ਬਾਂਦਰ ਵਾਂਗ ਟਪੂਸੀ ਮਾਰ ਕੇ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਹੋ....ਓਹ....ਓਹ....ਦੇਖ, ਟਾਹਲੀ ਦੇ ਕੋਲ ਦੀ।" ਉਸਨੇ ਬਲੋਰ ਦਾ ਮੇਢੇ ਕੋਲੋਂ ਕੁੜਤਾ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿਚਦਿਆਂ, ਦੂਰ ਵੱਡੀ ਟਾਹਲੀ ਵੱਲ ਸਿੱਧੀ ਉੰਗਲ ਸੇਧ ਦਿੱਤੀ।

"ਆਏ ਹਾਏ! ਮੇਰੀ ਗੁਗਲੀ-ਮੁਗਲੀ, ਹੁਣ ਚੱਕ੍ਰ ਬਾਰ 'ਚੋ ਰੂੜੀ।" ਬਲੋਰ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਮਿੱਠੂ ਦੇ ਮਧਰੇ ਸਰੀਰ ਦੁਆਲੇ ਵਲ ਦਿੱਤੀਆਂ। "ਹੋ ਤਾਇਆ ਟਿੰਗ-ਲਿੰਗ, ਹੋ ਤਾਇਆ ਟਿੰਗ-ਲਿੰਗ।" ਉਹ ਇਕ ਲੱਤ ਉਪਰ ਕਰਕੇ ਦੇਸੀ ਭੰਗੜਾ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਬਲੋਰ ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪਤਲੇ-ਦੁਬਲੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਝਿਉਰਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਅਜੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਵੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਪੱਖੋਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀ 'ਸੋਨੇ ਦੀ ਮੁੰਦਰੀ 'ਚ ਹੀਰੇ ਦਾ ਨਗਾ' ਸੀ। ਮਿੱਠੂ ਚਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਿਉ, ਮਧਰੇ ਗੁੰਦਵੇਂ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪੱਕੀ ਉਮਰ ਦਾ ਆਦਮੀ ਸੀ। ਸੀਰੀ ਹੇਣ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਫਸਲ ਚੰਗੀ ਆ ਜਾਂਦੀ। ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਆਈ-ਚਲਾਈ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਮਿੱਠੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨਾਲੋਂ ਅੱਡ ਹੋ ਕੇ ਨਵੀਂ ਪਿੰਡੀ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹਾ-ਛੁੱਲ੍ਹਾ ਘਰ ਪਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਕਾਮੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਪੂੰਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਲ-ਮਿਲ ਗਏ ਸਨ। ਜਦ ਵੀ ਘਰ ਦਾ ਜਾਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਜ਼ਰੂਰ ਲਈ ਜਾਂਦੀ।

"ਆਜਾ....ਆਜਾ, ਬਥੇਰਾ ਟੈਮ ਹੋ ਗਿਆ ਤੈਨੂੰ 'ਡੀਕਦੇ ਨੂੰ।" ਬਲੋਰ ਨੇ ਨੇੜੇ ਆਏ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟਾਈਮ ਲਾ ਆਉਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

"ਓਏ ਬਥੇਰੀ ਮਿਲਜੂ ਤੈਨੂੰ, ਕਿਉਂ ਭੁੱਖੇ ਬਲਦ ਮਾਂਗੂ ਰੰਭੀ ਜਾਨੋ।" ਉਹ ਖੇਲ 'ਤੇ ਪਏ ਡੱਬੇ ਨਾਲ ਠੰਡਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਹੋ ਤਾਇਆ ਟਿੰਗ-ਲਿੰਗ, ਹੋ ਤਾਇਆ ਟਿੰਗ-ਲਿੰਗ।" ਬਲੋਰ ਨੇ 'ਬਥੇਰੀ ਮਿਲਜੂ' ਸੁਣ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਨੱਚਣਾ ਸੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਦੇਖ-ਦੇਖ ਸਾਲਾ ਕਿਮੇ ਲੰਗੜੀ ਹਿਜੜੀ ਮਾਂਗੂ ਨਚਦੈ।" ਮਿੱਠੂ ਵੀ ਕਹਿਣੋਂ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕਿਆ।

"ਚਲੋ ਮਿੱਠੂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖੀਏ ਦੇ ਹੱਥ, ਕਿਤੇ ਮੀਂਹ ਵੀ ਨਾ ਆਜੋ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਪਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀ, ਅੱਗ ਵਰ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸੂਰਜ ਵੱਡੀ ਬੱਦਲੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ।

"ਚਲੋ-ਚਲੋ।" ਬਲੋਰ ਕੋਠੇ ਵਿਚੋਂ ਦਾਤਰੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਸਕੂਟਰ ਸਟਾਰਟ ਕਰਨ ਵਾਂਗੂ ਉਸਨੇ ਇਕ ਲੱਤ ਉਪਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਮਾਰੀ 'ਡਰਰ....ਰ....ਰ....' ਕਰਦਾ ਦਾਤਰੀ ਦੇ ਸਟੇਰਿੰਗ ਨੂੰ ਫੜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੱਕੀ ਦੇ ਵੱਚ ਵਿਚ ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਮਿੱਠੂ ਤੇ ਭਾਗੂ ਉਸਦੀਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਉਪਰ ਹੱਸ ਪਏ।

ਖੋਤੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਹਰਾ ਵੱਚ-ਟੁੱਕ ਕੇ ਰੇਹੜਾ ਲੱਦ ਲਿਆ।

"ਬਲੋਰ ਤੂੰ ਚੋਏ ਦੀ ਪਟੜੀ ਰੇਹੜਾ ਲੈ ਕੇ ਆ, ਅਸੀਂ ਡੰਡੀ-ਡੰਡੀ ਜਾਨੇ ਅਂਧਾਂ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਰੇਹੜਾ ਬਲੋਰ ਨੂੰ ਜੁੜਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਆਪ ਦੇਵੇਂ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸਿੱਧੀ ਡੰਡੀ ਪੈ ਗਏ।

"ਭਾਗੂ! ਹੋਰ ਕੋਈ ਜਿੱਤੇ ਨਾ ਜਿੱਤੇ ਤੇਰਾ ਬਾਪੂ ਤਾਂ ਮੈਂਬਰੀ ਲੈ ਈ ਜਾਊ।" ਮਿੱਠੂ ਨੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਆਈਆਂ ਵੇਟਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਤੇਰ ਲਈ।

"ਅਸਲ ਤਾਂ ਬਾਈ ਵੇਟਾਂ ਆਲੇ ਦਿਨ ਈ ਪਤਾ ਲੱਗੂ ਕਿਹੜਾ ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰਦੈ।" ਚਾਰੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਚੰਗੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੇ ਭਵਿੱਖਬਾਈ ਕਰਨੀ ਚੰਗੀ ਨਾ ਸਮਝੀ।

"ਹਾਂ ਬਾਈ ਅਸਲ 'ਚ ਤਾਂ ਵੇਟਾਂ ਆਲੇ ਦਿਨ ਈ ਪਤਾ ਲੱਗੂ।" ਮਿੱਠੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। "ਬਾਈ ਤੂੰ ਮੰਨੇ ਨਾ ਮੰਨੇ, ਗੁਰਦੀਪ ਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਰਪੰਚੀ 'ਚ ਕੰਮ ਡਾਵਾਂ-ਡੇਲ ਈ ਲਗਦੈ।" ਨਾਲ ਹੀ ਉਸਨੇ ਗੁਰਦੀਪ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਤਾਂਹੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਮੈਂਬਰੀ 'ਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਿਐ, ਵੀ ਜੇ ਹਾਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਇਕ ਆਦਮੀ ਤਾਂ ਪੰਚਾਇਤ 'ਚ ਰਹਿ ਜੂ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮੈਂਬਰੀ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨ ਦਾ ਮਕਸਦ ਮਿੱਠੂਨੂੰ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ।

"ਅੱਛਿਆ...।" ਮਿੱਠੂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਭੇਦ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, "ਤਾਂਹੀ ਕਰਿਐ ਮੇਰੇ ਚਾਚੇ ਚੰਨਣ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਾ!"

"ਯਰ ਮਿੱਠੂਆ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਗੁਰਦੀਪ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ ਤੀ, ਕੰਮ ਧੰਦੇ 'ਚ ਯਾਦ ਈ ਨੀ ਰਿਹਾ, ਕਹੂ ਪਤੰਦਰ ਆਇਆ ਈ ਨੀ।" ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਗੁਰਦੀਪ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਬੁਲਾਵਾ ਚੇਤੇ ਆ ਗਿਆ।

"ਹਾਂ ਬਾਈ ਜਦੋਂ ਮੂੰਹ ਮੁਲਾਹਜ਼ਾ ਐ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਪਉਗਾ ਈ।" ਮਿੱਠੂ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਨਾਲ ਭਿੱਜੀ ਹਿੱਕ ਨੂੰ ਗਲਾਵਾਂ ਖੋਲ੍ਹੇ ਕੇ ਟੂਕਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਠੰਡੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਦੇਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਪਿੰਡ ਆ ਵੜੇ। ਸੂਰਜ ਬੱਦਲੀ ਦਾ ਘੁੰਡ ਹਟਾ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਚਮਕ ਉਠਿਆ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਗ ਵਰਾਉਂਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਾਢੀ ਮੱਧਮ ਪੈ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਸਿਰ ਉਪਰੋਂ ਉਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਕਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਨੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਆਪਣੇ ਆਲੂਣਿਆਂ ਨੂੰ ਵਹੀਰਾਂ ਘੱਤ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਘਰ ਆ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕ-ਇਕ ਲਾਲ ਪਰੀ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ।

"ਬਲੋਰ! ਮਿੱਠੂ ਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤੈ, ਜੇ ਤੈਂ ਘਰੇ ਜਾ ਕੇ ਕਰਤੂਤ ਖਿੰਡਾਈ ਤਾਂ ਜਾਣਦੈ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਬਲੋਰ ਨੂੰ ਬੋਤਲ ਫੜਾਉਂਦੀਆਂ ਖਿੱਚਿਆ।

"ਮਖਿਆਂ ਬਾਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰ ਫੱਟੇ ਚੱਕਦੂੰ ਹੋ ਤਾਇਆ ਟਿੰਗ-ਲਿੰਗ, ਹੋ ਤਾਇਆ ਟਿੰਗ-ਲਿੰਗ....।" ਬਲੋਰ ਨੇ ਬੋਤਲ ਫੜ ਕੇ ਡੱਬ ਵਿਚ ਟੰਗ ਲਈ 'ਤੇ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਇਕ-ਇਕ ਉਗਲ ਨੂੰ ਹਵਾ ਵਿਚ ਨਚਾਇਆ।

"ਤੈਨੂੰ ਫੱਟੇ ਚੱਕਣ ਨੂੰ ਨੀ ਕਿਹਾ, ਜੇ ਪੀ ਕੇ ਇਨਨ-ਮਿਨਨ ਕਰੀ ਤਾਂ ਸੋਚ ਲੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ।" ਭਗਵਾਨ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬਲੋਰ ਦੇ ਘਰ ਲੜਾਈ ਕਰਨ ਤੇ ਉਸ ਉਤੇ ਪਿਲਾਉਣ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਲੱਗੇ।

"ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਮੰਨ ਬਾਈ।" ਬਲੋਰ ਬੋਤਲ ਲੈ ਕੇ ਪੱਤਰੇ ਵਾਚ ਗਿਆ।

"ਓ ਭਾਗੂ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰਦੀਪ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ ਤੀ।" ਬਾਹਰੋਂ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ।

"ਚੱਲ ਮੈਂ ਵੀ ਉਧਰੇ ਆਉਣ ਲੱਗਿਆ ਤੀ।" ਭਗਵਾਨ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਿਆ।

ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਟਾਵਾਂ-ਟਾਵਾਂ ਸਰਾਬ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਰਾਬ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਪਿਆਕੜ ਮੱਖੀਆਂ ਵਾਂਗ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਸਦੇ ਅੱਗੇ-ਪਿੱਛੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੇਟਾਂ ਤੱਕ ਘਰ ਦਾ ਝਿਆਲ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਚਾਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਬਹੁਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ ਪਰ ਹਣ ਤਾਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਚੰਗਾ ਖਾ-ਪੀ ਲੈਂਦੇ ਫੇਰ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਆਦਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖਿੰਡਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਦੇ। ਟੇਕ ਨੇ ਸਰਾਬ ਵਿਚ ਧੁੱਤ ਹੋ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਗੰਦੀਆਂ ਗਾਲਾਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਟੱਲੀ 'ਰਾਮ ਪਿਆਰੀ' ਨੂੰ ਪੀ ਕੇ 'ਟੱਲੀ' ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਫਿਰ ਟੁੱਟੀ ਫੁੱਟੀ ਇੰਗਲਿਸ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ, ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਿਕਲਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਅੱਗੇ ਆਇਆ ਉਹੀ ਬੋਲ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੀ ਇਸ ਵਿਲੱਖਣ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸਰਾਬੀ ਹੋਏ ਟੱਲੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ, 'ਇੰਗਲਿਸ ਬੋਲਣੀ ਐ, ਚਾਹੇ ਜਿਵੇਂ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਈ।'

ਸਰਪੰਚ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਖਵਾਲੇ ਪੁਲਸੀਏ ਅੰਦਰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਸੋਫ਼ਿਆਂ ਉਪਰ ਬੈਠੇ ਸਰਾਬ ਪੀ ਰਹੇ ਸਨ। ਘਰ ਦੀ ਕੱਢੀ ਸਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁਜਰੇ ਵਾਲੀ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰੰਮ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਮਰੇ ਅੰਦਰ ਵੜਦਿਆਂ ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਸਰਾਬ ਅਤੇ ਮੀਟ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਖੁਸ਼ਬੂ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਨੱਕ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ ਜਲ੍ਹਨ ਛੇੜ ਗਈ। ਉਹ ਨੱਕ ਨੂੰ ਮਲਦਾ ਅੰਦਰ ਸੋਫ਼ਿਆਂ ਕੋਲ ਜਾ ਖਤ੍ਰਿਆ।

"ਤੂੰ ਯਾਰ ਚੰਗਾ ਆਇਆ!" ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਨਸ਼ੇ 'ਚ ਲਾਲ ਹੋਈਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਗੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ।

"ਮੈਂ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਵੱਲ ਈ ਆਉਦਾ ਤੀ, ਐਨੇ ਇਹ ਚਲਾ ਗਿਆ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਵੱਲ ਹੱਥ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਅਜੇ ਸਾਰੀਆਂ ਵੇਟ ਪਰਚੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਵੰਡਣ ਆਲੀਆਂ ਪਈਆਂ ਨੇ, ਬਾਈ ਬਣ ਕੇ ਛੇਤੀ ਬਣਾ ਦੋ।" ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਬੋਟੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਜਾੜ੍ਹ ਥੱਲੇ ਲੈ ਲਈ।

"ਬੱਸ ਤੂੰ ਬਣੀਆਂ ਲਈਂ।" ਭਗਵਾਨ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬੈਠੇ ਰਾਜੇ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਵੇਟ ਪਰਚੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਸਰਪੰਚ ਤੂੰ ਸੋਚ ਨਾ ਕਰ, ਸਭ ਬਣਜੂਗਾ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਘਰ ਦੀ ਕੱਢੀ ਸਰਾਬ ਦਾ ਗਿਲਾਸ ਕੰਨੀਂ ਲਾ ਕੇ ਟਰਾਲੀ ਦੇ ਭੂੰਗ ਵਰਗੇ ਢਿੱਡ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਲਿਆ।

"ਅੌ ਤਾਂ ਖੈਰ ਇਹ ਸੇਰ ਬੱਗੇ ਆਪੇ ਸੰਭਾਲ ਲੈਣਗੇ।" ਸਰਪੰਚ ਕਲੱਬ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਉਪਰ ਮਾਣ ਕਰ ਗਿਆ।

"ਸਾਅਬ ਜੀ!" ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦੀਆਂ ਖਤਮ ਬੋਤਲ ਵੇਖ ਲਾਲਾਂ ਡਿੱਗ ਪਈਆਂ।

"ਲਓ....ਲਓ, ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਕਿਹੜਾ ਕੋਈ ਘਾਟੈ।" ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਬੋਤਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ।

"ਹੀਂ....ਹੀਂ....ਹੀਂ....ਘਾਟਾ ਤਾਂ ਕਾਹਦੈ ਜੀ।" ਸਿਪਾਹੀ ਮੀਸਈ ਹਾਸੀ ਹਸਦਾ ਬੋਤਲ ਵਿਚ ਬਚੀ-ਖੁਚੀ ਸਾਰੀ ਉਲਟਾ ਗਿਆ। ਮੇਜ ਉਤੇ ਖਾਲੀ ਬੋਤਲ ਤੇ ਗਿਲਾਸ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਖੁਸ਼ਕ ਮੁੱਛਾਂ ਦੇ ਸਖਤ ਵਾਲਾਂ ਉਪਰ ਹੱਥ ਫੇਰ ਲਿਆ।

"ਟੱਲੀ....ਉਹ ਟੱਲੀ।" ਸਰਪੰਚ ਖਾਲੀ ਬੋਲ ਵੇਖ ਕੇ ਅਮਰੀਕੀ ਬਲਦ ਵਾਂਗੂੰ ਰੰਭ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਕੀ ਐ ਸ....ਸਰਪੰਚ ਸਾ....ਅ....ਬ....।" ਟੱਲੀ ਲੜਖੜਾਉਂਦਾ ਬਾਰ ਵਿਚ ਆ ਖਤ੍ਰਿਆ।

"ਅੌ ਕਰ ਢੇਲੀ 'ਚੋ ਇਕ ਹੋਰ ਭਰ ਲਿਆ।" ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਖਾਲੀ ਬੋਤਲ ਟੱਲੀ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ।

"ਨ....ਨਾ....ਓ....ਪਰਾਬਲਮ, ਦ....ਦਿ....ਦਿਸ....ਇਜ....ਪ....ਪਲੇਨ ਓਫ ਦਾ ਗ....ਗ....ਗਰਾ....ਉਡ....ਇਨ ਦਾ....ਮੋ....ਮੋਰਨਿੰਗ....ਵਾ....ਅ....ਕਾ।" ਟੱਲੀ ਦੀ ਟੁੱਟੀ ਫੁੱਟੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਉਤੇ ਸਾਰੇ ਹੱਸ ਪਏ।

"ਤੂੰ ਲੈ ਆ ਯਾਰ ਜੇ ਲਿਆਵੇਂਗਾ ਪੁੱਟਾ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਆਪਣਾ ਠੰਡਾ ਜਿਹਾ ਰੋਅਬ ਪਾ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਮੋਫ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਸਟਾਰ ਟੱਲੀ ਵੱਲ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢ-ਕੱਢ ਘੂਰ ਰਹੇ ਸਨ।

"ਨੇ....ਦਿਆ....ਦਿਅਰ....ਇ....ਇਜ ਵੈ....ਵੈਰੀ....।" ਟੱਲੀ ਬੋਲਦਾ ਹੋਇਆ ਕਮਰੇ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਸਰਪੰਚ ਬੰਦੇ ਬੜੇ ਘੈਅਟ ਰੱਖਿਐ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਬੋਟੀ ਚੂਸ ਕੇ ਟਰੇਅ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਮਸਾਲੇ ਨਾਲ ਲਿੱਬੜੀਆਂ ਉੱਗਲਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ੀ ਵਰਗੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਦੇ ਕੇ ਚੱਟ ਲਈਆਂ।"

"ਬੰਦੇ ਤਾਂ ਜੀ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਆਲੇ ਐਂਹੋ।" ਸਰਪੰਚ ਟੇਢੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵੱਲ ਵੇਖ ਗਿਆ। ਆਪਣੀ ਤਾਰੀਫ ਹੁੰਦੀ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ੀ ਫੜ ਲਈ।

"ਸਰਪੰਚ ਬਦਾਹੇ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਰਨ ਨੂੰ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਬਦਾਹੇ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੈਸ਼ਨੂੰ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਕੰਨ ਚੁੱਕ ਲਏ।

"ਹਾਂ....ਹਾਂ....ਅੱਜ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਾਂਗੇ, ਤੜਕੇ ਵੰਡਿਆ ਜਾਓ।" ਸਰਪੰਚ ਤਸੱਲੀ ਦੇ ਗਿਆ।

"ਦਿਸ ਇਜ ਵੈ....ਵੈਰੀ....ਮ....ਮੱਚਾ।" ਟੱਲੀ ਨੇ ਰੂੜੀ ਮਾਰਕਾ ਮੇਜ ਉਪਰ ਲਿਆ ਰੱਖੀ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨਾਲ ਆਏ ਦੋਵੇਂ ਸਿਪਾਹੀ ਬੋਤਲ ਵੱਲ ਭੁੱਖਿਆਂ ਵਾਂਗ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਏ।

"ਲਓ ਥਾਣੇਦਾਰ ਸਾਅਬ ਲਾਓ ਫੇਰ।" ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਬੋਤਲ ਤੇ ਗਿਲਾਸ ਥਾਣੇਦਾਰ ਵੱਲ ਰਿਸਕਾ ਦਿੱਤਾ।

"ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਸਰਪੰਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਹੱਕ ਸੀ ਚੱਕੀ ਦੇ ਗੋੜ ਵਾਂਗੂੰ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਚੱਕੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਾਂਗ ਉੱਗਲ ਘੁਮਾਈ।

"ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਏਂ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ....।" ਫਿਰ ਉਹ ਕੰਨੀ ਲੱਗੇ ਗਿਲਾਸ ਨੂੰ ਡੀਕ ਲਾ ਕੇ ਪੀ ਗਿਆ।

"ਇਹਦੀ ਮਾਂ ਦੀ, ਕਿਹੜੈ ਮੁਖਤਿਆਰ-ਸਖਤਿਆਰ।" ਬਾਹਰ ਟੇਕ ਦੀ ਪੀਤੀ ਹੋਈ ਰੰਗ ਦਿਖਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ।

"ਚੜ੍ਹਗੀ ਟੇਕ ਦੀ ਤਾਂ ਸੂਈ ਲਾਲ ਤੇ।" ਸਰਪੰਚ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਾਲ ਸੁਣ ਕੇ ਹੱਸ ਪਿਆ।

"ਚੰਗਾ ਸਰਪੰਚ ਅਸੀਂ ਚਲਦੇ ਅਂਹਾਂ।" ਮੁੰਡੇ ਕੰਮ ਨਿਬੇੜ ਕੇ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਗਏ।

"ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਤੜਕੇ ਮਾੜਾ ਜਾ ਪਰਾਲੇ ਨਾਲ ਆ ਜਾਇਓ, ਬਦਾਈ ਆਪਾਂ ਨੇ ਏਂ ਵੰਡਣੈ।" ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਹੁਕਮ ਹੋਰ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ।

"ਜਦੋਂ ਕਹੋਂਗਾ, ਉਦੋਂ।" ਮੁੰਡੇ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦੇ ਗਏ।

"ਮੈਨੂੰ ਟੱਕਰ ਆ ਕੇ, ਭਾਲਦੈ ਸਰਪੰਚੀ, ਸਰ....ਸਰਪੰਚੀ ਤਾਂ ਅ....ਅਸੀਂ ਲੈਣੀ ਐ....ਹਿ....ਹਿੱਕ ਦੇ ਜੋ....ਜੋਰ ਨਾਲਾ ਇਹਦੀ ਮਾਂ ਦੀ।" ਟੇਕ ਦਾ ਇੰਜਣ ਗਰਮੀ ਫੜ ਗਿਆ।

ਹਨੌਰਾ ਹੋਣ ਤੱਕ ਸਰਪੰਚ ਦਾ ਵਿਹੜਾ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਪਿਆਕੜਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਘਰ ਵਾਂਗ ਭਰ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਕੀਤ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਭੈਣ ਵਾਂਗ ਕੁਰਬਲ-ਕੁਰਬਲ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਕੁਝ ਕੁ ਮੁਫਤ ਦੀ ਫਸੀ ਪੀ-ਪੀ ਕੇ ਬੇਸੂਰਤ ਹੋਏ ਪਏ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਮੁੰਡੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਏ। ਭਗਵਾਨ ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾਣ ਲਈ ਬਾਹਰਲੀ ਫਿਰਨੀ ਪੈ ਗਿਆ। ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਟਾਵਾਂ-ਟਾਵਾਂ ਤਾਰਾ ਫੁੱਟ ਆਇਆ ਸੀ। ਚਾਨਣੀ ਰਲੇ ਹਨੌਰੇ ਨੇ ਗਲੀਆਂ ਭਰ ਰੱਖੀਆਂ ਸਨ। ਲੋਕ ਕੋਠਿਆਂ ਉਤੇ ਪਏ ਮੰਜਿਆਂ 'ਤੇ ਉੱਘ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਕੋਠੇ ਤੋਂ ਦਬੇ ਬੋਲ ਵਿਚ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਸੁਣਦੀ ਸੀ। ਟੇਕ ਦੀਆਂ ਗੰਦੀਆਂ ਗਾਲਾਂ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਕਿੰਨੀ ਦੂਰ ਤੱਕ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਗੁਰਦੀਪ ਸਰਪੰਚ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁਖਤਿਆਰ ਉਪਰ ਦੀ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਫਿਰ ਗਿਆ। ਸਰਾਬ ਵੱਲੋਂ ਹੱਥ ਹੋਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਦਾਇਆ ਪਕਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਈ ਜਨਾਨੀਆਂ ਬਦਾਏ ਦੇ ਲਾਲਚ ਲੱਗ ਮੁਖਤਿਆਰ ਵੱਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਗੁਰਦੀਪ ਵੱਲ ਆ ਜੁੜੀਆਂ ਉਹ ਇਕ ਦੂਜੀ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਚੋਂਦੀਆਂ, "ਲੈ ਕੜੇ ਜੇ ਬੰਦਿਆਂ ਲਈ ਐਨੀ-ਐਨੀ ਮੈਂਗੀ ਦਾਰੂ ਪਿਆਉਂਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੀ ਕੁਛ ਚਾਹੀਦਾ ਤੀ, ਸਾਡੀਆਂ ਕਿਹੜਾ ਵੇਟਾਂ ਨੀ!"

"ਲੈ ਹੋਰ ਭੈਣੇ, ਆਹ ਤਾਂ ਗੁਰਦੀਪ ਨੇ ਵਧੀਆ ਕੀਤਾ।" ਦੂਜੀ ਪਹਿਲੀ ਦੀ ਗੱਲ ਬੋਚਦਿਆਂ ਕਹਿੰਦੀ। ਦੇਵੇਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਵੇਟਾਂ ਮੰਗਣ ਲਈ ਅੱਧੀ-ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੱਕ ਛਿੱਤਰ ਘਸਾਉਂਦੇ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਆਖਰ ਵੇਟਾਂ ਦਾ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ। ਜੋ ਸਥਿਤੀ ਵੇਟਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜ-ਸੱਤ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ, ਉਹ ਹੁਣ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲੇ ਵਾਂਗ ਇਕ ਪਾਸਿਓਂ ਆ ਕੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਗੁਰਦੀਪ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਡਾਵਾਂ-ਡੋਲ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਆ ਡਟਿਆ। ਕਲੱਬ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਪੋਲਿੰਗ ਟੈਂਟ ਗੱਡ ਕੇ ਕੰਮ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਿਆ।

"ਆਹ ਲਉ ਭਾਗੂ ਵੇਟਰ ਸੂਚੀਆਂ।" ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਸਕੂਟਰ ਦੀ ਡੱਗੀ ਵਿਚੋਂ ਵੇਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਕੱਢ ਕੇ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀਆਂ।

"ਦੇਖ ਸਰਪੰਚ ਟੈਂਟ ਠੀਕ ਐ।" ਕਲੱਬ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਰਪੰਚ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਗ੍ਰਾ ਵਿਚ ਚਾੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

"ਹਾਂ....ਹਾਂ....ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਐ ਤਾਂ ਦੱਸੋ।" ਸਰਪੰਚ ਕਿਸੇ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਵਿਚ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

"ਚਾਹ ਜ਼ਰੂਰ ਭੇਜ ਦਿਆ ਕਰੀਂ ਕੰਡੇ ਜੇ ਆਲੀ।" ਰਾਜਾ ਆਪਣੀ ਚਾਹ ਪੀਣ ਦੀ ਆਦਤ ਸਰਪੰਚ ਅੱਗੇ ਖੇਲ੍ਹ ਗਿਆ।

"ਉਹ ਮੈਂ ਕਹਿ ਤਾਂ ਟੱਲੀ ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਕਹਿ ਕੇ ਮੰਗਵਾ ਲਈ।" ਸਰਪੰਚ ਸਭ ਕੰਮ ਚੰਗੇ ਆਗੂ ਵਾਂਗ ਸੰਭਾਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਤੇਰੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਕੀ ਲੱਡੂਆਂ ਦਾ ਤੇੜਾ ਸਾਲੀਏ।" ਗੁਣ-ਗੁਣਾਉਂਦੇ ਟੱਲੀ ਨੇ ਚਾਹ ਦੀ ਕੇਤਲੀ ਤਖਤ-ਪੇਸ਼ 'ਤੇ ਲਿਆ ਰੱਖੀ। ਅਖੇ ਮਾਂ ਜੰਮੀ ਨੀ ਪੁੱਤ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਕਹਾਵਤ ਵਾਂਗ ਟੱਲੀ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਣਾ ਲਿਆਇਆ।

'ਉਹ, ਵਾਹ ਉ਷ੇ ਟੱਲੀ ਸਿਆਂ।' ਰਾਜੇ ਨੇ ਚਾਹ ਦੀ ਕੇਤਲੀ ਵੇਖ ਕੇ ਟੱਲੀ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਥਾਪੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਟੱਲੀ ਨੇ ਚਾਹ ਪਾ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ-ਇਕ ਗਿਲਾਸ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰੇ ਚਾਹ ਪੀ ਕੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਗਏ। ਟੱਲੀ ਖਾਲੀ ਕੇਤਲੀ ਅਤੇ ਚਾਹ ਦੇ ਜੂਠੇ ਗਿਲਾਸ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵੇਟਾਂ ਪੈਣੀਆਂ ਜੋਰ ਫੜਨ ਲੱਗੀਆਂ। ਪੋਲਿੰਗ 'ਤੇ ਤਿਲ ਸੁੱਟਣ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਾ ਰਹੀ। ਵੇਟਾਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਹੜ੍ਹ ਹੀ ਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਹਰੇਕ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲੈ ਕੇ ਹਰ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੰਦੇ। ਕਲੱਬ ਦੇ ਕੁਝ ਮੁੰਡੇ ਗੁਰਦੀਪ ਤੇ ਚੰਨਣ ਦੇ ਚੇਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਚੁੱਕੀ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਕੁਝ ਪੋਲਿੰਗ ਬੂਥ ਉਪਰ ਵੇਟ ਪਰਚੀਆਂ ਕੱਢਣ ਵਿਚ ਉਲੜੇ ਪਏ ਸਨ।

"ਭਾਗੂ! ਕਰਮੀ ਤੇ ਉਹ ਕੁੜੀ।" ਰਾਜੇ ਨੇ ਪਰਚੀਆਂ ਕੱਟਦੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਆ ਕਿਹਾ।

"ਕਿੱਥੇ।" ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਢੁੱਲ ਵਾਂਗ ਖਿੜ ਗਿਆ। ਉਹ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਬਾਂਦਰ ਵਾਂਗ ਟਪੂਸੀ ਮਾਰ ਕੇ ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਉਹ....ਦੇਖ ਪਿੱਪਲ ਥੱਲੇ।" ਰਾਜੇ ਨੇ ਵੱਡੇ ਪਿੱਪਲ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਦੇਵੇਂ ਬਾਵਾ ਰੰਗੇ ਸੂਟਾਂ ਵਿਚ ਸਜੀਆਂ ਪਿੱਪਲ ਥੱਲੇ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਅਸਮਾਨੇਂ ਉਤਰੀਆਂ ਪਰੀਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਸਨ। ਭਗਵਾਨ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਉਛਲ ਪਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਕੀ, ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ, ਸੱਪ ਵਾਂਗ ਕੀਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵਾਂ ਉਪਰ ਟਿਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

"ਕਿਉਂ ਕਰਮੀ ਕਿਮੋ ਆਉਣੇ ਹੋਏ?" ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਕੋਲ ਆਉਣ ਨਾਲ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹੇ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਗਏ।

"ਬੱਸ ਉਈਂ ਵੀਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ।"

"ਵੇਟਾਂ ਪਾ ਆਏ ਜਾਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ।" ਭਾਗੂ ਨੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੀ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲਿਆ।

"ਅਜੇ ਕਿੱਥੇ, ਗੁਰਜੀਤ ਵੀਰ ਵੇਟ ਪਰਚੀਆਂ ਲੱਭ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੇ, ਫੇਰ ਜਾਮਾਂਗੀਆਂ ਭੀੜ 'ਚ ਕਿਹੜਾ ਲੱਭਦੀਆਂ ਨੇ ਛੇਤੀ।" ਕਰਮੀ ਪੋਲਿੰਗ ਦੁਆਲੇ ਜੁੜੀ ਭੀੜ 'ਤੇ ਅੱਖੀ ਸੀ।

"ਵੇਟਾਂ ਪਾਉਂਗੀਆਂ ਕੀਹਨੂੰ।" ਭਾਗੂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਸੱਜਰੀ ਸਵੇਰ ਵਾਂਗ ਖਿੜੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਰੱਜ-ਰੱਜ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਵੀਰ ਜੀ ਸਰਪੰਚੀ ਦੀ ਗੁਰਦੀਪ ਨੂੰ ਤੇ ਮੈਬਰੀ ਦੀ ਚਾਚੇ ਚੰਨਣ ਨੂੰ ਪਾਉਂਗੀ, ਬਾਕੀ ਤੂੰ ਇਹਨੂੰ ਪੁੱਛ ਲੈ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੀ ਕਿਰਨਾ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਖੇਲ੍ਹ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

"ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤੈ ਭਾਈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਿਲ ਦਾ, ਨਾ ਆਪਣੇ ਕਰੇ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਾਉਣੀ ਐਂ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਸ਼ਰਬਤ ਵਰਗੇ ਮਿੱਠੇ ਬੋਲ ਸੁਣਨ ਲਈ ਚੋਟ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ।

"ਭਾਗੂ ਜੀ, ਜੇ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਆਂ, ਜਿੱਧਰ ਮਰਜੀ ਪਵਾ ਲਓ।" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਲਾਬੀ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਭਾਗੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਨ ਲਈ ਮੰਹ ਨੂੰ ਤਰਸਦੇ ਪਪੀਹੇ ਵਾਂਗ ਤੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ 'ਤੋਂ ਹੀ 'ਭਾਗੂ ਜੀ' ਤੇ 'ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ' ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਸੱਜਰੇ ਖਿੜੇ ਗੁਲਾਬ ਵਾਂਗ ਖਿੜ ਗਿਆ।

"ਲਓ ਬੋਡੀਆਂ ਵੇਟ ਪਰਚੀਆਂ।" ਗੁਰਜੀਤ ਨੇ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕ-ਇਕ ਵੇਟ ਪਰਚੀ ਲਿਆ ਫੜਾਈ।

ਪਰਚੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਦੇਵੇਂ ਵੇਟ ਪਾਉਣ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਗੁਰਜੀਤ ਦੁਬਾਰਾ ਪਰਚੀਆਂ ਵੰਡਣ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਗਏ। ਸ਼ਾਮ ਹੋਣ ਤੱਕ ਕੰਮ ਰੈਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਬੌਲੇ-ਕਮਲੇ ਜਿਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਫਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਵੇਟ ਪਵਾ ਲਈ। ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਉਹ ਵੇਟਾਂ ਹੀ ਭੁਗਤਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ, ਜੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਸ਼ਿੰਦੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਰਿਸਤੇਦਾਰੀ ਵਿਚ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਦੇਵੇਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ-ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਹੱਕੀਆਂ ਤੇ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੇ ਢੋਣੇ ਸੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਪੰਜ ਵਜੇ ਤੱਕ ਵੇਟਾਂ ਜੋਰ-ਸੋਰ ਨਾਲ ਪੈਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਦੇਵਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤੀ। ਵੇਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਮੇਂ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਰੇਚਾ-ਫੇਰੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਛਲੀਆਂ ਵੇਟਾਂ ਸਮੇਂ ਦੂਸਰੀ ਪਾਰਟੀ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਾਲੀ ਵੇਟਾਂ ਭੁਗਤਾ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰਦੀਪ ਫਿਰ ਵੀ ਚਾਰ ਵੇਟਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਜੇਤੂ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਵੇਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਬੁੱਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੀਆਂ ਵੀਹ ਵੇਟਾਂ ਵੱਧ ਨਿਕਲ ਆਈਆਂ। ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਦੂਢਾ-ਚੌਂਡਾ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਹੁਣ ਤਾਂ ਕਰਤਾਰ ਸਿਆਂ ਲੈ ਲਿਆ ਕੰਮਾ।" ਮੁਖਤਿਆਰ ਨੇ ਚਿੱਟੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਉਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਅਸਲ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਬੂਬ 'ਚ ਈ ਪਤਾ ਲੱਗੂ।" ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਮਨ ਛਲਕ ਗਿਆ।

ਗੁਰਦੀਪ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਰੰਗ ਉਡ ਗਿਆ ਕਿ ਇੰਨੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੁਖਤਿਆਰ ਕਿਉਂ ਮੂਰਚੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਪਲ-ਪਲ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਲੋਕ ਕੁੰਭ ਦੇ ਮੇਲੇ ਵਾਂਗ ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਦੇਵੇਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਜੇਤੂ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਹਾਰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲੇ ਸਨ ਪਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸਦੇ ਹਾਰ ਜੇਤੂ ਦੀ ਧੋਣ ਨੂੰ ਛੂਹਣਗੇ। ਸੱਤ ਵਜੇ ਤੱਕ ਜਾ ਕੇ ਕਿਤੇ ਵੇਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਖਤਮ ਹੋਈ।

"ਗੁਰਦੀਪ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਬੱਲੇ-ਬੱਲੇ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਥੱਲੇ-ਥੱਲੇ।" ਅੰਦਰੋਂ ਗੁੰਜਦੇ ਨਾਅਰੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ।

ਨੌ ਵੇਟਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਗੁਰਦੀਪ ਜਿੱਤ ਗਿਆ। ਛੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਮੈਂਬਰ ਗੁਰਦੀਪ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਿੱਤ ਗਏ। ਚੰਨਣ ਮੈਂਬਰੀ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੇਟਾਂ ਨਾਲ ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰ ਗਿਆ। ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੀਪ ਨੂੰ ਮੇਡਿਆਂ ਉਪਰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਨੇਟਾਂ ਨਾਲ ਗੁੰਦੇ ਹਾਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੀਪ ਦਾ ਗਲ ਭਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਨਾਅਰਿਆਂ ਨਾਲ ਗੁੰਜ ਉਠਿਆ। ਕਲੱਬ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਢੋਲ 'ਤੇ ਨਚਦੇ ਗੁਰਦੀਪ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਗਏ। ਫਿਰ ਸਾਰਾ ਲਾਰਾ ਨਚਦਾ, ਨਾਅਰੇ ਲਾਉਂਦਾ ਫਿਰਨੀ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਪੈ ਕੇ ਭਾਗੂ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਹੋ ਤੁਹਿਆ।

ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਹੁਰਿਆਂ ਤੋਂ ਕੁੱਟ ਕੇ ਤੇਰੀ ਬਹੂ ਵਾਂਗ ਰੋਂਦਾ ਘਰੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਜੇਤੂ ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਲਈ ਲਏ ਹਾਰ, ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜੀਆਂ ਸੂਲਾਂ ਵਾਂਗ ਪਰੇ ਵਗਾਹ ਮਾਰੇ ਤੇ ਇੱਟਾਂ-ਰੋੜੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਗੁਰਦੀਪ ਦੀ ਨੱਚਦੀ ਆਉਂਦੀ ਟੇਲੀ ਵੱਲ ਵਗਾਹ ਮਾਰੇ। ਇਕ ਰੋੜਾ 'ਟੀ....ਟੀ....ਟੀ....' ਕਰਦਾ ਗੁਰਦੀਪ ਦੇ ਸਿਰ ਕੋਲ ਦੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਨੱਚਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਫੁੱਟ ਗਿਆ। ਮੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਤੱਤਾ ਖੂਨ ਉਬਾਲਾ ਖਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੜਕ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਪਏ ਵੱਟੇ ਚੁੱਕ ਲਏ ਪਰ ਸਿਆਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿ-ਕਹਾ ਕੇ ਠੰਡਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੇ ਕੌਲੀ ਚੱਟ, ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ 'ਤਾਅ' ਵਿਚ ਆਇਆ ਵੇਖ ਕੇ ਖਿਸਕ ਗਏ।

-0-

ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੇ ਘਰ ਕਿਸੇ 'ਜੀਅ ਦੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ' ਹੋਣ ਵਾਂਗ ਸੇਗ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੁਖਤਿਆਰ ਦਰੇ 'ਤੇ ਬਣੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਜਾਰੇ-ਜਾਰ ਰੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਕੌਲੀ ਚੱਟ ਯਾਰ 'ਜੇ ਰੋਈਏ ਨਾ, ਰੋਣ ਵਰਗਾ ਮੂੰਹ ਬਣਾ ਲਈਏ' ਵਾਲੀ ਕਹਾਵਤ ਨੂੰ ਪੁਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਉੱਲੂਆਂ ਵਾਂਗ ਮੂੰਹ ਲਟਕਾਈ ਬੈਠੇ ਸਨ।

"ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿਆਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨੀ, ਅਖਾੜੇ 'ਚ ਇਕ ਮੱਲ ਤਾਂ ਢਹਿੰਦਾ ਈ ਐ।" ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਉਸਦਾ ਮੇਚਾ ਦਬਦਿਆਂ ਹੌਸਲਾ ਦਿੱਤਾ।

"ਹੋਰ-ਹੋਰ ਹੌਸਲਾ ਰੱਖ, ਰੋਏ ਤੋਂ ਕੀ ਬਣਦੈ।" ਚਲਦੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਕਹਿ ਗਿਆ।

"ਆਪਾਂ ਇੰਨੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰੀ, ਉਹ ਫੇਰ ਵੀ ਸਾਲਾ ਗਾਈਂ ਜੀ....।" ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੇ ਬੋਲ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਹੀ ਲਟਕ ਗਏ। ਉਹ ਫੇਰ ਡੁਸਕ ਉਠਿਆ। ਢੂਜੀ ਵਾਰ ਹੋਈ ਹਾਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਚਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

"ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿਆਂ, ਹੌਸਲਾ ਰੱਖ ਹੌਸਲਾ! ਕਿਉਂ ਬੱਚਿਆਂ ਮਾਂਗੂ ਕਰੀ ਜਾਨੈ, ਫੇਰ ਕਿਹੜਾ ਵੇਟਾਂ ਨੀ ਆਉਣੀਆਂ।" ਇਕ ਹੋਰ ਬੋਲ ਪਿਆ।

"ਸਿੱਧੇ ਮੱਥੇ ਨੀ ਜਿੱਤਿਆ, ਸਾਲਿਆਂ ਨੇ ਖਚਰ-ਵਿੱਚੀ ਕਰੀ ਹੋਊ।" ਕਰਤਾਰ ਹੌਸਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇਕ ਹੋਰ ਪੈਤਰਾ ਵਰਤ ਗਿਆ।

"ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਂਹੇ ਨਾਲ ਓਂ ਤਾਂ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ, ਦੇ ਕੇ ਪਰਚਾ ਹੁਣ ਲਾਹ ਦਿੰਨਿਆਂ।" ਮੁਖਤਿਆਰ ਵੀ ਤਾਅ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ।

"ਲਉ ਅਸੀਂ ਭਲਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਕਦੋਂ ਟੁੱਟਣ ਲੱਗੇ ਅਂ। ਤੂੰ ਮੂਹਰੇ ਲੱਗ ਅਸੀਂ ਤੇਂਹੇ ਨਾਲ ਅਂ।" ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਹਵਾ ਵਿਚ ਹੱਥ ਹਿਲਾਉਂਦਾ ਤਸੱਲੀ ਦੇ ਗਿਆ।

"ਲਉ ਇਹਨੂੰ ਸਿੱਟੋ ਅੰਦਰ ਤੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਕੱਢੋ ਬਾਹਰਾ" ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਨੇ ਰੂੜੀ ਮਾਰਕਾ ਦੀਆਂ ਦੇ ਬੋਤਲਾਂ ਲਿਆ ਰੱਖੀਆਂ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਇਕ-ਇਕ ਪੈਂਗ ਨੇ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗਮ ਦੀ ਦਲ-ਦਲ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਸੁਣਿਆ। ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਲੋਰ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਗੁਰਦੀਪ ਦਾ ਤਖਤਾ ਪਲਟਣ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ।

-0-

ਗੁਰਦੀਪ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨਚਦੀ ਭਾਗੂ ਦੇ ਘਰ ਆ ਪਹੁੰਚੀ। ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸਭ ਨੇ ਲਾਲ ਪਰੀ ਦੀਆਂ ਸੀਲਾਂ ਤੋੜ ਲਈਆਂ। ਕਲੱਬ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨਚਦੇ-ਨਚਦੇ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਨਾਲ ਗੱਚ ਹੋ ਗਏ ਪਰ ਕਿਸੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਲੋਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਰੁਕਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇ ਰਿਹਾ। ਟੇਕ ਆਪਣੀ ਖਰੂੰਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਲਲਕਾਰੇ ਮਾਰਦਾ ਸੇਰ ਵਾਂਗ ਗਰਜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਤਿੰਨ ਬੋਤਲਾਂ ਛੇਲੇ ਵਿਚ ਪਾ ਲਈਆਂ ਤੇ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਟੰਗ ਕੇ ਖੇਤ ਵੱਲ ਹੱਕ ਦਿੱਤਾ।

"ਓ ਬਲੋਰ ਜਿੱਤ ਗੇ ਆਪਾਂ।" ਭਗਵਾਨ ਸਾਈਕਲ ਦਾ ਸਟੈਂਡ ਲਾ ਕੇ ਕੋਠੇ ਕੋਲ ਡੱਠੇ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।

"ਸੌਂਹ ਖਾ ਵੀ।" ਬਲੋਰ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਮੂੰਹ ਟੱਡ ਗਿਆ।

"ਤੇ ਹੋਰ ਕੀ ਨਾ।"

"ਆਏ ਹਾਏ! ਹੋ ਤਾਇਆ ਟਿੰਗ-ਲਿੰਗ, ਹੋ ਤਾਇਆ ਟਿੰਗ-ਲਿੰਗ।" ਬਲੋਰ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਬੱਝੇ ਛੇਲੇ ਦੀਆਂ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਰੰਢਾਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਸਰਕਾਰ ਕਿਆ ਬਾਤ ਹੋ ਗਈ?" ਪਨੀਰੀ ਪੁਟਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਰੋਟੀ ਪਕਾਉਂਦਾ ਬਿਹਾਰੀ ਭਈਆ, ਬਲੋਰ ਦੇ ਨਿੱਕੇ ਕੱਟਰੂ ਵਾਂਗ ਟਪੂਸੀਆਂ ਮਾਰਨ 'ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਸੀ।

"ਅਰੇ ਬਈਆ, ਹਮ ਜੀਤ ਗਏ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਦੋ ਬੋਤਲਾਂ ਛੇਲੇ 'ਚੋ ਕੱਢ ਕੇ ਭਈਏ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ।

"ਅਰੇ ਸੱਚ!"

"ਉਦੇ ਹਾਂ ਯਾਰ! ਆਹ ਸ਼ਰਾਬ ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਐ ਤੈਨੂੰ।"

"ਅਰੇ ਸਰਦਾਰ ਜੀਤ ਗਿਆ, ਸਰਦਾਰ ਜੀਤ ਗਿਆ।" ਭਈਆ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲਈਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਨੂੰ ਛਲਕਾਉਂਦਾ ਕੋਠੇ ਦੇ ਬਾਰ ਅੱਗੇ ਨਚਾਰ ਵਾਂਗ ਗੋੜੇ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਫਿਰ ਪਨੀਰੀ ਪੁਟਦੇ ਸਾਰੇ ਭਈਏ ਕੋਠੇ ਦੇ ਬਾਰ ਅੱਗੇ ਬਲੋਰ ਨਾਲ ਦੇਸੀ ਭੰਗੜਾ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। 'ਅਰੇ ਬਈਆ ਖਾਈਕੇ ਪਾਨ ਬਨਾਰਸ ਵਾਲਾ, ਖੁਲ੍ਹੇ ਜਾਏ ਬੰਦ ਅਕਲ ਕਾ ਤਾਲਾ।' ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਗੁਣ-ਗੁਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਸਾਰੇ ਭਈਆਂ ਨੇ ਕੋਠੇ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਛੁੰਡ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਮਿੱਠੂ ਤੇ ਬਲੋਰ ਵਰਾਦੇ ਖਾਲ ਵਿਚ ਲੱਤਾਂ ਲਮਕਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਦੋ ਬਾਟੀਆਂ ਤੇ ਲਾਲ ਪਰੀ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਵਿਚਕਾਰ ਰੱਖ ਲਈ।

"ਲੈ ਫੇਰ ਮਿੱਠੂ ਕਰ ਮਹੂਰਤ।" ਬਲੋਰ ਨੇ ਬਾਟੀ ਤੇ ਬੋਲਤ ਮਿੱਠੂ ਵੱਲ ਸਰਕਾ ਦਿੱਤੀ। ਮਿੱਠੂ ਨੇ ਬਾਟੀ ਵਿਚ ਉੱਗਲਾਂ ਫੇਰ ਕੇ, ਹਥੇਲੀ 'ਤੇ ਮਾਰ ਕੇ ਝਾੜ ਲਈ ਤੇ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪੈਂਗ ਪੀ ਗਿਆ।

"ਕਿਉਂ! ਆਉਂਦੇ ਲੋਰ।" ਬਲੋਰ ਨੇ ਇਕ ਪੈਂਗ ਆਪ ਵੀ ਪਾ ਲਿਆ।

"ਕਾਹਨੂੰ ਪੁਛਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਚੀਜ਼ ਐ ਚੀਜ਼। ਜਿਥੋਂ ਦੀ ਲੰਘਦੀ ਐ ਬੱਸ ਚੀਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਐ।" ਮਿੱਠੂ ਨੇ ਗੰਢਾ ਬਾਟੀ ਨਾਲ ਚੀਰ ਲਿਆ ਤੇ ਇਕ ਢਾਕ ਜਾੜ੍ਹ ਥੱਲੇ ਦੱਬ ਲਈ। ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਬਿਨਾਂ ਪੈਰ-ਸਿਰ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਚਲਦੀ ਰਹੀ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਕੋਈ ਮੱਛਰ ਨੰਗੀਆਂ ਲੱਤਾਂ 'ਤੇ ਦੰਦੀ ਵੱਡ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਇਹ ਬੇਧਿਆਨੇ ਜਿਹੇ ਹੀ 'ਐ ਮੇਰੇ ਸਾਲਿਆਂ ਦਾ' ਕਹਿ ਕੇ ਮੱਛਰ ਲੜੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਧੱਡਾ ਜਿਹਾ ਮਾਰ ਕੇ ਫਿਰ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਜਾਂਦੇ। ਭਗਵਾਨ ਦੋਵਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਉਸਨੇ ਸੱਪ ਵਾਂਗ ਵਲੇਵੇਂ ਖਾਂਦੀ ਪਹੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸਾਈਕਲ ਚੇਏ ਦੀ ਪਟੜੀ ਚਾੜ੍ਹ ਲਿਆ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ

ਚੇਖਾ ਹਨੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਤਾਰਾ ਝਾਤੀਆਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਕਰਮੀ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਸਾਈਕਲ ਦੇ ਪੈਡਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਜੋਰ ਦੀ ਦੱਬਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਉਸਨੇ ਕੱਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਅੱਜ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ। ਸਾਈਕਲ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੂਰੇ ਨੂੰ ਚੀਰਦਾ, ਰੁੰਡ-ਮਰੁੰਡ ਕਿੱਕਰਾਂ ਹੇਠ ਦੀ ਸਰਪੱਟ ਦੌੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

4.

ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਗੁਰਜੀਤ ਦਸਵੀਂ ਤੱਕ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੁਰਜੀਤ ਦਸਵੀਂ ਕਰਕੇ ਹਟ ਗਿਆ ਤੇ ਆਪਣੀ ਗੱਡੀ ਲੈ ਕੇ ਕਿਰਾਇਆ ਵਾਹੁਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਹੁਣ ਚੀਮੇ ਬਾਚੁਵੀਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਹਾਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵੀ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਦੋਸਤੀ 'ਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਘਰ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਗੁਰਜੀਤ ਦੀ ਭੈਣ ਕਰਮੀ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣਾ ਦੂਜਾ ਭਰਾ ਹੀ ਸਮਝਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੱਦ ਕਰਦੀ। ਜੇ ਕਦੇ ਭਗਵਾਨ ਇਕ-ਦੋ ਦਿਨ ਨਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਗਏ ਨਾਲ ਬੋਲਦੀ ਨਾ, ਮੂੰਹ ਵੱਟੀ ਕੰਮ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਭਗਵਾਨ ਉਸਨੂੰ ਸੌ ਬਹਾਨੇ ਲਾਉਂਦਾ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆਉਣ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰਦਾ। ਫੇਰ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੀ। ਦੋਵੇਂ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਿੱਕੀ-ਵੱਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਲਈ ਹਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਕਰਮੀ, ਕਿਰਨਾ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਲਈ ਪੁੰਗਰਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਭਾਂਪ ਕੇ ਦਿਲੋਂ ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਅੱਜ ਕਰਮੀ ਨੇ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਸੁਨੋਹਾ ਦੇ ਕੇ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਸੀ।

"ਕਿਉਂ ਕੀ ਆਫ਼ਤ ਆ ਪਈ?" ਕਿਰਨਾ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਕਰਮੀ ਨੂੰ ਸੰਥੋਧਨ ਹੋਈ।

"ਆਫ਼ਤ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਨੀ, ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਪੈਣੀ ਐ ਮੇਰੀ ਸੂਰਜ ਦੀਏ ਕਿਰਨੇ।"

"ਕੀ! ਮੇਰੇ 'ਤੇ?"

"ਹਾਂ ਤੇਰੇ 'ਤਾ।"

"ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਐ ਤੂੰ ਸਿੱਧੀ ਹੋ ਕੇ ਦੱਸ ਦੇ, ਐਮੈਂ ਵਕੀਲਾਂ ਆਲੀਆਂ ਭੁਲਾਈਆਂ ਜੀਆਂ ਨਾ ਪਾ।" ਕਿਰਨਾ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨੰਗੀ ਚਿੱਟੀ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

"ਗੱਲ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨੀ, ਬੱਸ ਐਮੈਂ ਈ ਬੁਲਾ ਲਿਆ।" ਕਰਮੀ ਅਸਲ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੁਕੋ ਗਈ। ਮਖਾਂ ਕਿਤੇ ਗੱਲ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਾ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਬਿੰਦੀ-ਛੱਟੀ ਟਾਈਮ-ਪੀਸ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਫੇਰ ਜਾਂਦੀ।

"ਕਿਉਂ ਬਿੰਦੇ-ਬਿੰਦੇ ਟਾਈਮ-ਪੀਸ ਵੱਲ ਝਾਕੀ ਜਾਨੀ ਐਂ। ਕੋਈ ਆਉਣ ਆਲਾ ਤੀ ਨੀ?" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਕਰਮੀ ਦੀ ਖੱਬੀ ਵੱਖੀ ਵਿਚ ਮੇਟੀ ਚੁੰਢੀ ਭਰ ਲਈ।

"ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਨੀ, ਤੇਰੇ ਗਾਹਕ ਜ਼ਰੂਰ ਆ ਜਾਣਗੇ ਜਿਹੜੀ ਹਰਿਓ ਗਾਂ ਮਾਂਗੂ ਟਪੂਸੀਆਂ ਮਾਰਦੀ ਫਿਰਦੀ ਐਂ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਚੁੰਢੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਚੁੰਢੀ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

"ਕਿਹਨੂੰ ਵੇਚਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਨੇ?" ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਂਦੇ ਭਾਗੂ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਈ ਸੀ। ਉਹ ਅੰਦਰ ਬੈਠੀ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਖਿੜ ਗਿਆ।

"ਆ ਉਏ ਭਾਗੂ ਤੇਰੀਆਂ ਹੀ ਉਡੀਕਾਂ ਤੀ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾਈ ਬੈਠੀ ਕਿਰਨਾ ਵੱਲ ਗੁੱਝਾ ਇਸਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਸਾਨੂੰ ਕੋਣ ਉਡੀਕਦੈ ਫੱਕਰਾਂ ਨੂੰ।" ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਪਿਆਰ ਉਡੀਕਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਪਰ ਜਾ ਟਿਕੀਆਂ। ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਰਮਈ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਛੱਪਰ ਅਦਾ ਨਾਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਭਾਗੂ ਵੱਲ ਸ਼ਿਸਤ ਲਾਉਣ ਵਾਂਗ ਸਿੱਧੇ ਸੇਧ ਲਏ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਕਹਿ ਦੇਵੇ, 'ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਹੀਰਿਆ, ਤੈਨੂੰ ਉਡੀਕਣ ਵਾਲੇ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਨੇ।'

"ਭਾਗੂ ਤੂੰ ਬੈਠ, ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਚਾਹ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਆਈ।" ਕਰਮੀ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਛੱਡ ਗਈ।

ਕਰਮੀ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਸੁੰਨ ਪਸਰ ਗਈ। ਪੱਖੇ ਦੀ 'ਸੈ....ਐ....' ਤੇ ਟਾਈਮ-ਪੀਸ ਦੀ ਟਿਕ-ਟਿਕ ਸਾਫ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਵੱਲ ਗੁੱਸਾ ਜਿਹਾ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਹਲਕੀ ਜਿਹੀ ਮੁਸਕਾਨ ਧੂੜ ਕੇ ਨੀਵਾਂ ਪਾ ਲਈ। ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਮੁਸਕਾਨ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਡਿੱਕ-ਡੇਲੇ ਖਾਂਦਾ ਦਿਲ ਹੋਸਲੇ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਉਹ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਢੂਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।

"ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਤੀ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਜਾਣਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਗੱਲ ਤੇਰਨ ਲਈ ਪੈਂਤਰਾ ਮਾਰਿਆ।

"ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਭੂਆ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦੀ ਤੀ, ਬੱਸ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਆਈ ਅਂਨ।"

"ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਜੀਅ ਤਾਂ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੋਣੈ?" ਮੁੰਡਾ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚਲਦੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲੜੀ ਨਾਲ ਲੜੀ ਜੋੜੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਪਹਿਲੇ ਦਸ-ਵੀਹ ਦਿਨ ਤਾਂ ਲੱਗਿਆ ਨੀ, ਹੁਣ ਕੁਛ-ਕੁਛ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।" ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਿਰਨਾ ਅੰਦਰੋਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਥੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੋਈ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਲੱਗਿਆ ਹੈ।

"ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਜੀਅ ਲਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਨੀ ਮਿਲ ਗਿਆ?" ਭਗਵਾਨ ਅੰਦਰਲੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਮੇਹਰਾ ਬਣਿਆ ਧੜਕਦੇ ਦਿਲ ਤੇ ਕੰਬਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇੰਨਾ ਕਹਿ ਤਾਂ ਗਿਆ ਪਰ ਉਹ ਡਰ ਨਾਲ ਅੰਦਰੋਂ ਕੰਬਦਾ ਸੋਚ ਗਿਆ, 'ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਂ ਕਾਹਲੀ ਕਰ ਗਿਆ ਹੋਵਾਂ।'

"ਸ਼ਾਇਦ....ਹੋ ਸਕਦੈ।" ਕੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲੈਲਾਂ ਤੱਕ ਲਾਲ ਹੋਈ ਕੁੜੀ ਆਪਣੇ ਜਾਦੂਮਈ ਨੈਣ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਚਿਹਰੇ ਉਪਰ ਫੇਰ ਗਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਪਾੜ ਸੁੱਟਿਆ।

"ਫੇਰ ਕਿਹੜੇ ਉਹ ਕਰਮਾਂ ਆਲਾ। ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇ।"

"ਆਪੇ ਜਾਣ ਲਓ।"

"ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੂਹਰੇ ਕਰ ਲੀਏ?" ਭਗਵਾਨ ਅੱਗੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਜਵਾਬ ਦੀ ਕਿਆਸ ਅਰਾਈ ਲਗਾਉਂਦਾ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾਇਆ।

"ਮੰਨ ਲਮਾਂਗੋ।"

"ਸੱਚ!" ਭਗਵਾਨ ਹੈਰਾਨੀ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਰਲੇ ਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਥੌੰਦਲ ਜਿਹੇ ਗਿਆ।

"ਹਾਂ ਸੱਚ!" ਕੁੜੀ ਨੇ ਫੇਲਾਦ ਵਰਗਾ ਜਿਗਰਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਹੱਥ 'ਤੇ ਟਿਕਾ ਦਿੱਤਾ।

"ਹਾਏ ਓਈ! ਮੇਰਿਆ ਰੱਬਾ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਚਾਹੇ ਜਾਨ ਕੱਢ ਲੈ।" ਭਾਗੂ ਪਿਆਰ ਦੇ ਖੁਮਾਰ ਵਿਚ ਬੇਹੋਸ਼ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਲਿਆ ਫੜਾ ਜਾਨ।" ਕੁੜੀ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਬੁੱਕ ਭਗਵਾਨ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਆਹ ਲੈ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਦਿਲ ਤੋਂ ਹਵਾ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਕੇ ਉਸਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ।

"ਕਿਉਂ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਦੀ ਜਾਨ ਕੱਢਣ ਲੱਗੀ ਐਂ ਚੰਦਰੀਏ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਦੇ ਚਾਹ ਦੇ ਗਿਲਾਸ ਮੰਜੇ ਕੋਲ ਆ ਰੱਖੇ।

"ਜੇ ਕੋਈ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਜਾਨ ਲੁਟਾਉਂਦਾ ਫਿਰੇ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਅਂਨ।" ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਹਾਸੇ ਦੀ ਮਹਿਕ ਸਾਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਖਿੱਲਰ ਗਈ।

ਜੇ ਹਾਣ ਨੂੰ ਹਾਣ ਜੁੜ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਇੰਨਾ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਕਦੋਂ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਿੱਕੜੀ ਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਚਾਰ ਵੱਜ ਗਏ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਮੁੱਕਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈਆਂ ਪਰ ਸਮਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਰੋਕਿਆ ਰੁਕਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਆਪਣੀ ਚਾਲੇ ਦੌੜੀ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਘਰ ਜਾਣ ਲਈ ਕਾਹਲੀ ਹੋ ਗਈ।

"ਕਰਮੀ ਐਨਾ ਟੈਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਲੈਣ ਦੀ ਨੀ ਆਇਆ।"

"ਕੋਈ ਗੱਲ ਨੀ ਅਸੀਂ ਛੱਡ ਆਵਾਂਗੇ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

"ਫੇਰ ਹੁਣੀ ਛੱਡ ਆਓ, ਘਰੇ ਬੇਬੇ 'ਕੱਲੀ ਐ ਉਡੀਕਦੀ ਹੋਉਗੀ।"

"ਗੁਣਰਜੀਤ ਨੂੰ ਆ ਜਾਣ ਦੇ, ਉਹ ਛੱਡ ਆਉ।"

"ਉਹਦਾ ਕੀ ਪਤੈ ਕਦੋਂ ਆਵੇ।" ਕਿਰਨਾ ਘਰ ਜਾਣ ਦੇ ਛਿਕਰ ਵਿਚ ਛੁੱਥ ਗਈ। ਸੂਰਜ ਲਾਲ ਸੂਰਾ ਹੋਇਆ ਪੱਛਮ ਦੀ ਗੇਦ ਵਿਚ ਉੱਘ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਚੰਗਾ ਐ ਕਰ, ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾ ਨਾਲ।"

"ਕੀ ਪਤਾ ਇਹ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਨਾ।" ਕਿਰਨਾ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

"ਮੈਂ ਕੀ ਕਰੂੰਗਾ।" ਮੁੰਡਾ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਜੇਕਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੋਰ ਜ਼ੋਰ ਪਾ ਦੇਣ।

"ਮੈਂ ਕੀ ਕਰੂੰਗਾ....ਤੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੁੜ ਆਈ, ਹੋਰ ਤੂੰ ਉਥੇ ਥਾਉਲਾ ਪਾਉਣੈ।" ਕਰਮੀ ਭਾਗੂ ਦੀ ਛਾਂਗ ਲਾਉਂਦੀ ਉਸਦੇ ਮੇਢੇ ਵਿਚ ਮੁੱਕੀ ਮਾਰ ਗਈ।

"ਚੰਗਾ ਬਾਬਾ ਚੰਗਾ, ਵਗ ਜਾਨਾ।" ਭਾਗੂ ਛੱਟ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਭਾਗੂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਦਿਲ ਵੀ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਲਈ ਤਰਲੇ-ਮੱਛੀ ਸੀ।

ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਕਰਮੀ ਤੋਂ ਅਲਵਿਦਾ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲ ਪਏ। ਬੱਚੇ ਦੇ ਕੰਪੋਲੀ ਉਹਲੇ ਛਾਤੀ ਕਰਨ ਵਾਂਗ ਸੂਰਜ ਪੱਛਮ ਦੀ ਗੇਦ ਵਿਚ ਨੀਵਾਂ ਲਾਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਰਮੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੀ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਰੀਝਾਂ ਲਾ-ਲਾ ਵੇਖ ਰਹੀ ਸੀ। 'ਕਿੰਨੀ ਫਥਦੀ ਐ ਜੋੜੀ' ਕਰਮੀ ਕਹਿ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਈ। ਦੋਵੇਂ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋ-ਹੋ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ, ਹਸਦੇ। ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਹਸਦੇ, ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਵੇਖ ਕਰਮੀ ਗੌਰਵ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦੀ। ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਗਿੱਠ ਉੱਚੀ ਉਠ ਖੜ੍ਹਦੀ। ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਪਹੇ ਦੀ ਵਾਟ ਮੁਕਦੀ ਕਰਕੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਛਾਕੇ, ਕਰਮੀ ਅਜੇ ਵੀ ਬੂਰੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੀ ਵੇਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਫਿਰ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਗਏ।

"ਮੈਂ ਸੁਣਿਭੈ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਬਾਹਰੋਂ ਆ ਕੇ ਵਸੇ ਓ।" ਚਾਰੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕੁ ਪਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣ ਲਈ ਗੱਲ ਤੋਰ ਹੀ ਲਈ।

"ਕਿਹੜੇ ਬੁੰਗਾਂ ਤੋਂ?"

"ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚੋਂ।"

"ਅੱਛਾ! ਤਾਂ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਰਫ਼ਿਊਜ਼ੀ ਓ।"

"ਹਾਂ।"

"ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਕਿਮੇ ਆ ਗੋ।" ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਪਿਛੇਕੜ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਲਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਜਾਗ ਪਈ।

"ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਹੋਰੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬੁੰਗਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਤੀ, ਉਥੇ ਸਾਡੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਰੂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਫਸਲ ਘੱਟ ਈ ਹੁੰਦੀ ਤੀ। ਫੇਰ ਗੱਲਾਂ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਹੋਊਗੀ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਦੇ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਦੇਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਫੇਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਚੌਲਾ ਪੈਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਅਜੇ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਵਾਰਦਾਤ ਈ ਹੁੰਦੀ ਤੀ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਆ ਗੇ। ਓਦੋਂ ਮੇਰਾ ਬਾਪੂ ਖੋੜ੍ਹੇ ਜੇ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਗੋਦੀ ਤੀ। ਇਥੇ ਕਰਮੀ ਕੇ ਸਾਡੀ ਅੰਗਲੀ-ਸੰਗਲੀ ਰਲਦੀ ਤੀ ਮੇਰੇ ਨਾਨਕਿਆਂ ਕਨੀਓਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਥੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਵਾਤੀ। ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਈ ਘਰ ਪਾ ਲਿਆ।"

"ਇਥੇ ਜੀਅ ਲੱਗ ਜਾਂਦੈ ਕੱਲਿਆਂ ਦਾ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਪੈੜ-ਚਾਲ ਖੋੜ੍ਹੀ ਤੇਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਕਿ ਜਲਦੀ ਮੁੜ ਸਕੇ।

"ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਸੜਕ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਵਖੇਰੇ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਨੋ।" ਕੁੜੀ ਨੇ ਚਿੜਾਉਂਦਿਆਂ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਵੱਖੀ ਵਿਚ ਪੇਲੀ ਜਿਹੀ ਕੂਹਣੀ ਜੜ ਦਿੱਤੀ।

"ਕਿਉਂ ਮਾਰਦੀ ਐਂ ਵੈਰਨੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਈ ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਤੜਫੀ ਜਾਨਾਂ।"

"ਅਜੇ ਕੀ ਤੜਫਿਐਂ, ਅਜੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਤੜਫਣਾ ਪਉ।"

"ਨਾ ਬਾਬਾ ਨਾ ਇਹ ਜੁਲਮ ਨਾ ਕਰਿਓ ਦਾਸ 'ਤੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀਂ ਮਰਜੂੰ।" ਭਾਗੂ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾ ਲਏ। ਦੋਵੇਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਡਰੋਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸੜਕ 'ਤੇ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਉਡਦੇ ਪੰਛੀਆਂ ਵਾਂਗ ਕਦੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਫਾਸਲਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਕਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਬਿਹਾਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਜੁਟੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਅੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਧਰਤੀ ਛੇਨੇ ਨਾਲ ਹਰੀ-ਪੀਲੀ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਪਈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਪਾਣੀ ਚਾਂਦੀ ਵਾਂਗ ਲਿਸਕਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਖੜ੍ਹੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਘੁਲ ਕੇ ਲੋਅ ਦੀ ਥਾਂ ਹੁਣ ਠੰਡੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਸੜਕ 'ਤੇ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਟਾਵਾਂ-ਟਾਵਾਂ ਸਾਈਕਲ ਜਾਂ ਸਕੂਟਰ ਸਵਾਰ ਟੱਕਰਦਾ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਅਜੀਬ ਜਿਹਾ ਵੇਖਦਾ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ। ਜਦ ਘਰ ਆਏ ਤਾਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

"ਤਾਈ ਘਰੇ ਕੋਈ ਦੀਂਹਦਾ ਈ ਨੀ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਪੁੱਛ ਲਿਆ।

"ਭਾਈ ਸਾਰੇ ਓਹ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਖੇਤ ਜੀਰੀ ਲਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੋ।"

"ਅਜੇ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਰਹਿੰਦੀ ਐ?"

"ਬੱਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਿੱਲੇ ਰਹਿ ਗੇ, ਪਰਸੋਂ ਤੱਕ ਨਿਬੜ ਜੂਂ ਤੂੰ ਵਧੀਆ ਕੀਤਾ ਭਾਈ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਗਿਆ, ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਅੱਜ ਕੋਈ ਲਿਆਉਣ ਆਲਾ ਵੀ ਨਈ ਤੀ।"

"ਚੰਗਾ ਤਾਈ ਮੈਂ ਜਾਨਾਂ।" ਭਗਵਾਨ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਬੈਠ, ਮੈਂ ਦੁੱਧ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਆਉਣੀ ਅਂਧੀ ਪੀ ਕੇ ਜਾਣੀਂ।" ਕੁੜੀ ਮੁੰਡੇ ਵੱਲ ਅੱਖਾਂ ਕਢਦੀ ਹੁਕਮ ਚਾੜ੍ਹ ਗਈ।

"ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਛੇਤੀ ਕਰਾ।" ਭਗਵਾਨ ਗੋਟ ਨਾਲ ਬਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਕਿਰਨਾ ਖੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਦੁੱਧ ਬਣਾ ਲਿਆਈ।

"ਲਉ ਭਾਗੂ ਜੀ!" ਕੁੜੀ ਨੇ ਦੁੱਧ ਦਾ ਗਿਲਾਸ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਭਾਗੂ ਵੱਲ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ।

"ਕਿਉਂ ਛਿੱਕਾ ਈ ਪਿਆਉਣ ਲੱਗੇ ਓ, ਕੁਛ ਮਿੱਠਾ ਵੀ ਤਾਂ ਪਾ ਦਿਓ ਜੀ।"

ਕਿਰਨਾ ਛੱਟ ਸਮਝ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਗੁਲਾਬੀ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਿਲਾਸ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਘੁੱਟ ਭਰ ਲਈ ਤੇ ਮੁੜ ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਗੂ ਨੇ ਦੁੱਧ ਪੀ ਕੇ ਖਾਲੀ ਗਿਲਾਸ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਫੜਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਹੁਣ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿਓਂਗੇ ਬਾਬਿਉ?"

"ਹਾਂ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ਓ, ਪਰ ਹੁਣ ਮਿਲਣ ਜ਼ਰੂਰ ਆ ਜਿਆ ਕਰਿਓ।"

"ਜੇ ਬੁਲਾਓਗੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਆਮਾਂਗੇ ਮਾਲਕੋ।"

"ਹਾਂ ਸੱਚਾ! ਅਜੇ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ।" ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਕੁਝ ਭੁਲਿਆ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

"ਦੱਸੋ ਜੀ।" ਭਗਵਾਨ ਅਦਭੁਤ ਲੇਰ ਵਿਚ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਸਿਰ ਤੱਕ ਖੁਭਿਆ ਪਿਆ ਸੀ।

"ਮੈਂ ਸੁਣਿਐ ਤੁਸੀਂ ਕੁਛ ਲਿਖਦੇ ਵੀ ਓ।"

"ਨਾਂਹ! ਤੈਨੂੰ ਕੀਹਨੇ ਕਹਿ ਤਾ?"

"ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਪਤੈ, ਬਾਹਲੀਆਂ ਚਲਾਕੀਆਂ ਜੀਆਂ ਨਾ ਕਰ ਸੁਣਾ ਇਕ, ਮੈਨੂੰ ਨੀ ਪਤਾ।"

ਕਿਰਨਾ ਅੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਈ।

"ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਲੈ ਸੁਣ....

ਤੇਰੇ ਹੁਸਨ ਦੇ ਚਰਚੇ

ਹਰ ਮੋੜ ਗਲੀ।

ਮੁੰਡਿਆਂ ਤੇ ਡੇਰੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਏ

ਤੇਰੀ ਸੰਭਦੀ ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਨਲੀ। ਹਾ...ਹਾ...।"

ਭਾਗੂ ਛੜ੍ਹਪਾ ਮਾਰ ਕੇ ਦੂਰ ਜਾ ਖੜਿਆ, "ਚੰਗਾ ਜੀ ਹਮ ਚਲੋ।"

ਕਿਰਨਾ ਮੁੱਕੀ ਘੂਰ ਕੇ ਉਸਦੇ ਮਗਰ ਭੱਜੀ ਪਰ ਉਹ ਸੜਕ 'ਤੇ ਜਾ ਚੜਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸੜਕ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਹੱਥ ਹਿਲਾਇਆ। ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਦੂਰ ਖੜ੍ਹੀ ਨੇ ਮੁੱਕੀ ਘੂਰ ਦਿੱਤੀ। ਜੇ ਵਾਟ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਸਾਬ ਨਾਲ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁਕਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਦੁੱਗਣੀ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਨੇ ਕਰਮੀ ਕੋਲ ਜਾਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾਇਆ ਪਰ ਫਿਰ ਘਰ ਵੱਲ ਹੀ ਹੋ ਤੁਰਿਆ।

5.

ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੀ ਹਾਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇੜ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਰ ਦਾ ਦੁੱਖ ਨਾ ਸਹਿੰਦਿਆਂ ਉਹ ਬਿਮਾਰ ਪੈ ਗਿਆ। ਇਕ-ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਇਲਾਜ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਾ ਪਿਆ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਬਾਰੇ ਘੁੰਮ-ਫਿਰ ਆਇਆ ਕਰੋ ਪਰ ਆਪਣੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਭਰੀ ਹਾਰ ਕਰਕੇ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾਉਣੋਂ ਛਿਜਕਦਾ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸਦੇ ਦੋਸਤਾਂ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਹੋਸਲਾ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਦੀ ਢੱਠੀ ਢੇਰੀ ਦੁਬਾਰਾ ਉਸਰਨ ਲੱਗੀ। ਹੁਣ ਮੁਖਤਿਆਰ ਤੇ ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੇ 'ਕੋਲੀ ਚੱਟ' ਯਾਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਗੁਰਦੀਪ ਨੂੰ ਸਰਪੰਚੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਲਾਹੁਣ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਲਾਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੇਪਰੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹਦੀ। ਅੜੀਰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜੀ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਕਰ ਲਈਏ। ਫੇਰ ਸਾਲਾ ਆਪੇ ਮਿਆਂਕੂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾ ਕੇ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਜੋੜਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੌਖਿਆਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਕਰ ਲਏ ਪਰ ਹੁਣ ਜੋ ਐਖਾ ਸੀ, ਉਹ ਸੀ ਦੂਸਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਣਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਵਣ ਦੇ ਨਿਆਣਾ ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਰਤਾਰ ਦਿਨ ਦੇ ਢਲਦਿਆਂ ਹੀ ਡੱਬ ਵਿਚ ਬੋਤਲ ਲੈ ਕੇ ਸਰਵਣ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਧਮਕਿਆ।

"ਉਹ ਹੋਰ ਸੁਣਾ ਸਰਵਣ ਸਿਆਂ ਕੀ ਹਾਲੇ-ਚਾਲੇ ਨੇ?" ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਂਦਿਆਂ ਦੱਬ ਕੇ ਘੁੰਟਿਆ।

"ਬੱਸ ਬਾਈ ਟੈਮ ਪਾਸ ਐ।" ਸਰਵਣ ਅੰਦਰਲੀ ਗਰੀਬੀ ਬੋਲ ਪਈ। ਉਹ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਟੀਪ-ਟੱਲੇ ਤੇ ਇਕ ਲੀਹ ਉਪਰ ਖੜ੍ਹੀ ਕੀਤੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ।

"ਟੈਮ ਪਾਸ ਈ ਕਰਨੇ ਆਪਾਂ ਨੇ, ਹੋਰ ਇਥੇ ਕੀ ਰੱਖਿਐ।" ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਕਰਤਾਰ ਬੈਠਕ ਵਿਚਲੀ ਮੰਜ਼ੀ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਿਆ। "ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਖੈਰ ਟੈਮ ਪਾਸ ਈ ਐ ਬਾਈ।" ਸਰਵਣ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਿਆਦਾ ਲਮਕਾਊਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਸੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਹੋਰ ਸੁਣਾ ਨਮੀ-ਤਾਜੀ।"

"ਅਸੀਂ ਕੀ ਸੁਣਾਊਣੀ ਅੈ ਬਾਈ, ਤੁਸੀਂ ਸੁਣਾਓ ਅੱਜ ਗਰੀਬ ਦੇ ਘਰ ਕਿਵੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ?"

"ਬਾਈ ਜੀ ਕੋਈ ਗਰੀਬ-ਅਮੀਰ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਜੇ ਅਮੀਰ ਬਣਨਾ ਈ ਐ ਤਾਂ ਦਿਲ ਦਾ ਅਮੀਰ ਬਣੇ। ਉਈਂ ਕਹਿ ਦੇਣਗੇ ਇਹ ਚੂੜ੍ਹਾ, ਇਹ ਚਮਿਆਰ, ਇਹ ਫਲਾਣਾ, ਇਹ ਦਿਮਕਾ। ਖੂਨ ਤਾਂ ਸਭ ਦਾ ਇੱਕੀ ਐ। ਸੱਚ ਪੁੱਛੋ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਅੱਜ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਪੀਛ ਨੂੰ ਦਿਲ ਕਰ ਆਇਆ। ਏਸੇ ਲਈ ਹੁਣ ਸਿੱਧਾ ਬੋਤਲ ਲੈ ਕੇ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਈ ਆਇਆ।" ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਚੋਗਾ ਖਿਲਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਗੱਲ ਆਪਣੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੁੰਦੀ ਵੇਖ, ਬੋਤਲ ਡੱਬ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸਰਵਣ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ।

"ਜੇ ਤੇਰਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪੀਛ ਨੂੰ ਦਿਲ ਕਰਦੈ, ਫੇਰ ਆਪਾਂ ਕਿਹੜਾ ਮੋੜਦੇ ਆਂ। ਇਹ ਵੀ ਤੇਰਾ ਆਪਣਾ ਘਰ ਐ। ਜਦੋਂ ਮਰਜ਼ੀ ਆ।" ਸਰਵਣ ਨੇ ਵੀ ਬੋਤਲ ਵੇਖ ਕੇ ਲਾਲਾਂ ਸੁੱਟ ਲਈਆਂ।

"ਲੈ ਪਾ ਫੇਰਾ।"

"ਇਕ ਮਿੰਟ।" ਸਰਵਣ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਕੱਚ ਦਾ ਗਿਲਾਸ ਕੱਢ ਕੇ ਬੋਤਲ ਕੋਲ ਰੱਖ ਗਿਆ ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਜੱਗ ਭਰ ਲਿਆਇਆ। ਬੋੜ੍ਹਾ ਪਾਣੀ ਗਿਲਾਸ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਧੋ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮੁੜ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਅੱਧਾ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰ ਸੁੱਟ ਲਿਆ।

"ਮੈਂਬਰਾ ਐਤਕੀਂ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਗਰਾਂਟ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਿਲਗੀ ਲਗਦੈ।" ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਵੀ ਇਕ ਪੈੱਗ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਖੁਸ਼ਕ ਮੁੱਛਾਂ ਉਤੋਂ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ।

"ਬਾਈ ਗਰਾਂਟ ਨੂੰ ਗਰਾਂਟ ਆਲੇ ਜਾਨਣਾ।"

"ਨਹੀਂ ਯਾਰ ਮੈਂਬਰ ਤਾਂ ਤੂੰ ਵੀ ਐਂਹੀ ਸਾਅਬ ਲਿਆ ਕਰਾ।"

"ਆਪਾਂ ਸਾਅਬ ਲੈ ਕੇ ਕੀ ਕਰਨੈ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਪੈਸੇ ਨੇ, ਪਿੰਡ 'ਤੇ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ।"

"ਜੇ ਪੈਸੇ ਪਿੰਡ 'ਤੇ ਈ ਲੱਗਣ ਫੇਰ ਸਾਅਬ ਲੈਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਐ।"

"ਹੋਰ ਫੇਰ ਕਿੱਥੇ ਲਗਦੇ ਨੇ?" ਸਰਵਣ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਤਿਉੜੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਉੱਘੜ ਆਇਆ।

"ਐਤਕੀਂ ਸਕੂਲ ਦੇ ਕਮਰਿਆਂ 'ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਲੱਗੇ ਲਗਦੇ ਨੇ?" ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਲੱਗਿਆ ਹੋਣੈ ਡੇਢ ਕੁ ਲੱਖ।"

"ਡੇਢ ਕੁ ਲੱਖ।" ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਉਪਰੋਂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ, "ਬਾਕੀ ਕਿੱਧਰ ਗਏ ਪਤੈ ਕੁਛ?" ਕਰਤਾਰ ਉਸ ਉਤੇ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਫਿਰ ਗਿਆ।

"ਕਿੱਧਰ ਗਏ?" ਸਰਵਣ ਨੇ ਉਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਾਪਿਸ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ।

"ਜਾਣੇ ਕਿੱਧਰ ਤੀ, ਖਾ ਗਿਆ।"

"ਅੱਛਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਨੀ ਪਤਾ ਤੀ ਆਹ ਗੱਲ ਦਾ।" ਸਰਵਣ ਤ੍ਰੂਭਕ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹਨੌਰੇ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਅੱਗੇ ਚਾਨਣ ਦੀ ਕਿਰਨ ਲੈ ਅਂਦੀ ਹੋਵੇ।

"ਹਣ ਤਾਂ ਏਸੇ 'ਚੋ ਐਨੇ ਖਾ ਗਿਆ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਅੱਗੇ ਗਰਾਂਟਾਂ ਆਉਣਗੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਬਣੂ?" ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਇਕ ਮੇਟਾ ਪੈਂਗ ਹੋਰ ਚਾੜ੍ਹ ਲਿਆ।

"ਚੱਲ ਛੱਡ ਯਾਰ ਆਪੇ ਭਰੁ ਸਾਲਾ।" ਸਰਵਣ ਥੋੜਾ ਨਰਮ ਪੈ ਗਿਆ।

"ਭਰਨ-ਭਰਾਉਣ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਦੇਖਦੈ ਸਰਵਣਾ, ਤੂੰ ਆਪੇ ਦੇਖ ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਏਸ ਸਕੂਲ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦੈ?"

"ਨਾ।" ਸਰਵਣ ਨੇ ਢੇਲ ਵਾਂਗੂ ਸਿਰ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਫੇਰ! ਉਹਨੂੰ ਪੈਸੇ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਐ। ਇਕ ਮੁੰਡੇ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਕੈਡਮੀ 'ਚ ਲਾ ਰੱਖਿਐ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ।"

"ਜੇ ਖਾ ਈ ਗਿਆ ਫੇਰ ਹਣ ਕਿਹੜਾ ਉਹ ਮੋੜਦੂ।" ਸਰਵਣ ਨੇ ਬੇਵਸੀ ਜਾਹਿਰ ਕੀਤੀ।

"ਜੇ ਮੇਡੂ ਨੀ ਤਾਂ ਅਗਲੀਆਂ ਗਰਾਂਟਾਂ ਤਾਂ ਨੀ ਖਾਉ।"

"ਉਹ ਕਿਮੋ?"

"ਜੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਦੇ ਮਿੰਟ ਲੱਗਣਗੇ ਤਖਤਾ ਪਲਟਣ ਨੂੰ।" ਕਰਤਾਰ ਚੁਟਕੀ ਮਾਰ ਗਿਆ।
ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਇਕ-ਇਕ ਪੈਂਗ ਹੋਰ ਅੰਦਰ ਸੁੱਟ ਲਿਆ।

"ਯਾਰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਕਰ ਵੀ ਨੀ ਸਕਦੇ। ਲੋਕ ਕਹਿਣਗੇ ਆਪੇ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪੇ ਹਟਾ 'ਤਾ।" ਸਰਵਣ ਨੇ ਅੰਬ ਦੇ ਅਚਾਰ ਦੀ ਗੁਠਲੀ ਚੁਸ ਕੇ ਮੁੜ ਕੇਲੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ।

"ਜੇ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਈ ਨਾ ਕਰੇ, ਫੇਰ ਆਪਾਂ ਉਹਤੋਂ ਕੀ ਕਰਾਉਣੈ।" ਕਰਤਾਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਰਵਣ ਨੂੰ ਨੱਥਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਸੀ।

"ਇਹ ਤਾਂ ਬਾਈ ਖੈਰ ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਐ।" ਉਹ ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਾਂ ਮਿਲਾ ਗਿਆ।

"ਬਾਈ ਜੀ, ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਮੱਦਦ ਕਰੋਂ ਤਾਂ ਪੈਂ-ਬਾਰਾਂ ਹੋ ਜਾਣ।"

"ਅਸੀਂ ਕਿਹੜਾ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਭੱਜੋ ਅਂ ਕਰਤਾਰ ਸਿਆਂ, ਜਿਥੇ ਜੀਅ ਕਰੇ ਜੋੜ ਲੀਂ।"

"ਬੱਸ ਫੇਰ, ਜੇ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਐ, ਉਹਦਾ ਹੁਣੇ ਕਰ ਦਿੰਨੇ ਅਂ ਘੋਗਾ ਚਿੱਤਾ।" ਕਰਤਾਰ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਉਠ ਖੜਿਆ।

ਕਰਤਾਰ ਸਰਵਣ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਕੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਉਹ ਸਰਵਣ ਨੂੰ ਨੱਥਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾ ਆਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਾਰਹ ਨਿਕਲਿਆ, ਗਲੀ ਵਿਚ ਕਾਢੀ ਹਨੌਰਾ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ ਪਰ ਲੋਕ ਅਜੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ। ਕਰਤਾਰ ਲੜਖੜਾਉਂਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕੋਲੋਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਗਲੀ ਮੁੜ ਗਿਆ। ਸਰਵਣ ਦੇ ਘਰ ਪੀਤੀ ਦਾ ਉਸਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਸ਼ਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਘਰ ਦਾ ਵੀਹੀ ਵਾਲਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਭੇਡਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਬਾਰ ਨੂੰ ਧੱਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬੋਲ ਮਾਰਿਆ। ਉਹ ਉਥੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕੁਝ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਫਿਰ ਵਾਪਿਸ ਮੁੜ ਪਿਆ। ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਸਿੱਧਾ ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੱਗੋਂ ਚਾਂਦੀ, ਮੁਖਤਿਆਰ ਤੇ ਮੁਖਤਿਆਰ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਜੱਗੀ ਬੈਠੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੀ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

"ਕਿਉਂ ਫਸਿਆ ਚੂਹਾ ਪਿੰਜਰੇ 'ਚ?" ਜੱਗੀ ਜਾਣਨ ਲਈ ਕਾਹਲਾ ਪੈ ਗਿਆ।

"ਆਪਾਂ ਫਸਾਏ ਬਿਨਾਂ ਛੱਡਦੇ ਅਂਾਂ।" ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਹਿੱਕ ਫੁਲਾ ਲਈ।

"ਚੰਗਾ ਲੈ ਫੇਰ ਲਾ ਘੁੱਟਾ।" ਮੁਖਤਿਆਰ ਨੇ ਗਲਾਸ ਤੇ ਬੋਤਲ ਕਰਤਾਰ ਵੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਸਰਾਬ ਦਾ ਦੋਰ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹਾਂ ਉਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੋੜ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਜੰਗ ਜਿੱਤ ਲਈ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੀ ਤਾਂ ਲੜ ਰਹੇ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਅ ਸੌਖਿਆਂ ਹੀ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਦੂਜੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਨੱਥਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਕਾਵਾਂ-ਰੋਲੀ ਪੈਂਦੀ ਰਹੀ। ਅਖੀਰ ਅਗਲੇ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਨੱਥਣਾ ਚਾਂਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਖੇਤ ਦਾ ਗੁਆਂਢੀ ਸੀ। ਚਾਂਦੀ ਨੇ ਇਹ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਚਾਂਦੀ ਕਈ ਦਿਨ ਜੁੱਤੀਆਂ ਘਸਾਉਂਦਾ ਜਿਉਣੇ ਮੈਂਬਰ ਮਗਰ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸਨੇ ਲੱਖ ਹੇਠ-ਉੱਤਾ ਕੀਤਾ, ਸੋ ਰੱਸੇ ਵੱਟੇ ਪਰ ਕੁਝ ਹੱਥ ਪੱਲੇ ਨਾ ਪਿਆ। ਉਹ ਦੰਦੀਆਂ ਕਰੀਚਦਾ ਮੂਤ ਦੀ ਝੱਗ ਵਾਂਗ ਟਿਕ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਕਰਤਾਰ, ਫਿਰ ਜੱਗੀ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਾਅ-ਪੇਚ ਵਰਤ ਕੇ ਵੇਖ ਲਏ ਪਰ ਜਿਉਣਾ ਟੱਸ ਤੋਂ ਮੱਸ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਆਖਿਰ ਥੱਕ-ਹਾਰ ਕੇ ਖਹਿੜਾ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।

-0-

ਹੁਣ ਇਹ ਢਾਈ ਨਵਾਂ ਪੈਂਤੜਾ ਸੋਚਣ ਲਈ ਜੁੜ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਕਾਢੀ ਰਾਤ ਤੱਕ ਸਰਾਬ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗੁਰਤੇਜ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਬੁਣਤੀਆਂ ਬੁਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। 'ਜਿੰਨੇ ਮੂੰਹ, ਓਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ' ਕਹਾਵਤ ਵਾਂਗ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਦਿੰਦਾ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਇਹ ਫਿੱਟ ਨਾ ਬੈਠਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ-ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਲੰਘ ਗਏ। ਇਕ ਦਿਨ ਸਾਮ ਨੂੰ ਹਫੇਂ ਟੁੱਟਿਆ ਜੈਲੂ, ਸਰਪੰਚ ਦੀ ਜੁੜੀ ਢਾਈ ਕੋਲ ਆਇਆ, "ਸ....ਸ....ਸਰਪੰਚ! ਗੁਰਦਿਆਲ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਵੀਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਲੀ।"

"ਕਿਉਂ?" ਮੁਖਤਿਆਰ ਨੇ ਮੱਥੇ ਉਪਰ ਤਿਉੜੀਆਂ ਨਾਲ ਸਿਵਜੀ ਦਾ ਤਿਸੂਲ ਬਣਾ ਲਿਆ।

"ਪਤਾ ਨਹੀਂ।"

"ਨਾਅ ਅੰਕ ਵੀਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਣਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਾਪ ਦਾ ਰਾਜ ਐ?" ਮੁਖਤਿਆਰ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਉਦੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਚੱਕ-ਬੱਤ ਗਾਂ ਜੀ ਦੀ ਹੋਣੀ ਐ।" ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸੋਚੀ ਸੋਚ ਅੱਗੇ ਮੈਜ਼ੂਦਾ ਸਰਪੰਚ ਆ ਪੁੰਮਿਆ।

"ਫੇਰ ਉਹ ਕੀ ਕਰ ਲੂ ਸਾਲਾ, ਚਲੋ ਕੰਧ ਢਾਹ ਕੇ ਆਈਏ। ਦੇਖਦੇ ਆਂ ਕੋਣ ਹਟਾਉਂਦੇ।" ਜੱਗੀ ਨੇ ਖੂੰਜੇ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ ਗੰਡਾਸਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਬਾਕੀ ਵੀ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਰ ਪਏ। ਜੱਗੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸਾਨੂ ਵਾਂਗ ਭੂਸਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਹਥਲਾ ਗੰਡਾਸਾ ਪੱਕੀ ਵੀਹੀ ਵਿਚ 'ਠੱਕ-ਠੱਕ' ਵਜਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਗਏ। ਗਲੀ ਖਾਲੀ ਭਾਂਅ-ਭਾਂਅ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਗਲੀ ਵਿਚ ਕੱਢੀ ਕੰਧ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਲੱਕ ਤੱਕ ਆਉਂਦੀ ਟੇਢੀ-ਵਿੰਗੀ ਕੰਧ ਆਪ ਹੀ ਕੱਢੀ ਲਗਦੀ ਸੀ।

"ਕਿਉਂ ਕਿਮੋਂ ਕਰੀਏ?"

"ਦੇਖਦਾ ਕੀ ਅੰਕ ਢਾਹ ਦੇ।" ਮੁਖਤਿਆਰ ਨੇ ਹੱਲਾ-ਸੋਗੀ ਦਿੱਤੀ।

ਜੱਗੀ ਨੇ ਗਿੱਲੀ ਕੰਧ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦੇ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਕੰਧ 'ਦਾਅੜ' ਕਰਦੀ ਡਿੱਗ ਪਈ। ਡਿਗਦੀ ਕੰਧ ਦਾ ਖੜਾਕ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ 'ਟੀ....ਈ....ਟੀ....' ਕਰਦਾ ਪੱਕਾ ਰੋੜਾ ਜੱਗੀ ਦੇ ਕੰਨ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘ ਗਿਆ।

"ਇਹਦੀ ਮਾਂ ਦੀ....।" ਜੱਗੀ ਗੰਡਾਸਾ ਉਘਰ ਕੇ ਰੋੜੇ ਦੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਭੱਜਣ ਲੱਗਿਆ। ਪਰ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਬਾਰੋਂ ਫੜ ਕੇ ਖਿੱਚ ਲਿਆ, "ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਲੋੜ ਐ, ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਚਲੋ ਚੱਲੀਏ।"

ਸਾਰੇ ਪੁੱਠੇ ਭੱਜ ਤੁਰੇ। ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਰੋੜਾ ਹੋਰ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੇ ਗਿੱਟਿਆਂ ਵਿਚ ਆ ਵੱਜਿਆ। ਗੁਰਦਿਆਲ, ਉਸਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਸੀਤੇ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਉਪਰੇ ਬੰਦੇ ਰੋੜੇ ਮਾਰਦੇ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਆਏ ਤਾਂ ਕੰਧ ਢੱਠੀ ਪਈ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਤਾਂ ਉਥੇ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਹੋਲੀ-ਹੋਲੀ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢਦੇ ਘਰੇ ਜਾ ਵੜੇ। ਵੀਹੀ ਸੁੰਨੀ ਸੀ।

6.

ਜਾਂਦੇ ਮਨੁੱਖ ਅੰਤਾਂ ਦਾ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਕਰੀਬੀ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਉਸਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਮੇਲੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣਾ ਸਭ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਬਿਨਾਂ ਛਿਜਕ ਦੱਸ ਦੇਵੇ। ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਾਧੇ-ਘਾਟੇ ਉਸ ਅੱਗੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇਵੇ। ਉਸਨੂੰ ਗ੍ਰਾਮ ਦੱਸਿਆਂ ਗ੍ਰਾਮ ਘਟ ਜਾਵੇ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀ ਦੂਢੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਹੀ ਗੂੜੀ ਮਿੱਤਰਤਾ ਦਾ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਮਿੱਤਰਤਾ ਸੀ ਭਾਗੂ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਵਿਚਕਾਰ। ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵੱਲੋਂ ਛਿੱਡ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਕਾਹਲਾ ਪੈ-ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰ ਲਵਾਂ। ਉਹ ਸ਼ਾਮ ਛੇ ਵਜੇ ਤੱਕ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਕੰਮ ਨਿਬੇੜਦਾ ਰਿਹਾ। ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਮੁਕਦੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਹੋ ਤੁਰਿਆ। ਰਾਜਾ ਘਰ ਹੀ ਮਿਲ ਗਿਆ, "ਭਾਗੂ! ਈਦ ਦਾ ਚੰਨ ਈ ਹੋ ਗਿਆ ਪਤੰਦਰਾ, ਕਦੇ ਗੋੜਾ ਈ ਨੀ ਮਾਰਿਆ?"

"ਯਾਰ ਟੈਮ ਈ ਨੀ ਲੱਗਿਆ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ।

"ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਚੰਗੀ ਚਲਦੀ ਐ?"

"ਹਾਂ, ਠੀਕ ਐ।"

"ਚੱਲ, ਉਪਰ ਚੱਲ ਕੇ ਕਰਦੇ ਅਂਗੱਲਾਂ।" ਰਾਜਾ ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਕੋਠੇ ਉਪਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਦਿਨ ਪੂਰਾ ਢਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਘਸਮੈਲੇ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਉਡਦੀਆਂ ਕਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸੂਰਜ ਨੇ ਪੱਛਮ ਦੀ ਹਿੱਕ ਲਹੂ ਵਾਂਗ ਲਾਲ ਕਰ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਠੇ ਉਪਰ ਦੇ ਕੁੜੀਆਂ ਸਵੇਰ ਦੇ ਸੁੱਕਣੇ ਪਾਏ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਹੁਣ ਵਿਚ ਚੁਟੀਆਂ ਸਨ। ਰਾਜਾ ਤੇ ਭਾਗੂ ਬਨੇਰੇ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਏ।

"ਸੁਣਾ ਯਾਰ ਕੋਈ ਪਰੀ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ, ਦਿਆਲ ਹੋਈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ?" ਰਾਜੇ ਨੇ ਭਾਗੂ ਦਾ ਮੋਚਾ ਥਾਪੜਿਆ।

"ਆਪਾਂ ਕਰੇ ਬਿਨਾਂ ਛੱਡਦੇ ਅਂਹਾਂ।"

"ਉਹ ਸਦਕੇ ਬੇਲੀਆ! ਕੀ ਕਹਿੰਦੀ ਫੇਰ?" ਰਾਜੇ ਨੇ ਮੂੰਹ ਟੱਡ ਲਿਆ ਜਿਵੇਂ ਗੱਲ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਮੂਲੂੰਹ ਨਾਲ ਸੁਣਨੀ ਹੋਵੇ।

"ਹੁਣ ਤਾਂ ਮਰਦੀ ਐ ਤੇਰੇ ਵੀਰ ਤੇ, ਕਹਿੰਦੀ ਛੇਤੀ ਮਿਲ ਕੇ ਜਾਇਆ ਕਰਾ।"

"ਅੱਛਾ! ਮਿਲਿਆ ਫੇਰ?"

"ਹਾਂ।"

"ਕਿੱਦੋਂ।"

"ਛੇਵੇਂ।"

"ਛੇਵੇਂ? ਛੇ ਦਿਨ ਹੋ ਗੇ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲੇ ਨੂੰ?" ਰਾਜੇ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਪਰ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਉਭਰ ਆਈਆਂ," ਉਹ ਜਾਹ ਯਾਰ, ਜੇ ਤੇਰੀ ਥਾਂ ਮੈਂਹੇਂ ਹੁੰਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੀ ਦੋ-ਦੋ ਵਾਰ ਮਿਲਦਾ।"

"ਕੀ ਕਰੀਏ ਯਾਰ, ਹਰ ਰੋਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਨੀ ਆਉਣ ਦਿੰਦੇ।" ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਬੇਵਸੀ ਜਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਦਿਨ ਕਰਮੀ ਸੁਨੇਹਾ ਲਾਉਂਦੀ ਜਾਂ ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਲੈ ਆਉਂਦੀ, ਉਸ ਦਿਨ ਹੀ ਗੁਰਜੀਤ ਦੇ ਘਰ ਮਿਲਿਆ ਜਾਂਦਾ।

"ਫੇਰ ਤੇਰੀਆਂ ਕਿਹੜਾ ਟੁੱਟੀਆਂ ਨੇ ਆਪ ਜਾਇਆ ਕਰਾ।"

"ਮੈਨੂੰ ਉਥੇ ਰੋਜ਼ ਕੋਣ ਵੱਤਨ ਦਿੰਦੈ।"

"ਉਏ ਭੌਂਦੂਆ! ਤੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਥੋੜਾ ਜਾਣੈ, ਸਾਰੀ ਸੜਕ ਪਈ ਹੈ, ਸੜਕ 'ਤੇ ਇਕ ਅੱਧਾ ਗੇੜਾ ਮਾਰ ਆਇਆ ਕਰ, ਕਦੇ ਤਾਂ ਮਿਲ੍ਹਾ।" ਰਾਜੇ ਨੇ ਵਿਉਂਤ ਦੱਸੀ।

"ਚਲੋ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖ ਲਾਂਗੋ।"

"ਦੇਖਣਾ ਕੀ ਐ, ਹੁਣੇ ਚੱਲਾ।"

"ਹੁਣੇ?"

"ਤੂੰ ਚੱਲ ਤਾਂ ਸਈ।" ਰਾਜਾ ਭਾਗੂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਖਿੱਚ ਤੁਰਿਆ। ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਨੈਬ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਤਿੰਨੇ ਚੀਮਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੜਕ ਪੈ ਗਏ।

"ਜੇ ਬਾਹਰ ਮਿਲਗੀ ਫੇਰ ਕੀ ਕਹਾਂ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਗੁਰਨੈਬ ਤੋਂ ਸਲਾਹ ਮੰਗੀ।

"ਕਹਿ ਦੀਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਉਂਗਾ।"

"ਕਦੋਂ ਕਹਾਂ।"

"ਗਿਆਰਾਂ ਕੁ ਵਜੇ ਕਹਿ ਦੀਂ।"

ਜਦੋਂ ਤਿੰਨੇ ਘਰ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਕਿਰਨਾ ਬੱਠਲ ਲਈ ਬਾਹਰ ਆਈ ਤੇ ਕੂੜਾ ਰੂੜੀ ਉਪਰ ਸੁੱਟ ਕੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਪਈ। ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਕਿਰਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜੀ ਜਾਂਦਿਆਂ ਵੇਖ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਤਾੜੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਕੂੜੀ ਵੇਖ ਕੇ ਰੁਕ ਗਈ, ਰਾਜਾ ਤੇ ਗੁਰਨੈਬ ਤੇਜ਼ ਕਦਮੀਂ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਗਏ।

"ਰਾਤ ਨੂੰ ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਆਉਂ।" ਭਗਵਾਨ ਕੂੜੀ ਕੋਲ ਰੁਕ ਗਿਆ।

"ਨ.ਨਹੀਂ..ਨਹੀਂ।" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਾਂਹ ਵਿਚ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ।

"ਮੈਂ ਜਰੂਰ ਆਉਂਗਾ, ਤੂੰ ਆਈਂ ਚਾਰੇ ਨਾ।" ਭਗਵਾਨ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਜਵਾਬ ਉਡੀਕੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਕਹਿ ਕੇ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਕਿਰਨਾ ਡੋਰ-ਭੋਰ ਹੋਈ ਖੜੀ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਅੰਦਰ ਜਾ ਵੜੀ।

"ਕੀ ਕਹਿੰਦੀ ਫੇਰ ਕਬੂਤਰੀ?" ਗੁਰਨੈਬ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਬੁੜੁਕਿਆ।

"ਕਬੂਤਰੀ ਡਰਦੀ ਹੈ ਘਰ ਆਲੀਆਂ ਬਿੱਲੀਆਂ ਤੋਂ।"

"ਕਿਉਂ ਕੀ ਹੋਇਆ?" ਗੁਰਨੈਬ ਉਲੁਬਲਦੇ ਢੁੱਧ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਪਾਈ ਦੇ ਛਿੱਟਿਆਂ ਵਾਂਗ ਇਕਦਮ ਢੈਲਾ ਪੈ ਗਿਆ।

"ਉਹ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੀ ਤੀ, ਮੈਂ ਕਹਿ ਤਾਂ ਵੀ ਤੂੰ ਚਾਰੇ ਆਈਂ ਚਾਰੇ ਨਾ ਮੈਂ ਜਰੂਰ ਆਉਂਗਾ।"

"ਉਹ ਸਦਕੇ ਤੇਰੋ।" ਗੁਰਨੈਬ ਢੁੱਧ ਥੱਲੇ ਦੁਬਾਰਾ ਲਾਏ ਛੇਕੇ ਵਾਂਗ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਥਾਪੀ ਦੇ ਕੇ ਉਪਰ ਉਛਲ ਪਿਆ।

ਤਿੰਨੇ ਚੀਮਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੜਕ ਤੁਰੇ ਗਏ। ਇਸੇ ਸੜਕ ਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਰਾਜੇ ਕਾ ਖੇਤ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਖੇਤ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਹ ਕੋਠੇ ਅੱਗੇ ਬਣੀ ਖੇਲ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਵਾਪਿਸ ਮੁੜੇ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਕਦੋਂ ਦਾ ਛੁੱਬ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਮੋਟਾ ਤਾਰਾ ਵੀ ਝਾਤੀਆਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਹਨੇਰਾ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬੁੱਕਰ ਵਿਚ ਸਮੇਟਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ।

ਪਿੰਡ ਤੱਕ ਆਉਂਦੇ ਉਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਉਣ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਅਖੀਰ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਤਿੰਨਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਦੇ ਦਾ ਆਉਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਠੀਕ ਰਹੇਗਾ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਘਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਗੁਰਨੈਬ ਕੇ ਘਰ ਸੁਨੇਹਾ ਭਿਜਵਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਅੱਜ ਭਗਵਾਨ ਕੇ ਘਰ ਹੀ ਰਹੇਗਾ। ਦੇਵੇਂ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਦਰ੍ਹੇ 'ਤੇ ਬਣੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਸਾਢੇ ਨੋ ਵਜੇ ਤੱਕ ਦੇਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੰਜੇ ਵਿਛਾ ਕੇ ਪੈ ਗਏ। ਮੰਜਿਆਂ ਵਿਚ ਪਏ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਵੇਖਦੇ ਤੇ ਕਦੇ

ਦੇਵਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਟਾਈਮ-ਪੀਸ ਵੱਲ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ। ਸਮੇਂ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਦੀ ਚਾਲ ਫੜ ਲਈ ਸੀ। ਇਕ-ਇਕ ਮਿੰਟ ਪਹਾੜ
ਬਣ ਖਲੋਇਆ। ਫਿਰ ਵੀ ਸਮੇਂ ਦਾ ਚੱਕਰ, ਚੱਕਰ ਕਟਦਾ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਕੁਤਰਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਸੂਈ ਦਸ ਉਪਰ ਆ ਖਲੋਈ।
"ਚੱਲ ਫੇਰ ਭਾਗੂ ਹੋ ਤਿਆਰ। ਟਾਈਮ ਦੇਖ ਦਸ ਵੱਜ ਗਏ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਜੁੱਤੀ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਟਾਈਮ-ਪੀਸ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ
ਕੀਤਾ।

"ਹਾਂ ਚਲੋ।" ਭਾਗੂ ਮੰਜੇ ਵਿਚੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਉਠ ਖੜ੍ਹਿਆ।

"ਕੋਈ ਕੱਪੜਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਚੱਕਣਾ।"

"ਛੱਡ ਕਿਹੜਾ ਠੰਢ ਐ।"

"ਹਵਾ ਦੀ ਠੰਢ ਹੋਊ।"

"ਚੱਕ ਲੈ ਫੇਰ ਇਕ ਅੱਧਾ।"

"ਆਹ ਲੈ ਚਲਦੇ ਅਂ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਚੋਂ ਵਿਛਾਈ ਕੱਢ ਲਈ।

ਕਮਰੇ ਦੀਆਂ ਲਾਈਟਾਂ ਬੁਝਾ ਕੇ ਬਾਹਰ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਬਾਰ ਖੇਲ੍ਹ ਲਿਆ। ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਬਾਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਕੁੰਡਾ ਲਾ
ਕੇ ਅੰਦਰ ਪਏ ਘਰਦਿਆਂ ਦੀ ਬਿੜਕ ਲਈ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਪਾਸਿਓ ਯਕੀਨ ਬੱਛ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਪੇਲੇ ਪੈਰੀਂ ਤੁਰ ਪਏ।
ਬਾਹਰ ਚਲਦੀ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਲੂੰ-ਕੰਡੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਦੀ ਠੰਢ ਹੋਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ
ਟਿਮ-ਟਿਮਾਉਂਦੇ ਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਗੋਲ ਚੰਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਅਸਮਾਨੀ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਚਮਕਦੇ ਤਾਰੇ ਇੰਝ ਲਗਦੇ
ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹੀਰਿਆਂ ਦਾ ਭਰਿਆ ਥਾਲ ਉਲਟਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਕੋਹੇਨੂਰ ਹੀਰਾ ਚੰਨ ਹੋਵੇ।
ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੂਰ ਤੱਕ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਕਾਢੀ ਦੂਰ ਲੰਘ
ਗਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਟਾਵਾਂ-ਟਾਵਾਂ ਬੱਲਬ ਚਮਕਦਾ ਦਿਸਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਵੀਹੀਆਂ ਵਿਚ ਕੁੱਤੇ ਭੌਂਕਣ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘੀਆਂ
ਜਿਹੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ। ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੋਠਿਆਂ ਉਪਰ ਲੱਗੇ ਬੱਲਬਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਖੇਤਾਂ ਵਾਲੀ ਲਾਈਟ ਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।
ਉਹ ਘਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਫਾਸਲੇ 'ਤੇ ਰੁਕ ਗਏ। ਸਾਹਮਣਿਉਂ ਦੂਰ ਸੜਕ 'ਤੇ ਕੋਈ ਲਾਈਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਵਧੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਉਏ ਲਗਦੇ ਕੋਈ ਸਕੂਟਰ ਆਉਂਦੈ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ।

"ਆਜਾ ਇਧਰ ਬੇਰੀ ਉਹਲੇ ਹੋ ਜਾ।"

"ਚੱਲਾ।" ਦੋਵੇਂ ਬੇਰੀ ਉਹਲੇ ਹੋ ਗਏ। ਸਕੂਟਰ ਕੋਲ ਦੀ ਖ..ਰ...ਰ...ਰ.. ਕਰਦਾ ਲੰਘ ਗਿਆ।

"ਏਸ ਟੈਮ ਕਿਹੜਾ ਫਿਰਦਾ ਸਾਲਾ ਭਟਕਦਾ?" ਭਾਗੂ ਨੇ ਦੂਰ ਲੰਘ ਗਏ ਸਕੂਟਰ ਸਵਾਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

"ਕੋਈ ਹੋਣਾ ਵਿਚਾਰਾ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਭਗਤਾ।"

"ਹੀ..ਹੀ..ਹੀ..।" ਗੁਰਨੈਬ ਦੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਸ ਪਏ।

"ਉਏ ਭਾਗੂ! ਸੱਚ ਉਹਨੂੰ ਥਾਂ ਥੂੰ ਦੱਸੀ ਤੀ?"

"ਨਾਂਹਾ।"

"ਉਏ ਵਾਹ ਉਏ ਤੇਰੇ ਕਲੰਨਾ।" ਗੁਰਨੈਬ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਖੁਭ ਗਿਆ।

"ਚੱਲ ਆਪਾਂ ਐ ਕਰਦੇ ਆਂ, ਤੂੰ ਪਿਛਲੇ ਬਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠ ਜਾ ਤੇ ਮੈਂ ਇਧਰ ਬੈਠ ਜਾਨਾਂ।" ਭਾਗੂ ਨੇ ਵਿਉਤ ਦੱਸੀ।

ਗੁਰਨੈਬ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਬਾਰ ਕੋਲ ਜਾ ਬੈਠਿਆ ਅਤੇ ਭਗਵਾਨ ਅਗਲੇ ਬਾਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹਟਵਾਂ ਸੜਕ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ
ਬੈਠ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਸੜਕ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਉਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰਹੇ। ਭਾਗੂ ਗੁੱਟ 'ਤੇ ਬੱਛੀ ਘੜੀ ਨੂੰ ਚੰਨ ਵੱਲ ਕਰਕੇ
ਵਾਰ-ਵਾਰ ਟਾਈਮ ਵੇਖਦਾ ਘੜੀ ਦੀ ਟਿਕ-ਟਿਕ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਟਿਕ-ਟਿਕ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਗਿਆਰਾਂ ਤੋਂ

ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਉਪਰ ਹੋ ਗਏ। ਉਸਦਾ ਧੜਕਦਾ ਦਿਲ ਸੰਕਾਵਾਂ ਦੇ ਵਹਿਣਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹਿ ਤੁਰਿਆ। ਅਚਾਨਕ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸਿਉ ਕੋਈ ਰੇਸ਼ਮ ਵਰਗੀ ਚੀਜ਼ ਮੁੰਡੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਪਾ ਪਈ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਰੇਸ਼ਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਟੋਹਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਪਤਲੀਆਂ-ਪਤਲੀਆਂ ਉੱਗਲਾਂ ਦਾ ਆਕਾਰ ਸੀ। ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਹੱਥ ਰੇਸ਼ਮ ਦੀਆਂ ਉੱਗਲਾਂ ਤੋਂ ਗੁੱਟ ਵੱਲ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸਨੇ ਗੁੱਟ ਫੜ ਕੇ ਪੇਲਾ ਜਿਹਾ ਛੂਟਾ ਮਾਰਿਆ। ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਰੇਸ਼ਮ ਦੀ ਕਿਰਨ ਭਾਗੂ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਆ ਪਈ। ਚੰਨ ਸ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਬੱਦਲੀ ਉਹਲੇ ਜਾ ਲੁਕਿਆ।

"ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਬੜੀ ਨਾਂਹ-ਨਾਂਹ ਕਰਦੀ ਤੀ।"

"ਮੇਰਾ ਭਾਗੂ ਏਡੀ ਦੂਰੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਆਵੇ ਤੇ ਮੈਂ ਘਰੋਂ ਉਠ ਕੇ ਵੀ ਨਾ ਆਵਾਂ।" ਕਿਰਨਾ ਭਾਗੂ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਲੁਕਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

'ਚਲ ਉਠ, ਗੁਰਨੈਬ ਦੀ ਵੀ ਵਾਰ-ਸਾਰ ਲਈਏ।' ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚੋਂ ਖੜਾ ਕਰ ਲਿਆ।

"ਗੁਰਨੈਬ ਵੀ ਆਇਐ ਤੇਰੇ ਨਾਲ?"

"ਹਾਂ।"

"ਕਿੱਥੇ ਐ?"

"ਦੂਜੇ ਬਾਰ ਅੱਗੇ ਐ, ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਥਾਂ ਦੱਸਣੀ ਭੁਲ ਗਏ ਤੀ, ਫੇਰ ਉਹ ਉਧਰ ਬਿਠਾਇਆ।"

"ਗੁਰਨੈਬ।" ਭਾਗੂ ਨੇ ਦਬਵੇਂ ਪੈਰੀਂ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰਨੈਬ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸਿਉ ਮੇਢੇ ਉਪਰ ਹੱਥ ਜਾ ਰੱਖਿਆ।

"ਕ..ਕ.ਕ...ਕੋਣ।" ਗੁਰਨੈਬ ਡਰ ਵਿਚ ਬੁੜ੍ਹਕ ਪਿਆ। ਭਾਗੂ ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਹਾਸਾ ਨਾ ਰੋਕ ਸਕੇ।

"ਵਾਹ ਓਈ ਡਰੋਕਲਾ! ਮਾਰੋਂਗਾ ਸੇਰ, ਚਲ ਆ ਉਧਰ ਚੱਲ ਕੇ ਬੈਠਦੇ ਅਂਾ।" ਕਿੰਨੇ ਉਥੋਂ ਸੜਕ 'ਤੇ ਆ ਗਏ।

"ਤੁਸੀਂ ਉਧਰ ਜਾ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰੋ ਮੈਂ ਇਥੇ ਬੈਠਦਾਂ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਸੜਕ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹਟਵੀਂ ਟਾਹਲੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਕਿ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਟਾਹਲੀ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇ ਥੱਲੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿਗਾ ਨਾ ਚੜ੍ਹਨਾ। ਜੋੜੀ ਟਾਹਲੀ ਥੱਲੇ ਜਾ ਬੈਠੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਖਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਸਹਾ ਤੇ ਸਹੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕਲੋਲਾਂ ਕਰਦੇ, ਖੇਡਦੇ, ਟਪੂਸੀਆਂ ਮਾਰਦੇ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਮਗਰ ਭੱਜਦੇ ਕਿੰਨੇ ਪਿਆਰੇ ਲੱਗ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਮੁੰਡਾ ਕੁੜੀ ਇਸ ਜਾਨਵਰ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਰਹੇ। ਆਪਣਾ ਮਿਲਣਾ ਭੁੱਲ, ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਬਣਾਈ ਇਸ ਖੂਬਸੂਰਤ ਕਿਰਤ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

"ਭਾਗੂ ਕਿੰਨੇ ਆਜਾਦ ਨੇ ਇਹ ਜਾਨਵਰ ਹਨਾ।" ਕਿਰਨਾ ਲਗਾਤਾਰ ਇਸ ਕਲੋਲਾਂ ਕਰਦੀ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਵੇਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਨਹੀਂ ਕਿਰਨਾ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਗੁਲਾਮ ਨੇ।"

"ਕਿਉਂ?" ਕਿਰਨਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਈ ਜਿਵੇਂ ਭਾਗੂ ਨੇ ਕੋਈ ਅਲੋਕਾਰ ਗੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ।

"ਹਾਂ, ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਡਿੜਕਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਆ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਰਹਿੰਦੈ।

ਪਤਾ ਨੀ ਆਪਣੀ ਮਾਸ ਖਾਣੀ ਜਾਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਦੋਂ ਮੌਤ ਬਣ ਕੇ ਆ ਜੇ।"

"ਹਾਏ ਵੇ ਭੈੜਿਓ! ਕਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੇਡਦੇ, ਕਲੋਲਾਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਦੇਖ ਲੇ ਕਿੰਨੇ ਵਧੀਆ ਲਗਦੇ ਨੇ।" ਕਿਰਨਾ ਕਿਸੇ ਡਰ ਦੀ ਮਾਰੀ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਗਈ। ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਦੇਵੇਂ ਮੁੰਡਾ-ਕੁੜੀ ਇਸ ਜਾਨਵਰ ਜੋੜੀ ਬਾਰੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਜਾਦੀ ਬਾਰੇ, ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ, ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਰੱਜ-ਰੱਜ ਵੇਖਦੇ ਤੇ ਪਿਆਰ ਜਤਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਟਾਈਮ ਆਪਣੀ ਚਾਲੇ ਤੁਰਦਾ ਗਿਆ, ਚੰਨ ਤੁਰਦਾ ਗਿਆ, ਬੱਦਲੀਆਂ ਨਾਲ ਕਲੋਲਾਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਜਾ ਲੁਕਦਾ ਤੇ ਕਦੇ ਬਾਹਰ ਆ ਆਪਣੀ ਚਾਂਦੀ ਰੰਗੀ ਚਾਨਣੀ ਨਾਲ ਧਰਤ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾ ਦਿੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਚੰਨ ਬੱਦਲੀ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਲਾਹ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਘੜੀ ਤੋਂ ਟਾਈਮ ਵੇਖਿਆ, ਚਾਰ ਵੱਜ ਗਏ ਸਨ। ਦੂਰ ਪਿੰਡ

ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਲਾਊਡ ਸਪੀਕਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। ਟਾਹਲੀ ਉਪਰ ਪਾਏ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਆਲੂਛਿਆਂ ਵਿਚ ਹਿਲਜੂਲ ਹੋਈ। ਦੇਵੇਂ ਉਠ ਕੇ ਗੁਰਨੈਬ ਕੋਲ ਆ ਗਏ।

"ਰੱਜ ਗੇ ਹੁਣ ਤਾਂ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਟਕੇਰ ਮਾਰੀ।

"ਨਹੀਂ, ਭੁੱਖ ਹੋਰ ਵਧ ਗੀ।" ਭਾਗੂ ਬੋਲਿਆ।

"ਫੇਰ ਕੋਈ ਲਾਜ ਕਰਾਓ।"

"ਚੰਗਾ, ਚੰਗਾ! ਚੱਲ ਚੱਲੀਏ, ਟਾਇਮ ਤਾਂ ਦੇਖਾ।" ਭਾਗੂ ਨੇ ਘੜੀ ਵਿਖਾਈ। ਦੇਵੇਂ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੜਕ ਪੈ ਗਏ। ਕਿਰਨਾ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਘਰ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਖੜ੍ਹੀ ਵੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਜਦੋਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣੋਂ ਹਟ ਗਏ ਤਾਂ ਘਰ ਚਲੀ ਗਈ। ਗੋਲ ਚੰਨ ਨਿੱਕੀ ਬੱਦਲੀ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਹੱਸ ਪਿਆ।

7.

ਜੀਗੀ ਦੀ ਫਸਲ ਪੱਕ ਕੇ ਪੂਰੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਆਈ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਲਹਿ-ਲਹਿਰਾਉਂਦੀ ਪੱਕੀ ਫਸਲ ਸੋਨੇ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਉਂਦੀ। ਕਿਸਾਨ ਚਾਰੇ ਫਸਲ ਦੇ ਪੱਕਣ ਤੱਕ ਬੇਫਿਕਰ ਰਹੇ ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਫਸਲ ਪੂਰੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਕਿਸੇ ਜਵਾਨ ਧੀ ਦੇ ਬਾਪ ਵਾਂਗ ਫਿਕਰਾਂ ਵਿਚ ਭੁੱਬ ਜਾਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫਤ ਆ ਕੇ ਮੇਰੀ ਕਰੀ-ਕਰਵਾਈ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਫੇਰ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਗੁੱਠੋਂ ਰੱਬ ਗੱਜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਦਿਲ 'ਧੱਕ-ਧੱਕ' ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹੱਥ ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਲੱਖਾਂ ਤਰਲੇ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਭਗਤ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਆਪਣਾ ਖੂਨ ਪਸੀਨਾ ਇਕ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਧੀਆਂ-ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਵਰਗੀ ਫਸਲ ਪਾਲਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੰਗਦਾ ਰੱਬ ਤੋਂ ਹੈ। ਫਸਲ ਪੱਕੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵੀਹੀ ਦਾ ਰੌਲਾ ਉਥੇ ਦਾ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਵੀਹੀ ਵਿਚਲੀ ਕੱਢੀ ਕੰਧ ਦੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਉੱਵੇਂ ਹੀ ਖਿੰਡੀਆਂ-ਪੁੱਡੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਵੇਂ ਘਰ ਆਪੇ-ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਜੁਟੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਜੀਗੀ ਦੀ ਫਸਲ ਵੱਢੀ ਗਈ, ਵੇਚੀ ਗਈ 'ਤੇ ਉਸ ਵਿਹਲੀ, ਹੋਈ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਅੱਗੇ ਲਈ ਕਣਕ ਦੀ ਫਸਲ ਬੀਜ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਦੇਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਹਲੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਫਿਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਿੱਤਰ ਆਈਆਂ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਨੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਕ ਦੇ ਆਦਮੀ ਕਰਕੇ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਕੰਧ ਦੁਬਾਰਾ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਮੁਖਤਿਆਰ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਖਬਰ ਮਿਲੀ, ਉਹ ਗੰਡਾਸੇ ਲੈ ਕੇ ਕੰਧ ਢਾਹੁਣ ਲਈ ਆ ਗਏ। ਜੱਗੀ ਨੇ ਖੇਦ ਨਾਲ ਉਪਰੋਂ ਦੇ ਰਦੇ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤੇ।

"ਕਿਹੜੈ? ਖੜ੍ਹੁ ਜੋ ਬੋਡੀ ਮਾਂ ਦੀ...।" ਗੁਰਦਿਆਲ, ਜੀਤਾ ਤੇ ਸੁਰਜੂ ਗੰਡਾਸੇ ਲੈ ਕੇ ਵੀਹੀ ਨੂੰ ਭੱਜੇ। ਪਿੱਛੇ ਸੀਤੇ ਤੇ ਉਸਦੀ ਧੀ ਅੱਕੀ ਵੀ ਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਭੱਜ ਤੁਰੀਆਂ।

"ਆਜੇ ਗਾਹਾਂ ਦੇਈਏ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਪੈਸੇ।" ਸਰਪੰਚ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਗੰਡਾਸੇ ਉਗਰ ਲਏ।

"ਹਾਏ! ਵੇ ਲੋਕੇ ਮਾਰਤੇ ਵੇ....। ਚੰਦ ਕੁਰ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਹੋਰ ਤੀਵੀਆਂ ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਸੀਤੇ ਤੇ ਅੱਕੀ ਨੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਗੰਡਾਸੇ ਫੜ ਲਏ।

"ਤੂੰ ਪਰਾਂ ਹੋ ਜਾ ਨੀ, ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਈ ਲੈਣ ਦੋ।" ਜੱਗੀ ਆਪਣੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦੇ ਕੇ ਭੱਜ ਲਿਆ ਤੇ ਇਕ ਡਾਂਗ ਸੁਰਜੂ ਦੇ ਮੌਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਧਰੀ।

"ਉਏ ਮੁੰਡਿਓ! ਸੁਰਤ ਕਰੋ ਸੁਰਤ, ਕਦੇ ਐਂ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਹੋਏ ਨੇ?" ਬਜ਼ੁਰਗ ਹਰਭਜਨ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰੋਲਾ ਸੁਣ ਕੇ ਵੀਹੀ ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਦੇ ਚਾਰ ਆਦਮੀ ਹੋਰ ਆ ਖੜ੍ਹੇ।

"ਦੇਖ ਭਜਨ ਸਿਆਂ, ਤੂੰ ਆਪ ਸਿਆਈ, ਕਦੇ ਵੀਹੀਆਂ ਵਿਚ ਕੰਧਾਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਨੇ?" ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਰਪੰਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਜਤਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

"ਭਜਨ ਸਿਆਂ, ਇਹ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਦੇਖਣ, ਇਥੋਂ ਦੀ ਵੀਹੀ ਹਈ ਨੀ।" ਗੁਰਦਿਆਲ ਪਿਛਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਬੋਲ ਗਿਆ।

"ਉਏ ਭਾਈ! ਕਿਉਂ ਆਪਸ 'ਚ ਕਟਾ-ਵਢੀ ਹੋਏ ਓ। ਦੇ ਸਿਆਏ ਬੰਦੇ ਕਰਕੇ ਇਹਨੂੰ ਨਥੇ ਪਚਾਂ।"

"ਐਂ ਨੀ ਨਿਬੜਦਾ ਇਥੇ ਤਾਂ ਕਤਲ ਹੋਊ।" ਸੁਰਜੂ ਭੀਸਰਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ।

"ਜੇ ਕਤਲ ਕਰਾਉਣੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਆ ਇਧਰ, ਜੇ ਨਾ ਚਟਨੀ ਮਾਂਗੂੰ ਰਗੜਦੀਏ।" ਜੱਗੀ ਨੇ ਖੱਬਾ ਹੱਥ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਉਤੇ ਧਰ ਕੇ ਮਲ ਦਿੱਤਾ।

"ਉਏ ਵੀਹੀ ਦੇਖੀਆਂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਵਰਗੀਆਂ ਕਤੀੜਾਂ, ਗੱਲਾਂ ਮਾਰਦੈ।"

"ਅੱਛਿਆ! ਤਾਂ ਫੇਰ ਆਜਾ ਹੁਣ ਇੱਕੀਮੀਂ ਵੀ ਦੇਖ ਲੈ।" ਜੱਗੀ ਨੇ ਡਾਂਗ ਖੋੜਾ ਉਪਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਮਾਰੀ।

"ਚਲੋ ਉਏ ਮੁੰਡਿਓ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਘਰੋਂ ਵੀਹੀ ਤਾਂ ਇਥੇ ਈ ਰਹਿਜੂ, ਉਠੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਿਆਪਾ ਪਾਲੋਗੇ।" ਹਰਭਜਨ ਗਿਆਨੀ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਤੱਕ ਛੱਡ ਗਿਆ।

ਸਾਬਕਾ ਸਰਪੰਚ ਮੁਖਤਿਆਰ ਤੇ ਉਸਦੇ ਬੇਲੀ ਬੁੜ-ਬੁੜ ਕਰਦੇ ਵਾਪਿਸ ਮੁੜ ਗਏ। ਘਰੇ ਜਾ ਕੇ ਜੱਗੀ ਤੇ ਚਾਂਦੀ ਨੇ ਸਕੂਟਰ ਚੀਮੇ ਥਾਣੇ ਨੂੰ ਹੱਕ ਦਿੱਤਾ। ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਸਕੂਲੋਂ ਆਉਂਦੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਵੇਖ ਲਿਆ। ਜਦ ਉਹ ਘਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਘਰੇ ਲੜਾਈ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸਰਪੰਚ ਨਾਲ ਹੋਈ ਲੜਾਈ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਛੇੜ ਰੱਖੀਆਂ ਸਨ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਸੋਨ੍ਹ ਨੂੰ ਵੀ ਉਖੜੇ ਮਾਹੌਲ ਕਰਕੇ ਦਾਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਾਲਾ ਚਮਕਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਜੱਗੀ ਤੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਸਕੂਟਰ ਲੈ ਕੇ ਚੀਮੇ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸੁਣ ਕੇ ਰੋਝ ਵਾਂਗ ਕੰਨ ਚੁੱਕ ਲਏ।

"ਲਿਆ ਉਏ ਜੈਲੂ ਟਰੈਕਟਰ, ਦੇਖਦੇ ਅਂ ਥਾਣੇ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਕੀ ਕਰਦੇ ਨੇ।"

ਜੈਲੂ ਨੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਟਰੈਕਟਰ ਕੱਢ ਲਿਆ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਤੇ ਚੰਨਣ ਮੈਬਰ ਜੈਲੂ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਾਈਡਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਏ।

"ਉਏ ਸੁਰਜੂ।"

"ਹਾਂ।"

"ਘਰੇ ਭਗਵਾਨ ਹੋਊ, ਉਹਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਐਂ ਕਹਿ ਦੇ ਵੀ ਗੁਰਦੀਪ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਘਰੇ ਜਾ ਆਉ। ਜੇ ਸਰਪੰਚ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇ ਵੀ ਚੀਮੇ ਥਾਣੇ ਆ ਜੋ।"

"ਚੰਗਾ।" ਸੁਰਜੂ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਘਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

"ਕਿਧਰ ਦੀ ਚੱਲੀਏ ਮੈਬਰਾ?" ਜੈਲੂ ਨੇ ਟਰੈਕਟਰ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਿਆ।

"ਉਹ ਤੋਲਾਵਾਲ ਕੰਨੀ ਦੀ ਗਏ ਨੇ, ਆਪਾਂ ਬੀਰ ਕੰਨੀ ਦੀ ਚਲਦੇ ਅਂ।" ਮੈਬਰ ਦੀ ਜਗਾ ਗੁਰਦਿਆਲ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਟਰੈਕਟਰ ਬੀਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੜਕ ਚਾੜ੍ਹ ਲਿਆ।

"ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਲਾ ਗਾਈਂ ਜੀ ਕਹਿੰਦਾ ਕਰਲੇ ਵੀਹੀ ਬੰਦ, ਹੁਣ ਆ ਕੇ ਜਾਤ ਨੀ ਪੁਛਦਾ।" ਗੁਰਦਿਆਲ, ਸਰਪੰਚ ਦੀ ਕਰਨੀ 'ਤੇ ਔਖਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ।

"ਉਹ ਕੀ ਕਰੇ ਵਿਚਾਰਾ, ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਵਖੇਰੇ ਕੰਮ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਚੌਲਾ, ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨਾ" ਜੈਲੂ, ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਕੰਮ ਗਿਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਕਿਹੜਾ ਕਰਦੇ ਉਹ ਕੰਮ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਚੀਮੇ, ਬੀਰ ਆਲਿਆਂ ਦੀ ਸਪਰੇਅ ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਦੇਖਦਾਂ।"

"ਚੱਲ ਚੰਗੀ ਜੇ ਅੱਜ ਓਥੇ ਈ ਮਿਲ ਜੋ।"

ਗੁਰਦਿਆਲ ਹੋਰੀਂ ਬੀਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਚੀਮੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਨੇ ਜੈਲੂ ਬੀਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਵਿਚ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਆਪ ਥਾਣੇ ਦੇ ਗੋਟ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹ ਗਏ। ਜੈਲੂ ਨੂੰ ਸਰਪੰਚ ਦੁਕਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਕੇ ਨਾਲ ਲੈ ਆਇਆ। ਚਾਰੇ ਥਾਣੇ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਡੱਠੀ ਸਪਰਿੰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਕੁਰਸੀ ਉਪਰ ਬੈਠਾ ਥਾਣੇਦਾਰ ਛੂਲੇ ਵਿਚ ਪਏ ਨਿੱਕੇ ਬੱਚੇ ਵਾਂਗ ਛੂਲੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬੈਠੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ ਦੂਰ ਆਉਂਦੇ ਚਾਰ ਬੰਦਿਆਂ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਚੁੱਕ-ਚੁੱਕ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਜਦੋਂ ਚਾਰੇ ਕੋਲ ਆਏ ਤਾਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਉਪਰ ਬੈਠੇ ਸਿਪਾਹੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖੇ ਮੇਜ਼ ਨੂੰ ਰੱਖ ਪਾ ਕੇ ਕੁਰਸੀ ਦਾ ਛੂਲਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਆਉ ਜੀ ਸਰਪੰਚ ਸਾਅਬਾ! ਅੱਜ ਭੁੱਲੇ-ਭਟਕਿਆਂ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ?" ਥਾਣੇਦਾਰ ਮੀਸਣੀ ਹਾਸੀ ਹਸਦਾ ਕੁਰਸੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਗਿਆ।

"ਬੱਸ ਥੋੜੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਦਿਲ ਕਰ ਆਇਆ।"

ਸਰਪੰਚ ਤੇ ਮੈਬਰ ਕੁਰਸੀਆਂ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਏ ਅਤੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਤੇ ਜੈਲੂ ਕੋਲ ਪਏ ਬੈਂਚਾਂ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਏ।

"ਜਾਹ ਮਈ, ਸਾਹਮਣੇ ਪੰਜ ਕੱਪ ਚਾਹ ਦੇ ਕਹਿ ਆਂ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਮਗਾਰਡੀਏ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ।

"ਚਾਹ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੇ ਜੀ, ਬੱਸ ਪੀ ਕੇ ਈ ਤੁਰੇ ਤੋ।"

"ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਪਿਆਇਓ ਸਰਪੰਚ ਸਾਅਬਾ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਰਗੇ ਮੂੰਹ ਅੱਗੇ ਲੱਗੇ ਕਿਲੇ ਦੇ ਗੋਟਾਂ ਵਰਗੇ ਮੇਟੇ ਕਾਲੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਸੁਸਤ ਜਿਹੀ ਮੁਸਕਾਨ ਨਾਲ ਚੌੜੇ ਹੋ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਥਾਣੇਦਾਰ ਚਾਹ ਪਿਆ ਕੇ 'ਚੂਅ' ਦੀ ਬਿੜ੍ਹੀ ਚਾੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਹੋਰ ਦੱਸੋ ਫੇਰ ਕਿਮੇ ਆਉਣੇ ਹੋਏ?"

"ਵੀਹੀ ਜੀ ਦਾ ਰੋਲੈ ਯਾਚ। ਵੀਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਗੁਰਦਿਆਲ ਕੇ ਥੋੰ 'ਚ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈਬੰਦੀ 'ਚ ਛੱਡਤੀ ਤੀ, ਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਆਪਣੀ ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਹ ਮੁਖਤਿਆਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨੀ ਕੀ ਹਰਜ ਐ ਰੋਜ਼ ਕੰਧ ਢਹਾ ਦਿੰਦੈ।"

"ਉਹ ਤਾਂ ਕਰਿੰਦੇ ਸੀ ਇਥੋਂ ਦੀ ਹੈਰਿ ਵੀਹੀ।"

"ਕਾਹਨੂੰ ਐਂ? ਉਈਂ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਡਾਂਗਾ ਮਾਰਦੇ।"

"ਉਹ ਆਏ ਵੀ ਸੀ ਉਰੇ, ਥੋੜੇ ਮੁਹਰੇ-ਮੁਹਰੇ ਰਪਟ ਲਿਖਾ ਕੇ ਗਏ ਨੇ।"

"ਕੀਹਦਾ-ਕੀਹਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖਾਗੇ?"

"ਪੰਦਰਾਂ ਜਣਿਆਂ ਦਾ, ਵਿਚੀ ਤੇਰਾ।"

"ਮੇਰਾ?" ਸਰਪੰਚ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਬੁੜ੍ਹੁਕ ਪਿਆ।

"ਹਾਂ।"

"ਲਉ ਸਰ ਚਾਹਾ।" ਹੋਮਗਾਰਡੀਏ ਨੇ ਚਾਹ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੱਪ ਫੜ ਕੇ ਮੇਜ਼ ਉਪਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ।

"ਲਉ ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਹ ਪੀਓ ਫੇਰ ਕਰਦੇ ਅਂ ਗੱਲਾ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਚਾਹ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪੰਜਾਂ ਨੇ ਇਕ-ਇਕ ਕੱਪ ਚੁੱਕ ਕੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਲਾ ਲਿਆ। ਚਾਹ ਪੀਓ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰਦਿਆਲ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਸਲਾਹ ਬਣਾਈ, 'ਤਾਏ ਦੀ ਧੀ ਚੱਲੀ, ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਰਹਾਂ 'ਕੱਲੀ' ਕਹਾਵਤ ਵਾਂਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਰਪਟ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਪੰਦਰਾਂ ਜਣਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖਵਾ ਦਿੱਤੇ। ਗੁਰਦੀਪ ਨੇ

ਬਾਣੇਦਾਰ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਕੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ ਤੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਪਏ। ਅਜੇ ਇਹ ਘਰ ਆ ਕੇ ਚਾਹ ਪਾਣੀ ਹੀ ਪੀਛੇ ਲੱਗੇ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਲਿਸ ਦਾ ਕੈਂਟਰ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਆ ਗਿਆ। ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਿਆ। ਸਰਪੰਚ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਘਰੋਂ ਦੇ ਕੁਰਸੀਆਂ ਚੁੱਕ ਲਿਆਇਆ। ਬਾਣੇਦਾਰ ਕੁਰਸੀ ਉਪਰ ਬੈਠਦਾ ਹੋਇਆ ਬੋਲਿਆ, "ਦੱਸੋ ਫੇਰ ਕੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰੀਏ?"

"ਜੀ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਐ ਕਰ ਲੋ।" ਗੁਰਦਿਆਲ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਲਏ।

"ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਦੱਸੋ ਵੀ ਇਥੋਂ ਦੀ ਵੀਹੀ ਹੈਰੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।"

ਬਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਕੈਂਚੀ ਨਾਲ ਕੁਤਰੀ ਖੁਸ਼ਕ ਜਿਹੀ ਦਾੜੀ 'ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ।

"ਵੀਹੀ ਤਾਂ ਹੈਰੀ ਐ ਜੀ।"

"ਹੈਨੀ ਜੀ।"

"ਨਹੀਂ....ਨਹੀਂ....ਹੈਰੀ ਵੀਹੀ ਤਾਂ।"

"ਕੋਣ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਥੋਂ ਦੀ ਵੀਹੀ ਐ?"

"ਸ਼ਾਂਤੀ....ਸ਼ਾਂਤੀ, ਜੇ ਆਪਸ ਦੇ ਵਿਚ ਈ ਬੋਲਣਾ ਸੀ ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਬੁਲਾਇਐ। ਦੋ ਮਿੰਟ ਚੁੱਪ ਬੈਠੋ।" ਬਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਹਵਾ ਵਿਚ ਹੱਥ ਉਪਰ-ਹੇਠਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸਭ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। "ਤੁਹਾਡੇ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਨੀ ਹੈ?"

"ਹੈਰਾ ਜੀ, ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਲਿਆਇਆ।" ਮੁਖਤਿਆਰ ਘਰੋਂ ਜਾ ਕੇ ਨਕਸ਼ਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ।

"ਆਹ ਦੇਖੋ ਜੀ ਵੀਹੀ, ਆ....ਆਹ ਇਥੋਂ ਦੀ ਐ।" ਉਸਨੇ ਵੀਹੀ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਤੇ ਉੱਗਲ ਫੇਰੀ।

"ਇਹ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕਿਤੇ ਦੀ ਐ।"

"ਹਾਂ ਜੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਇਥੋਂ ਦੀ ਤੀ ਜੀ, ਜਿੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹ ਸਬਾਤਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਇਥੋਂ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਜੈਲੂ ਕੇ ਘਰ ਵਿਚ ਦੀ ਤੀ।" ਮੁਖਤਿਆਰ ਹਵਾ ਵਿਚ ਹੱਥ ਹਿਲਾ-ਹਿਲਾ ਬਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਫੇਰ ਨਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਇਥੋਂ ਦੀ ਵੀਹੀ ਐ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਿੱਥੇ ਹੈਰੀ ਸੀ, ਇਧਰ ਦੀ ਕੱਢ ਸਕਦੇ ਅਂਕ ਕਿਉਂਕਿ ਓਥੇ ਹੁਣ ਘਰ ਪੈ ਗਏ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਫੇਰ ਕੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰੀਏ?" ਬਾਣੇਦਾਰ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹਾਂ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਜਿਮੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਦਿਓ, ਬੱਸ ਠੀਕ ਐ ਜੀ।" ਗੁਰਦਿਆਲ ਬੋਲਿਆ।

ਬਾਣੇਦਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਫੇਰ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਲੈ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, "ਅਪਾਂ ਐਂ ਕਰਦੇ ਅਂ, ਜਿਹੜੀ ਵੀਹੀ ਕਰਤਾਰ ਕੇ ਘਰ ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ ਲੰਘਦੀ ਐ, ਓਥੋਂ ਦੀ ਪਾਣੀ ਕੱਢ ਦਿੰਨੇ ਅਂ ਤੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਦੀ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਲਾਂਘਾ ਰੱਖ ਦਿੰਨੇ ਅਂ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਇਥੋਂ ਦੀ ਕੱਢ ਦਿੰਨੇ ਅਂ। ਲਾਂਘਾ ਉਥੋਂ ਦੀ ਰੱਖ ਦਿੰਨੇ ਅਂ ਕਿਉਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਐ ਗੁਰਦਿਆਲ?"

"ਜਿਮੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ 'ਤਾਂ ਠੀਕ ਐ ਜੀ।"

"ਤੂੰ ਭਾਈ ਮੁਖਤਿਆਰ?"

"ਨਹੀਂ ਜੀ, ਐਂ ਨੀ ਠੀਕਾ ਜੇ ਵੀਹੀ ਇਧਰ ਦੀ ਐ, ਫੇਰ ਪਾਣੀ ਵੀ ਇਧਰ ਦੀ ਕੱਢੋ।"

"ਦੇਖੋ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਲਗਦੀ ਕਹਿ 'ਤੀ, ਮੰਨਣਾ ਨਾ ਮੰਨਣਾ ਉਹ ਤੁਹਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਐ।"

ਬਾਣੇਦਾਰ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਵਿਚ-ਵਿਚਾਲੇ ਬੋਲਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੀ ਜਿੱਦ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਪੂਛ ਵਾਂਗ ਟੇਢੀ ਦੀ ਟੇਢੀ ਰਹੀ। ਕੋਈ ਗੱਲ ਸਿਰੇ ਨਾ ਲਗਦੀ ਵੇਖ ਬਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਬਾਣੇ ਆਉਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ। ਜਾਂਦੇ ਬਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਘਰੇ ਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਪਰ ਬਾਣੇਦਾਰ ਨਾਲ ਆਏ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਕਰਕੇ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਗਿਆ।

ਸਵੇਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਦੋਵੇਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਟਰੈਕਟਰ ਲੈ ਕੇ ਥਾਣੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀਆਂ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਇਕ-ਦੋ ਰੋਲੇ ਨਿਪਟਾ ਕੇ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਸਰਪੰਚ ਤੇ ਮੈਂਬਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕੋਇਆਂ ਥਾਣੀ ਘੂਰਦੇ ਰਹੇ। ਅੱਜ ਵੀ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਹਰ ਹੀਲਾ ਵਰਤ ਕੇ ਵੇਖ ਲਿਆ ਪਰ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਫਿਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਤੇ ਗੱਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ। ਫਿਰ ਅਗਲੇ ਤੇ ਫਿਰ ਅਗਲੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਕਈ ਦਿਨ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਤੋਂ ਅੱਕ ਕੇ ਹੀ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲੈਣ ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਉਥੇ ਦੀ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹੀ। ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਅਖੀਰ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਧਾਰਾ 325 ਲਾ ਕੇ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ੀਆਂ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ।

8.

ਸਿਆਲ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦਰਮਤਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਪੀਲੇ ਪੈ ਕੇ ਝੜਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੁੱਖ ਨਹੀਂ ਵਿਖਾਇਆ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਧੁੰਦ ਪੈਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਬੁੱਢੇ-ਠੇਰੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਧੂੰਢੀਆਂ ਦੁਆਲੇ ਬੈਠੇ ਅੱਗ ਸੁਲਘਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਚਮਕਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਨੇ ਮਿੱਠੀ-ਮਿੱਠੀ ਨਿੱਘ ਵਰਸਾਈ ਤਾਂ ਸਭ ਦੇ ਮੁੱਖ ਉਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੌੜ ਗਈਆਂ। ਪਰ ਦੀਆਂ ਸੁਆਈਆਂ ਨੇ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਧੋਤੇ ਗਿੱਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨਾਲ ਬਨੇਰੇ ਭਰ ਦਿੱਤੇ। ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਬੇੜ੍ਹਾ ਹੋਰ ਉਪਰ ਉਠਿਆ ਤਾਂ ਉਸਦੀਆਂ ਗਰਮ ਕਿਰਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿੱਧੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਭਗਵਾਨ ਜਦੋਂ ਗੁਸਲਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਨਹਾ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਤੇਜ਼ ਕਿਰਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਬੰਦ ਜਿਹੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਸਨੇ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਮਲੀਆਂ ਤੇ ਲੱਕੜੀ ਦੇ ਅੰਗਿਆਰ ਵਰਗੇ ਸੰਤਰੀ ਸੂਰਜ ਵੱਲ ਸਰਸਰੀ ਜਿਹੀ ਛਾਤੀ ਮਾਰਦਿਆਂ, "ਆ....ਆ....ਆਹਾ....ਹਾ....ਹਾ....ਵਾਹ ਉਏ ਰੱਬਾ!" ਕਹਿ ਕੇ ਸਿੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਮੂਹਰੇ ਬੈਠ ਕੇ ਠਰੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਸੇਕੇ। ਜਦੋਂ ਕਾਂਬਾ ਉਤਰ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ। ਲੋਈ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਹੁਣ ਚੋਏ ਦੀ ਪਟੜੀ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਮਿੱਟੀ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਪਟੜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਾਢੀ ਉੱਚੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਚੋਏ ਵਿਚਲੇ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬਦਬੂ ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਨਾਸਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਦੁਆਲੇ ਲਈ ਲੋਈ ਨੂੰ ਨੱਕ ਤੋਂ ਉਪਰ ਤੱਕ ਸਰਕਾ ਲਿਆ। ਚੋਏ ਦੀ ਬਦਬੂਦਾਰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਚਪਨ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ। ਕਦੇ ਇਸ ਚੋਏ ਦਾ ਪਾਣੀ ਚਾਂਦੀ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦਾ ਸਾਫ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਜਦ ਗਰਮੀ ਦੀਆਂ ਕੜਕਦੀਆਂ ਦੁਪਹਿਰਾਂ ਇਸ ਚੋਏ ਵਿਚ ਨਹਾ-ਨਹਾ ਕਟਦੇ। ਕਦੇ ਪੁਲ ਤੋਂ ਚੋਏ ਵਿਚ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ। ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਤੀਵੀਆਂ ਇਥੇ ਕੱਪੜੇ ਧੋਣ ਆਉਂਦੀਆਂ। ਅਸੀਂ ਸਾਰਾ ਦੁਪਹਿਰਾ ਇਸ ਚੋਏ 'ਤੇ ਲੰਘਾ ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਘਰ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਮਾਂ ਡਿੜਕਾਂ ਦਿੰਦੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮੋਹ ਹੀ ਇੰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਡਿੜਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਫਿਰ ਇਸੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਆ ਵੜਦੇ। ਵਿਚੇ ਮੱਝਾਂ ਨਹਾਉਂਦੀਆਂ। ਵਿਚੇ ਅਸੀਂ, ਫਿਰ ਵੀ ਪਾਣੀ ਸਾਫ਼ ਦਾ ਸਾਫ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਪਰ ਹੁਣ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਹਾਉਣ ਲਈ ਤਾਂ ਕੀ, ਪਸੂਆਂ ਦੇ ਨਹਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਹੁਣ ਦੇ-ਤਿੰਨ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਗੰਦ-ਮੰਦ ਸਭ ਇਸ ਵਿਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸਦਾ ਚਾਂਦੀ ਵਰਗਾ ਪਾਣੀ ਹੁਣ ਗੰਦਾ ਤੇ ਬਦਬੂਦਾਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿੰਨਾ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ ਸਮਾਂ। ਲੋਕ ਵੀ ਕਿੰਨੇ ਬਦਲ ਗਏ ਨੇ। ਨਾਲ ਹੀ ਗੰਦਗੀ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਈ ਇਸ ਚੋਏ ਦੀ ਸੁੱਧਤਾ।

ਭਗਵਾਨ ਲੰਘ ਗਏ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਵਿਚ ਉਲੜਿਆ ਖੇਤ ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਉਹ ਖਾਲ ਵਿਚ ਲੱਤਾਂ ਲਮਕਾਅ ਕੇ ਵੱਟ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਖਾਲ ਦੀ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੀ ਵੱਟ ਉਪਰ ਉਗੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਘਾਹ ਉਤੇ ਤਰੇਲ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਸੁੱਚੇ ਮੇਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਚਮਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਭਗਵਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਟਿਕ-ਟਿਕੀ ਲਾ ਕੇ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਸੁੰਦਰ, ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਅਣਭੋਲ ਜਿਹੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਬੂੰਦਾਂ, ਬਿਲਕੁਲ ਕਰਮੀ ਵਾਂਗ। ਸੱਚ! ਕਰਮੀ ਵੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ ਸੁੰਦਰ, ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਭੋਲੀ ਜਿਹੀ ਹੀ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੂੰਦਾਂ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਸੁਰੱਧਣ ਤੇ ਫਖਰ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸਭ ਦਾ ਮੇਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵੀ ਨਫਰਤ ਨਹੀਂ। ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਾਂਗ ਸਭ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਪਿਆਰ ਵੰਡਦੀ ਹੈ। ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਦਿਲ, ਕਿੰਨੀ ਭੋਲੀ ਐ ਵਿਚਾਰੀ, ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੀ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਹੱਕ ਰਖਦੀ ਐ ਮੇਰੇ ਹੁਣ ਵੀ ਯਾਦ ਐ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਿਛਲੀ ਲੋਹੜੀ ਵੇਲੇ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬੋਲੀ ਨਹੀਂ। ਨੱਕ ਚੜ੍ਹਾਈ ਫਿਰਦੀ ਰਹੀ, ਅਥੇ ਇੰਨੇ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਕਿਉਂ ਆਇਐਂ। ਫੇਰ ਮਸਾਂ ਮਨਾਈ ਸੀ। ਫੇਰ ਉਸਨੇ ਹਸਦੀ ਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਪੇਟੀ ਵਿਚੋਂ ਗੱਚਕਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਮੇਰੇ ਮੂਹਰੇ ਲਿਆ ਰੱਖੀਆਂ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਬੜੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਬੋਲੀ ਸੀ, "ਵੀਰ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਦੇ ਵੀਰ ਓਂ। ਓਸ ਵੀਰ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਵੰਡਾ ਖਾ ਲਿਆ ਤੀ। ਇਹ ਤੇਰਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੀ।" ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਆਰ ਦੇ ਹੰਝੂ ਛਲਕ ਪਏ ਸੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ, ਜਿਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਭੈਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਭਗਵਾਨ ਭੂਤਕਾਲ ਵਿਚੋਂ ਉਖੜ ਕੇ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਆ ਡਿੱਗਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ, ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੁਣ ਵੀ ਸਿੱਲ੍ਹੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹੋਣ। ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਵੀ ਤਾਂ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਕਰਮੀ ਕੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਗੁੱਸੇ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਸੋਚ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਉਠਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਤੋਰ ਲਿਆ। ਉਠਣ ਲੱਗਿਆਂ ਪਾਲੇ ਦੀ ਝਰਨਾਹਟ ਜਿਹੀ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਫਿਰ ਗਈ। ਉਸਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਿਰ ਤੱਕ ਧੁੜਤੜੀ ਜਿਹੀ ਆ ਗਈ। ਸੂਰਜ ਹੋਰ ਗਰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਖੇਤੋਂ ਪਿੰਡ ਤੱਕ ਆਉਂਦਿਆਂ ਉਸਨੂੰ ਲੋਈ ਵਾਧੂ ਜਿਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਲੋਈ ਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਸਾਈਕਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਨਵੀਂ ਪਿੰਡੀ ਦੇ ਰਾਹ ਪਾ ਲਿਆ।

ਘਰ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ ਕਰਮੀ ਬਾਹਰ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਪਈ ਧੁੱਪ ਸੇਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਕੋਲ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਗੁਰਜੀਤ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਭਗਵਾਨ ਜਾ ਕੇ ਕਰਮੀ ਦੇ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵੱਟ ਲਿਆ।

"ਤਾਈ ਦੇਖ....ਦੇਖ....ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਕਿਮੋ ਸੁੰਡੀ ਮਾਂਗੂ ਮੁੜੀ ਪਈ ਐ।" ਭਗਵਾਨ ਕੁੜੀ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸੁਰਜੀਤ ਕੋਲ ਲਗਾ ਗਿਆ।

"ਗੁੱਸੇ ਤਾਂ ਹੋਊਗੀ, ਆਇਆ ਦੇਖ ਕਿੰਨੇ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਐ।" ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਮੀ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਬੋਲ ਗਈ।

"ਤਾਈ ਥੋੰਨੂੰ ਪਤਾ ਤਾਂ ਹੈ, ਵੀਹੀ ਜੀ ਦਾ ਰੋਲਾ 'ਤੀ। ਬੱਸ ਉਧਰ ਈ ਉਲੜੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹੋ।" ਭਗਵਾਨ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰਮੀ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ 'ਤੇ ਤੁਲਿਆ ਸੀ।

"ਮੈਨੂੰ ਨੀ ਪਤਾ, ਚਾਹੇ ਵੀਹੀ ਦਾ ਰੋਲਾ ਹੈਗਾ ਤੀ, ਚਾਹੇ ਨਾ! ਹੁਣ ਤੂੰ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਏ ਨਿਪਟਾ।" ਸੁਰਜੀਤ ਪੱਲਾ ਛੁਡਾ ਗਈ।

"ਭਾਗੂ ਇਹਦੇ ਇਕ ਮਾਰ ਕੰਨ ਦੀ ਜੜ੍ਹ 'ਚ, ਆਪੇ ਬੋਲਪੂ।" ਗੁਰਜੀਤ ਗੁੱਸੇ ਹੋਈ ਪਈ ਕਰਮੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਚਿੜ੍ਹਾ ਗਿਆ।

"ਨਹੀਂ ਉਏ ਭੈੜਿਆ, ਜੇ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਖ਼ਤ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਘੁੱਟਾਂਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬੁਸੇਗਾ ਈ। ਕਰਮੀ ਵੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਬਗੀਚੀ ਦਾ ਸਭ ਨੂੰ ਮਹਿਕਾਂ ਦੇਣ ਆਲਾ ਗੁਲਾਬ ਈ ਐ। ਮਹਿਕਾਂ ਵੰਡਣ ਆਲੇ ਫੁੱਲ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ

ਗੁੱਸੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਗਲਤਫਿਲੀ ਐ, ਕਿਉਂ ਭੈਣ!" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਵੀਆਂ ਵਾਲੀ ਬੋਲੀ 'ਚ ਲਿੱਪਾ-ਪੇਚੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਰਮੀ ਦਾ ਮੇਢਾ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਘੁਮਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ ਪਰ ਉਹ ਉਠ ਕੇ ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਗਈ। ਭਗਵਾਨ ਵੀ ਹਾੜ੍ਹੇ ਕੱਢਦਾ ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਅੰਦਰ ਜਾ ਵਡਿਆ।

"ਹਾਏ, ਹਾਏ! ਐਨਾ ਗੁੱਸਾ।" ਉਹ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਕਰਮੀ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਕਰਮੀ ਨੇ ਮੂੰਹ ਢੂਜੇ ਪਾਸੇ ਘੁਮਾ ਲਿਆ।

ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਰਮੀ ਦਾ ਗੇਰਾ ਚਿਹਰਾ ਆਪਣੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਘੁਮਾ ਲਿਆ, "ਦੇਖ ਕਰਮੀ, ਜੇ ਤੂੰ ਐਂ ਗੁੱਸੇ ਈ ਰਹਿਣੈ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਇਥੇ ਕੀ ਕਰਨ ਆਉਣੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਾਨਾਂ ਫੇਰਾ।"

"ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ ਭਾਗੂ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਬਿਠਾ ਲਿਆ, "ਮੈਨੂੰ ਨੀ ਪਤਾ ਚਾਹੇ ਕੁਛ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਥੇ ਰੋਜ਼ ਆਇਆ ਕਰਾ।"

"ਚੰਗਾ ਬਾਬਾ ਚੰਗਾ, ਰੋਜ਼ ਆਇਆ ਕਰੂੰ, ਬੱਸ ਹੁਣ ਤਾਂ ਖੁਸ ਐਂ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਕੰਨ ਫੜ ਲਏ। ਕਰਮੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਲਾਬੀ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਮੁਸਕਰਾ ਦਿੱਤਾ।

"ਚੱਲ ਭਾਗੂ ਖੇਤੋਂ ਸਬਜ਼ੀ ਤੋੜ ਕੇ ਲਿਆਈਏ।" ਕਰਮੀ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਘਰ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵੱਲ ਖਿੱਚ ਤੁਰੀ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਗੋਡਿਆਂ ਤੱਕ ਅੱਪੜੀ ਹਰੀ ਕਣਕ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵਿਛੀ ਹਰੀ ਚਾਦਰ ਵਾਂਗ ਦਿਸਦੀ ਸੀ। ਕਣਕ ਦੀਆਂ ਵੱਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੱਢੀਆਂ ਸਰੋਂ ਦੀਆਂ ਆੜਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਲੱਦੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਸਰੋਂ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਰਸ ਚੂਸਣ ਲਈ ਆਈਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਭੀ-ਭੀ ਕਰਦੀਆਂ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਮੰਡਰਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਖੇਤ ਦੀ ਵਿੱਖੇ ਥਾਂ ਵਿਚ ਲਾਈ ਗੋਭੀ ਕੋਲ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ।

"ਕਰਮੀ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਦੇ ਮਿਲਾਈ ਦੇ ਬਾਈ ਬਣ ਕੇ।" ਭਾਗੂ ਮੁਰਝਾਏ ਫੁੱਲ ਵਾਂਗ ਮੂੰਹ ਬਣਾ ਕੇ ਤਰਲਾ ਜਿਹਾ ਕਰ ਗਿਆ।

"ਜੇ ਮਿਲਣੈ ਤਾਂ ਐਂ ਕਰਾ।" ਕੁੜੀ ਨੇ ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੌਜੇ ਕਰਕੇ ਢੂਰ ਉੰਗਲ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, "ਓਹ....ਓ....ਓ....ਦੇਖ ਸਾਹਮਣੇ ਕਲੀ ਆਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਈ ਐ ਨਾ?"

"ਹਾਂ।"

"ਇਥੋਂ ਸਿੱਧਾ ਭਾਜਾ, ਜਾ ਕੇ ਮਿਲ ਆ।"

"ਉ....ਤੈਨੂੰ ਚਰੋਡਾਂ ਦੀ ਰੋਈ ਪਈ ਐ। ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਮਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ।"

"ਚੰਗਾ ਵੀਰ ਜੀ, ਥੋੰਨੂੰ ਮਰਨ ਨੀ ਦਿੰਦੇ, ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਾਵਾਂਗੇ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਦੋ ਗੋਭੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਪੁੱਟ ਕੇ ਭਾਗੂ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜਾ ਦਿੱਤੇ।

"ਕਦੇ ਮਿਲਾਉਗੇ?"

"ਕੱਲ ਨੂੰ ਮੇਲੇ 'ਤੇ।"

"ਪੱਕਾ?"

"ਹਾਂ ਪੱਕਾ।"

"ਓ ਵੈਰੀ ਗੁੱਡਾ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਲੋਰ 'ਚ ਕੁੜੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਚੁੰਮ ਲਏ।

ਹੁਣ ਦੋਵੇਂ ਸਬਜ਼ੀ ਤੋੜ ਕੇ ਘਰ ਆ ਗਏ। ਕਰਮੀ ਨੇ ਗੋਭੀ ਚੀਰ ਕੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਉਪਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ। ਸੁਰਜੀਤ ਆਟਾ ਗੁੰਨ ਕੇ ਰੋਟੀ ਲੱਗ ਗਈ। ਭਗਵਾਨ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਹੋਣ ਤੱਕ ਕਰਮੀ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਹੱਥ ਵਟਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਰਮੀ ਨੇ ਅੱਜ ਮੱਲੇ-ਮੱਲੀ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਘਰ ਹੀ ਰੱਖ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਘਰ ਪਾਲੀ

ਹੱਥ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਜ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਦ ਕਦੇ ਵੀ ਕਰਮੀ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਘਰ ਵਿਚ ਇਕੱਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾਂ ਕਦੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਕੁਵੇਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਮੱਲੇ-ਮੱਲੀ ਉਥੇ ਹੀ ਪਾ ਲੈਂਦੇ। ਗੁਰਜੀਤ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਸੌਂ ਗਏ ਪਰ ਕਰਮੀ ਤੇ ਭਾਗੂ ਰਜਾਈਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਦੇਰ ਰਾਤ ਤੱਕ ਗੱਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ।

9.

ਸਵੇਰੇ ਪਿੰਡ ਜਾ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਰਾਜਾ ਤੇ ਗੁਰਨੈਬ ਮੇਲੇ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਏ। ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਜਾਵੀਆਂ ਵਾਂਗ ਤਿਆਰੀ ਖਿੱਚੀ। ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੀ ਮੇਲੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕਾਹਲ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਮੱਚ ਪਈ ਸੀ। ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਸਜੀ ਜਵਾਨੀ ਬੁੱਢੇ-ਠੇਰਿਆਂ ਨੂੰ 'ਹਟ ਪਿੱਛੇ' ਆਖਦੀ ਸੀ। ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਕਾਹਲ ਭਰੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਫਿਰਨੀ ਉਪਰੋਂ ਮੇਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਤੇਜ਼-ਤੇਜ਼ 'ਖਰ....ਰ....ਖਰ....' ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਮੇਲੇ ਲਈ ਅਹਿਮੀਅਤ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਦੀ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਕਾ ਟਰੈਕਟਰ ਵੀ ਮੇਲੇ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਸੀ। ਸਿਆਈ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਜਨਨੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਥਾਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਟਰਾਲੀ ਵਿਚ ਆ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨ। ਕਈ ਸੌਕੀਨ-ਸੌਕੀਨਣਾਂ ਅਜੇ ਟਰੈਕਟਰ ਤੁਰ ਜਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸੀਸਿਆਂ ਮੂਹਰੇ ਅੜੀਆਂ ਖੜੀਆਂ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਮੇਲੀ-ਮੇਲਣਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਚੰਨਣ ਨੇ 'ਬਹਿ ਜੋ ਭਾਈ ਬਹਿ ਜੋ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਟਰੈਕਟਰ ਤੇਰ ਲਿਆ। ਸਾਂਤਪੁਰ ਤੋਂ ਮੇਲੇ ਤੱਕ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਮੇਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਪਈ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਹੀ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ ਹੋਵੇ।

ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਹੀ ਭਗਵਾਨ, ਰਾਜਾ ਤੇ ਗੁਰਨੈਬ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਲਾਅ 'ਚ ਇਸਨਾਨ ਕੀਤਾ। ਦੇਗ ਕਰਵਾਈ ਤੇ ਫਿਰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਆਏ। ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦਿਆਂ ਹੀ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਦੋਸਤ ਹੋਰ ਮਿਲ ਗਏ। ਹੁਣ ਸੱਤ-ਅੱਠ ਜਣਿਆਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਟੋਲੀ ਬਣ ਗਈ। ਜਦ ਹਾਣ ਨੂੰ ਹਾਣ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਫਿਰ ਬਕਾਵਟ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਟੋਲੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਮੇਲਾ ਗਾਹ ਸੁੱਟਿਆ। ਇਕ ਗਲੀ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਵਾਰ ਲੰਘ ਗਏ ਪਰ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਕਰਮੀ ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦਿੱਤੀਆ। ਦੁਪਹਿਰ ਢਲ ਗਈ। ਘੜੀ ਦੀ ਸੂਈ ਨੇ ਦੇ ਵਜਾ ਦਿੱਤੇ। ਹੁਣ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾ ਰਹੀ। ਸਾਰੇ ਬਕਾਵਟ ਜਿਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ।

"ਮੁੰਡਿਓ! ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਥੋੜੀ ਜੀ ਰੈਸਟ ਕਰ ਲਈਏ?" ਬੂਟੇ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸਲਾਹ ਮੰਗੀ।

"ਹਾਂ....ਹਾਂ....ਚਲੋ ਯਰ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਬੱਸ ਹੋਗੀ।" ਰਾਜਾ ਢੂਹੀ ਨੂੰ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਦਬਾਉਂਦਾ ਬੇਲ ਪਿਆ।

"ਚਲੋ ਫੇਰ ਭੂਆ ਕੇ ਚਲਦੇ ਅਂਧਾਂ" ਬੂਟਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ।

ਭਗਵਾਨ, ਰਾਜੇ ਤੇ ਗੁਰਨੈਬ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਕਰਮੀ ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਭਾਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਚੈਕ ਟੱਪ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਭਾਗੂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਮੇੜ ਲਿਆ।

"ਕਿਉਂ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ?"

"ਉਹ ਦੇਖ ਉਧਰਾ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚ ਖੜੀਆਂ ਕਰਮੀ ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਵੱਲ ਉੱਗਲ ਸੇਧ ਲਈ। ਭਗਵਾਨ ਦੇਖ ਕੇ ਇਕਦਮ ਖਿੜ ਗਿਆ। ਉਸਦਾ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਮੇਹ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਬਣ ਕੇ ਲਿਸ਼ਕ ਪਿਆ। ਰਾਜਾ ਤੇ ਗੁਰਨੈਬ ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਗਈ ਟੋਲੀ ਨਾਲ ਜਾ ਰਲੇ।

"ਕਿੱਧਰ ਮੂੰਹ ਚੱਕੀ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਤੀ?" ਕੁੜੀਆਂ ਭਾਗੂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਹੱਸ ਪਈਆਂ।

"ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰਨੈਬ ਦੀ....।"

'ਅੱਛਾ! ਅੱਛਾ ਬਾਮਣੀ ਤੀ।'

"ਹਾਂ।"

"ਮਿਲੀ ਫੇਰ?" ਕਿਰਨਾ ਦੋਵੇਂ ਸੇਲ੍ਹੀਆਂ ਚੁੱਕ ਗਈ।

"ਗਏ ਨੇ ਮਗਾਰ ਭੂੰਡਾ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ 'ਕੱਲੀਆਂ?' ਭਾਗੂ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ ਖੋੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਤੇ ਬਹੁਤੀ ਖੁਸ਼ੀ ਘੁੱਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਜਦ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ, ਕਿਉਂ ਦੀ ਥਾਂ ਮਿਲਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਵੱਧ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਰਮੀ ਨੇ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਤੇਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵੇਖਨਾ ਲਵੇ। ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਰਾਹ ਜਾਂਦਿਆਂ ਵੀ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ।

"ਹੁਣ ਕਿੱਧਰ ਜਾਣੈ ਕਰਮੀ?" ਭਾਗੂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਕਰਮੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਆਪਾਂ ਸਰਭੀ ਕੇ ਚੱਲ ਕੇ ਆਉਣੈ, ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਤੀ ਮੇਲੇ ਵੇਲੇ ਜ਼ਰੂਰ ਆ ਕੇ ਜਾਇਓ।"

"ਉਹ ਹਾਂ ਸੱਚ! ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਤੀ ਰਾਮ ਨੇ ਆਉਣ ਲਈ।" ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਭੁੱਲੀ ਗੱਲ ਯਾਦ ਆ ਗਈ।

ਰਾਮ ਭਗਵਾਨ ਤੋਂ ਇਕ ਕਲਾਸ ਮੂਹਰੇ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਦੇਵਾਂ ਦਾ ਗੁਆਂਢੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਇਕ ਬੱਸ 'ਤੇ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਚੰਗਾ ਮੂੰਹ-ਮੁਲਾਹਜਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਮ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲੋਂ ਖੋੜਾ ਹੱਡਾਂ-ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਿਰ ਕੱਢਵਾਂ ਤੇ ਰੰਗ ਦਾ ਗੇਰਾ ਸੀ। ਉਹ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਰਮ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ 'ਖਿੱਚ-ਯੂਹ' ਕੇ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਤੇ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਪੁੱਛਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਸਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਰਾਮ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸਰਭੀ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਤਰੰਗਾਂ ਨੇ ਅੰਗੜਾਈ ਭੰਨੀ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਉਹ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਦੇਸਤ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ, ਜੋ ਉਸਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਉਸਦਾ ਸੂਝ ਨਾਲ ਅਤੇ ਡਟ ਕੇ ਸਾਥ ਦੇਵੇ। ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਸਨ।

ਰਾਮ ਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ ਮੇਲੇ 'ਤੇ ਗਏ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਦੁਰਘਟਨਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਘਰ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਜੀਅ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ। ਰਾਮ, ਉਸਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਤੇ ਉਹਦੀ ਵਹੁਟੀ। ਇਕ ਕੁੜੀ ਸੀ ਰਾਮ ਤੋਂ ਵੱਡੀ, ਉਸਦੇ ਭਰਾ ਦੇ ਵਿਆਹ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਆਹ ਕੇ ਤੇਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਬਣਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਠਿਨਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ। ਘਰ ਦੀ ਚੌਂਦਾਂ ਕਿੱਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਰਾਮ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਇਕ ਸੀਰੀ ਰਲਾ ਕੇ ਖੇਤੀ ਕਰਦਾ। ਕਦੇ ਵਿਹਲੇ ਸਮੇਂ ਰਾਮ ਵੀ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦਾ ਹੱਥ ਵਟਾ ਦਿੰਦਾ।

ਸਰਭੀ ਚੀਮਾ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਛਿਪਦੇ ਪਾਸੇ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਛਾੜੋਂ ਦੀ, ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭੈਣ-ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੀ ਸੀ। ਸਰਭੀ ਤੇ ਕਰਮੀ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਇਕੋ ਪਿੰਡ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਦੋਵੇਂ ਨਾਨਕੇ ਗਈਆਂ ਤੀਆਂ ਤੇ ਇਕਠੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ ਇਕਠੀਆਂ ਜੁੜ ਬੈਠਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਤੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈਆਂ, ਜਿਥੇ ਉਹ ਇਕਠੀਆਂ ਹੋ ਕੇ ਇਕ-ਦੂਜੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਭੜਾਸ ਕੱਢ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਰਮੀ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਖੁੱਲ੍ਹਾ-ਭੁੱਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੀ। ਉਹ ਹਰ ਇਕ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀ। ਉਸਦੇ ਸੁਭਾਅ ਉਪਰ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਵੀ ਅਸਰ ਭਾਰੂ ਸੀ। ਕਰਮੀ ਤੇ ਸਰਭੀ ਤੀਆਂ ਦੀ ਇਕ-ਦੋ ਮਿਲਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਪੱਕੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਬਣ ਗਈਆਂ। ਸਰਭੀ ਦਾ ਮਨ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਮੀ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਅੰਦਰੋਂ ਉਬਾਲੇ ਖਾਂਦਾ ਪਰ ਹਰ ਵਾਰ ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਬੁੱਲਾਂ ਉਪਰ ਆ ਕੇ ਅਟਕ ਜਾਂਦੀ। ਉਹ ਕੁਝ ਬੋਲਦੀ-ਬੋਲਦੀ ਚੁੱਪ

ਕਰ ਜਾਂਦੀ। ਆਪਣੇ ਉਬਲਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਦ ਤੱਕ ਠੰਡੇ ਛਿੱਟੇ ਮਾਰ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਮੋੜਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਆਖਰ ਇਕ ਦਿਨ ਦੱਸ ਹੀ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਗੱਲਾਂ-ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਸਰਭੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕਰਮੀ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਮੱਥੇ ਤੇ ਨੱਕ ਵਿਚਕਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣਾਉਂਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ, "ਭਗਵਾਨ? ਉਹ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਵੀਰੈ।"

"ਹਾਂ, ਰਾਮ ਦਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਦੇਸਤ ਐ। 'ਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਦੋਣੋਂ।' ਸਰਭੀ ਕਰਮੀ ਦੇ ਕੂਹਣੀ ਮਾਰ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਈ।

"ਦੈਰ ਜਾਣ ਟਿੱਡਾ ਜਾ, ਕਿਤੇ ਨੀ ਟਿਕਦਾ, ਪਵਾਉ ਵਿਚੇਲਗਿਰੀ ਦੀ ਸਾਂਪਾ।" ਕਰਮੀ ਦੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਸ ਪਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਝਾੜੋਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਬੁੱਢੀ ਨੈਣ ਨੂੰ ਵਿਚ-ਵਿਚਾਲੇ ਪਾ ਕੇ ਵਿਆਹ ਵੀ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਰਾਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਮੰਨ ਲਈ। ਉਧਰ ਸਰਭੀ ਦੇ ਘਰਦਿਆਂ ਵੀ 'ਤੇਲ 'ਚੋਂ ਕੈਡੀ' ਲੱਭ ਗਈ। ਤੇਲਾਵਾਲ ਦੇ ਛੇਟੇ ਦੇ ਸਿਰ ਵਰਗੇ ਸੱਤ ਕਿੱਲੇ ਭਾਲਿਆਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਛੱਟ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀਤੀ। ਰਾਮ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਰਮ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਉਸਦੇ ਬੱਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਖੀਰ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਖਰੀਦੇ ਦੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੇ ਪਲਾਟ ਵਿਚ ਦੁਕਾਨਾਂ ਪਾ ਕੇ ਇਕ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਇਕ ਵਿਚ ਆਪ ਖਲ, ਗੁੜ ਆਦਿ ਸੌਦਾ ਲਿਆ ਰੱਖਿਆ। ਦੁਕਾਨ ਕੁਝ ਹੀ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਚੱਲ ਨਿਕਲੀ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਨਾਲੋਂ ਉਹ ਚੀਮੇ ਘਰ ਪਾ ਕੇ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਅੱਜ ਭਗਵਾਨ, ਕਰਮੀ ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਘਰ ਆਇਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਗੁਲਾਬ ਵਾਂਗ ਖਿੜ ਗਏ ਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਜੱਫੀਆਂ ਪਾ-ਪਾ ਕੇ ਮਿਲੇ, ਜਿਵੇਂ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਕਿਤੇ ਸਬੱਬੀਂ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

"ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਘਰ ਦਾ ਚਾਹ ਕਿਮੇਂ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ?" ਰਾਮ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ।

"ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਆਏ ਨੀ ਵੀਰ ਜੀ, ਫੇਰ ਸਾਨੂੰ ਈ ਲੱਤਾਂ ਘੜੀਸਣੀਆਂ ਪਈਆਂ।" ਕਰਮੀ ਨੇ ਸਭ ਵੱਲੋਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

"ਚੰਗਾ ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੋ। ਅਸੀਂ ਚਾਹ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਆਏ।" ਬੇੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਰਾਮ ਤੇ ਸਰਭੀ ਚਾਹ ਨਾਲ ਘਰ ਬਣਾਏ ਬਰੈੱਡ ਅਤੇ ਪਕੋੜੇ ਲੈ ਆਏ।

"ਏਨੀ ਖੇਚਲ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਤੀ।" ਭਗਵਾਨ ਕਾਫੀ ਸਾਮਾਨ ਲਈ ਆਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬੋਲ ਪਿਆ।

"ਲੈ ਲੈ, ਖੇਚਲ ਕਾਹਦੀ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਮਸਾਂ ਆਏ ਓ। ਜੇ ਥੋੜ੍ਹੂ ਖੇਚਲ ਲਗਦੀ ਐ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਗਿਆਂ ਤੋਂ ਨਾ ਖਵਾਇਓ!" ਸਰਭੀ ਭਾਗੂ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਨੱਕੋ-ਨੱਕ ਭਰੀ ਪਈ ਸੀ।

ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਕੱਠਿਆਂ ਚਾਹ ਪੀਤੀ ਅਤੇ ਰੱਜ-ਰੱਜ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਗਾਹ ਮਾਰੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੂਣਾ-ਚੋਣਾ ਸਵਾਦ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਸਕੂਲ, ਕਾਲਜ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਸਮਾਂ ਗੁਜਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਥੇ ਬਿਤਾਏ ਪਲ ਸਾਨੂੰ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਉਨੇ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ, ਜਿੰਨੇ ਕਿ ਉਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਸਟੇਜ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਦਿਲ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਉਸੇ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਦੁਬਾਰਾ ਆਉਣ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਮਾਂ ਕਦੇ ਵਾਪਿਸ ਨਹੀਂ ਮੁੜਦਾ। ਹਾਂ, ਰੱਬਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਯਾਦ ਜ਼ਰੂਰ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਸਹਾਰੇ ਅਸੀਂ ਵਖਤ ਦੀ ਧੂੜ ਹਟਾ ਕੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ-ਮੱਥਾ ਵੇਖ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਹਾਣੀ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਗੱਲਾਂ-ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਪੁੰਮ ਆਏ। ਕਿਰਨਾ ਸ਼ਰੀਕ ਬਣੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦੀ ਰਹੀ। ਬਾਹਰ ਰਾਮ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਦੇ ਦੇਸਤ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਕਰਮੀ ਤੇ ਸਰਭੀ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੀਆਂ।

"ਤੈਂ ਦੱਸਿਆ ਈ ਨੀ ਕੱਲੀ ਕਿਮੋ ਫਿਰਦੀ ਤੀ ਮੇਲੇ 'ਚ ਅੱਖਾਂ ਤੱਤੀਆਂ ਕਰਦੀ?" ਭਗਵਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁੱਛੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਸਾਲਾ ਲਾ ਗਿਆ।

"ਲੈ ਲੈ, ਮੈਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਤੱਤੀਆਂ ਕਰਨ ਆਲੀ ਦਸਦੈ, ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਈ ਨੀ ਕਰਦਾ, ਜਿਹੜੇ ਤੜਕੇ ਦੇ ਫਿਰਦੇ ਓਂ ਕਿਸੇ ਮਗਰ ਜੁੱਤੀਆਂ ਤੜਾਉਂਦੇ।"

"ਦੇਸਤਾਂ ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦੈ। ਜਿੱਧਰ ਲੈ ਜਾਣ, ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਈ ਪੈਂਦੈ। ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਸੱਚੀਂ, ਕਿਮੋ ਕੱਲੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਤੀ।"

"ਉਹ ਤਾਂ ਭਾਗੂ ਮੇਲੇ 'ਚ ਲੜਾਈ ਹੋਗੀ ਤੀ ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਦੀ। ਅਸੀਂ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਹੋਰੀਆਂ ਨਾਲ ਤੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਜਿੱਧਰ ਥਾਂ ਬਿਆਇਆ, ਭੱਜ ਲਈਆਂ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਥੀ ਰੁਲਗੀਆਂ। ਮੁੜ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਬਿਆਈਆਂ ਨੀ। ਪਤਾ ਨੀ ਮੇਲੇ 'ਚ ਨੇ ਪਤਾ ਨੀ ਘਰੇ ਬਾਰੀਆਂ।"

"ਅਜੇ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਲਈ ਮੇਲੇ 'ਚ ਹੈ? ਟੈਮ ਦੇਖ!" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਮੂੰਹ ਫੜ ਕੇ ਕੰਧ ਉਪਰ ਲੱਗੇ ਟਾਈਮ-ਪੀਸ ਵੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਹਾਏ! ਪੰਜ ਵੱਜ ਗੇ, ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਅੱਜ ਘਰੇ ਗਈਆਂ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰ ਪੈਣਗੀਆਂ।" ਕਿਰਨਾ ਲੇਟ ਹੋਣ ਦੇ ਡਰੋਂ ਫਿਕਰ ਵਿਚ ਜਾ ਛੁੱਥੀ।

"ਮੇਰੇ ਲਈ ਏਨਾ ਵੀ ਨੀ ਸਹਾਰ ਸਕਦੀ?" ਭਾਗੂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿਰਨਾ ਉਸ ਨਾਲ ਦੇ ਘੜੀ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਰ ਕਰ ਲਵੇ।

"ਭਾਗੂ, ਤੇਰੇ ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਸਹਾਰ ਸਕਦੀ ਅਂ।" ਕਿਰਨਾ ਪਹਿਲੇ ਫਿਕਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪੀ ਗਈ।

ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ-ਕਰਦਿਆਂ ਸੂਈ ਦਾ ਚੱਕਰ ਪੰਜ ਤੋਂ ਛੇ ਉਪਰ ਆ ਖੜ੍ਹਿਆ। ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਮੇਲੇ 'ਤੇ ਆਏ ਟਰੈਕਟਰ ਕਦੋਂ ਦੇ ਮੁੜ ਗਏ ਸਨ। ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਉਡਾਈ ਧੂੜ ਅਸਮਾਨੀਂ ਜਾ ਚੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਛੁਬਦੇ ਸੂਰਜ ਨੇ ਕਿਸੇ ਮੁਟਿਆਰ ਦੇ ਗੁਲਾਬੀ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ ਪੱਛਮ ਦੀ ਹਿੱਕ ਲਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਰਾਮਦਾ ਸਕੂਟਰ ਲਿਆ। ਕਰਮੀ ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਰਾਹ ਪਾ ਲਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਣ ਦੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਚੌੜੀ ਛਾਤੀ ਹੋਰ ਚੌੜੀਕਰੀ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਇੱਕਾ-ਦੁੱਕਾ ਰਾਹੀਂ ਨੂੰ ਹਾਰਨ ਵਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਵੇਖਣ ਦੇ ਗੁੱਝੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਉਸ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਗਰਦਨ ਨੂੰ ਛੇੜ-ਛੇੜ ਲੰਘ ਰਹੀ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਤੋਂਕੁਝ ਫਾਸਲੇ 'ਤੇ ਉਤਾਰ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਆਪਣੇ ਦੇਸਤ ਰਾਮ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

10.

ਸਿਆਲ ਆਪਣੀ ਠੰਡ ਦੇ ਜਲਵੇ ਵਿਖਾ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਮੁੜ ਚੱਲਿਆ ਸੀ। ਪਾਲੇ ਨਾਲ ਰੁੰਡ-ਮਰੁੰਡ ਹੋਏ ਦਰਖਤ ਦੁਬਾਰਾ ਛੁੱਟ ਪਏ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਲਗਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਹ ਚੰਗੀ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਸ਼ਾਮ-ਸਵੇਰੇ ਠੰਡ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਦੁਪਹਿਰ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਧੂਪ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਂਗ ਲੜਦੀ। ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਬਾਰੂੰਵੀਂ ਦੇ ਪੇਪਰ ਨੇੜੇ ਆ ਗਏ ਸੀ। ਉਹ

ਹੁਣ ਕਾਢੀ ਸਮਾਂ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੱਲ ਦਿੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਦਾ ਮਨ ਅੱਕ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਫਿਰਨੀ ਵਿਚ ਆ ਖੜ੍ਹਦਾ ਜਾਂ ਘਰ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਦੋਸਤਾਂ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਕੋਲ ਵੀ ਗੋੜਾ ਮਾਰ ਆਉਂਦਾ।

ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਅੱਜ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਕੁਝ ਚਿਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਤੇ ਫੇਰ ਉਠ ਖੜ੍ਹਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਦੁਪਹਿਰ ਢਲਈ ਸੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਟਾਈਮ ਦੇਖਿਆ, ਸੰਨੀ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਪੈਨ ਪਾ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਹੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਮੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਟੰਗ ਕੇ ਸੰਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਟੋਕਰਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਤੂੜੀ ਪਾਈ, ਬਾਲਟੀ ਵਿਚ ਖਲ ਪਾ ਕੇ ਸੰਨੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਛੋਟੇ ਕੱਟਰੂਆਂ ਨੂੰ ਸੰਨੀ ਟੋਕਰੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਮੱਛਾਂ ਖੁਰਲੀ ਉਪਰ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਅਜੇ ਉਹ ਤੂੜੀ ਨਾਲ ਲਿੱਬੜੇ ਹੱਥ ਧੋਣ ਲਈ ਨਲਕੇ ਉਪਰ ਜਾ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਰਮੀ ਦੇ ਤਾਏ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਮੱਖਣ ਬਾਹਰੋਂ ਸਾਈਕਲ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਦਾ ਸਾਹ ਨਾਲ ਸਾਹ ਨਹੀਂ ਰਲਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਉਖੜੇ ਸਾਹ ਨੂੰ ਪਲ ਲਈ ਥਾਂ-ਸਿਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਭਗਵਾਨ ਫੇਨ ਮਿਲਾਈਂ ਕੇਰਾਂ ਛੇਤੀ।"

"ਕਿਉਂ?" ਭਗਵਾਨ ਉਸਦੀ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵਾਪਰੀ ਅਣਹੋਣੀ ਬਾਰੇ ਫਰੋਲਾ-ਫਰਾਲੀ ਕਰਦਾ ਨਲਕੇ 'ਤੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਹੱਥ ਧੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਸਨੇ ਮੱਖਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

"ਯਰ ਆਪਣੀ ਕਰਮੀ ਦਾ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋ ਗਿਆ।" ਉਸਨੇ ਫੇਨ ਵਾਲੀ ਡਾਇਰੀ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ।

"ਕੀ? ਕਰਮੀ ਦਾ ਐਕਸੀਡੈਂਟ?" ਉਸਦੇ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਹੋਸ਼ ਉਡ ਗਏ। ਦਿਮਾਗਾ ਨੂੰ ਚੱਕਰ ਜਿਹਾ ਆ ਗਿਆ, ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਾਂਬਾ ਛਿੜ ਗਿਆ। ਉਹ ਕੰਬਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਡਾਇਰੀ ਨੂੰ ਫਰੋਲੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਛਾੜੋਂ ਦਾ ਨੰਬਰ ਐ, ਲੈ ਮੈਂ ਕੱਢਾਂ।" ਮੱਖਣ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੇ ਡਾਇਰੀ ਉਸ ਤੋਂ ਫੜ ਲਈ ਤੇ ਨੰਬਰ ਲੱਭ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਉਸਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਨੰਬਰ ਤਾਂ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਉਸਤੋਂ ਗੱਲ ਨਾ ਹੋਈ। ਫਿਰ ਮੱਖਣ ਨੇ ਉਸਤੋਂ ਫੇਨ ਫੜ ਕੇ ਕਰਮੀ ਦੇ ਮਾਮੇ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ।

ਭਗਵਾਨ ਗੁੰਮ-ਸੁੰਮ ਹੋਇਆ ਖੜਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਕੀ ਕਰੇ। ਉਸਨੇ ਟਾਈਮ ਵੇਖਿਆ, ਚਾਰ ਵੱਜਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਸੁਨਾਮ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬੱਸ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਉਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਰ ਘੜੀਸਦਾ ਅੱਡੇ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਘੜੀ ਵੇਖਦਾ। ਘੜੀ ਦੀਆਂ ਸੂਈਆਂ ਜਿਵੇਂ ਖਲੋ ਗਈਆਂ ਹੋਣ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਤੇਜ-ਤੇਜ ਧੜਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਧੜਕਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਰਮੀ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਕ ਤੜਫ਼ ਸੀ। ਇੰਨੀ ਤੜਫ਼ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਇਕ-ਇਕ ਪਲ ਘੰਟਿਆਂ ਵਾਂਗ ਬੀਤਦਾ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ 'ਕਿਉਂ ਨਾ ਮੈਂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਚੱਲਾਂ।' ਉਹ ਲੰਬੀਆਂ ਪੁਲਾਂਘਾਂ ਪੁੱਟਦਾ ਰਾਜੇ ਕੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਰਾਜਾ ਘਰ ਹੀ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ।

"ਰਾਜੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੱਲਾ।"

"ਕਿੱਥੇ?"

"ਕਰਮੀ ਦਾ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋ ਗਿਆ, ਸੁਨਾਮ ਚੱਲਣੈ।"

"ਅੱਛਿਆ? ਐਂ ਕਿਮੋ?"

"ਐ ਤਾਂ ਬਹੁਤਾ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਨੀ ਪਤਾ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਮੱਖਣ ਦਸਦਾ ਤੀ, ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਲੈਣ ਜਾਂਦੀ ਤੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰੇ। ਰਾਹ 'ਚ ਸੜਕ 'ਤੇ ਕੋਈ ਕੈਂਟਰ ਆਲਾ ਫੇਟ ਮਾਰ ਕੇ ਡੇਗ ਗਿਆ। ਤੂੰ ਛੇਤੀ ਚੱਲ ਬੱਸ ਆਉਣ ਆਲੀ ਐ।" ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਉਥੋਂ ਭਜਦਿਆਂ ਵਾਂਗ ਤੁਰਦੇ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਆ ਗਏ। ਪੰਜ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ ਬੱਸ ਆ ਗਈ। ਦੋਵੇਂ ਬੱਸ ਚੜ੍ਹ ਗਏ। ਭਗਵਾਨ ਸਾਰੇ ਰਾਹ ਨਿੱਕੀ-ਮੇਟੀ ਹਾਂ-ਹੂੰ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਬੱਸ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਿੰਮ ਆਉਂਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦਰਦ ਨੂੰ

ਪੂੰਛਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੁਨਾਮ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਵੇਖਿਆ, ਕਰਮੀ ਤਿੰਨ ਨੰਬਰ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਪਈ ਤਤਫ਼ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚੋਂ ਦਰਦ ਉਠਦਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਈ ਜਖਮੀ ਪਰਿੰਦੇ ਵਾਂਗ ਮੇਲ੍ਹ ਰਹੀ ਸੀ। ਡਾਕਟਰ ਤੇ ਨਰਸਾਂ ਦਾ ਜਮਾਧਟਾ ਉਸਦੇ ਦੁਆਲੇ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਖੜਾ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਬੋਤਲਾਂ ਅਤੇ ਟੀਕਿਆਂ ਨੇ ਵਿੰਨਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਿਰ ਵਿਚ ਸੱਟ ਕਾਢੀ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੇ-ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਖੂਨ ਦੀ ਉਲਟੀ ਆਉਂਦੀ ਅਤੇ ਗੋਡੇ ਤੋਂ ਚਕਨਾ-ਚੂਰ ਹੋਈ ਸੱਜੀ ਲੱਤ ਦਾ ਦਰਦ ਉਸਦੇ ਹੰਝੂ ਵਰ੍ਹਾ ਦਿੰਦਾ। ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਆਇਆ ਵੇਖ ਕੇ ਕਰਮੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚਮਕ ਉਠੀਆਂ। ਉਸਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਸਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਦਰਦ ਉਸਦੀ ਮੁਕਸਾਨ ਦਾ ਗਲਾ ਪੁੱਟ ਕੇ ਆਪ ਮੇਹਰੀ ਹੋ ਖੜਿਆ ਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਚਮਕੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋੜਾ ਪਾਣੀ ਉਛਲ ਪਿਆ।

"ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਕਮਲੀ ਕਿਉਂ ਰੋਂਦੀ ਐਂ, ਸਭ ਠੀਕ ਹੋਜੂ, ਐਮੈਂ ਨਾ ਦਿਲ ਹੌਲਾ ਕਰਾ।" ਭਗਵਾਨ ਕਰਮੀ ਦੇ ਬੈੱਡ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰੁਮਾਲ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਹੰਝੂ ਪੂੰਛ ਕੇ ਸਿਰ ਉਪਰੋਂ ਪਿਆਰ ਦਾ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ।

"ਭ....ਭਾ....ਗ।" ਕਰਮੀ ਦੀ ਟੁੱਟੀ-ਟੁੱਟੀ ਆਵਾਜ਼ ਗਲੇ 'ਚੋਂ ਡਿੱਕ-ਡੇਲੇ ਖਾਂਦੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ ਤੇ ਉਸਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਲਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਦੀ ਦਿਸਦੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

"ਭਗਵਾਨ!" ਰਾਜੇ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਗੁਰਜੀਤ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਉਸਦੇ ਮਗਰ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ।

"ਹਾਂ ਦੱਸ।"

"ਯਰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕਰਮੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੀ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ।" ਰਾਜਾ ਕੁੜੀ ਦਾ ਦਰਦ ਵੇਖ ਕੇ ਪਿਖਲਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਸਤੋਂ ਹੋਰ ਨਾ ਛੱਲ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ ਸੀ।

"ਚੰਗਾ ਫੇਰ, ਤੂੰ ਐਂ ਕਰ...." ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਘੜੀ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ, "ਛੇ ਆਲੀ ਬੱਸ ਆਉਣ ਆਲੀ ਐ, ਤੂੰ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਵਗ ਜਾ, ਨਾਲੇ ਸਾਡੇ ਘਰੇ ਸੁਨੇਹਾ ਲਾ ਦਈਂ ਵੀ ਭਗਵਾਨ ਅੱਜ ਸੁਨਾਮ ਈ ਰਹੂਗਾ।"

"ਚੰਗਾ।" ਰਾਜਾ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ।

ਗੁਰਜੀਤ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਦੁਬਾਰਾ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆਏ। ਕਰਮੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਰ ਤਰਸਯੋਗ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਦਰਦ ਨਾਲ ਢੂਹਰੀ ਹੋ-ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਗੁਰਜੀਤ ਉਸਦੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆਇਆ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਉਸਦੇ ਦਰਦ ਦਾ ਟੀਕਾ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ। ਨਸੇ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਦਰਦ ਦੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਥੋੜ੍ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਪਰ ਉਸਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰ ਮੱਧਮ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਫਰਕਣਾ ਫਿੱਕਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੱਕ ਕਰਮੀ ਦੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਬੈਠਾ ਉਸਦਾ ਮੱਥਾ ਦਬਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਰਮੀ ਦੀ ਮਾਂ ਟਾਈਮ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ ਭਗਵਾਨ ਕੋਲ ਆ ਗਈ, "ਲੈ ਪੁੱਤ ਹੁਣ ਮੈਂ ਦਬਾ ਦਿੰਨੀ ਅਂ, ਤੂੰ ਢੂਹੀ ਸਿੱਧੀ ਕਰ ਲੈ। ਬਥੇਰਾ ਟੈਮ ਹੋ ਗਿਆ ਬੈਠੋ ਨੂੰ।"

"ਕੋਈ ਗੱਲ ਨੀ ਤਾਈ, ਮੈਂ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਨਾ।" ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਰਮੀ ਕੋਲੋਂ ਉਠਣ ਲਈ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ।

"ਨਹੀਂ ਪੁੱਤ ਤੁਸੀਂ ਰਾਮ ਕਰਲੋ।"

ਜਦੋਂ ਭਗਵਾਨ ਉਠ ਕੇ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਕਰਮੀ ਨੇ ਉਸਦੀ ਕਮੀਜ਼ ਦਾ ਲੜ ਫੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਲਈਆਂ, ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੀ ਬੈਠਾ ਰਹੇ।

"ਨਹੀਂ ਧੀਏ, ਦੇਖ ਤੇਰੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਬੈਠੇ ਨੂੰ, ਏਹਨੂੰ ਵੀ ਹੁਣ ਵਿਚਾਰੇ ਨੂੰ 'ਰਾਮ ਕਰ ਲੈਣ ਦੇ।'

ਕੁੜੀ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈਆਂ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਗੁਰਜੀਤ ਜਾ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਬੈੱਡ ਉਪਰ ਲੇਟ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਉਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਬੱਸ ਪਏ ਪਾਸੇ ਪਰਤਦੇ ਰਹੇ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 'ਗੁੜੀ' ਜਿਹੀ ਭੈਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਤੇ ਪਿਆਂ ਹੀ ਛੱਡ ਜਾਵੇ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਰਮੀ ਤੋਂ ਫਾਸਲੇ 'ਤੇ ਪਏ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤ ਕਰਮੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਸਾਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਮੱਧਮ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਮਾਂ ਪਲ-ਪਲ ਮੁਕਦਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਘਟਦੀ ਰਹੀ ਕਰਮੀ ਦੇ ਸਾਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। ਤਿੰਨ ਕੁਦੇ ਕਰੀਬ ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਗੁਰਜੀਤ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, "ਵੇ ਗੁਰਜੀਤ ਆ ਕੇ ਦੇਖੋ ਕਰਮੀ ਸਾਹ ਐਥੇ-ਐਥੇ ਲੈਂਦੀ ਐਓ।" ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਗੁਰਜੀਤ ਭੱਜ ਕੇ ਕਰਮੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਹੋ ਗਏ। ਕਰਮੀ ਖਿੱਚ-ਖਿੱਚ ਕੇ ਸਾਹ ਲੈ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਨਜ਼ਰ ਬਿਲਕੁਲ ਖੜ੍ਹ ਗਈ। ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਡਿਮਨੀਆਂ ਫਰਕਣੋਂ ਹਟ ਗਈਆਂ। ਗੁਰਜੀਤ ਭੱਜ ਕੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆਇਆ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਰਮੀ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਫੜ ਕੇ ਟੋਹੀ। ਨਬਜ਼ ਰੁਕ-ਰੁਕ ਚਲਦੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਕ ਟੀਕਾ ਹੋਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਰਮੀ ਦਾ ਸਾਹ ਵੀ ਰੁਕਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਸਰੀਰ ਠੰਡਾ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। ਅਖੀਰ ਕਰਮੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤਾੜੇ ਲੱਗ ਗਈਆਂ। ਨਬਜ਼ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ। ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਰੁਕ ਗਈ। ਹਸਦੀ-ਹਸਾਉਂਦੀ ਕਰਮੀ ਲੋਥ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਈ। ਸਭ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅਟਕੇ ਹੰਝੂ ਪਰਲ-ਪਰਲ ਵਹਿ ਤੁਰੇ। ਸਵੇਰ ਦੇ ਚਾਰ ਵੱਜ ਗਏ ਸਨ। ਗੁਰਜੀਤ ਦਾ ਚਾਚਾ ਭੱਜ ਕੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲੈ ਆਇਆ। ਕਰਮੀ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਬਣੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਕਾਰ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ। ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਸਾਰੇ ਰਾਹ ਧਾਰਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਰੋਂਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਾਲ ਪੁਟਦੀ ਰਹੀ।

ਗੱਡੀ ਜਿਉ-ਜਿਉ ਵਾਟ ਮੁਕਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਤਿਉ-ਤਿਉ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਹਨੌਰਾ ਘਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਸਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜੱਗ ਵਿਚ ਹਨੌਰਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਚਾਨਣ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਮੇਮਬੱਤੀ ਪਿਖਲ-ਪਿਖਲ ਕੇ ਮੁੱਕ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਗੁੰਮ-ਸੁੰਮ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲਾਸ਼ਾਂ ਬਣ ਗਏ ਹੋਣ। ਗੱਡੀ ਸਿਵਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਨਵੀਂ ਪਿੰਡੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਈ। ਸਿਵਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸਭ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਪਰਲ-ਪਰਲ ਵਹਿ ਤੁਰੀਆਂ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਿੰਡੀ ਦੀਆਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਗੋਹੇ-ਕੂੜੇ ਦੇ ਆਹਰ ਲੱਗ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਗੱਡੀ ਘਰ ਦੇ ਬਾਰ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਰੁਕ ਗਈ।

"ਹਾਏ ਵੇ ਲੋਕੇ, ਪੱਟੇ ਗਏ ਵੇ।" ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਉਤਰਦਿਆਂ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥ ਪੱਟਾਂ ਉਪਰ ਮਾਰੇ। ਸੁਰਜੀਤ ਦੀ ਦਿਲ ਚੀਰਵੀਂ ਲੰਬੀ ਚੀਕ ਨੇ ਆਪੇ-ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਚੁੱਝੇ ਲੋਕ ਥਾਈ ਜਮਾ ਦਿੰਦੇ।

"ਤ....ਤਾਈ ਸੰਭਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕੰਬਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਸੁਰਜੀਤ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਪਰ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਹੰਝੂ ਲਗਾਤਾਰ ਵਹਿ ਰਹੇ ਸਨ।

"ਵੇ ਪ੍ਰੁਤ, ਮੇਰੀ ਰਾਣੀ ਧੀ ਹੁਣ ਕਿੱਥੋਂ ਮੁੜ੍ਹ ਵੇ....।" ਸੁਰਜੀਤ ਦੇ ਵੈਣ ਉੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ-ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ।

ਕਰਮੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਬੈੱਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਰੱਬ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨੀ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਗੁਰਜੀਤ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਅੰਤੋਂ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਸੀ। ਰੋਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਅਂਦਰ-ਗੁਆਂਦ ਦੇ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਸਿਆਈਆਂ ਬੁੱਢੀਆਂ-ਠੇਰੀਆਂ ਸੁਰਜੀਤ ਨੂੰ ਧਰਵਾਸ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਪਰ ਉਸਦੇ ਦੁੱਖ 'ਚ ਪਰੁੰਨੇ ਵੈਣ ਅਸਮਾਨ ਚੀਰ-ਚੀਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਕਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਵਰਗਾ ਹਾਸਾ ਖਿੱਲਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅੱਜ ਦੁੱਖ-ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਦੇ ਪਹਾੜ ਟੁੱਟ ਪਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਵਰਗੇ ਹਾਸੇ ਨੂੰ ਕੁਚਲ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਉ-ਜਿਉ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦਾ ਗਿਆ, ਲੋਕ ਹੋਰ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਕਰਮੀ ਦੇ ਦਾਹ-ਸੰਸਕਾਰ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਅਰਥੀ ਚੁੱਕੀ, ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸਭ ਦੀਆਂ ਭੁੱਬਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਲੰਮਾ

ਕਾਫਲਾ ਸਮਸਾਨਘਾਟ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਸਮਸਾਨਘਾਟ ਤੋਂ ਇਧਰ ਹੀ ਸੜਕ 'ਤੇ ਅਰਥੀ ਨੂੰ ਬੱਲੇ ਲਾਹ ਲਿਆ। ਲਾਗੀ ਨੇ ਚਾਰ ਪਿੰਠੀਆਂ ਅਰਥੀ ਦੇ ਚਾਰੇ ਕੋਨਿਆਂ ਉਪਰ ਰੱਖ ਕੇ ਕੋਰੇ ਘੜੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਡੇਲਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਬਾਕੀ ਬਚਦੇ ਪਾਣੀ ਸਮੇਤ ਪਹੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜੋਰ ਦੀ ਮਾਰਿਆ। ਘੜਾ ਡੱਗ ਕੇ ਕਿਣਕਾ-ਕਿਣਕਾ ਬਿਭਰ ਗਿਆ ਤੇ ਵਿਚਲਾ ਪਾਣੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਜਾ ਸਮਾਇਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਰਥੀ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਕਰਮੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕੁਰਲਾਉਂਦਿਆਂ ਅਰਥੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦਿੱਤੀ। ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਗਈਆਂ।

ਭਗਵਾਨ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਢੂੰਘੀ ਦਲਦਲ ਵਿਚ ਖੁਭਿਆ ਉਥੋਂ ਸਿੱਧਾ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਕਰਮੀ ਭੈਣ ਨਾਲ ਬਿਤਾਏ ਪਲ ਰੀਲ੍ਹ੍ਹ ਵਾਂਗ ਘੁੰਮਦੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣ-ਬਣ ਆ ਰਹੇ ਸਨ।

ਉਹ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਟੁੱਟਿਆ ਕਈ ਦਿਨ ਮੰਜੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਿਆ ਰਿਹਾ। ਉਸਦਾ ਚਿਹਰਾ ਹਲਦੀ ਵਾਂਗ ਪੀਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਰਾਜਾ ਤੇ ਗੁਰਨੈਥ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਉਸ ਕੋਲ ਗੋੜਾ ਮਾਰਦੇ। ਉਸਨੂੰ ਹੋਸਲਾ ਦਿੰਦੇ। ਅੜੀਰ ਪੇਪਰ ਆਉਣ 'ਤੇ ਉਹ ਕੁਝ ਕੁ ਪੜ੍ਹਦਾ। ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਉਸਦਾ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਦਿਲ ਨਾ ਲਗਦਾ। ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਗਦਾ-ਛਹਿੰਦਾ ਪੇਪਰ ਦੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਰਮੀ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਈ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਫਰ 'ਤੇ ਤੁਰ ਪਿਆ।

11.

ਸਰਦੀ ਆਪਣਾ ਪੱਲਾ ਛੁਡਾ ਗਈ ਤੇ ਗਰਮੀ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਹੋ ਗਈ। ਕਣਕਾਂ ਪੱਕ ਕੇ ਕੜ੍ਹਕ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਹਵਾ ਦਾ ਬੁੱਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਲੋਲ ਕਰਦਾ ਲੰਘਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਗਿੱਧੇ ਵਿਚ ਨਚਦੀ ਕਿਸੇ ਮੁਟਿਆਰ ਦੀ ਝਾੜਰ ਵਾਂਗ ਛਣਕਦੀਆਂ ਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹੀ ਬੁੱਲਾ ਕਿਸੇ ਖੇਤ ਵਿਚਕਾਰ ਤੂਤਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਬੱਲੇ ਬੈਠੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਹਿੱਕ ਵਿਚ ਆ ਵਜਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ, "ਵਾਹ ਉਏ ਰੱਬਾ! ਸਦਕੇ ਤੇਰੋ।" ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਸੋਨੇ ਵਰਗੀ ਖੜ੍ਹੀ ਪੱਕੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਸਾਨ ਛਾਤੀ ਫੁਲਾ-ਫੁਲਾ ਕੇ ਤੁਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਚਾਅ ਸੀ, ਖੁਸ਼ੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਫਸਲ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਗਰਜ ਮਾਰਨਗੇ। ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੋਠੇ ਜਿੱਡੀ ਹੋਈ ਧੀ ਦੇ ਕਾਰਜ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਵੇਂ ਕਢਵਾਏ ਟਰੈਕਟਰ ਲਈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਵਾਂ ਘਰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਲਈ ਸਨ। ਉਹ ਇਸ ਫਸਲ ਨਾਲ ਚੁਕਦਾ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਐਤਕੀਂ ਚੰਗੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਦਿਹਾੜੀ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਰਹਿੰਦੀ। ਜ਼ਿੰਮੰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਆਪਣੀ ਜਾਣ-ਪਹਿਚਾਣ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਮੱਲੇ-ਮੱਲੀ ਖਿੱਚ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ। ਮਜ਼ਬੀਆਂ-ਰਮਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਗਿਆਰਾਂ-ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਤੱਕ ਮੇਲਾ ਲੱਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ।

ਭਗਵਾਨ ਕਿਆਂ ਨੇ ਅੱਜ ਹਾੜ੍ਹੀ ਵੱਚਈ ਸੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਹੀ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਜਣੇ ਡੇਢ ਕਿੱਲਾ ਵੱਚ ਕੇ ਭਰੇ ਪਾ ਆਏ। ਕੱਲ੍ਹੂ ਨੂੰ ਚੰਨਣ ਨੇ ਸੁਨਾਮ ਪੇਸ਼ੀ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਚੰਨਣ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸਵੇਰ ਲਈ ਵੱਧ ਦਿਹਾੜੀਏ ਪੁੱਛ ਆਉਣ।

"ਬੇਬੇ ਅਸੀਂ ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਕੰਨੀਂ ਜਾ ਆਈਏ, ਆ ਕੇ ਨਹਾਉਂਗਾ।"

ਭਗਵਾਨ ਕਹਿ ਕੇ ਮਿੱਠੂ ਨਾਲ ਦਿਹਾੜੀਏ ਪੁੱਛਣ ਤੁਰ ਗਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦਸਵੀਂ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹੇ ਸ਼ੇਰੀ ਕੇ ਘਰ ਜਾ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, 'ਸ਼ੇਰੀ, ਓ....ਬਾਈ....ਸ਼ੇਰੀ।'

"ਹਾਂ ਬਾਈ, ਹੋਰ ਕੀ ਹਾਲ ਐ।" ਸ਼ੇਰੀ ਨੇ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ।

"ਯਹ ਸਵੇਰੇ ਲਵਾ ਕੇ ਆਈਂ ਇਕ ਦਿਨਾ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ।

"ਸਵੇਰੇ ਯਰ ਮੈਂ ਮੰਗੂ ਕੇ ਜਾਣਾ ਤੀ।"

"ਬਾਈ ਬਣ ਕੇ ਯਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਮੋਂ ਨੂੰ ਵਗ ਜੀਂ, ਕੱਲੁ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਜਾਈਂ ਪੱਕਾ।"

"ਚੱਲ ਚੰਗਾ ਯਰ।"

"ਪੱਕਾ ਹੋਵੇ ਫੇਰ।"

"ਜਦੋਂ ਕਹਿ ਤਾਂ ਯਰ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਪੱਕਾ ਈ ਐ।" ਸ਼ੇਰੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ।

ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਮਿੱਠੂ ਦਸ ਵਜੇ ਤੱਕ ਦਿਹਾੜੀਏ ਪੁਛਦੇ ਰਹੇ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਕੱਲੁ ਲਈ ਪੱਕਾ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਹਾੜੀਏ ਮਿੱਠੂ ਨੇ ਪੁੱਛ ਲਏ। ਮਜ਼ਬੀਆਂ ਵਿਹੜਿਓਂ ਮਿੱਠੂ ਸਿੱਧਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ।

"ਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਮਿਲਗੇ ਭਾਗੂ?" ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਦਿਹਾੜੀਏ ਤਾਂ ਵਖੇਰੇ ਮਿਲਗੇ, ਸੱਤ ਮਿਲਗੇ।"

"ਚਲੋ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਛੇਤੀ ਨਿੱਬੜੂ।"

-0-

ਸਵੇਰੇ ਮਿੱਠੂ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਰਾਤ ਪੁੱਛੇ ਸਾਰੇ ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਵੱਲ ਜਾ ਕੇ ਲੈ ਆਇਆ। ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹ ਪਿਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਸ਼ਾ ਮੰਗਿਆ, ਨਸ਼ਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਪੂਰੀ ਤੱਤ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਟਰਾਲੀ ਵਿਚ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁੱਬ ਸੁੱਟ ਕੇ ਟਰੈਕਟਰ ਖੇਤ ਨੂੰ ਹੱਕ ਦਿੱਤਾ। ਚੋਏ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਕਿੱਕਰਾਂ ਨਾਲ ਢਕੇ ਪਹੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟਰੈਕਟਰ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਵੱਡੇ ਪਹੇ ਪਾ ਲਿਆ। ਵੱਡੇ ਪਹੇ 'ਤੇ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਕਿੱਲਿਆਂ ਦੀ ਵਾਟ ਲੰਘਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਖੇਤ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੱਪ ਵਾਂਗ ਵਲੋਵੇਂ ਖਾਂਦੀ ਪਹੀ ਪਾ ਲਿਆ। ਖੇਤ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਟਰੈਕਟਰ ਤੂਤ ਦੀ ਛਾਂ ਬੱਲੇ ਖੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਚਾਹ-ਗੁੜ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਮਿੱਠੂ ਭੱਜ ਕੇ ਕੋਠੇ ਵਿਚ ਰੱਖ ਆਇਆ।

"ਤਾਇਆ, ਕਿਧਰੋਂ ਵੱਚਣ ਲੱਗੀਏ ਫੇਰ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਾਤਰੀ ਦੇ ਦੰਦਿਆਂ ਉਪਰ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ। ਜੱਟ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਦਾਤਰੀ ਆਕੜੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ।

"ਜਿਧਰੋਂ ਕੱਲੁ ਹਟੇ ਤੀ, ਉਧਰੋਂ ਈ ਲੱਗ ਜਾਨੇ ਅਂ।" ਗੁਰਬਚਨ ਨੇ ਕੱਲੁ ਛੱਡੇ ਵੱਚ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਢਾਂਟ ਜਾ ਮੱਲੀ। ਮਿੱਠੂ ਤੇ ਭਾਗੂ ਨੇ ਜੋੜੀ ਬਣਾ ਲਈ। ਬਲੋਰ ਤੇ ਜੱਗੇ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮੇਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਬਾਕੀ ਦੇ-ਦੇ ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ-ਆਪਣੀਆਂ ਜੋੜੀਆਂ ਬਣਾ ਲਈਆਂ ਅਤੇ ਇਕ ਦਿਹਾੜੀਏ ਨੇ ਗੁਰਬਚਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ। ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਰ ਤ੍ਰੌਲੀ ਕਣਕ ਵਿਚ ਦਾਤਰੀ ਮੜਕ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਜਿਉ-ਜਿਉ ਸੂਰਜ ਮੱਘਦਾ ਗਿਆ, ਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਜੁੱਸਾ ਭਖਦਾ ਗਿਆ। ਦਾਤਰੀ ਦੇ ਖਰੂਵੇਂ ਦੰਦੇ 'ਖਾਉਂ-ਵੱਢੂ' ਕਹਿ ਉਠੇ। ਹੱਥ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਜਵਾਨ ਲਲਕਾਰੇ ਮਾਰਦੇ ਇਕ-ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ 'ਹਟ ਪਿੱਛੋਂ' ਆਖਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਇਸਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਢਾਂਟ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਲੋਰ ਦੀ ਜੋੜੀ ਲਾ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ ਅੱਗੇ ਜਾਂਦੇ ਬਲੋਰ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾਗੂ ਤੇ ਮਿੱਠੂ ਨੇ ਆ ਦੱਬਿਆ।

"ਧਰ ਲੀ ਬੂਬ, ਹੁਣ ਮਾਂਜਾਂਗੋ।" ਮਿੱਠੂ ਨੇ ਬਲੋਰ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਲਲਕਾਰਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਉਏ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੀ ਕੀ ਰੀਸ ਕਰੋਗੀਆਂ ਕਤੀੜਾਂ, ਖਿੱਚ ਜੱਗੇ ਖਿੱਚ।" ਬਲੋਰ ਨੇ ਦੂਜੀ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰਲਦਿਆਂ ਵੇਖ, ਆਪਣੇ ਜੋੜੀਦਾਰ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਏ। ਵਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਗਰਦ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਅਸਮਾਨੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈਆਂ। ਖੜ੍ਹੀ ਕਣਕ ਸੱਥਰੀਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਦੇਖੀ ਜਾਊ ਜਵਾਨੇ, ਕਿਹੜਾ ਮਾਰਦੈ ਬਾਜੀ॥" ਪਿੱਛੇ ਖੜ੍ਹੇ ਇਕ ਅਧਖੜ੍ਹੁ ਉਮਰ ਦੇ ਦਿਹਾੜੀਦਾਰ ਨੇ ਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਜਿਦਾਈ ਵੇਖ ਕੇ ਹੱਲਸ਼ੇਰੀ ਦਿੱਤੀ।

"ਲੱਗਜੂ ਪਤਾ ਕੀਹਨੇ ਚੁੰਘੀ ਐ ਬੂਰੀ॥" ਭਾਗੂ ਤੇ ਮਿੱਠੂ ਬਲੋਰ ਹੋਰਾਂ ਤੋਂ ਦੇ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਹੋ ਗਏ। ਕਿਆਚੇ ਦਾ ਮੱਥਾ ਦੇ ਕਰਮਾਂ 'ਤੇ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਦਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਚੀਕਰ-ਚੀਕਰ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡਣ ਲਈ ਕਾਹਲੀ ਸੀ।

"ਵਾਹ ਓਏ ਭਾਗੂ, ਸਦਕੇ ਤੇਰੋ॥" ਗੁਰਬਚਨ ਨੇ ਅੱਗੇ ਲੰਘਦੀ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਹੌਸਲੇ ਵਜੋਂ 'ਸ਼ਾਬਾਸ਼' ਦਿੱਤੀ।

"ਕਿੱਥੇ ਐ ਬਲੋਰ-ਸਲੋਰਾ॥" ਮਿੱਠੂ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡੇ ਬਲੋਰ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰ ਗਿਆ।

"ਹੋ....ਹੋ....ਓ....ਓ....ਵੱਡਤਾ ਨੱਕ ਵੱਡੇ ਵੈਲੀਆਂ ਦਾ, ਪਾਈ ਪੀ ਲਓ ਪਾਈ॥" ਭਾਗੂ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਫਾਂਟ ਲਾ ਕੇ ਲਲਕਾਰਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਲੋਰ ਤੇ ਜੱਗਾ ਦੇ ਕਦਮ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਮੰਨ ਲਈ। ਮੂਹਰਲੀਆਂ ਜੋੜੀਆਂ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਜੋੜੀਆਂ ਦੀ ਫਾਂਟ ਲਗਵਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦਿੱਤੀ।

"ਸਦਕੇ ਜਵਾਨੇ! ਚਲੋ ਹੁਣ ਪਾਈ ਪੀ ਲੋ॥" ਗੁਰਬਚਨ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਦਿੱਤਾ।

ਅੱਗ ਵਰਾਉਂਦਾ ਸੂਰਜ ਸਿਰ ਉਪਰ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਨਾਲ ਭਿੱਜੇ, ਸਰੀਰਾਂ ਨਾਲ ਚਿੰਬੜ ਗਏ ਸਨ। ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਦੀਆਂ ਤਤੀਰੀਆਂ ਸਿਰ ਵਿਚੋਂ ਕੰਨਾਂ ਅਤੇ ਨੱਕ ਉਪਰੋਂ ਵਗਦੀਆਂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਵਹਿ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਹਵਾ ਰੁਮਕਣੀ ਬਿਲਕੁਲ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕੋਠੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਕੋਰੇ ਘੜੇ ਦਾ ਠੰਡਾ ਪਾਈ ਪੀ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਾਹ ਟਿਕਾਏ ਲਿਆਂਦਾ ਤੇ ਮੁੜ ਆਪਣੀਆਂ-ਆਪਣੀਆਂ ਫਾਂਟਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਗੁਰਬਚਨ ਚਾਹ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਪਾਸੇ ਪਈਆਂ ਸੁੱਕੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲੱਕੜਾਂ ਤੋੜਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਚਾਹ ਬਣੀ, ਇਕ-ਇਕ ਫਾਂਟ ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਗੁਰਬਚਨ ਦੇ ਬੋਲ ਮਾਰਨ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਚਾਹ ਪੀਣ ਕੋਠੇ ਕੋਲ ਛਾਂ ਬੱਲੇ ਆ ਬੈਠੇ। ਚਾਹ ਪੰਦਿਆਂ ਉਰਿਆਂ ਦੇ ਵੱਧ-ਘੱਟ ਲੈਣ ਦੀ ਜਿੱਦ-ਜਦਾਈ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਚਾਹ ਪੀ ਕੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਉਪਰ ਜਾ ਲੱਗ।

ਟਾਈਮ ਲੰਘਦਾ ਗਿਆ। ਦਾਤਰੀ ਚਲਦੀ ਗਈ, ਸਰੀਰ ਭਖਦੇ ਗਏ ਤੇ ਭਖੇ ਸਰੀਰਾਂ ਅੱਗੇ ਕਣਕ ਬੇਵੱਸ ਲੰਬੀ ਪੈਂਦੀ ਗਈ। ਰੋਟੀ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਢਾਈ ਕਿੱਲੇ ਕਣਕ ਵੱਡ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਫਿਰ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਭਰੇ ਪਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਭਰੇ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਨ ਛਿਪ ਗਿਆ। ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਟਰੈਕਟਰ ਦੇ ਸਟਾਰਟ ਹੋਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਕਈ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਜੇ ਲਲਕਾਰੇ ਵੱਜ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਸਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਗੁਰਬਚਨ ਹੋਰੀਂ ਭਰੇ ਪਾ ਕੇ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਭਾਂਡਾ-ਠੀਕਰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਟਰਾਲੀ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਟਰੈਕਟਰ ਸਟਾਰਟ ਕਰਕੇ ਪਹੀ ਚਾੜ੍ਹ ਲਿਆ। ਸਾਰੀ ਪਹੀ ਕਿਸੇ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਵਾਂਗ ਟਰੈਕਟਰ ਟਰਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਰੇਹੜਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਦੀ ਬਕਾਵਟ ਦੇ ਕੁੱਟੇ ਕਿਸਾਨ ਨਿਸ਼ਲ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਟਰੈਕਟਰ, ਟਰਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਉਡੀ ਧੂੜ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਹਨੁੰਰੇ ਵਿਚ ਰਲ-ਗੱਡ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਘਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਤੱਕ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਟਾਵਾਂ-ਟਾਵਾਂ ਤਾਰਾ ਚਮਕ ਪਿਆ ਸੀ।

-0-

ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਪੰਦਰਾਂ-ਪੰਦਰਾਂ ਜਾਣੇ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਸੁਨਾਮ ਪੇਸ਼ੀ 'ਤੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ। ਘਰੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਰੋਟੀ ਨਾ ਖਾ ਕੇ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਕੰਮ ਦਾ ਸੀਜ਼ਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਘਰੇ ਜਨਨੀਆਂ ਕਿਤੇ ਨੌ ਵਜੇ ਜਾ ਕੇ ਰੋਟੀ-ਟੁੱਕ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਤੱਕ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਭੁੱਖਣ-ਭਾਣੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਪਰ ਕੋਈ ਅਵਾਜ਼ ਨਾ ਪਈ। ਉਪਰੋਂ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਦਿਲ ਖੁਸਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜੱਟ ਚਾਹੇ ਲੜਾਈ-ਛਗੜੇ 'ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਪੈਸੇ ਲਾ ਦੇਵੇ ਪਰ ਉਸਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰੇ ਮੁੱਲ ਰੋਟੀ ਲੈ ਕੇ ਖਾਣ ਦਾ

ਹੀਂਆਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਖੂਨ-ਪਸੀਨਾ ਡੋਲੁ ਕੇ ਕੀਤੀ ਕਮਾਬੀ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਕਮਾਬੀ ਨੂੰ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾ ਕੇ ਲੁਟਾਉਣ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੇਠੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦ ਢਿੱਡ ਦੀ ਭੁੱਖ ਦੈਤ ਬਣ ਖਲੋਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੱਤ ਵਿਚਾਰਾ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵੱਸ ਕਿਸੇ ਰੇਹੜੀ ਕੋਲ ਜਾ ਖਲੋਂਦਾ ਹੈ।

"ਚੰਨਈ, 'ਵਾਜ਼ ਦਾ ਕੀ ਪਤੈ ਕਦੋਂ ਪਉਗੀ, ਤੜਕੇ ਦੇ ਭੁੱਖਣ-ਭਾਣੇ ਤੁਰੇ ਆਂ ਘਰੋਂ, ਕੁਛ ਖਾ ਪੀ ਲੈਂਦੋ।' ਗੁਰਦਿਆਲ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਖੜ੍ਹੀ ਸਮੇਸਿਆਂ ਵਾਲੀ ਰੇਹੜੀ ਉਪਰ ਜਾ ਟਿਕੀ ਸੀ।

"ਹਾਂ ਯਹ ਖਾਓ ਕੁਛ ਨਾ ਕੁਛ ਤਾਂ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਬੱਸ ਹੋਈ ਪਈ ਐ।" ਜੈਲੂ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਭੁੱਖ ਟਪੂਸੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਨਿਕਲੀ।

"ਜਾਹ ਐਂ ਕਰ ਫੇਰ, ਉਹ ਰੇਹੜੀ ਆਲੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਬਈ ਪੰਦਰਾਂ ਚਾਹ ਦੇ ਗਲਾਸ ਤੇ ਇਕ-ਇਕ ਸਮੇਸਾ ਦੇਜੁਗਾ।" ਜੈਲੂ ਗੁਰਦਿਆਲ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣ ਕੇ ਰੇਹੜੀ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪੰਦਰਾਂ ਚਾਹ ਦੇ ਕੱਪ ਤੇ ਸਮੇਸਿਆਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਚਾੜ੍ਹ ਆਇਆ। ਰੇਹੜੀ ਵਾਲਾ ਚੰਗੀ ਗਾਹਕੀ ਵੇਖ ਕੇ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਚਾਹ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਸਵੇਰ ਦੇ ਪਏ ਸਮੇਸੇ ਤੱਤੇ ਕਰਕੇ ਸਬਜ਼ੀ ਨਾਲ ਲੈ ਆਇਆ।

"ਲਉ ਸਾਅਬ ਚਾਏ।"

"ਉਥੇ ਆਹ ਸਮੇਸੇ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਬੇਰੇ ਲਗਾਏ ਨੋ।" ਗੁਰਦਿਆਲ ਕੋਲ ਪਏ ਸਮੇਸਿਆਂ ਵੱਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਜੋ ਸਵੇਰ ਦੇ ਰੇਹੜੀ 'ਤੇ ਸਜਾਏ, ਹੁਣ ਤੱਤੇ ਕਰਕੇ ਲੈ ਆਇਆ ਸੀ।

"ਨਈ ਸਾਅਬ ਆਜ ਹੀ ਬਨਾਏ ਬੋ।" ਰੇਹੜੀ ਵਾਲਾ ਰੱਖ ਕੇ ਤੁਰ ਗਿਆ।

"ਸਾਲਾ ਆਜ ਦਾ।" ਗੁਰਦਿਆਲ ਨੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ 'ਮਿਣ-ਮਿਣ' ਕਰਦੇ ਨੇ ਨੱਕ ਜਿਹਾ ਮਾਰ ਕੇ ਇਕ ਸਮੇਸਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਚਾਹ ਨਾਲ ਇਕ-ਇਕ ਸਮੇਸਾ ਖਾ ਕੇ ਅੰਦਰ ਵੱਢਦੀ ਭੁੱਖ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹ ਪੰਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁਖਤਿਆਰ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਚਾਹ ਤੇ ਸਮੇਸੇ ਮੰਗਵਾ ਲਈ। ਖਾ-ਪੀ ਕੇ ਫਿਰ ਉਹੀ ਉਡੀਕ ਸੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਫਿਰ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਅਵਾਜ਼ ਪਈ ਤੇ ਅਗਲੀ ਪੇਸ਼ੀ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਦੇਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਚੀਮਿਆਂ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਰਸਤੇ 'ਚ ਪੈਂਦੇ ਠੇਕੇ ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਲੈ ਲਈ। ਪਿੰਡ ਆ ਕੇ ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੀ ਢਾਈ ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੇ ਘਰ ਜੁੜ ਗਈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਮੰਜੇ ਮੱਲੇ। ਦੇਰ ਰਾਤ ਤੱਕ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਦੌਰ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਤਾਰੇ ਨਿਕਲਿਆਂ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਚੰਨਣ ਘਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਨਹਾ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਵੱਡ ਆਏ ਅੱਜ?" ਚੰਨਣ ਨੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਚਾਈ ਕਿੱਲੋ।"

"ਭਰੇ ਵੀ ਪਾਤੇ?"

"ਹਾਂ! ਪੇਸ਼ੀ 'ਤੇ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ?"

"ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰ ਜਾਣੈ।"

"ਅਜੇ ਫੇਰ?"

"ਹੋਰ! ਇਹ ਕੀ ਹੁਣੇ ਨਿਬੜਜੂ।"

"ਇਹ ਤਾਂ ਬੜਾ ਪੰਗੈ।"

"ਪੰਗਾ ਤਾਂ ਹੈਗਾ ਈ ਐ, ਨਾਲੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਤੀ ਵੀ ਪੇਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਦੋਏਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਹਰਾਨਗੀ ਐ, ਨਾਲੇ ਉਤੇਂ ਕੰਮ ਦਾ ਟੈਮ। ਬੱਸ ਅੱਧੇ ਕੁ ਵਿਚੋਂ ਨਾਂਹ-ਨੁਕਰ ਜੀ ਕਰੀ ਗਈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਚਲੇ ਭਾਬੀ ਸੋਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਐ, ਆਪਾਂ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਅਂਾਂ।"

"ਚਲੋ ਜਿਹੜੀ ਹੋਈ ਤੀ ਹੋ ਗੀ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ਧਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਹੱਥ ਧੋ ਕੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਪਿਆ।

12.

ਦਾਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕੰਬਾਈਨਾਂ ਨੇ ਕਣਕ ਦੀ ਫਸਲ ਵੱਢ ਕੇ ਧਰਤੀ ਦੀ ਹਿੱਕ ਰੁੰਡ-ਮੁੰਡ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਕੰਬਾਈਨ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪਰਾਲਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਈ ਗਈ, ਕਾਲਾ ਧੂੰਆਂ ਅਸਮਾਨੀ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਕਈ ਕਾਹਲਿਆਂ ਨੇ ਸੁੱਕੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਹਿੱਕ ਨੂੰ ਤਵੀਆਂ ਨਾਲ ਪੁੱਟਣਾ ਸੁਚੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਹਲੇ ਪਈ ਵਾਹਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਸੇਕ ਮਾਰਦਾ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਵਾਂਗ ਚਲਦੀ ਤੇਜ਼ ਹਵਾ ਨੇ ਰੇਤਾ, ਧੂੜ ਅੰਬਰੀ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਕਦੇ ਕੋਈ ਪੁਮੇਰੀਆਂ ਖਾਂਦਾ ਵਾਵਰੇਲਾ ਮਚਾਏ ਪਰਾਲ ਦੀ ਕਾਲਖ ਨੂੰ ਉਡਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ। ਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਵਗਦੀ ਤੱਤੀ ਲੋਅ ਢੂਕ-ਢੂਕ ਜਾਂਦੀ। ਲਵੇਰੀਆਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਸੁੱਕ ਕੇ ਅੱਧੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਖੇੜਾ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲੀ ਹਰਿਆਵਲ ਕਿਸੇ ਟਾਵੇਂ-ਟਾਵੇਂ ਖੇਤ ਵਿਚ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ। ਸਾਰਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਕਿਸੇ ਲੰਬੀ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਤਪ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਦੁਪਹਿਰਾ ਢਲ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਤੱਤੀ ਲੋਅ ਅਜੇ ਵੀ ਕੰਨ ਸੇਕਦੀ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਨਵੀਂ ਪਿੰਡੀ ਨੂੰ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਰਮੀ ਦੀ ਯਾਦ ਉਸਨੂੰ ਰਹਿ-ਰਹਿ ਕੇ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਚਾਰੇ ਕਰਮੀ ਦੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣਾ ਘੱਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਜਦ ਕਦੇ ਉਸਦੀ ਯਾਦ ਦਿਲ ਚੀਰਵੀਂ ਚੀਸ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ, ਦਿਲ ਨੂੰ ਡੋਬੇ ਦੇ-ਦੇ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਕਰਮੀ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਯਾਦਾਂ ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਕਰ ਆਉਂਦਾ। ਉਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰੋਂ ਕਰਮੀ ਦੀ ਮਹਿਕ ਆਉਂਦੀ। ਉਹ ਕਿੰਨਾ-ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਸਦੀ ਦੀਵਾਰ ਉਪਰ ਲਟਕਦੀ ਫੇਟੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਕਿੰਨਾ ਖੇੜਾ ਸੀ ਉਸ ਨਾਲ ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਪਰ ਹੁਣ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੀ ਲੰਬੀ ਚੁੱਪ ਦੇ ਗਈ ਹੈ। ਭਗਵਾਨ ਜਦੋਂ ਕਰਮੀ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦੇ ਉਪਰੀਆਂ ਜਨਨੀਆਂ ਨਾਲ ਇਕ ਆਦਮੀ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚਲੇ ਨਿੰਮ ਥੱਲੇ ਮੰਜੇ ਡਾਹੀ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਭਗਵਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ' ਬੁਲਾ ਕੇ ਸਿੱਧਾ ਸੁਰਜੀਤ ਕੋਲ ਚਲਾ ਗਿਆ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਚਾਹ ਬਣਾ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਤਾਈ ਇਹ ਕੈਣ ਨੇ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀ ਉਲਝਣ ਸੁਰਜੀਤ ਅੱਗੇ ਜਾ ਰੱਖੀ।

"ਇਹ ਤਾਂ ਪੁੱਤ ਆਪਣੇ ਗੁਰਜੀਤ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਆਏ ਨੇ।" ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਲਾਹ ਕੇ ਦੁੱਧ ਪਾ ਦਿੱਤਾ।

"ਗੁਰਜੀਤ ਕਿੱਥੇ ਐ?"

"ਚੱਕੀ 'ਤੇ ਗਿਐ ਪੀਹਣਾ ਪਿਹਾਉਣ। ਤੈਨੂੰ ਨੀ ਟੱਕਰਿਆ ਰਾਹ 'ਚ?"

"ਨਾ।"

"ਲੈ, ਚਾਹ ਲੈ ਕੇ ਜਾਹ।" ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਗਿਲਾਸਾਂ ਵਿਚ ਚਾਹ ਪਾ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਢੜਾ ਦਿੱਤੀ। ਭਗਵਾਨ ਚਾਹ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ ਤੇ ਮਗਰੇ ਸੁਰਜੀਤ ਆ ਗਈ।

"ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਪਸੰਦ ਐ ਭਾਈ। ਬੱਸ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕੁੜੀ ਦੇ ਮਾਮੇ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦੀਏ।" ਆਦਮੀ ਬੋਲਿਆ।

"ਜੀ ਸਦਕੇ ਦਿਖਾਓ ਭਾਈ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਕੁੜੀ ਦੇਣੀ ਐ, ਨਾਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਰੋਜ਼-ਰੋਜ਼ ਬਣਦੇ ਨੇ।" ਸੁਰਜੀਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਵਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਬਾਹਰੋਂ ਗੁਰਜੀਤ ਵੀ ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਆਟਾ ਲਈ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਆਟਾ ਅੰਦਰਲੀ ਸਬਾਤ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਾਈਕਲ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਹਰ ਆਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੁਲਾ ਕੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।

"ਇਕ ਹੋਰ ਭਾਈ, ਦੇਖ ਅਸੀਂ ਬਾਹਲਾ ਦੇ ਤਾਂ ਸਕਦੇ ਨੀ, ਕਿਤੇ ਸੋਡੀ ਕੋਈ ਮੰਗ ਹੋਵੇ।" ਉਹੀ ਆਦਮੀ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ।

"ਲੈ ਭਾਈ ਪਰਸਿੰਨ ਕੁਰੇ ਹੈਂ। ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਬਾਰੇ ਪਤੈ, ਘਰੇ ਕੋਈ ਟੱਕ ਦਾ ਆਹਰ ਕਰਨ ਆਲਾ ਨੀ। ਮੈਂ ਆਂ, ਮੈਂ ਬਿਮਾਰ ਰਹਿੰਨੀ ਆਂ, ਕੀ ਪਤੈ ਕਦੋਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਜਾਂ। ਚਲੋ ਆਪਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਖਾ-ਪੀ ਵੀ ਬਥੇਰਾ ਲਿਆ। ਬੱਸ ਇਕ ਵਾਰੀ ਰੋਟੀ ਪਕਦੀ ਹੋਜੇ, ਫਿਰ ਚਾਹੇ ਰੱਬ ਚੱਕ ਈ ਲਵੇ, ਨਾਲੇ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਆਬਦੀ ਕੁੜੀ ਦੇਰਿਓਂ, ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਥੋੜ੍ਹਾ।" ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਦਾਜ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ।

ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚੇਲਾ ਕੁੜੀ ਦੇ ਮਾਮੇ ਨੂੰ ਲੈ ਆਇਆ। ਸਭ ਕੁਝ ਦੀ ਦੇਖ ਪਰਖ ਕਰਕੇ ਸ਼ਗਨ ਦਾ ਦਿਨ ਦੇ ਗਏ। ਸ਼ਗਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਆਹ ਵੀ ਪੰਜ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਕਰ ਦੇਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਬਣਾ ਲਈ।

ਜਦੋਂ ਵਿਆਹ ਦੇ ਦਿਨ ਨੇੜੇ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਘਰ ਦੀ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਸਫ਼ਾਈ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਭਗਵਾਨ ਰੋਜ਼ ਕੰਮ ਵਿਚ ਹੱਥ ਵਟਾ ਜਾਂਦਾ। ਖੱਲਾਂ-ਖੂੰਜਿਆਂ 'ਚੋਂ ਸਾਰਾ ਕੂੜਾ-ਕਚਰਾ ਕੱਢ ਕੇ ਬਾਹਰ ਮਾਰਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਖਦੇ-ਸੁਖਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਲਾਗਣ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਗੋਹਾ ਰਲਾ ਕੇ ਪੇਚਾ ਫੇਰਿਆ ਗਿਆ। ਵਿਆਹ ਦੇ ਦਿਨ ਤੱਕ ਘਰ ਬੰਗਲੇ ਵਾਂਗ ਚਮਕਾ ਦਿੱਤਾ।

ਨਵੇਂ ਪਾਏ ਬਰਾਂਡੇ ਵਿਚ ਕੜਾਈ ਚੜ੍ਹਾਈ ਗਈ। ਲੱਡੂਆਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹਵਾ ਨਾਲ ਇਕ-ਮਿੱਕ ਹੋ ਕੇ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਵਿਚ ਫੈਲ ਗਈ। ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਪਏ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਆ ਦਸਤਕ ਦਿੱਤੀ 'ਤੇ ਵਕਤ ਦੇ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਮੁਰਝਾਏ ਚਿਹਰਿਆਂ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨੱਚਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਬੱਚੇ ਲੱਡੂਆਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਲੈਣ ਸਾਰ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਲੱਡੂਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕੜਾਹਾ ਨਿਕਲਣ ਤੱਕ ਸੁਰਜੀਤ ਸਕੇ-ਸਬੰਧੀਆਂ 'ਤੇ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਲੱਡੂ ਵਟਾਉਣ ਲਈ ਲੈ ਆਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਏ ਬੱਚੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੂਤੀਆਂ ਦੇ ਲੜ ਫੜ-ਫੜ ਵਿੱਚਦੇ ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਸੀ 'ਮੈਂ ਲੱਡੂ ਲੈਣੈ' ਸੁਰਜੀਤ ਵੇਖ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ-ਇਕ ਲੱਡੂ ਫੜਾ ਦਿੰਦੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਲੱਡੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜਿੱਦ ਵਿਚ ਸੁੰਗੜੇ ਚਿਹਰੇ ਲੱਡੂ ਲੈ ਕੇ ਕਪਾਰ ਦੇ ਟੁੱਟ ਵਾਂਗ ਖਿੜ ਜਾਂਦੇ।

ਭਗਵਾਨ ਹਲਵਾਈ ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬਾਹਰਲੇ ਬਾਰ ਵੱਲ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰਜੀਤ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਲੈਣ ਗਿਆ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਮੁਕਿਆ ਸੀ, 'ਤੁਰ ਕੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਟ ਵੀ ਕਿੰਨੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਰ ਕੇ ਜਾਣਾ ਫਿਰ ਤੁਰ ਕੇ ਆਉਣਾ, ਚਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਹੋਣਾ। ਚਲੋ ਜਦੋਂ ਆਉਣਾ ਹੋਇਆ ਆਜੂ।' ਭਗਵਾਨ ਆਪੇ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਕਰਕੇ ਲੱਡੂਆਂ ਲਈ ਨਵੇਂ ਕੱਢੇ ਕੜਾਹੇ ਦੀਆਂ ਪਕੋੜੀਆਂ ਭੰਨਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਸਨੇ ਅਜੇ ਅੱਧੀਆਂ ਕੁ ਪਕੋੜੀਆਂ ਹੀ ਭੰਨੀਆਂ ਸੀ ਕਿ ਮਗਰੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਥਾਪੀ ਦੇ ਮਾਰੀ "ਸ਼ਾਬਾਸੇ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾ ਦੇ ਚਟਣੀ।"

"ਤੂੰ?" ਪਿੱਛੇ ਗੁਰਜੀਤ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਦੀ 'ਤੂੰ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਲੈ ਆਇਆ?

ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਪੁਲਸੀਆ ਨਜ਼ਰ ਸਕਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫੇਰ ਦਿੱਤੀ। ਕਿਰਨਾ ਓਟੇ ਕੋਲ ਗੁਲਾਬੀ ਸੂਟ ਪਾਈ ਗੁਲਾਬੀ ਪਰੀ ਬਣੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ, ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਲਾਲੀ ਪੂਰਬ 'ਚੋਂ ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਸੁਣੁਰਜ ਵਾਂਗ ਡਲੁਕਾਂ ਮਾਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਿਰ ਉਪਰ ਲਈ ਗੁਲਾਬੀ ਧਾਰੀਆਂ ਵਾਲੀ ਹਗੀ ਚੁੰਨੀ ਦਾ ਲੜ ਹਵਾ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਜਿਹਾ ਹਿਲਦਾ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਚੇਰੀ ਸੱਦਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਦਿਲ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਬਾਲੀ ਖਾਂਦੇ ਦੁੱਧ ਵਾਂਗ ਉਛਲ-ਉਛਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਦਾਖ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਖੀਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਰੀਹੇ ਟੈਂਟ ਲੈਣ ਲਈ ਸੁਰਗੜ੍ਹ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਭਾਗੂ ਅੱਖ ਬਚਾ ਕੇ ਸਬਜ਼ੀ ਲਈ ਆਲੂ ਚੀਰਦੀ ਕਿਰਨਾ ਕੋਲ ਜਾ ਖਿੜਿਆ।

"ਕੀ ਹਾਲ ਨੇ ਥੋੜੇ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਨੀਵਾਂ ਪਾਈ ਬੈਠੀ ਕਿਰਨਾ ਕੋਲ ਜਾਣ ਸਾਰ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਸੇਡੇ ਠੀਕ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵੀ ਠੀਕ ਨੇ।" ਨੀਵਾਂ ਉਪਰ ਚੁੱਕਿਆਂ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਕਾਲੇ ਨੈਣ, ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਜਾਦੂ ਦੀ ਕੁੰਡਲੀ ਵਰਗੈ ਨੈਣਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਗਏ।

"ਵੇ ਮੁੰਡਿਆ ਵੇਹਲਾ ਖੜ੍ਹੈ, ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਆਲੂ ਈ ਚਿਰਾਦੋ।"

ਸੁਰਜੀਤ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਇਕ ਥਾਲ ਆਲੂਆਂ ਦਾ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖੀ ਟੋਕਰੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਪਾ ਗਈ।

'ਅੰਨ੍ਹਾ ਕੀ ਭਾਲੇ ਦੇ ਅੱਖਾਂ' ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਕਿਰਨਾ ਕੋਲ ਬੈਠਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਲਈ ਉਹ ਕਦੋਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਸਕੀਮਾਂ ਢਾਹ-ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਐਨਾ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿਤੇ ਮਿਲੇ ਨੀ?" ਭਗਵਾਨ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦ ਨਾਲ ਆਲੂਆਂ ਦਾ ਉਪਰਲਾ ਛਿਲਕਾ ਲਾਹੁਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਬੱਸ ਦਿਲ ਈ ਨੀ ਕੀਤਾ।"

"ਦਿਲ ਨੀ ਕੀਤਾ, ਜਾਂ ਦਿਲ 'ਚੋਂ ਪਿਆਰ ਘਟ ਗਿਆ।"

"ਨਾ, ਐਂ ਕਿਵੇਂ ਘਟਜੂ।" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਕਹਿ ਕੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ। ਰੋਟੀ ਲਾਹੁਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਆਟਾ ਗੁੰਨ੍ਹ ਕੇ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਲੈ ਆਈਆਂ। ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਉਥੇ ਬੈਠਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਇਕ ਦੇ ਆਲੂ ਚੀਰ ਕੇ ਉਥੋਂ ਉਠ ਆਇਆ।

-0-

ਬਾਰਾਤ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਭਗਵਾਨ ਘਰੇ ਰਹਿ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਸੀ, ਉਸਦਾ ਬਾਰਾਤ ਜਾਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਦੀਆਂ ਪਿਆਰ ਤੰਦਾਂ, ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਨੂੜੀ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਪਰ ਗੁਰਜੀਤ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮੱਲੇ-ਮੱਲੀ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅਤੇ ਡੇਰੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਸਾਰੀ ਬਾਰਾਤ ਗੱਡੀਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਈ। ਗੱਡੀਆਂ ਦਾ ਕਾਫਲਾ ਧੂੜ ਉਡਾਉਂਦਾ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਚੀਮਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਨਾਮ ਰੋਡ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਵਾ ਨੂੰ ਗੰਢਾਂ ਦੇਈਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਗੁਰਜੀਤ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਾਡੇ ਰਾਹਾਂ ਦੀ ਹਮਸਫੂਰ ਸਾਥਣ ਨੂੰ ਲੈ ਆਉਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਛੂਮ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕਿਸੇ ਲੋਰ ਵਿਚ ਨਸ਼ਿਆਈਆਂ ਹੱਸ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਗਵਾਨ ਆਪਣੀ ਹਾਣਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ਦੀ ਦੂਰੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਲਾਜਵੰਤੀ ਦੇ ਬੂਟੇ ਵਾਂਗ ਕੁਮਲਾਇਆ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਪਲਸੇਟੇ ਮਾਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਗੱਡੀਆਂ ਢੰਡੇਲੀ ਪਿੰਡ ਦੀ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਹਥਾਈ ਅੱਗੇ ਜਾ ਰੁਕੀਆਂ। ਬਾਰਾਤੀ ਉਤਰ ਕੇ ਹਥਾਈ ਵਿਚ ਢੱਠੇ ਮੰਜਿਆਂ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਏ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਕਈ ਆਦਮੀ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਮਿਲਈ ਕਰਨ ਲਈ ਆ ਗਈ। ਮਿਲਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੀ ਬਾਰਾਤ ਆਨੰਦ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਚੱਲ ਪਈ। ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਾ ਨਵਾਂ ਖੂਨ ਅੱਗੇ ਲੱਗ ਤੁਰਿਆ ਤੇ ਬੁੱਦੇ-ਠੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰ ਪਏ।

ਛੁੱਲਾਂ ਦੀ ਛੁੱਲਛੜੀ ਵਿਚ ਖਿੜੇ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਛੁੱਲਾਂ ਵਾਂਗ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ਸੂਟ ਪਾਈ ਖੜੀਆਂ ਕੋਮਲ ਜਵਾਨੀਆਂ, ਬਾਰਾਤੀਆਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਨਾਕਾ ਲਾਈ ਖਿੜ-ਖਿੜ ਹੱਸ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਨੈਜਵਾਨ ਨੇ ਹਰੇ ਸੂਟ ਵਾਲੀ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਦਿਲ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ 'ਹਾਏ' ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲ ਬੁੱਲ੍ਹ ਅਟੇਰ ਦਿੱਤੇ। ਮੁੰਡਾ ਨਾਲ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਕੂਹਣੀ ਮਾਰ ਕੇ ਹੱਸ ਪਿਆ। ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਪਿਆਸੀ ਮਿਰਗਣੀ ਵਾਂਗ ਸਾਰੀ ਬਾਰਾਤ ਉਪਰ ਫੇਰੀਆਂ ਤੇ ਅਖੀਰ ਸਾਰੀਆਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਨਜ਼ਰ ਨੇ ਛੁੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਲਾਬ ਲੱਭ ਹੀ ਲਏ। ਸਾਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਗ੍ਰਾ ਭਗਵਾਨ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਲਾੜੇ ਉਪਰ ਆ ਅਟਕੀ।

"ਦੱਸੋ ਕੀ ਲੈਣੈ?" ਗੁਰਜੀਤ ਨੇ ਕੁੜੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਖੜੀ ਆਪਣੀ ਸਾਲੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

"ਇੱਕੀ ਸੌ!" ਹਰੀ ਚੁੰਨੀ ਵਾਲੀ ਸਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਗਈ।

"ਇੱਕੀ ਸੌ ਤੇਰਾ ਮੁੱਲ ਐ?" 'ਹਾਏ' ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨੈਜਵਾਨ ਬੋਲਿਆ।

"ਤੇਰੇ ਲਈ ਨੀ, ਹੋਰ ਕਰੋ ਤਾਂ ਵਰਗਜੁੰ।" ਉਹੀ ਕੁੜੀ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਲਲਚਾਈਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦੀ ਕਹਿ ਗਈ। ਪਹਿਲੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੇਠੀ ਵੇਖ ਕੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ।

"ਛੇਤੀ ਕਰੋ ਭਾਈ ਮੁੰਡਿਓ!" ਪਿੱਛੋਂ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਕਈ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਪਿੱਛੋਂ ਧੱਕਾ ਮਾਰਦੇ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਮੁੰਡੇ, ਕੁੜੀਆਂ ਉਪਰ ਉਲਰ ਜਾਂਦੇ। ਦਸ-ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਸੁਆਦ ਲੈ-ਲੈ ਬੋਲਦੇ ਰਹੇ। ਅਖੀਰ ਗੱਲ ਪੰਜ ਸੌ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਨਿਬੜ ਗਈ। ਗੁਰਜੀਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਲਾਉਣ ਸਮੇਂ ਉਸਦੀ ਸਾਲੀ ਦੇ ਹੱਥ ਕੰਬਣ ਲੱਗ ਪਏ।

"ਕਿਉਂ ਕਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੀ ਦੇਖੋ?" ਕੁੜੀ ਦੇ ਕੰਬਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਗੁਲਾਬੀ ਪੱਗ ਬੋਲ ਪਈ ਤੇ ਕੁੜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਊਪੁਣੇ ਵਿਚ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ। ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਲੱਗਣ ਸਾਰ ਪਿੱਛੋਂ ਧੱਕਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਅਗਲੇ ਮੁੰਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹਿੱਕਾਂ ਨਾਲ ਖਹਿ ਗਏ। ਕੁੜੀਆਂ ਨਖਰੇ ਵਿਚ ਹੱਸ ਪਈਆਂ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਟੈਟ ਅੰਦਰ ਵਾਜਾ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਢੋਲਕੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਢੋਲਕੀ 'ਤੇ ਦੱਬ-ਦੱਬ ਧੱਫੇ ਮਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਫਿਰ ਲੰਬੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਆ 'ਹਮ ਘਰ ਸਾਜਣ ਆਏ....।'

ਆਨੰਦ ਕਾਰਜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਲੈ ਗਏ ਅਤੇ ਉਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਲਾਮੀ ਦੀ ਰਸਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਹਰੀ ਚੁੰਨੀ ਵਾਲੀ ਆਨੰਦ ਕਾਰਜ ਹੋਣ ਤੱਕ ਭਗਵਾਨ ਵੱਲ ਅੱਖਾਂ ਫਾੜ-ਫਾੜ ਵੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਜੇ ਕਦੇ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਉਧਰ ਹੋ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗੁਲਾਬੀ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾ ਦਿੰਦੀ। ਸਲਾਮੀ ਵੇਲੇ ਉਹ ਰਿਸਕਦੀ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਆ ਗਈ,

"ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਹੁਸਨ 'ਤੇ ਬੜਾ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਈ ਨੀ ਚੱਜ ਨਾਲ।"

"ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਅੱਗ ਈ ਬਾਹਲੀ ਐ, ਤਾਂਹੀ ਤਾਂ ਦੇਖਦੇ ਨੀ, ਵੀ ਕਿਤੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਈ ਨਾ ਮੱਚ ਜੀਏ।" ਭਗਵਾਨ ਕੁੜੀ ਦੇ ਬੇਸਬਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਵੇਖਣ 'ਤੇ ਚੋਟ ਮਾਰ ਗਿਆ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਅੱਖਾਂ ਭਗਵਾਨ ਵੱਲ ਗੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਭਗਵਾਨ ਉਠ ਕੇ ਸਲਾਮੀ ਪਾਉਣ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਸੂਰਜ ਕਦੋਂ ਦਾ ਛਿਪ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ ਪਰ ਚਾਨ੍ਹ ਅਜੇ ਕਾਫੀ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਚਿੱਟਾ ਬੱਦਲ ਨੀਵਾਂ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਰੁਮਕਦੀ-ਰੁਮਕਦੀ ਹਵਾ ਚੱਲ ਪਈ। ਵਿਆਹੁਲੀ ਗੱਡੀ ਨੇ ਗੋਟ ਮੂਲੂਹਰੇ ਆ ਬਰੇਕ ਮਾਰੇ। ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਨੱਚ ਉਠੀ। ਸਾਰਾ ਮੇਲ-ਗੇਲ ਭੱਜਦਾ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਸੁਰਜੀਤ ਨੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਲਾਲ ਫੁਲਕਾਰੀ ਲੈ ਕੇ ਨੀਵੀਂ ਨੂੰ ਉਪਰੋਂ ਹੱਸ-ਹੱਸ ਪਾਈ ਵਾਰ ਕੇ ਪੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਅੰਦਰ ਵਧਾਇਆ। ਚਾਚੀਆਂ-ਤਾਈਆਂ ਨੇ ਨੀਵੀਂ ਬਹੂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਰਿਉੜੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਉਸਦਾ ਮੂੰਹ ਮਿੱਠਾ ਕੀਤਾ। ਸਾਰਾ ਮੇਲ ਹੀ ਨੀਵੀਂ ਬਹੂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਉਲਰ ਪਿਆ।

ਇੰਨੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵੇਖ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਦਿਲ ਵੀ ਹੁਲਾਰਾ ਖਾ ਗਿਆ। ਉਸਦਾ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸਾਥ ਨਾਲ ਮਿਲ ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰ ਆਇਆ। ਉਸਨੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਨੱਚਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ।

"ਕੀ?" ਕਿਰਨਾ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਬੁੱਝ ਲੈਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਹੱਸ ਪਈ।

"ਚੱਲ ਚੱਲੀਏ।"

"ਨਾਂਅ।"

"ਕਿਉਂ?"

"ਪਤਾ ਲੱਗਜੂਨਾ।" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਵੇਖਿਆ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਭ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਭੱਜੇ ਫਿਰਦੇ ਸੀ।

"ਕਿਧਰੇ ਨੀ ਲਗਦਾ ਪਤਾ ਮੈਂ ਜਾਨਾਂ ਤੂੰ ਆਜੀਂ ਸੁਨਿਆਚਾਂ ਆਲੇ ਬਾਗਾ 'ਚਾ'" ਭਗਵਾਨ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਜਦੋਂ ਭਗਵਾਨ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ, ਹਨੌਰੇ ਨੇ ਚਾਨ੍ਹ ਤੋਂ ਸਰਦਾਰੀ ਲੈ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਅਸਮਾਨ ਉਤੇ ਛਾਇਆ ਬੱਦਲ ਹਵਾ ਨਾਲ ਕਿਧਰੇ ਉਡ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਸਦੇ ਹੇਠੋਂ ਮੇਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦੇ ਤਾਰੇ ਹੱਸਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਗੋਲ ਚੰਨ ਕਿਸੇ ਸੁਹਾਗਣ ਦੇ ਮੱਥੇ ਲੱਗੀ ਗੋਲ ਬਿੰਦੀ ਵਾਂਗ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਪਰੇ ਦੀ ਭੜੀਂ ਉਪਰ ਘਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹਟਵਾਂ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਵੰਡਿਆਂ ਦੀ 'ਟਰੀ..ਬੀ...ਬੀ' ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੋਣ ਲਈ ਲੋਰੀਆਂ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਥੋਂ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਕਿੱਲਿਆਂ ਦੀ ਵਾਹੀ ਤੇ ਇਕ ਮੇਟਰ ਵਾਲੇ ਕੋਠੇ ਉਪਰ ਲਾਈਟ ਜਗ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕੋਠੇ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਅਕਾਰ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਫਿਰਦਾ ਸਾਫ਼ ਦਿਸਦਾ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਵੀਹ-ਪੱਚੀ ਮਿੰਟ ਹੋ ਚੱਲੇ ਸਨ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਘਰ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਆਉਂਦਾ ਨਾ ਦਿਸਿਆ।

"ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨੀ ਆਈ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪੇ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ।

"ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।" ਫਿਰ ਆਪੇ ਹੀ ਜਵਾਬ ਦੇ ਮਾਰਿਆ 'ਕੀ ਪਤੈ ਡੰਡੀ ਆਗੀ ਹੋਵੇ।' ਉਸਨੇ ਗੁਰਜੀਤ ਕੇ ਘਰ ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ ਬਾਗਾ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਡੰਡੀ ਵੱਲ ਨਿਗ੍ਰਾ ਮਾਰੀ ਤੇ ਫੇਰ ਬਾਗਾ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ, ਸਿਵਾਏ ਹਨੌਰੇ ਦੀ ਪਰਤ ਦੇ ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਦਿਸਿਆ।

"ਕਿਤੇ ਆ ਕੇ ਨਾ ਬੈਠਗੀ ਹੋਵੇ।" ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਸੋਚ ਭਾਖੜਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀਆਂ ਘੁਮੇਰੀਆਂ ਵਾਂਗ ਚੱਕਰ ਕੱਢਣ ਲੱਗ ਪਈ ਅਤੇ ਉਹ ਉਥੋਂ ਉਠ ਕੇ ਬਾਗਾ ਨੂੰ ਹੋ ਤੁਰਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਾਗਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਕਾਰ ਉਸ ਵੱਲ ਵਧਿਆ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਤੇ ਇਹ ਆਕਾਰ ਐਰਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਢਲ ਗਿਆ।

"ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਦੀ ਉਡੀਕੀ ਜਾਨੀ ਆਂ, ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਕੇ ਚੰਗੇ ਆਏ।" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਨੇੜੇ ਆਏ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਲਿਆ।

"ਉਹ! ਤੂੰ ਆ ਗੀ?" ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਪਰ ਹੈਰਾਨੀ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਭਾਵ ਉਘੜ ਆਏ। "ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਇਧਰ 'ਡੀਕੀ ਜਾਨਾਂ ਵੀ ਪਰੇ ਆਉ।"

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਡੰਡੀ ਆਗੀ ਤੀ।"

"ਚਲੋ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਆ ਤਾਂ ਗਈ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਬਾਂਹ ਉਸਦੀ ਪਿੱਠ ਉਪਰੋਂ ਵਲ ਲਈ 'ਤੇ ਬਾਗਾ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੋ।

"ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਿੰਨੇ ਸੁਨੇਰੇ ਭੇਜੇ ਤੀ, ਆਈਂ ਨੀ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਿਹਰੇ ਉਪਰ ਨਕਲੀ ਗੁੱਸੇ ਦੀ ਪਰਤ ਲੈ ਅਂਦੀ।

"ਘਰ ਦੇ ਨੀ ਆਉਣ ਦਿੰਦਾ।"

"ਘਰ ਦੇ ਤਾਂ ਕਾਹਨੂੰ ਨੀ ਆਉਣ ਦਿੰਦੇ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਲਗਦੈ ਤੂੰ ਆਪ ਈ ਪਿੱਛੇ ਹਟਦੀ ਜਾਨੀ ਐਂ।" ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਮੁਕਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਸ਼ਰਬਤੀ ਬੁੱਲ੍ਹ ਮੁਸਕਾਨ ਨਾਲ ਚੌੜੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਪਲਕਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਝਪਕ ਕੇ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੀ ਚੇਰੀ ਫੜੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, "ਭਾਗੂ ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਹਟ ਜਾਨੇ ਆਂ।" ਕਿਰਨਾ ਪਿਆਰ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚੋਂ ਵਾਪਸ ਮੁੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

"ਕਿਉਂ? ਇਹ ਕੀ ਕੋਈ ਖੇਡ ਐ, ਵੀ ਜਦੋਂ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਖੇਡਲੇ, ਜਦੋਂ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਹਟਗੇ।" ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਦਿਲ ਚੀਰ ਗਈ।

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਸਦੀ ਆਂ, ਕਿਮੋ ਮੂੰਹ ਸੁਜਾਇਐ।" ਕਿਰਨਾ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਬਦਲਦੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਪੜ੍ਹਦੀ ਉਸਦੀ ਹਿੱਕ ਵਿਚ ਮੁੱਕੀ ਮਾਰ ਕੇ ਹੱਸ ਪਈ।

"ਕਿਰਨਾ ਕਦੇ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਰਜੂੰਗਾ।" ਭਗਵਾਨ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ।

"ਚੰਗਾ ਬਾਬਾ ਚੰਗਾ, ਮਾਫ਼ ਕਰਦੇ।" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਦਿੱਤੇ।

ਦੋਵੇਂ ਉਥੋਂ ਉਠ ਕੇ ਬਾਗ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਪੁਰੇ ਦੀ ਆਉਂਦੀ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਬੁਟਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਸੁਕਦੀ ਜਵਾਨ ਜਿਸਮਾਂ ਦੇ ਕੁਤ-ਕੁਤਾੜੀਆਂ ਕਰਦੀ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ, ਕਿਰਨਾ ਧੁੜਧੜੀ ਲੈ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਬਾਹਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸਿਮਟ ਜਾਂਦੀ। ਨੇੜੇ ਗੁਰਜੀਤ ਕੇ ਘਰੋਂ ਗਿੱਧਾ ਪੈਣ ਦੀ ਮੱਧਮ ਜਿਹੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਦੀ ਸੀ। ਮੇਟਰ ਕੋਲ ਫਿਰਦਾ ਆਦਮੀ ਖਾਲ ਤੇ ਗੋੜਾ ਮਾਰਨ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਖਿੜਿਆ ਗੋਲ ਚੰਨ ਤੇ ਟਿਮ-ਟਿਮਾਉਂਦੇ ਤਾਰੇ ਜੋੜੀ ਦੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਬਣ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਏ। ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਨਿੱਝੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋ ਗਏ।

13.

ਜਦੋਂ ਦੀ ਕਰਮੀ ਜਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਗਈ, ਭਗਵਾਨ ਵੀ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਖਿੜਿਆ-ਉਖਿੜਿਆ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਗੁਰਜੀਤ ਦੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਗਵਾਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚੋਂ ਦੇ ਚਾਰ ਗੋੜੇ ਮਾਰ ਆਉਂਦਾ ਪਰ ਗੁਰਜੀਤ ਦੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਜਾਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਉਥੇ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਵੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਬੈਠ ਕੇ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਫਰੋਲ ਸਕੇ। ਗੁਰਜੀਤ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਵੀ ਹੁਣ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਖਿੜ ਉਠਦੇ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਸੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੱਥੇ ਤਿਉੜੀਆਂ ਦੇ ਓਰੇ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ। ਜੇਕਰ ਭਗਵਾਨ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਜਾਂਦਾ ਵੀ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਘੁਲਦੇ-ਮਿਲਦੇ ਨਾ, ਬੱਸ ਇਕ ਦੇ ਗੱਲਾਂ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦੇ ਜਾਂ ਕਦੇ ਗੱਲ ਹੀ ਨਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਆਪ ਹੀ 'ਚੰਗਾ ਚਲਦਾਂ' ਕਹਿ ਕੇ ਉਠ ਆਉਂਦਾ। ਹੁਣ ਉਸਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਕੋਈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ "ਬੱਸ ਵੀਰ ਜੀ, ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਬਹਿਜੇ।" ਅਖੀਰ ਉਸਨੇ ਆਉਣਾ-ਜਾਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਬੱਸ ਕਦੇ ਰਾਜੇ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਮਿਲ ਕੇ ਬੈਠਦੇ ਤਾਂ ਬਿੰਦ-ਛੱਟ ਹੱਸ ਖੇਡ ਲੈਂਦੇ ਜਾਂ ਕਰਮੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਮਨ ਹੌਲਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ। ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਕਰਮੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਕਰਮੀ ਕੇ ਘਰ ਜਾਣ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਪਰ ਘਰ ਦੇ ਮੈਬਰਾਂ ਦਾ ਉਸ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਦੜ ਵੱਟ ਜਾਂਦਾ। ਕਦੇ ਇਕੱਲੇ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਕਿਰਨਾ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਆ ਚਿੰਬੜਦੀਆਂ, ਜਿਹੜੀ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਨੋਰੇ ਲਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਈ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਹੀ ਕਿ ਸਮਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੰਨੀ ਜਲਦੀ ਕਿਵੇਂ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਦਿਲੋਂ ਆਪਣੇ ਸਮਝੀ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂਨ ਕਿਵੇਂ ਸਫੈਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵਾਧੇ-ਘਾਟਿਆਂ ਵਿਚ ਉਲੜੇ, ਖੇਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਚੋਏ ਦੀ ਪਟੜੀ 'ਤੇ ਰਾਜਾ ਮਿਲ ਪਿਆ। ਰਾਜਾ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਹੱਸਦਾ ਬੋਲਿਆ, "ਕਿਉਂ, ਕੀ ਹਾਲ ਨੇ ਤੇਰੀ ਸੁਰਜੀ ਕਿਰਨ ਦੇ।"

"ਉਹਨੂੰ ਤੀਜੇ ਥਾਂਓ ਕਿੱਥੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਵੀਰ ਦਾ ਤਾਂ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਪੁੱਛ ਲੈ।"

"ਤੂੰ ਤਾਂ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਿੰਨੇ, ਤੇਰੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਰਗ-ਰਗ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਆਂ। ਉਹਦਾ ਤੀਜੇ ਥਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਤੈਥੋਂ ਈ ਪੁੱਛਾਂਗੇ।"

"ਉਹ ਤਾਂ ਹੁਣ ਡੋਬਾ ਦਿਉ।" ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਚੀਸ ਬੋਲ ਪਈ।

"ਕਿਉ?" ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਭੇਦ ਦੀ ਗੱਲ ਜਾਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਭਾਗੂ ਦੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਵੱਲ ਸੇਧ ਲਿਆ।

"ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਈ ਐ, ਕਿੰਨੇ ਸੁਨੇਹੇ ਲਾਤੇ, ਮਿਲਣ ਈ ਨੀ ਆਈ।"

"ਹਣ ਵੀ ਲਾਇਆ ਤੀ ਕਦੇ?"

"ਹਾਂ, ਕੱਲ੍ਹ ਕਿਹਾ ਤੀ ਕੱਲ੍ਹ ਵੀ ਨੀ ਆਈ।"

"ਲੈ ਹੈ, ਭੈਣ ਦੇ....।" ਰਾਜਾ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਦਾ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਗਾਲ ਦੇ ਗਿਆ।

ਉਹ ਘਰ ਤੱਕ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਆਏ। ਰਾਜਾ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਪੌੜੀਆਂ ਉਪਰ ਦੀ ਕੋਠੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ। ਛਿਪਦੇ ਪਾਸੇ ਬਾਬੇ ਰਮਾਣੇ ਦੀ ਮਟੀ ਓਹਲੇ ਸੂਰਜ ਉੱਘ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੋਠੇ ਉਪਰੋਂ ਕਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਆਪਣੇ ਆਲੂਇਆਂ ਨੂੰ ਪਰਤਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਕਿਸੇ ਰਕਾਨ ਦੇ ਘਰੋਂ ਜਲਦੀ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਣ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦਾ ਧੂੰਆਂ ਬਨੇਰਿਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਸੀ। ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੀ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਕੁੱਤੇ ਨੇ ਕਤੂਰੇ ਨੂੰ ਗਲ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਅੱਧੀ ਰੋਟੀ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਖੋਹ ਲਿਆ ਤੇ ਕਤੂਰਾ ਬੇਵਸ ਹੋਇਆ ਮੂਹਰਲੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਦੇਈ, ਚੁੰ...ਚਾਂਅ...ਆਂ' ਕਰਦਿਆਂ ਖੁੰਢ ਨਾਲ ਜਾ ਬੈਠਿਆ। ਆਪਣੇ ਬਾਰ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹ ਸੀਤੇ ਕੇ ਪਾਲੀ ਨੇ ਛਿੱਤਰ ਕੱਢ ਕੇ ਵੱਘ-ਵਘੇਣਾ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦੇ ਵੱਡੇ ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਮਾਰਿਆ। ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਮੁੜੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਰੋਟੀ ਛੁੱਟ ਗਈ ਤੇ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਰੋਟੀ ਚੁੱਕੇ ਅੱਗੇ ਦੌੜ ਗਿਆ।

"ਤਾਈ ਰਾਜਾ!" ਰਾਜੇ ਕੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ।

"ਗੁਰਨੈਬ ਐ।" ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਪਹਿਚਾਣਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

"ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਨੇ ਭਾਈ।" ਰਾਜੇ ਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।

ਗੁਰਨੈਬ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ, "ਉਹ! ਭਾਗੂ ਜੀ ਆ ਰਹੇ ਨੇ।"

"ਰਾਜਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਫੇਰ ਆਪ ਹੀ ਆਉਣੈ ਪੈਂਦੈ।" ਭਗਵਾਨ ਰਾਜੇ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਕਹਿ ਗਿਆ।

"ਕੀ ਕਰੀਏ ਯਹ, ਕੰਮ ਈ ਨੀ ਮੁਕਦਾ।" ਰਾਜੇ ਨੇ ਘਰ ਦੇ ਝਮੇਲੇ ਦੋਸਤੀ ਵਿਚਕਾਰ ਲਿਆ ਵਾੜੇ।

"ਭਾਗੂ ਤੇਰੀ ਕਬੂਤਰੀ ਤਾਂ ਤੈਥੋਂ ਛੁਡਾ ਗਈ ਖੰਭ।"

"ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਉਏ?" ਰਾਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਵੀ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਉਲਿਹਿਆ, ਗੁਰਨੈਬ ਦੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਉਸਦੇ ਮੂੰਹ ਉਪਰੋਂ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਦਿਲ ਵੱਡੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਉਲੜੀ ਛੋਟੀ ਕਿਸਤੀ ਵਾਂਗ ਡੇਲ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਉਪਰ ਛੁਰੀ ਫਿਰ ਗਈ 'ਜੁਰੂਰ ਕੋਈ ਅਛੋਣੀ ਵਾਪਰ ਗਈ ਹੈ।'

"ਉਹਨੇ ਤਾਂ ਰਦਿਊਜੀਆਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਪਾ ਲਈ ਯਾਰੀ।"

"ਤੈਨੂੰ ਕੈਣ ਕਹਿੰਦੈ?" ਰਾਜੇ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਗੁਰਨੈਬ ਦੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਸੀ।

"ਮਨਜੀਤ ਕਹਿੰਦੀ ਤੀ।"

"ਉਈ ਮਾਰਦੀ ਹੋਊ ਖੀਰ ਖਾਈ ਜਾਤਾ।" ਭਗਵਾਨ ਸਚਾਈ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਚੁਰਾ ਕੇ ਭੱਜ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਸਚਾਈ ਉਸਦੇ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਉਸਦੀ ਹਾਲਤ 'ਤੇ ਹੱਸ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਉਈ ਕਿਉ, ਉਹਨੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਫੇਨ ਕਰਿਐ, ਨਾਲੇ ਸੌਂਹਾਂ ਖਾ ਗਈ।" ਗੁਰਨੈਬ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਪਿਛਲੀ ਗੱਲ ਜੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿ ਗਿਆ।

ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਛਾ ਗਿਆ। ਪੱਛਮ ਦੀ ਲਾਲ ਹੋਈ ਹਿੱਕ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਛੁਲ੍ਹਦਾ ਖੂਨ ਲੱਗਿਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਬੇਵਦਾਈ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਨੇ ਵੱਡ ਕੇ ਘਰਾਲਾਂ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਾਂ

ਪਹਿਲਾਂ ਬੇਵਸ ਹੋਇਆ ਕੜੂਰਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਰੂਪ ਜਾਪਿਆ। ਉਸਦਾ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਬੇਵਫ਼ਾਈ ਨੂੰ ਲਾਹਨਤਾਂ ਦੇ ਗਿਆ।

'ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਪਤਾ ਤੀ ਇਹ ਤੇੜ ਨੀ ਨਿਭਾਉਂਦੀ, ਸ..ਸਾਲੀ..ਕੁ..ਕੁ..ਕੁੱਤੀ' ਭਗਵਾਨ ਅੰਦਰ ਛੱਲਾਂ ਮਾਰਦਾ ਦੁੱਖ ਦਾ ਸਾਗਰ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਛਲਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਸਾਲਿਆ ਕੰਡਾ ਤਾਂ ਤੇਰੇ 'ਚ ਨੀ, ਅਗਲੀ ਨੂੰ ਕੀ ਦੋਸ਼?"

ਗੁਰਨੈਬ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਅ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬੋਲ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਇੰਨੀ ਡੂੰਘਾਈ ਤੱਕ ਜਾ ਕੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਅੰਦਰ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ।

"ਮ..ਮੈਂ ਜਾਨਾਂ ਯਤਾ" ਭਗਵਾਨ ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਗਿਆ।

"ਤੂੰ ਬੈਠ ਤਾਂ ਸਈ।" ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ।

"ਨਹੀਂ ਯਾਰ।"

"ਚੰਗਾ ਆਪਾਂ ਚਲਦੇ ਅਂਦੋਂ।" ਰਾਜਾ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਿਆ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਗਿਆ।

"ਵੇ ਰੋਟੀ ਟੁੱਕ ਤਾਂ ਖਾ ਲਿਆ ਕਰ ਵੇਲੇ ਸਿਰਾ।" ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਭਾਂਡੇ ਧੋਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

"ਬੇਬੇ ਭੁੱਖ ਨੀ।"

"ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਭੁੱਖ ਐ, ਓਨੀ ਖਾ ਲੈ।"

"ਨਾਂਅ...।" ਭਗਵਾਨ ਕਹਿ ਕੇ ਅੰਦਰ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਜਾ ਡਿੱਗਿਆ। ਉਸਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਦਰਦ ਹੰਝੂਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਰੋਗੀ ਵਾਂਗ ਮੰਜੇ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਦੇਈ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੱਕ ਪਿਆ ਰਿਹਾ। ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਬੇਵਫ਼ਾਈ ਉਸਦਾ ਅੰਦਰ ਸੂਤ ਕੇ ਲੈ ਗਈ। ਉਹ ਬਿੰਦੇ ਛੱਟੇ ਪਾਸੇ ਪਰਤਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਨੀਂਦ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਅਚਾਨਕ ਕੁਝ ਯਾਦ ਆ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਹ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਉਠਿਆ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਲਮਾਰੀ ਵੱਲ ਵਧਿਆ। ਅਲਮਾਰੀ ਖੇਲ੍ਹ ਕੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਫੋਟੋ ਕੱਢ ਲਈ, 'ਨਹੀਂ...ਨਹੀਂ ਇਹ ਐਨਾ ਭੋਲਾ, ਐਨਾ ਮਾਸੂਮ ਚਿਹਰਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਕਿਉਂ ਦੇਉ? ਉਈਂ ਛਹੇਡ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਸੌਂਹਾਂ ਵੀ ਖਾ ਗਏ। ਕਿਉਂ ਇਹ ਕੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਨੀ ਦੇ ਸਕਦੀ? ਕਿਸੇ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ 'ਤੇ ਬੋੜਾ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦੇ ਵੀ ਇਹ ਕਿਮੇ ਐ, ਨਾਲੇ ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਕਿਹਾ ਤੀ, ਵੀ ਤੀਮੀਂ ਦਾ ਵਸਾਹ ਨਾ ਕਰੋ।'

ਭਗਵਾਨ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਕੀ ਕੁਝ ਸੋਚ ਗਿਆ।

ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜੀ ਫੋਟੋ ਉਤੇ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਗੁਲਾਬੀ ਚਿਹਰਾ ਉਸਨੂੰ ਕਾਲੇ ਸੱਪ ਦੀ ਸਿਰੀ ਜਾਪਿਆ। ਉਸਦੇ ਗੁਲਾਬੀ ਹੋਠ ਕਿਸੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਨਾਗਣ ਦੇ ਨੀਲੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਉਹ ਫੋਟੋ ਵੱਲ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢ-ਕੱਢ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਸਨੇ ਫੋਟੋ ਨੂੰ ਪਾੜਨ ਲਈ ਦੋਵਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕੀ ਆਈ, ਉਸਨੇ ਇਕ ਗੰਦੀ ਗਾਲ ਕੱਢ ਕੇ ਫੋਟੋ ਮੁੜ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ 'ਤੇ ਫਿਰ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਆ ਪਿਆ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨੇ ਆ ਦਬੋਚਿਆ।

-0-

ਰਫ਼ਿਊਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਕਈ ਦਿਨ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਘਰ ਆਨੀ-ਬਹਾਨੀ ਗੋੜੇ ਮਾਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਹ ਆਉਂਦਾ, ਚੋਰ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕਿਰਨਾ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਕਿਰਨਾ ਵੀ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਵੇਖ ਜਾਂਦੀ ਪਰ ਬਹੁਤੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾ ਲੈਂਦੀ। ਉਸਨੇ ਮੁੰਡੇ ਦੁਆਰਾ ਪਾਏ ਕਈ ਖਤ ਫੜ ਤਾਂ ਲਏ ਪਰ ਪੜ੍ਹ ਬਿਨਾਂ ਪਾੜ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਤੇਲਾਵਾਲ ਤੋਂ ਰਫ਼ਿਊਜੀਆਂ ਦੀ ਗੁਆਂਢਣ ਕੁੜੀ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਈ, ਜਿਸਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਇਕੱਠੀਆਂ ਦਰੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਸਨ ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਵੇਂ ਘੱਟ-ਵੱਧ ਹੀ ਮਿਲੀਆਂ। ਅੱਜ ਦੋਵੇਂ ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ਮੁੱਦਤਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਵਾਂਗ ਮਿਲੀਆਂ। ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਪੁੱਛ ਕੇ ਚਾਹ ਧਰ ਲਈ। ਚਾਹ ਪੀ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਮੋਟਰ ਵਾਲੇ ਕੋਠੇ ਕੋਲ ਡਰੇ ਮੰਜਿਆਂ ਉਪਰ ਜਾ ਬੈਠੀਆਂ।

"ਬੜੇ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਯਾਦ ਕੀਤੈ, ਕੀ ਗੱਲਾ।" ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਖਪਾਲ ਦਾ ਅਚਨਚੇਤ ਆਉਣਾ, ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਸੁਨੇਹਾ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਸ ਢੜਾ ਗਿਆ।

"ਜਿਹੜੇ ਤੈਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਨਾਂ ਨੀ ਲਿਆਉਂਦੀ।" ਕੁੜੀ ਦੀਆਂ ਖਚਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੱਸ ਪਈਆਂ।

"ਸਾਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਕਰਦੈ ਯਾਦਾ।"

"ਕਿਉਂ, ਕਰਦੇ ਕਿਉਂ ਨੀ, ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਤਾਂ ਬਹਿ ਜਾਣਾ ਮਰਿਆ ਪਿਆ, ਤੂੰ ਹੀ ਨੀ ਨੱਕ 'ਤੇ ਮੱਖੀ ਬੈਠਣ ਦਿੰਦੀ।"

"ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਵੀ ਲੈ ਪਤੰਦਰ ਦਾ।" ਕਿਰਨਾ ਕੁੜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੁਝ-ਕੁਝ ਸਮਝ ਗਈ ਪਰ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਵੀ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਸਵਾਦ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸਨੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਰਬੜ ਵਾਂਗ ਖਿੱਚ ਕੇ ਹੋਰ ਵਧਾ ਲਿਆ।

"ਵੀਹ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਖਤ ਪਾ ਤੇ, ਅਜੇ ਨਾਂ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ? ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਕ ਨਾ ਅੱਧੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੰਦੀ ਉਹਦਾ ਵਿਚਾਰੇ ਦਾ ਦਿਲ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ।"

"ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਕੀਹਨੇ ਦੱਸਿਐ?" ਕਿਰਨਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਭੇਤ ਤੋਂ ਸੁਖਪਾਲ ਦੇ ਜਾਣੂੰ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਸੀ।

"ਮੈਨੂੰ ਓਸੇ ਨੇ ਭੇਜਿਐ, ਵਿਚਾਰਾ ਬਾਹਲੀ ਤਰਲੇ ਮਿੰਨਤਾਂ ਜੀਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ।"

"ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਕੇਰਾਂ ਜਵਾਬ ਦੇਤਾ, ਨਾਲੇ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿਦੀਂ ਬਈ ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਬਣਦੀ ਐ।"

"ਉਹਨੂੰ ਪੱਤੇ ਸਾਰਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੇਰਾਂ ਹੱਸ ਕੇ ਬੋਲ ਪਿਆ ਕਰੇ, ਹੋਰ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ।"

"ਉਹ ਤਾਂ ਪਾਗਲ ਈ ਐ ਫੇਰਾ।"

"ਤੈਂ ਕਰਤਾ।" ਦੋਵੇਂ ਖਿੜ-ਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸ ਪਈਆਂ, "ਨਾਲੇ ਉਹਨੇ ਆਹ ਸਿਉਣੇ ਦੀ ਚੈਨੀ ਭੇਜੀ ਐ ਤੇਰੀ ਖਾਤਰ।" ਕੁੜੀ ਨੇ ਕੁੜਤੀ ਥੱਲੇ ਪਾਈ ਬਨੈਣ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚੈਨੀ ਕੱਢ ਕੇ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਗੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ।

"ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਨੀ ਲੈਂਦੀ।" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਚੈਨੀ ਨੂੰ ਕੁੜੀ ਵੱਲ ਵਧਾਇਆ ਪਰ ਉਸਨੇ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਚੈਨੀ ਵਾਲੀ ਮੁੱਠੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਮੀਚ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਮੰਜੇ ਵਿਚੋਂ ਉਠ ਖੜ੍ਹੀ, "ਚੰਗਾ ਮੈਂ ਜਾਨੀ ਅਂ।"

"ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੁਣ।"

"ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਫੇਰਾ।" ਕੁੜੀ ਕਹਿ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ।

ਕਿਰਨਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਚੈਨੀ ਲਈ ਥਾਂਏਂ ਖੜ੍ਹੀ ਰਹੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚਲੀ ਚੈਨੀ ਵੱਲ ਸਰਸਰੀ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰੀ, ਉਸਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਕੁੜੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵਗਾਹ ਮਾਰੇ ਪਰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਉਸਨੇ ਇਹ ਸੋਚ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਸੋਚਿਆ।

"ਐਨੀ ਕੀਮਤੀ! ਹੁੰ! ਪਾਗਲ ਨੇ ਲੋਕਾ।" ਉਸਨੇ ਚੈਨੀ ਵੱਲ ਤੇ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਕੁੜੀ ਵੱਲ ਬੁੱਲ੍ਹ ਅਟੇਰ ਦਿੱਤੇ। 'ਤੈਂ ਕਰਤਾ' ਕਿਰਨਾ ਕੁੜੀ ਦਾ ਕਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਯਾਦ ਆ ਜਾਣ 'ਤੇ ਹੱਸ ਪਈ 'ਕੀ ਸੱਚੀਉ ਐਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦੈ?' 'ਤੇਰੇ ਤੇ ਤਾਂ ਮਰਿਆ ਫਿਰਦੈ।' 'ਬੱਸ ਕੇਰਾਂ ਹੱਸ ਕੇ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਕਰੇ, ਹੋਰ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਨੀ ਚਾਹੀਦਾ।' ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਕੁੜੀ ਦੇ ਕਰੇ ਬੋਲ ਰੀਲ ਵਾਂਗ ਚੱਕਰ ਕੱਟਣ ਲੱਗ ਪਏ।

"ਹੱਸ ਕੇ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਐਨੀ ਕੀਮਤ, ਨਾਲੇ ਹੱਸਣ ਨਾਲ ਕੀ ਘਸਟੈ। ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਹੋਊ, ਕੀ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾਓ ਉਹਨੂੰ।" ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਾ ਲੈ ਸਕੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਈ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਫਿਰ ਇਹੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ, "ਭਾਗੂ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ, ਐਨਾ ਈਥੀ ਇਹ ਕਰਦੇ, ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਵੱਧ ਕਰਦੇ। ਭਾਗੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਦਿੱਤੇ, ਇਕ ਆਹ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਮੁੰਦਰੀ।" ਉਸਨੇ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਉੱਗਲੀ ਵਿਚ ਪਾਈ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਮੁੰਦਰੀ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਨੱਕ ਚਾੜ੍ਹ ਲਿਆ। "ਇਹਨੇ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚੈਨੀ ਦੇਤੀ।" ਕਿਰਨਾ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਾਲ ਤੇਲਣ ਲੱਗ ਪਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਪਲੜਾ ਉਪਰ ਉਠਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਚੈਨੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਲੜਾ ਥੱਲੇ ਦੱਬ ਲਿਆ। ਉਸਨੇ ਕਮੀਜ਼ ਵਿਚ ਪਾਈ ਚੈਨੀ ਕੱਢ ਕੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾ ਲਈ। ਚੈਨੀ ਰੋਅਬੱਧ ਨਾਲ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਲਿਸ਼ਕਦੀ, ਉੱਗਲੀ ਵਿਚ ਪਾਈ ਮੁੰਦਰੀ ਨੂੰ ਘੂਰਨ ਲੱਗ ਪਈ।

14.

ਰਫ਼ਿਉਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸੁਖਪਾਲ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜਾ ਦੱਸੀਆਂ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸਦੀ ਦਿੱਤੀ ਚੈਨੀ ਉਸਨੂੰ ਫੜਾ ਆਈ ਹੈ। ਮੁੰਡਾ ਆਪਣੀ ਚੈਨੀ ਫੜਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਖਿੜ ਪਿਆ ਬਲਦੀ ਅੱਗ 'ਤੇ ਫੁਸ ਪਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਉਹ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਮੱਚਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਉਸਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੱਡ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਬੁਝਦੀ-ਬੁਝਦੀ ਬੁਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤੇਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਚਿਣਗ ਜੋ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੁਲਗੀ ਹੈ, ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਬੁਝ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਯੁਖਦੀ ਪਿਆਰ ਚਿਣਗ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਭਾਂਬੜ ਬਣਿਆ ਲੋਚਦਾ ਸੀ। ਤੇਜ਼ੀ ਨੇ ਵਰਾਂਡੇ ਵਿਚੋਂ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਉਸ ਉਪਰ ਰੀਝ ਨਾਲ ਕੱਪੜਾ ਫੇਰ ਕੇ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਹੱਕ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਜ ਉਹ ਜਿੱਤ ਕੇ ਆਏ ਫੌਜੀ ਵਾਂਗ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਹਿੱਕ ਚੌੜੀ ਕਰੀ ਦੁੱਗਈ ਥਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਉਸਨੂੰ ਅੱਜ ਫੜਾ ਪਿਆਰਾ-ਪਿਆਰਾ ਤੇ ਨਵਾਂ-ਨਵਾਂ ਜਾਪਿਆ। ਸੂਰਜ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਧੁੱਪ ਰੇਜ਼ ਵਾਂਗ ਅੱਜ ਖਰੂੰਵੀਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ। ਪਹੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਕੱਸੀ ਦੇ ਖਾਲ ਉਪਰ ਖੜ੍ਹੀ ਸਫੈਦਿਆਂ ਦੀ ਲੰਬੀ ਕਤਾਰ ਉਸਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਸ਼ਰੀਕ ਭੰਗਦੇ ਪਾਉਂਦੀ ਇਸੀ। ਅੱਜ ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੂਹਾਂ ਟੱਪ ਕੇ ਅੰਦਰ ਦਿਲ ਨੂੰ ਵੀ ਹਸਾ-ਹਸਾ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਗੁਲਾਬੀ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ ਚਿਹਰਾ ਸੁਰਮੇ ਵਾਂਗ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਆ ਰਚਿਆ। ਉਹ ਦਸ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਕਿਰਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਮੋਟਰ ਦੇ ਕੋਠੇ ਕੋਲ, ਡੇਕ ਦੀ ਛਾਂ ਥੱਲ੍ਹੇ, ਮੰਜਿਆਂ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਚਾਹ ਪੀ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਚਲਦੀ ਮੋਟਰ 'ਤੇ ਮੱਛ ਨਹਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੋਟਰ ਦਾ ਚਾਂਦੀ ਰੰਗ ਪਾਣੀ ਖੇਲ ਵਿਚੋਂ ਖਾਲ ਵਿਚ ਸੇਧ ਲੈਂਦਾ ਅੱਗੇ ਨਿੱਸਰ ਰਹੀ ਜੀਰੀ ਵਿਚ ਜਾ ਪੈਂਦਾ। ਤੇਜ਼ੀ ਨੇ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਭੰਗ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਗੇਟਾਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਲਾਇਆ। ਕਿਰਨਾ ਵੇਖ ਕੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾਈ ਤੇ ਫੇਰ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਗਈ।

"ਆ ਬਈ ਤੇਜ਼ੀ ਕਿਮੋਂ ਆਉਣੇ ਹੋਏ।" ਮੱਛ ਨਹਾਉਂਦੇ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਉਸ ਵੱਲ ਵਧਾਇਆ।

"ਬੱਸ ਤੇਂਹੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ।" ਉਸਨੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਆਈ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ। ਕੁਝ ਸੰਭਲ ਕੇ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, "ਯਾਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਢੋਲੀ ਪੁੱਛਣ ਆਇਆ ਤੀ ਸਪਰੇਅ ਆਲੀ।"

"ਅੱਜ ਤਾਂ ਯਾਰ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕਰਦੇ ਅਂ ਸਪਰੇਅ, ਬੱਸ ਆਹੀ ਮੈਸ ਰਹਿਗੀ, ਬਾਕੀ ਕੰਮ ਤਿਆਰ ਐ। ਉਹ... ਦੇਖ ਮੇਵਾ, ਭਰ-ਭਰ ਕੇ ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਪਿੱਠੂਆਂ ਮਾਂਗੂ ਚਿਛੀਆਂ ਪਈਆਂ ਨੇ ਪਤੰਦਰ ਦੀਆਂ।" ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ

ਮੇਵੇ ਵੱਲ ਇਸਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, ਉਹ ਖਾਲ ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਸਪਰੇਅ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਢੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੇਜ਼ੀ ਨੇ ਸਪਰੇਅ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਇਹਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਘੜਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਅੱਗੋਂ ਵੀ ਜਵਾਬ ਮਿਲ ਜਾਵੇ।

"ਚੰਗਾ ਯਾਰ, ਮੇਰਾ ਮੇਟਰਸਾਈਕਲ ਖੜ੍ਹੇ, ਮੈਂ ਆਹ ਗਿੰਦਰ ਕੇ ਪਤਾ ਕਰਿਆਮਾਂ।" ਤੇਜ਼ੀ ਗਿੰਦਰ ਕੇ ਖੇਤ ਜਾਣ ਲਈ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਵੱਟ ਪੈ ਗਿਆ। ਸਾਹਮਣੇ ਗਿੰਦਰ ਦੇ ਖੇਤ ਉੱਚੀਆਂ ਟਾਹਲੀਆਂ ਥੱਲੇ ਧਿਰਿਆ ਕੋਠਾ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਮਟੀ ਵਾਂਗ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬੇਰ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਧਾਰ ਖੇਲ ਵਿਚ ਛਿੱਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਿਹੜੀ ਦੂਰੋਂ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਚਮਕਦੇ ਕੱਚ ਕੇ ਟੁਕੜੇ ਵਾਂਗ ਲਗਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵੱਟ 'ਤੇ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਤੱਕ ਉਹ ਮੁੜ ਕੇ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਮੇਵੇਂ ਹੋਰੀਂ ਸਪਰੇਅ ਕਰਨ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਅੱਧਾ ਮੌਕਾ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਬੋਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਦਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹ ਇਹੀ ਸੋਚ ਕੇ ਗਿੰਦਰ ਕੇ ਖੇਤ ਜਾਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਲਾ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਗੀਛ ਘਾਹ ਫੁਸ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਚੰਗਿਆੜੀ ਵਾਂਗ ਸੁਲਘ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਭਾਂਬੜ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਕਾਹਲਾ ਪਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਗਿੰਦਰ ਕੋਲ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਨਾ ਬੈਠਿਆ ਤੇ ਓਹਨੀਂ ਪੈਰੀਂ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਇਆ। ਕਿਰਨਾ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਬਕਰੈਨ ਕੋਲ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨ। ਮੇਵੇਂ ਹੋਰੀਂ ਪੰਜ ਛੇ ਕਿੱਲਿਆਂ ਦੀ ਵਾਹੀ 'ਤੇ ਢੋਲੀਆਂ ਚੁੱਕੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ।

"ਮਿਲਗੀ ਭਾਈ ਢੋਲੀ?" ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਮਾਂ ਗੋਜੇ ਨੇ ਆਉਂਦੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਨਾਂਹ ਤਾਈ, ਮਖਿਆ ਚਲ ਹੁਣ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਵੇਰੇ ਈ ਕਰ ਲਾਂਗੋ।" ਤੇਜ਼ੀ ਮੰਜੇ ਕੋਲ ਆ ਖੜਿਆ।

"ਕੁੜੇ ਕਿਰਨਾ, ਭਾਈ ਨੂੰ ਚਾਹ ਤੱਤੀ ਕਰਕੇ ਲਿਆ।"

"ਬੱਸ ਤਾਈ ਚਾਹ ਨੂੰ ਤਾਂ ਰਹਿਣ ਦਿਓ।"

"ਚੰਗਾ ਭਾਈ ਬਣਾ ਲੈਨੇ ਆਂ ਜਾ ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਪਾਣੀ ਬਣਾ ਲਿਆ।" ਗੋਜੇ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ।

"ਮ....ਮੈ...ਐ...ਨੀ, ਤੂੰ ਆਪੀ ਬਣਾ ਲਿਆ।" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦ ਲੰਮਿਆਂ ਕਰਕੇ ਐਖੀ ਜਿਹੀ ਹੁੰਦੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਵੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਲੱਭ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਤੂੰ ਨਾ ਲੱਗੀ ਆਖੇ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਜਾਣਾ ਈ ਪਉ।" ਗੋਜੇ ਉਠ ਕੇ ਪਾਣੀ ਕਰਨ ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਗਈ।

"ਹੁਣ ਤਾਂ ਆਗੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਪਸੰਦ ਨਖਰੇ ਦੋ।" ਤੇਜ਼ੀ ਨੇ ਮੌਕਾ ਤਾੜਦਿਆਂ ਕਿਹਾ। ਸੋਨੇ ਦੀ ਚੈਨੀ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਗੋਚੀ ਗਰਦਨ ਵਿਚ ਚਮਕ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਹੋਰ ਫੇਰ ਕੀ ਕਰੀਏ, ਜਦੋਂ ਖਹਿੜਾ ਨੀ ਛੱਡਦਾ ਕੋਈ।" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਪਾ ਕੇ ਨਖਰੇ ਵਿਚ ਬੁੱਲ੍ਹੁ ਮਰੋੜੇ।

"ਖਹਿੜਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਨੀ ਛੱਡਣਾ ਤੀ ਜੇ ਨਾ ਮੰਨਦੀ।" ਤੇਜ਼ੀ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਜਾਹਿਰ ਕਰ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਨਾਲ ਹੀ ਬੋਲਿਆ, "ਕਦੇ ਮਿਲ ਵੀ ਲਓ ਕੱਲੇ ਨੂੰ, ਰੱਜ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਲੀਏ।"

"ਆਹੋ।" ਜਾਣਦੀ ਆਂ ਤੈਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਆਲੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਮੂੰ ਨੀਂ ਮਿਲਣਾ।" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਨਖਰੇ ਵਿਚ ਮੇਢੇ ਮਾਰੇ।

"ਕਿਉਂ?"

"ਕੀ ਫਾਇਦੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅਈਂ ਚੰਗੇ ਆਂ।" ਕਿਰਨਾ ਬੋਲੀ।

"ਹਾਸੀ ਦੀ ਹਾਸੀ ਨਾਲ ਰਹੀ, ਛੇਤੀ ਦੱਸ ਐਨੇ ਤੇਰੀ ਬੇਬੇ ਆਜੂ।" ਤੇਜ਼ੀ ਗੋਟ ਵੱਲ ਝਾਕਿਆ।

"ਸੋਚਾਂਗੋ।"

"ਸੋਚੇਂਗੀ ਕਦੋਂ? ਇਹੋ ਜਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਸੋਚ ਕੇ ਰੱਖੋ।"

"ਬੜਾ ਕਾਹਲਾ ਹੋਇਐਂ।"

"ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਕੇ ਦੇਖ, ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਵੰਂ ਤੜਦਦੈ।"

ਤੇਜੀ ਨੇ ਗਰੀਬ ਜਿਹਾ ਮੂੰਹ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਕਾਹਲਾ ਪੈ-ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਦੋਂ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਝੁੱਟ ਲਵੇ। ਪਰ ਉਹ ਬੇਵਸ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਮਾਂ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਈ। ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦਿਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ-ਮੇਟੀਆਂ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਰਸਮੀ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੁੱਪ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਹਵਾ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਹੌਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਦੂਰ ਖਾਲ ਤੇ ਮੇਵੇ ਹੋਰੋਂ ਇਕ-ਇਕ ਢੋਲੀ ਹੋਰ ਭਰ ਕੇ ਲੈ ਗਏ ਸਨ। ਤੇਜੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਥੇ ਬਿਨਾਂ ਮਤਲਬ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਬੈਠਣਾ ਉਲਟ ਅਸਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੇਜੀ ਉਥੋਂ ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਜਾਂਦੇ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਮੁਸਕਾਨ ਦੀ ਸੋਗਾਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਚੇਰ ਚਾਲ ਚਲਦੀ ਹਵਾ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਸੀ ਪਰ ਦਰੱਖਤ ਤਾਂ ਉਵੇਂ ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਿਰ ਹਿਲਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਵਾ ਦੀ ਤੇਜੀ ਉਸਨੂੰ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਉਪਰ ਬੈਠੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪ ਹਵਾ ਨੂੰ ਚੀਰਦਾ ਸਰਪਟ ਸੜਕ 'ਤੇ ਦੌੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੇਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਇਕ ਦੁੱਖ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਾ ਪੁੱਛ ਸਕਿਆ। ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਲ ਹੀ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹ ਜਿਸ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਤਰਸ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅੱਜ ਉਸਨੇ ਹੀ ਉਸ ਨਾਲ ਹੱਸ-ਹੱਸ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਉੱਠੀ ਤੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਆ ਕੇ ਮੁਸਕਾਨ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਈ। ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਸੜਕ ਤੋਂ ਲਹਿ ਕੇ ਸਫੈਦਿਆਂ ਵਾਲੀ ਪਹੀ ਪੈ ਗਿਆ।

15.

ਸੰਤਾਲੀ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਰਫ਼ਿਊਜੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚੋਂ ਉਜੜ ਕੇ ਇਧਰ ਆਏ ਤਾਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਜਿਥੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਲੀ, ਉਥੇ ਹੀ ਘਰ ਪਾ ਲਏ। ਤੇਲਾਵਾਲ ਤੋਂ ਸ਼ਾਂਤਪੁਰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਸੜਕ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਚਾਰ-ਚਾਰ, ਪੰਜ-ਪੰਜ ਸੌ ਗਜ਼ ਦੀ ਦੁੱਗੀ 'ਤੇ ਰਫ਼ਿਊਜੀਆਂ ਦੇ ਕਈ ਘਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਤੇਲਾਵਾਲ ਤੋਂ ਸ਼ਾਂਤਪੁਰ ਵੱਲ ਡੇਚ ਕੁ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਉਤੇ ਅਤੇ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਸੌ ਕੁ ਗਜ਼ ਤੇਲਾਵਾਲ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ, ਸੜਕ ਤੋਂ ਛਿਪਦੇ ਵੱਲ ਸੱਧ ਵਾਂਗ ਵਿੰਗ ਖਾਂਦੀ ਇਕ ਪਤਲੀ ਜਿਹੀ ਪਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਹੀ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਕੱਸੀ ਦਾ ਖਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦੇ ਸਫੈਦਿਆਂ ਦੀ ਲੰਬੀ ਲਈਨ ਕਿਲੇ ਦੀ ਕੰਧ ਵਾਂਗ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਪਹੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮੇੜ ਖਾਂਦੀ ਤੇਜੀ ਕੇ ਘਰ ਵੱਲ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਘਰ ਅੱਗੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬਕਰੈਨਾਂ ਅਤੇ ਤੂਤ ਖੜ੍ਹੀ ਹਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਮੋਟਰ ਵਾਲਾ ਕੋਠਾ ਹੈ। ਕੋਠੇ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਕੁਤਰੇ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਕੋਠੇ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਲੰਬਾ ਵਰਾਂਡਾ ਪਸੂਆਂ ਲਈ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਰਾਂਡੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਕੋਠੀਨੁਮਾ ਘਰ ਹੈ। ਤੇਜੀ ਕੇ ਘਰ ਤੋਂ ਉਤਰ ਵੱਲ ਪੰਜਾਹ ਕੁ ਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਦੇ ਘਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਦੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਘਰ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਸਹੇਲੀ ਸੁਖਪਾਲ ਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਘਰਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਹੈ। ਵਿਆਹ ਸਾਦੀ ਵਿਚ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਿੱਕੇ ਮੋਟੇ ਕੰਮ ਧੰਦੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਘਰਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਇਕ ਅਲੱਗ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੁਰਖੇ ਇਥੇ ਆਏ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਇਧਰਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨਾਲੋਂ ਅਲੱਗ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਪਰ ਹੁਣ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਇਧਰਲੀ ਬੋਲੀ ਹੀ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਅਜੇ ਵੀ 'ਆਟੇ ਵਿਚ ਲੂਣ' ਜਿੰਨੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਕੁਝ ਅਲੱਗ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।

ਤੇਜੀ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਪਪੀਰੇ ਵਾਂਗ ਤੜਫ਼ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਯਾਦ ਉਸਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਬੇਚੈਨ ਕਰਗੇ ਰੱਖਦੀ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਆਇਆ ਸੀ ਪਰ ਕਦੇ ਉਸਦੀ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਗੱਲ ਨਾ ਹੋਈ। ਕੱਲ੍ਹ ਉਸਨੇ ਸੁਖਪਾਲ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਨੇਹਾ ਲਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੇ ਵੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੱਸਿਆ। ਉਹ ਜੰਗ 'ਚ ਲੜਦੇ ਫੈਜੀ ਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਮੁਟਿਆਰ ਵਾਂਗ ਸੁਨੇਹੇ ਦੀ ਬੜੀ ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਅੱਡੀਆਂ ਚੁੱਕ ਸੁਖਪਾਲ ਦੇ ਘਰ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਹੁਣ ਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਉਸਦੀ ਹਰ ਵਾਰ ਜੂਏ 'ਚ ਖੇਡਦੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੇ ਖਿਡਾਰੀ ਵਾਂਗ ਹਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਉਹ ਢੇਰੀ ਜਿਹੀ ਢਾਹ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ। ਕੱਲ੍ਹ ਵੀ ਉਸਦਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਡੀਕਦੇ ਦਾ ਲੰਘ ਗਿਆ ਸੀ। ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਗੇੜੇ ਦਿੰਦੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ, "ਬੇਟਾ ਤੇਜੀ ਉੱ ਵੀ ਇਥੇ ਫਾਲਤੂ ਗੇੜੇ ਦਿੰਦਾ ਫਿਰਦੇ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤਪੁਰ ਤੋਂ ਆਟਾ ਪਿਹਾ ਲਿਆ।"

"ਲਿਆਉਨਾ ਮੰਮੀ।" ਫਿਰ ਕੁਝ ਰੁਕ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, 'ਮੰਮੀ ਚਰਨੇ ਕੇ ਪੁੱਛ ਕੇ ਆਮਾਂ, ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਪਿਹਾਉਣਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ 'ਕੱਠੇ ਰੇਹੜੇ 'ਤੇ ਲੈਜਾਂਗੇ।'

"ਮਰਜ਼ੀ ਐ ਤੇਰੀ, ਜੇਕਰ ਪੁੱਛ ਆਉਣੈ ਤਾਂ ਪੁੱਛ ਆ।"

ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ 'ਹਾਂ' ਸੁਣ ਕੇ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਚਾਅ ਜਿਹਾ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਉਹ ਸੁਖਪਾਲ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸਿੱਧੀ ਵੱਟ ਪੈ ਗਿਆ। ਤਿੰਨਾਂ ਘਰਾਂ ਦਾ ਇਧਰੋਂ-ਉਧਰ ਆਉਣਾ-ਜਾਣਾ ਇਸ ਵੱਟ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵੱਟ ਨੂੰ ਪੇਚ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਲਾ ਕੇ ਹਰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਚੌੜੀ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਜੇ ਵੀ ਜੀਗੀ ਤੋਂ ਤਰੇਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਤਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤਰੇਲ ਦੇ ਬਚੇ ਟਾਵੇਂ-ਟਾਵੇਂ ਤੁਪਕੇ ਨੇ ਵੀ ਸੁਖਪਾਲ ਦੇ ਘਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆਂ ਤੇਜੀ ਦੀ ਪੈਂਟ ਅੱਧ-ਪਚਚ ਗਿੱਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਤੇਜੀ ਨੇ ਸੁਖਪਾਲ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਪੁਲਸੀਆਂ ਦੇ ਤਲਾਸੀ ਲੈਣ ਵਾਂਗ ਸਾਰੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਘੁਮਾ ਦਿੱਤੀ, ਉਸਦੀ ਕਾਹਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਹੜੇ ਨੂੰ ਛਾਣਦੀ ਓਟੇ ਕੋਲ ਆ ਟਿਕੀ। ਸੁਖਪਾਲ ਓਟੇ ਕੋਲ ਬੈਠੀ ਭਾਂਡੇ ਮਾੰਜ ਰਹੀ ਸੀ। ਤੇਜੀ ਹਵਾ ਦੇ ਛੇਂਕੇ ਵਾਂਗ ਸੁਖਪਾਲ ਕੋਲ ਜਾ ਖਤ੍ਰਿਆ।

"ਅੱਜ ਬੁਲਾਇਐ ਉਹਨੇ।" ਤੇਜੀ ਦੇ ਬੋਲ ਅਜੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਸੁਖਪਾਲ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਜਿਹੀ ਖਬਰ ਸੁਣਾ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਅਸਮਾਨੀ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਤੇਜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਛੂਟੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਸੁਖਪਾਲ ਦੇਵੀ ਦਾ ਰੂਪ ਜਾਪੀ।

"ਕਦੋਂ ਬੁਲਾਇਐ," ਤੇਜੀ ਉਭੜਵਾਹਿਆਂ ਵਾਂਗ ਬੋਲਿਆ।

"ਅੱਜ ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਰਾਤ ਨੂੰ।" ਕੁੜੀ ਤੇਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਬਦਲਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਈ।

"ਸਹੁੰ ਖਾ ਬਈ।" ਮੁੰਡਾ ਇਸਨੂੰ ਯਕੀਨ ਵਿਚ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

"ਤੇਰੀ ਸਰ੍ਹੀ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਹੁਣੇ ਕਹਿਣ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਐਨੇ ਤੂੰ ਆ ਗਿਆ।"

"ਘਰੇ ਨੀਂ ਕੋਈ।" ਤੇਜੀ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਨਿਗ੍ਰਾ ਫੇਰੀ।

"ਮਾਂ ਵਾੜੇ ਗਈ ਏ ਗੋਹਾ ਪੱਥਣ।"

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਟਾ ਪੁੱਛਣ ਆਇਆ ਸੀ, ਵੀ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਿਹਾਉਣੈ। ਅਸੀਂ ਰੇਹੜਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾਨੇ ਆ, ਫੇਰ ਤਾਂ 'ਕੱਠੇ ਪਿਹਾ ਲਿਆਉਂਦੇ।"

"ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਤੀ ਬੇਬੇ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਪਿਹਾਉਣੈ।"

"ਲਿਆ ਚਕਾ ਫੇਰ ਬੋਗੀ।" ਤੇਜੀ ਨੇ ਬੋਗੀ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਰਖਾ ਲਈ। ਘਰੇ ਆ ਕੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਬੋਗੀ ਰੇਹੜੇ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਫਿਰ ਦੋ ਬੋਗੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਰੱਖ ਲਈਆਂ। ਕੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਮਾਰਦਾ ਕੁੰਢਾ ਛੇਟਾ ਰੇਹੜੇ ਵਿਚ ਬੋਗੀਆਂ ਸੁੱਟਣ ਦਾ ਖੜਾਕ ਸੁਣ ਕੇ ਰੇਹੜੇ ਵੱਲ ਝਾਕਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਕੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਮਾਲਕ ਦੇ ਕੋਲੇ

ਪਹੁੰਚਣ ਤੱਕ ਉਹ ਆਪਣੀ ਬੋੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਭੁੱਖ ਵੀ ਮਿਟਾ ਲਵੇ। ਤੇਜੀ ਨੇ ਮੂਹਰਿਓਂ ਫੜ ਕੇ ਛੋਟੇ ਨੂੰ ਰੇਹੜੇ ਵਿਚ ਜੋੜ ਲਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹੀ ਵਿੰਗੀ-ਟੇਢੀ ਪਹੀ ਪਾ ਲਿਆ। ਪਹੀ ਦੀ ਵਾਟ ਮੁਕਦੀ ਕਰਕੇ ਸੜਕ ਉਪਰ ਜਾ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਛੋਟੇ ਦੇ ਕਦਮ ਹੌਲੀ ਹੁੰਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਤੁਤ ਦੀ ਕੁਲੀ ਛਟੀ ਉਸਦੀ ਢੂਹੀ ਵਿਚ ਦੇ ਮਾਰੀ, ਝੋਟਾ ਇਕ ਦਮ ਤੇਜ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੜਕ ਉਪਰ ਵੱਜਦੇ ਉਸਦੇ ਪੈਰ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਟੱਕ-ਟੱਕ ਵੱਜਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਛੋਟੇ ਦੀ ਚਾਲ ਹੌਲੀ ਹੁੰਦੀ, ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਕੁਲੀ ਛਟੀ ਉਸਦੀ ਪਿੱਠ ਵਿਚ ਆ ਵਜਦੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਰੇਹੜੇ ਨਾਲ ਖੜਾਕ ਦੇ ਕੇ ਵੱਜਦੀ, ਜਾਨਵਰ ਮਾਲਕ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸਮਝ ਕੇ ਹੋਰ ਤੇਜ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਤੇਜੀ ਨੇ ਅੱਜ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡਣ ਦੀ ਜਿੱਦ ਕਰ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਉਹ ਹਵਾ ਨਾਲ ਘੁਲ ਕੇ ਹਵਾ ਜਿੰਨਾਂ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਆ ਕੇ ਉਸਨੇ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਛੋਟੇ ਨੂੰ ਤੇਜ ਹੋਣ ਲਈ ਲਲਕਾਰਾ ਮਾਰਿਆ ਪਰ ਘਰੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਬਾਹਰ ਨਾ ਆਇਆ।

ਚੱਕੀ 'ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਈ ਪੀਹਣ ਪਏ ਸਨ ਪਰ ਤੇਜੀ ਨੇ ਜਿੱਦ ਕਰਕੇ ਤਿੰਨ ਪੀਹਣਿਆਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਲੈ ਲਈ, ਫੇਰ ਵੀ ਮੁੜਦੇ ਨੂੰ ਇਕ ਵੱਜ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਘਰ ਬਰਾਬਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਕਿਰਨਾ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਬਾਹਰ ਫਿਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਰੇਹੜਾ ਬਿਲਕੁਲ ਹੌਲੀ ਕਰ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਪਿੱਠ ਭੁਆਈ ਤਾਂ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਛਾਤੀ ਉਪਰ ਰੱਖ ਕੇ ਹਵਾ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਸੁਨੇਹਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੱਗੋਂ ਕੁੜੀ ਨੇ ਸਹਿਮਤੀ ਵਿਚ ਬੋੜ੍ਹਾ ਬੁੱਲਾਂ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾ ਦਿੱਤਾ।

ਘਰ ਆ ਕੇ ਤੇਜੀ ਸੁਖਪਾਲ ਕਾ ਪੀਹਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸੁੱਟ ਆਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਨਹਾ ਕੇ ਚੁਬਾਰੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਉਸਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਬੁੱਲਾਂ ਉਪਰ ਆ-ਆ ਨੱਚ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਮਨ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਸੇ ਵਿਚ ਨਸ਼ਿਆਇਆ ਬੇਕਾਬੂ ਹੁੰਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਚੁੰਮ ਲਵਾਂ। ਉਸਨੇ ਕੰਧ ਉਪਰ ਟੰਗਿਆ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਲਾਹ ਲਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਨਕਸ਼ ਜਾਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਮੁਸ਼ਕੀ ਜਿਹਾ ਰੰਗ, ਤਿੱਖੇ ਨੈਣ ਨਕਸ, ਸਿਰ ਉਪਰ ਡੇਢ ਕੁ ਇੰਚ ਦੀਆਂ ਬੋਦੀਆਂ ਪਰ ਨੱਕ ਬੋੜ੍ਹਾ ਵੱਡਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ।

'ਲੈ ਮੇਰੇ 'ਚ ਕੀ ਘਾਟ ਹੈ? ਕਿਰਨਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਫਸਦੀ। ਨਾਲੇ ਉਹ ਭਾਗੂ ਕਿਰੜਾ ਅੱਡ ਈ ਅਸਮਾਨੋਂ ਉਤਰਿਐ।' ਫੇਰ ਅਚਾਨਕ ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਛਤਾਵਾ ਉਪਜਿਆ, 'ਮੈਂ ਤਾਂ ਭਾਗੂ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕਰਿਐ। ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਧੋਖਾ ਕਰਿਐ? ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਖੋਟ ਐ।' ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਪਾ ਵਿਰੋਧੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਗਿੱਚੀਉੰਦੇ ਫੜ ਕੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਸਨੇ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਉਸੇ ਕੰਧ ਉਪਰ ਟੰਗ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਲੰਮਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਉਸਦੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵਿਹਲਾ ਛੱਡ ਗਈ। ਕਮਰੇ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਟਾਈਮ-ਪੀਸ ਦੀ ਟਿਕ-ਟਿਕ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਉਸਨੇ ਉਠ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਪੈਂਡੇ ਤਿੰਨ ਵੱਜ ਗਏ ਸੀ। ਉਹ ਮੱਝਾਂ ਨੂੰ ਸੰਨੀ ਕਰਨ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਗਿਆ।

ਅੱਜ ਜਿਵੇਂ ਤੇਜੀ ਲਈ ਸਮਾਂ ਰੁਕ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਸਦੀ ਸੋਚ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨੱਥ ਪਾਈ ਅੱਗੇ ਖਿੱਚ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਸਮਾਂ ਲੱਤਾਂ ਅੜਾਈ ਉਥੇ ਹੀ ਅੜਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਮਿੰਟ-ਮਿੰਟ ਗਿਣਦੇ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦੇ ਨੌ ਵੱਜ ਗਏ। ਉਹ ਬੋੜ੍ਹੇ-ਬੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਚੁਬਾਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਾ, ਕੋਠੇ ਉਪਰ ਗੋੜਾ ਦੇ ਕੇ ਫਿਰ ਅੰਦਰ ਜਾ ਪੈਦਾ। ਸਮਾਂ ਬੀਤਿਆ, ਸਾਢੇ ਨੋ ਹੋ ਗਏ। ਫਿਰ ਦਸ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸੂਈ ਸਵਾ ਦਸ 'ਤੇ ਆ ਗਈ। ਉਸਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹ, ਗੁੱਝੀ ਮੁਸਕਾਨ ਨਾਲ ਚੌੜੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਉਠਿਆ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪੋੜੀਆਂ ਉਤਰਦਾ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੱਝ ਰਿੰਗੀ। ਤੇਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਗਾਲ ਕੱਢੀ। ਗੋਟ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਉਸਨੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਗੋਟ ਖੇਲ੍ਹਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਫਿਰ ਮੱਧਮ ਜਿਹੀ 'ਟਿਕ' ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਗੋਟ ਦਾ 'ਘਰਿੱਲ' ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਗੋਟ ਤੋਂ

ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਲੱਗਿਆਂ ਉਸਨੇ ਫਿਰ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ। ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਮਹਿਸੂਸ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਵਿਹੜੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਕਮਰਿਆਂ ਦੇ ਬੱਲਬ ਬੁਡੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਗੇਟ ਦੀ ਅਰਲ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚੇ ਠੰਢੀ ਸੀਤ ਹਵਾ ਦਾ ਅਵਾਰਾ ਬੁੱਲਾ ਤੇਜ਼ੀ ਦੇ ਜਵਾਨ ਜਿਸਮ ਨਾਲ ਖਹਿ ਕੇ ਲੰਘਦਿਆਂ ਪੁੜਧੜੀ ਚਾੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਲਈ। ਮਸ਼ੀਨ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਤੂਤ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਪੰਛੀ ਦੇ ਬਿੜਕ ਲੈਣੈਣ ਵਾਂਗ ਹਿਲ-ਜੁਲ ਹੋਈ। ਸਾਹਮਣੇ ਪਹੀ 'ਤੇ ਬੈਠੀ ਟਟਹਿਰੀ 'ਟਰੀ..ਟਰੀ..ਈ' ਕਰਦੀ ਖੋਰੂ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਢੂਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਟਾਵੇਂ-ਟਾਵੇਂ ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਭੌਂਕਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀ ਕੰਨਾਂ ਤੱਕ ਅਪੜਦੀ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਨੇ ਸਿੱਧਾ ਵੱਟੇ-ਵੱਟ ਜਾਣ ਦੀ ਸੋਚੀ ਪਰ ਤਰੇਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਹ ਪਹੀ ਪੈ ਗਿਆ। ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਲੰਬੇ ਸਫੈਦਿਆਂ ਦੀ ਲੰਬੀ ਛਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਪਹੀ ਨੂੰ ਢੱਕ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਪਹੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਕੱਸੀ ਦੇ ਖਾਲ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਖਾਲ ਵਿਚੋਂ ਬੀਂਡਿਆਂ ਦੀ 'ਟਰੀ..ਈ..ਈ..' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਟਿਕੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਬੋਲੀਆਂ ਪਾ ਰਹੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਸੜਕ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਬੋੜ੍ਹਾ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿਤੇ ਉਹ ਬਾਹਰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਨਾ ਮੁੜ ਜਾਵੇ। ਘਰ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਉਹ ਬੋੜ੍ਹਾ ਝਿੜਕਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਹੋਲੀ-ਹੋਲੀ ਗੇਟ ਕੋਲ ਜਾ ਖੜ੍ਹਿਆ। ਬਾਹਰ ਮੋਟਰ ਦੇ ਕੋਠੇ ਵਾਲਾ ਬੱਲਬ ਜਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਲਬ ਬੰਦ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਕਰ ਮਨਾਇਆ। ਤੇਜ਼ੀ ਨੇ ਗੇਟ ਨੂੰ ਪੋਲੀ ਜਿਹੀ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਧੱਕ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਗੇਟ ਅੰਦਰੋਂ ਅੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਗੇਟ ਦੇ ਖੱਬੇ ਕੋਲੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਟਾਈਮ ਵੇਖਣ ਲਈ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁੱਟ ਉਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ ਪਰ ਗੁੱਟ ਘੜੀ ਵੱਲੋਂ ਸੱਖਣਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਘੜੀ ਘਰ ਹੀ ਭੁੱਲ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਚਲੋ ਪੰਦਰਾਂ ਕੁ ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਉਡੀਕ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।

ਅਜੇ ਪੰਜ ਕੁ ਮਿੰਟ ਹੀ ਬੀਤੇ ਸਨ ਕਿ ਗੇਟ ਹੋਲੀ ਦੇਣੇ ਖੜਕਿਆ। ਤੇਜ਼ੀ ਦਾ ਦਿਲ ਯੜਕਿਆ, ਮਖਿਆ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਉਸਨੇ ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ ਲੁਕਣ ਦੀ ਸੋਚੀ ਪਰ ਫਿਰ ਉਹ ਕੋਲੇ ਉਹਲੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਵੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਔਰਤ ਦਾ ਅਕਾਰ ਬਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਤੇਜ਼ੀ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਝੱਟ ਪਹਿਚਾਣ ਲਿਆ। ਉਹ ਕੋਲੇ ਉਹਲੇ ਤੋਂ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ, "ਐਨਾ ਚਿਰ ਲਾ ਤਾ।"

"ਅਜੇ ਤਾਂ ਸਹੀ ਗਿਆਚਾਂ ਵੀ ਨੀ ਵੱਜੋ।"

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਦੋਂ ਦਾ ਉਡੀਕੀ ਜਾਨਾਂ।"

"ਤੇਰਾ ਕੀ ਐ ਪਾਗਲ ਦਾ, ਆਥਣੇ ਈ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਹੋਮੇਗਾ।"

ਤੇਜ਼ੀ ਆਪਣੇ ਪਾਗਲਪਣ ਉਤੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਿਆ।

"ਚੱਲ ਓਧਰ ਚਲਦੇ ਅਂਾਂ" ਕਿਰਨਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਮੋਟਰ ਕੋਲ ਡੱਠੇ ਮੰਜੇ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਈ, ਜੋ ਅਕਸਰ ਹੀ ਉਥੇ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

'ਨਹੀਂ ਇਥੇ ਕੋਈ ਦੇਖ ਨਾ ਲਵੇ।' ਤੇਜ਼ੀ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ।

"ਕਿਧਰੇ ਨੀ ਦੇਖਦਾ ਕੋਈ, ਆਪਾਂ ਮੰਜਾ ਹੀ ਕੋਠੇ ਤੋਂ ਪਚਾਂ ਲੈ ਜਾਨੇ ਅਂਾਂ।" ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਇੰਨਾ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਉਹ ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਕੋਠੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਥੋਂ ਮੰਜਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਜਿਹੇ ਵਿਚ ਡਾਹ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਕੋਠੇ ਦੀ ਲਾਇਟ ਦਾ ਚਾਨਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਨਾ ਪਵੇ। ਦੋਵੇਂ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਨੇੜੇ-ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਬਹਿ ਗਏ।

"ਸੁਨੇਹਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤੀ।" ਕਿਰਨਾ ਬੋਲੀ।

"ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਇਥੇ ਬੈਠਾਂ।" ਤੇਜ਼ੀ ਨੇ ਕੁੜੀ ਦੀ ਕਮਰ ਉਪਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬਾਂਹ ਵਲ ਲਈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਈ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚੈਨੀ ਨੂੰ ਟੋਹਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਕਿਉਂ ਦੁਬਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਐ।"

"ਨਾ ਚੈਨੀ ਤਾਂ ਕਾਹਨੂੰ, ਤੈਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਜਰੂਰ ਦਿਲ ਕਰੀ ਜਾਂਦੈ। ਕਿਰਨਾ ਤੇਰਾ ਐਨਾ ਪਿਆਰ ਕਾਹਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਮੈਨੂੰ, ਦਿਲ ਤੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਾਹੁੰਦੈ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ।" ਤੇਜੀ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਲਿਆ ਤੇ ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਹਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਸਨੂੰ ਪੀ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪ ਪਿੱਧਲ-ਪਿੱਧਲ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮਾ ਜਾਵੇ।

"ਛੱਡ ਪਰਾਂ ਮੈਂ ਜਾਣੈ ਹੁਣਾ।" ਕਿਰਨਾ ਆਪਣੀ ਨੀਮ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ਵਿਚ ਉਸਦੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਦੀ ਜਕੜ ਤੋੜਨ ਲੱਗੀ।

"ਕੀ? ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੂੰ ਅਜੇ ਆ ਕੇ ਬੈਠੀ ਐ।" ਤੇਜੀ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਕਾਹਨੂੰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਥੀਂ ਕਰਦੀ ਆਂ, ਕਿਮੋਂ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢਦੈ।"

ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਕਿਰਨਾ 'ਤੇ ਥੋੜਾ ਗੁੱਸਾ ਵੀ ਆਇਆ ਸੀ ਜੇ 'ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਥੀਂ' ਸੁਣ ਕੇ ਪਲ ਵਿਚ ਹੀ ਗਾਇਬ ਹੋ ਕੇ ਮੁਸਕਾਨ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਘੰਟੇ ਦੇ ਘੰਟੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦਾ ਗੁਭਾਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ। ਤੇਜੀ ਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਉਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਸੜਕ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਬਾਰ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੀ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਕਿਰਨਾ ਬਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਖੜ੍ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਵੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਸੜਕ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਤੇਜੀ ਦਾ ਆਕਾਰ ਧੁੰਦਲਾ ਹੁੰਦਾ-ਹੁੰਦਾ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਗੁਆਚ ਗਿਆ।

16.

ਸਮੇਂ ਦਾ ਚੱਕਰ, ਚੱਕਰ ਖਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਉਪਰ ਲਿਖੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਦਿਨ ਬਦਲਦੇ ਗਏ। ਮਹੀਨੇ ਬਦਲਦੇ ਗਏ। ਮੌਸਮ ਬਦਲਦੇ ਗਏ। ਜੇਠ ਮਹੀਨੇ ਨੇ ਆ ਦਸਤਕ ਦਿੱਤੀ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੇ ਜੀਗੀ ਦੀ ਢਸਲ ਲਾਉਣ ਲਈ ਕਮਰ ਕਸ ਲਈ ਸੀ। ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਮੇਲ ਬਹਿੰਦੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਬਣਾ ਲਈਆਂ। ਨਿਰਦੀਏ ਪੇਟ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨੇ ਬਿਹਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਨਾਲ ਜਕੜ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਲਿਆ ਸੁੱਟਿਆ। ਉਹ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਟੱਬਰ-ਟੀਹਰ ਨੂੰ, ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ, ਆਪਣੀ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਆਏ।

ਅਜ ਭਾਗੂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜੀਗੀ ਲਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ ਆਇਆ। ਉਸਨੇ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਰਾਤ -ਦਿਨ ਇਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਖੇਡੋਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਨਹਾ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾ ਲਈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਥਕੇਵਾਂ ਉਸ 'ਤੇ ਭਾਰੂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਨਹਾਇਆਂ ਹੀ ਪੈਣਾ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਉਹ ਕੋਠੇ ਉਪਰ ਡੱਠੇ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਕੱਪੜਾ ਵਿਛਾ ਕੇ ਲੰਬਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਨੀਂਦ ਨੂੰ ਗਲਵੱਕੜੀ ਪਾਈ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਟਾਵੇਂ-ਟਾਵੇਂ ਘਰ ਵਿਚ ਬੱਲਬ ਜਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੂਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਲੱਗਿਆ ਵੱਡਾ ਬੱਲਬ ਅੱਗ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨਿੱਕੇ ਗੋਲੇ ਵਾਂਗ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਤੈਰ ਰਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਧੂੰਏਂ ਦੇ ਥੱਬਿਆਂ ਵਰਗੇ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਬੱਦਲ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਪੈੜ-ਚਾਲ ਕਰੇ ਚੇਰਾਂ ਵਾਂਗ ਤੁਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੋਠੇ ਤੋਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਖੜ੍ਹੇ ਦਿਸਦੇ ਦਰੱਖਤ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਪ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੱਡੇ ਦਿਉਆਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੇਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਲੇ ਨਕਾਬ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣ। ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਕਿੱਲਿਆਂ ਦੀ ਵਾਹੀ 'ਤੇ ਚੇਏ ਦੀਆਂ ਦੇਵਾਂ ਪਟੜੀਆਂ 'ਤੇ ਕਿੱਕਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮੇਟੇ ਕਾਲੇ ਸਕੱਚ ਨਾਲ ਖਿੱਚੀਆਂ ਦੇ ਕਾਲੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਜਾਪੀਆਂ।

ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਅੱਜ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖਲਬਲੀਆਂ ਮਚਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਪਲ-ਪਲ ਪਾਸੇ ਪਰਤਦਾ ਰਿਹਾ। ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚਲੇ ਕਾਲੇ ਬੱਦਲ ਉਪਰ ਜਾ ਟਿਕੀ। ਕਾਲਾ ਬੱਦਲ ਉਸਨੂੰ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਬੇਗੈਰਤੇ ਕਾਲੇ ਚਿਹਰੇ ਵਾਂਗ ਜਾਪਿਆ, ਜਿਸਨੇ ਉਸਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਇਕ ਖਲਾਅ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚੋਂ ਛੁੱਟ ਗਈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਅੱਧਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਕਿਰਨਾਂ ਦੀ ਬੇਵਫ਼ਾਈ ਦਾ ਦਰਦ ਆਪਣੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਉਪਰ ਜ਼ਰਿਆ। ਇਕ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਬੇਵਫ਼ਾਈ ਤੇ ਦੁਜਾ ਕਰਮੀ ਭੈਣ ਦਾ ਵਿਫ਼ੋੜਾ, ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਚੱਕੀ ਦੇ ਦੋ ਪੁੜ੍ਹਾਂ ਵਿਚਲੇ ਅਨਾਜ ਵਾਂਗ ਪੀਸਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਸਾਰੀ ਖਲਕਤ ਰੁੱਖੀ-ਰੁੱਖੀ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਦੋਸਤਾਂ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਵੀ ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਦਾਖਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਆ। ਪੰਜ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬੀਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਸਨੇ ਦਾਖਲਾ ਨਾ ਭਰ ਕੇ ਖੁਦ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਨੀਰਸਤਾ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਸਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਛੋਕਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੱਡ ਖੋਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਉਸਦੀ ਹਾਲਤ 'ਤੇ ਹਸਦੇ ਰਹੇ, ਉਸਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਖੌਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਸਨੂੰ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਪਟੜੀ ਦੁਬਾਰਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਉਪਰ ਚੱਲ ਕੇ ਉਸਨੇ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਬੇਵਫ਼ਾਈ ਦੇ ਹਨੂਰੇ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣੋਂ ਹਟ ਗਈ ਸੀ। ਕੁਝ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ਨਾਲ ਉਸਨੇ ਇਸ ਵਾਰ ਕਾਲਜ ਦਾਖਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ।

ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਦਾਖਲਾ ਭਰਨ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਆਈ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਕਾਲਜ ਦਾ ਇਕ ਧੁੰਦਲਾ ਜਿਹਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਆ ਘੁੰਮਿਆ। ਉੱਚੀ ਲੰਬੀ ਬਿਲਡਿੰਗ, ਜੀਨਾਂ ਪਾਈ ਫਿਰਦੇ ਮੁੰਡੇ, ਹਿਰਨੀਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀਆਂ, ਮੇਰਨੀ ਦੀ ਚਾਲ ਤੁਰਦੀਆਂ, ਮਖਣੀ ਵਰਗੀਆਂ ਮੁਲਾਇਮ ਕੁੜੀਆਂ। ਉਸਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾ ਉਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਇਕ ਮੁਸਕਾਨ ਜਿਹੀ ਆ ਟਪਕੀ। ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸੋਚਦਾ-ਸੋਚਦਾ ਕਦੋਂ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਜਾ ਡੁੱਬਿਆ।

ਜਦੋਂ ਸਵੇਰੇ ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹੀ, ਹਨੂਰਾ ਵਿਹੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰਨ ਲਈ ਪਰ ਫੜ-ਫੜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦਰਖਤਾਂ 'ਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਹਿਲਜੁਲ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਇਕ-ਦੋ ਤਾਰੇ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਨਿਬੜਦਾ ਕਰਕੇ ਕਦੋਂ ਦੇ ਤੁਰ ਗਏ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੜਵੀ ਚੁੱਕੀ ਤੇ ਮੂੰਹ ਯੋ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਆਪਣੀਆਂ ਦੇਵੇਂ ਬਾਹਾਂ ਉਪਰ ਕਰਕੇ ਪੰਜਿਆਂ ਦੇ ਭਾਰ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਅੰਗੜਾਈ ਭੰਨੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਭਰਵੀਂ ਨਜ਼ਰ ਫੇਰੀ ਤੇ ਪੋੜੀਓਂ ਥੱਲੇ ਉਤਰ ਗਿਆ। ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਚਾਹ ਦੀ ਪਤੀਲੀ ਥੱਲੇ ਅੱਗ ਬਾਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਛਟੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਛੋਕਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੋਨੇ ਰੰਗੀ ਅੱਗ ਨੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਉਤੇ ਪਈ ਪਤੀਲੀ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕੰਧ ਜਿਹੀ ਬਣਾ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਮਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਦੀਆਂ ਬੁੰਦਾਂ ਮੌਕਿਆਂ ਵਾਂਗ ਚਿੰਬੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਨੇੜੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਚੰਨਣ ਚਾਹ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਵੱਲ ਟਿਕਟਿਕੀ ਲਾਈ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਕੋਲ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਜਾ ਬੈਠਿਆ।

"ਅੱਜ ਦਾਖਲਾ ਭਰਨ ਜਾਮੋਗਾ?" ਚੰਨਣ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਹਾਂ।"

"ਕਿੰਨੀ ਤਰੀਖ ਤੱਕ ਭਰਨੈ?"

"ਅਜੇ ਤਾਂ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਦਿਨ ਪਏ ਨੋ।"

"ਫੇਰ ਸਵੇਰੇ ਭਰ ਆਈਂ। ਅੱਜ ਉਰੇ ਰਹਿ ਜਾ। ਵੀਹੀ ਜੀ ਦਾ ਨਿਬੇੜ ਦੀਏ ਪਰ੍ਹਾਂ ਤੂੰ ਬੱਸ ਚਾਹ-ਪਾਈ ਦਾ ਕਰਾ ਦੀ ਮਾੜਾ-ਮੋਟਾ।"

"ਚੰਗਾ!"

-0-

ਭਗਵਾਨ ਆਪਣੇ ਬਾਪੂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਅੱਜ ਕਾਲਜ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਰੱਦ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡ ਹੀ ਰਹਿ ਪਿਆ। ਨੌ ਵਜਦੇ ਤੱਕ ਗੁਰਦਿਆਲ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਇਕੱਠ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਿਆਣੇ-ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਡੱਠੇ ਮੰਜਿਆਂ ਉਤੇ ਆ ਬੈਠੇ। ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਜੀਤੇ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਫੜਾਇਆ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਥਾਣੇਦਾਰ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਆ ਗਏ। ਗੁਰਦੀਪ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਕੋਈ ਅਣ-ਸੁਖਾਵੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰਨ ਦੇ ਡਰੋਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਹੀ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਚੰਗਾ ਇਕੱਠ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਪੁਲਸੀਆ ਤੇ ਦੇ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਜਾ ਕੇ ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਰਪੰਚ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਆਏ। ਮੁਖਤਿਆਰ ਨਾਲ ਵੀ ਅੱਠ-ਦਸ ਬੰਦੇ ਮੰਜਿਆਂ 'ਤੇ ਆ ਬੈਠੇ। ਜੀਤੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਫੜਾਇਆ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਵਾ ਕੇ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, "ਲੈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿਆਂ, ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਸੁਣਦੇ ਆਂ, ਥੋੜ੍ਹੇ ਕਿਮੋਂ ਕਰਨੈ।"

"ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸਿੱਧੇ ਤੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਸਿੱਧੇ ਆਂ। ਜਿਮੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿਦੋਂ ਗੇ ਓਮੋਂ ਕਰਲਾਂਗੋ।" ਗੁਰਦਿਆਲ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਲਈ ਬੜੇ ਠਰ੍ਹੇਮੇ ਨਾਲ ਥੋਲਿਆ।

"ਕਿਉਂ ਭਾਈ ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿਆਂ?" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮੇਟੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੁਖਤਿਆਰ ਦੀ ਟੋਕਰੇ ਵਰਗੀ ਚਿੱਟੀ ਪੱਗ 'ਤੇ ਗੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ।

"ਦੇਖੋ ਜੀ ਇਹ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਵੀ ਪਤੈ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਵੀਹੀ ਕੋਣ ਬੰਦ ਕਰਲ੍ਹ, ਨਾਲੇ ਪਾਣੀ....।"

"ਓਹ ਹੋ! ਅਖੇ ਸੈਂ ਹੱਥ ਰੱਸਾ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਗੰਢ, ਇਹ ਲੜਾਈਆਂ ਆਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ। ਕੀ ਨਿਕਲਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ? ਖੱਜਲ-ਖੁਆਰ ਹੋ ਕੇ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਮੁੜੇ ਆਉਂਦੇ ਓਂ। ਉਧਰੋਂ ਇਹ ਮੁੜ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਛੁਟਦੈ ਉਹ ਵੱਖਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਛੱਡੋ ਕੋਈ ਨਿਬੇੜਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੋ।" ਹਰਭਜਨ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

"ਗਿਆਨੀ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਓਂ ਨਿਬੇੜੇ ਪਹਾਂ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਡੋਰ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਹੱਥ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ।

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਦੇਖ ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰਾਂ, ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰਾਂ। ਗੱਲ ਆਪਾਂ ਕਰਾਂਗੇ ਵਿਹਾਰ ਦੀ, ਡੰਡੇ ਵਰਗੀ। ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋੜੀ ਲੱਗੇ, ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿੱਠੀ। ਜਿਮੋਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਤਾ ਫੇਰ ਮੰਨਣਾ ਪਉ। ਕਿਉਂ ਭਾਈ?" ਹਰਭਜਨ ਗਿਆਨੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਗਿਆ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ੀਆਂ 'ਤੇ ਚੱਕਰ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਮੂੰਹ ਮੁੜੇ ਪਏ ਸੀ। ਦਿਲੋਂ ਸਾਰੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸਿਰ ਹਿਲਾ ਕੇ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

"ਅੰਕਰੇ, ਲਾਂਘਾ ਤਾਂ ਕਰੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਕੀ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਦੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਉਧਰ ਕੱਢ ਦਿੰਨੇ ਆਂ। ਕਿਉਂ ਠੀਕ ਐ?" ਗਿਆਨੀ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ।

"ਹਾਂ ਠੀਕ ਐ....ਠੀਕ ਐ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਛੱਟ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਉਲਟ ਹੀ ਨਾ ਬੇਲ ਪਵੇ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਉਸਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਥੋਲਿਆ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤੇ ਚਾਹ ਧਰਾ ਲਈ। ਚਾਹ ਬਣ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਗੱਲੀਂ ਰੁੱਝੇ ਰਹੇ। ਚਾਹ ਬਣ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਅਤੇ ਜੀਤੇ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾ-ਪਾ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ। ਚਾਹ ਪੀ ਕੇ ਮੁਖਤਿਆਰ ਹੋਰੀਂ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ਪਰ ਕੁਝ ਲਾਲ ਪਰੀ ਦੇ ਲਾਲਚੀ ਅਤੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਦੇ ਘਰੇ ਹੀ ਪੀਣ ਦਾ ਵਿੱਚ ਲਾ ਲਿਆ। ਦੁਪਹਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਕਈ ਥੋਤਲਾਂ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਜਦੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੰਗਾਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਦਗਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ, ਧਰਤੀ ਘੁੰਮਦੀ ਜਾਪਣ ਲੱਗੀ, ਜੁਬਾਨ ਲੀਹ ਤੋਂ ਤਿਲੁਕਣ ਲੱਗ ਪਈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੋਲੀ-ਹੋਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਟੋਇਆਂ ਵਿਚ ਤੁਰਨ ਵਾਂਗ ਲੜਖੜਾਉਂਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਏ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਕੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚੀਮਿਆ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ।

-0-

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਭਗਵਾਨ ਦਾਖਲਾ ਭਰਨ ਲਈ ਗੁਰਨੈਬ ਨੂੰ ਸੀਗੇ ਵਜੋਂ ਨਾਲ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਹ ਪਿੰਡੋਂ ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਬੱਸ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬਾਰਾਂ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਬੁਢਲਾਡੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਅੱਡੇ ਵਿਚ ਉਤਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨਿਗ੍ਰਾ ਮਾਰੀ। ਸਾਇਦ ਕੋਈ ਜਾਣ-ਪਹਿਚਾਣ ਵਾਲਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣ-ਪਹਿਚਾਣ ਵਾਲਾ ਚਿਹਰਾ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਪਿਆ। ਸਾਰੇ ਉਪਰੋਕਤੇ ਚਿਹਰੇ ਖੰਡ ਦੀ ਬੋਰੀ 'ਤੇ ਗੇੜੇ ਦਿੰਦੇ ਕੀੜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਭੱਜੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਸਾਰਾ ਮੁਲਕ ਹੀ ਕਿਸੇ ਗੁਆਚੇ ਨੂੰ ਭਾਲੁਣ ਤੁਰ ਪਿਆ ਹੋਵੇ। ਬੱਸਾਂ ਦੇ ਹਾਰਨਾਂ ਨੇ ਸੋਰ ਮਚਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਕੰਡਕਟਰ ਸੰਘ ਪਾੜ-ਪਾੜ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਪਿੰਡ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਣ ਦੇ ਹੋਕੇ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗੀਆਂ ਬੱਸਾਂ, ਸੱਪਣੀਆਂ ਵਾਂਗ ਅੱਡੇ ਵਿਚ ਮੇਲੁਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਭਗਵਾਨ ਹੋਰੀਂ ਇਕ ਖੇਖੇ ਤੋਂ ਅਖਬਾਰ ਲੈ ਕੇ ਰੋਲੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ।

"ਕਿੱਧਰ ਐ ਤੇਰਾ ਕਾਲਜ?" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਕੁਝ ਸੋਚ ਰਹੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪ ਨੀ ਪਤਾ, ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਤੀ ਵੀ ਜੇ ਰਿਕਸ਼ਾ ਕਰਵਾ ਲਈਏ ਆਪੇ ਛੱਡ ਆਉ।"

"ਔਂ ਵੀ ਠੀਕ ਐ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ।

ਭਗਵਾਨ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਦਸ ਰੁਪਿਆਂ ਵਿਚ ਰਿਕਸ਼ਾ ਕਰਵਾ ਲਿਆ। ਰਿਕਸ਼ਾ ਚਾਲਕ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਸ਼ੇ ਉਪਰ ਬਿਠਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰੀ ਤੱਕ ਪੈਦਲ ਭੱਜ ਕੇ ਰੋਤ੍ਰਿਆ। ਜਦੋਂ ਰਿਕਸ਼ਾ ਪੂਰੇ ਰੋਤ੍ਰੇ ਪੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਖੱਬਾ ਪੈਰ ਖੱਬੇ ਪੈਡਲ ਉਪਰ ਰੱਖ ਕੇ ਦੂਸਰਾ ਪੈਰ ਸੱਜੇ ਪੈਡਲ ਉਪਰ ਟਿਕਾ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਉਪਰਲੇ ਪੈਡਲ ਉਪਰ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਭਾਰ ਦੇ ਕੇ ਰਿਕਸ਼ੇ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਲਈ। ਰਿਕਸ਼ਾ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਹੁਣ ਚੌੜੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਪਾ ਲਿਆ। ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੀ ਲੰਬੀ ਕਤਾਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੋਰਡ ਲਮਕ ਰਹੇ ਸੀ, ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਸਸਤਾ ਡਿਪੂ, ਪੱਧੂ ਦੀ ਹੱਟੀ, ਇੰਜਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਇਥੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਚੂੜੀਆਂ ਹੀ ਚੂੜੀਆਂ ਤੇ ਬੁੱਕ ਸਟਾਲ। ਬੁੱਕ ਸਟਾਲ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਪੈਂਦਿਆਂ ਹੀ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਰਿਕਸ਼ਾ ਰੁਕਵਾ ਲਿਆ।

"ਕਿਉਂ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ?" ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਰਿਕਸ਼ਾ ਰੁਕਵਾਉਣ 'ਤੇ ਗੁਰਨੈਬ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਕੋਈ ਕਿਤਾਬ ਦੇਖ ਲਈਏ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਦੋਵੇਂ ਦੁਕਾਨ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੇ। ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਗਾਹਕ ਨੂੰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਬਨਾਉਟੀ ਜਿਹੀ ਹਾਸੀ ਹਸਦਿਆਂ 'ਆਉ ਜੀ' ਕਿਹਾ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਦੁਕਾਨ ਉਪਰ ਸਜਾਈਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਉਪਰ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਨਜ਼ਰ ਫੇਰੀ ਤੇ ਫਿਰ ਇਕ ਸੀਸੇ ਅੰਦਰ ਸਜਾਏ ਦੇ ਨਾਵਲ ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਦਾ 'ਚਿੱਟਾ ਲਹੂ' ਤੇ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਦਾ 'ਪੂਰਨਮਾਸੀ' ਕੱਢ ਲਈ। ਕਿਤਾਬਾਂ ਖਰੀਦ ਕੇ ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਰਿਕਸ਼ੇ ਵਿਚ ਆ ਬੈਠੇ। ਰਿਕਸ਼ਾ ਚਾਲਕ ਨੇ ਰਿਕਸ਼ਾ ਦੁਬਾਰਾ ਫਿਰ ਉਸੇ ਰਫਤਾਰ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਉਹ ਦੁਕਾਨਾਂ ਨੂੰ 'ਹਟ ਪਿੱਛੇ' ਕਹਿੰਦਾ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਸਰਪਟ ਦੌੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਿਕਸ਼ੇ ਦੇ ਤਿੰਨੋਂ ਟਾਇਰ ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਜਾਪਦੇ ਸੀ। ਰਿਕਸ਼ਾ ਚਾਲਕ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚੋਂ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਥੱਲੇ ਨੂੰ ਵਹਿ ਤੁਰੀਆਂ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸਦਾ ਕੁੜਤਾ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਨਾਲ ਚਿਪਕ ਗਿਆ। ਸਿਰ ਦੀ ਸੇਧ ਨੂੰ ਹੋਏ ਤਪਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਤੱਤੇ ਤੱਕਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਪਿੰਡੇ 'ਤੇ ਚੁਭ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਅੱਗੇ ਇਕ ਉੱਚੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਨੇ ਸੜਕ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ

ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ। ਰਿਕਸ਼ਾ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਜਾਂਦੀ ਸੜਕ ਪੈ ਗਿਆ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਰਿਕਸ਼ਾ ਇਕ ਚੌੜੇ ਗੇਟ ਅੱਗੇ ਜਾ ਰੁਕਿਆ। ਕਾਲਜ ਆ ਗਿਆ ਸੀ।

"ਕਿਤੇ ਉਈਂ ਨਾ ਕੋਈ ਉਟ-ਪਟਾਂਗ ਮਾਰਦੀ ਇਥੇ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਵੱਲ ਵੇਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

"ਭਾਗੂ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਡਰਦੈਂ?" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਮੇਢੇ 'ਤੇ ਪੇਲਾ ਜਿਹਾ ਧੱਡਾ ਮਾਰਿਆ।

ਦੇਵੇਂ ਗੇਟੋਂ ਅੰਦਰ ਆ ਗਏ। ਸਾਹਮਣਿਉਂ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸੂਟਾਂ ਵਿਚ ਸਜੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਮਟਕ-ਮਟਕ ਤੁਰੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸੀਆਂ। ਗੁਰਨੈਬ ਤੋਂ ਦੇਖ ਕੇ ਰਿਹਾ ਨਾ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਆਉਣ 'ਤੇ ਸੁਰਲੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ, "ਆਏ ਹਾਏ ਪਰਸਿੰਨੀਏ, ਮਰ ਜਾਂ ਪੂਛ ਤੜਾ ਕੇ।"

"ਉਏ ਮਰਵਾਏਂਗਾ ਸਾਲਿਆ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਸਦੀ ਵੱਖੀ ਵਿਚ ਚੂੰਢੀ ਭਰ ਲਈ।

"ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਹੁੰਦੈ ਯਰ, ਪੈਣਰੀਆਂ ਮੇਰੇ ਪੈਣਰੀਆਂ।"

"ਨਾਂ ਮੈਂ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੂਆ ਦਾ ਪੁੱਤ ਹੋਉਂ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਈ ਰਗੜਨਗੇ।"

"ਚੰਗਾ, ਹੁਣ ਨੀ ਡੇੜਦਾ ਬੱਸਾ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਤਸਲੀ ਵਜੋਂ ਉਸਦਾ ਮੋਚਾ ਪਲੋਸਿਆ।

"ਬਾਈ ਜੀ ਪ੍ਰਾਸਪੈਕਟ ਕਿੱਥੋਂ ਮਿਲਦੈ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਜਿਹੜਾ ਬਾਈ ਓਹ ਸਾਹਮਣੇ ਸਟਰ ਦੀਂਹਦੈ, ਉਥੇ ਤਾਕੀ 'ਚ ਕਲਰਕ ਬੈਠੈ। ਉਥੋਂ ਮਿਲਦੇ ਨੇ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੱਗ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਇਕ ਕਮਰੇ ਅੱਗੇ ਲੱਗੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਸਟਰ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਥੇ ਇਕ ਦੇ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਪ੍ਰਾਸਪੈਕਟ ਲੈਣ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ।

"ਤੂੰ ਇਥੇ ਬੈਠ, ਮੈਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਨਾ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਬਣੀ ਸੀਮਿੰਟ ਦੀ ਕੰਧੋਲੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਪ੍ਰਾਸਪੈਕਟ ਲੈਣ ਤੁਰ ਗਿਆ। ਗੁਰਨੈਬ ਉਸ ਉਪਰ ਬੈਠਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਸ ਉਪਰ ਸੱਜਾ ਪੈਰ ਰੱਖ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਗਿਆ। ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਕੱਟਿਆ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਘਾਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੱਜਗੀ ਕੱਟੀ ਸੰਘਣੀ ਦਾੜੀ ਵਾਂਗ ਆਪਸ ਵਿਚ ਫਿਸਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਪਾਰਕ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬਣੀਆਂ ਪਤਲੀਆਂ-ਪਤਲੀਆਂ ਖਾਲੀਆਂ ਵਿਚ ਬਿੜੇ ਰੰਗ-ਬਿੰਗੇ ਕੋਮਲ ਫੁੱਲ, ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਰੰਗ-ਬਿੰਗੇ ਸੂਟਾਂ ਵਿਚ ਸਜੀਆਂ ਕੋਮਲ ਸਰੀਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਵਾਂਗ ਹੱਸ ਰਹੇ ਸਨ। ਖਾਲੀ ਵਿਚਲੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲੀ ਖੁਰਪੀ ਨਾਲ ਗੁਡਦਿਆਂ ਉਸ ਵਿਚਲੀਆਂ ਖੱਬਲ ਦੀਆਂ ਤਿੜਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੀਆਂ 'ਚਿਰ-ਚਿਰ' ਕਰਦੀਆਂ ਗੁਟਾਰਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣਾ ਭੋਜਨ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਜੁਟੀਆਂ ਸਨ। ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਪੈਂਟ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਰੁਮਾਲ ਕੱਢ ਕੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਆਈਆਂ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਦੀਆਂ ਬੁੰਦਾਂ ਪੁੰਝ ਲਈਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਕਮੀਜ਼ ਦਾ ਉਪਰਲਾ ਬਟਨ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਰੁਮਾਲ ਨਾਲ ਛੱਲ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਪਾਰਕ ਦੇ ਨੇੜਲੀ ਪਗਡੰਡੀ ਉਪਰ ਬਾਜਰੇ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਰਗੀ ਇਕਹਿਰੀ ਜਿਹੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਗੁਰਨੈਬ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਚਮਕ ਜਿਹੀ ਆ ਗਈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਆਏ ਹਾਏ ਰੱਬਾ! ਛੁੱਟੀਆਂ 'ਚ ਵਿਹਲੇ ਬਹਿ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਲਗਦੈ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਹਿੰਮਤ ਜਿਹੀ ਕਰਕੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਕੁੜੀ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਬੋਲੇ ਉੱਚੀ ਹੀਲ ਦੇ ਸੈਡਲਾਂ ਨਾਲ 'ਟੱਕ-ਟੱਕ' ਕਰਦੀ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਣ ਲੱਗ ਪਈ।

"ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਬੋਲਣਾ, ਗਾਲ ਈ ਕੱਢਜੇ, ਐਂਤਾਂ ਹੋਜੂ ਵੀ ਬੋਲਪੀ।" ਉਸਨੇ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ।

ਕੁੜੀ ਕੁਝ ਪਲ ਲਈ ਰੁਕ ਗਈ। ਗੁਰਨੈਬ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਦੋ ਵੀਲ੍ਹੇ ਇੰਜਣ ਵਾਂਗ 'ਠੱਕ-ਠੱਕ-ਠੱਕ' ਵੱਜਣ ਲੱਗੀ। ਸਰੀਰ ਕੰਬ ਗਿਆ। ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਪਸੀਨਾ ਉਭਰ ਆਇਆ। ਅੱਖਾਂ ਤਾੜੇ ਜਾ ਲੱਗੀਆਂ 'ਮਿੱਤਰਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਗੜਾ' ਗੁਰਨੈਬ ਛੱਟ ਸੋਚ ਗਿਆ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਵੇਖਿਆ। ਉਸਦੇ ਮੁਸਕਾਨ ਨਾਲ ਪਤਲੇ ਗੁਲਾਬੀ ਬੁੱਲ੍ਹ ਚੌੜੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਹੋਣੇ ਮੇਤੀਆਂ ਵਰਗੇ ਚਿੱਟੇ ਦੰਦ ਗੁਰਨੈਬ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆ ਖੁਭੇ। ਕੁੜੀ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਵਰਗੇ ਹਾਸੇ ਦੀ ਝਲਕ ਜਿਹੀ ਦੇ ਕੇ ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਗਈ ਪਰ ਗੁਰਨੈਬ ਦੇ ਹੋਸ਼ ਟਿਕਾਇਓਂ ਹਿੱਲ ਗਏ। ਉਸਨੇ ਲੋਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਉੰਗਲੀਆਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਘੁੱਟ ਲਈਆਂ।

"ਹਟਿਆ ਨੀ ਕਾਰਸਤਾਨੀ ਕਰਨੋਂ।" ਆਉਂਦੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਹਸਦੀ ਵੇਖ ਲਿਆ ਸੀ।

"ਬਾਈ ਜਾਨ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ ਗੀ ਕੰਜਰ ਦੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਥੇਈ ਦਾਖਲਾ ਦਵਾ ਦੋ।" ਗੁਰਨੈਬ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਤਰੰਗਾਂ ਦਾ ਭੂਚਾਲ ਆਇਆ ਖੜ੍ਹਾਸੀ।

"ਦਸਵੀਂ 'ਚੋਂ ਤਾਂ ਚਾਰ ਵਾਰੀ ਫੇਲ੍ਹੁ ਹੋ ਗਿਆ। ਦਾਖਲਾ ਕਾਅਦੇ 'ਚ ਦਵਾਵਾਂ ਤੈਨੂੰ।"

"ਹੋਰ ਨੀ ਮਾਲੀ ਈ ਰਖਾ ਦੋ। ਪੁਰਜਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਜਿਆ ਕਰੂੰ।"

"ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹੀ ਸੁਪਨੇ, ਚੱਲ ਛੱਡਾ। ਆ ਫਾਰਮ ਭਰੀਏ।" ਭਗਵਾਨ ਛੋਟੀ ਟਾਹਲੀ ਦੀ ਸੰਘਣੀ ਛਾਂ ਥੱਲੇ ਅੰਗਾਰੇਜ਼ੀ ਘਾਰ ਉਤੇ ਪਲਾਬੀ ਮਾਰ ਕੇ ਫਾਰਮ ਭਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਗੁਰਨੈਬ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਪਿਆਸੇ ਮਿਰਗ ਵਾਂਗ, ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਲਭਦੀਆਂ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਘੁਮੇਰੀਆਂ ਖਾਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਉਸਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਉਨਾਂ ਦਿਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕੁੜੀ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਨਾ ਲਹਿੰਦੀਆਂ, ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਉਹ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣੋਂ ਨਾ ਹਟ ਜਾਂਦੀ।

ਭਗਵਾਨ ਆਪਣਾ ਫਾਰਮ ਭਰਨ ਵਿਚ ਮਗਨ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਕੰਮ ਛੇਤੀ ਨਿਪਟਾ ਕੇ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਈਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੋ ਕੁੜੀਆਂ ਹੋਰ ਫਾਰਮ ਲੈ ਕੇ ਆ ਬੈਠੀਆਂ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕੁੜੀ ਨੇ ਫਾਰਮ ਦੇ ਇਕ ਕੋਨੇ ਉਪਰ ਪੈਨ ਦੀ ਨੇਕ ਰੱਖ ਕੇ ਗੁਰਨੈਬ ਦੇ ਅੱਗੇ ਲਿਆ ਕਿਹਾ।

"ਆਹ ਜੀ, ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਦੱਸਿਓ ਇਥੇ ਕੀ ਭਰਨੇ?" ਕਿਸੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਫਾਰਮ ਤੋਂ ਧਿਆਨ ਤਿਲੁਕ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠੇ ਨੇ ਅੱਗੇ ਨਿਗਾ ਮਾਰੀ। ਮੱਖਣ ਦੇ ਪੇੜਿਆਂ ਵਰਗੇ ਗੋਰੇ ਤੇ ਮੁਲਾਇਸ ਦੇ ਪੈਰ ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਲੇ ਸੈੱਡਲਾਂ ਵਿਚ ਸਜੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। "ਇੰਨੇ ਸੋਹਣੇ ਪੈਰ! ਹਾਏ ਉਏ ਰੱਬਾ, ਧੰਨ ਐ ਤੂੰ ਬਣਾਉਣ ਆਲਾ।" ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਤਾਰ-ਤਾਰ ਹੋਏ ਦਿਲੋਂ ਨਿਕਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਹੀ ਖੁਭ ਗਏ। ਉਸਨੇ ਗਰਦਨ ਉਪਰ ਚੁੱਕੀ, ਲਗਰ ਵਰਗੀ ਕੁੜੀ, ਟੁੱਲਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਛੁਕੀ ਟਾਹਣੀ ਵਾਂਗ ਗੁਰਨੈਬ ਉਪਰ ਛੁਕੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਵਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਦੇ ਲਿਟਾਂ ਛੁਕੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਲਟਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ੁਲਡਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਉਸਦਾ ਚਿਹਰਾ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਚਮਕਦੇ ਪੂਰੇ ਚੰਨ ਵਾਂਗ ਲਿਸਕਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਲੰਬੀ ਗੁੱਤ ਉਸਦੀ ਪਤਲੀ ਕਮਰ ਉਤੇ ਸੁੱਤੇ ਕਾਲੇ ਨਾਗ ਵਾਂਗ ਅਹਿੱਲ ਪਈ ਸੀ। ਰੇਸਮ ਵਰਗੀਆਂ ਪਤਲੀਆਂ ਉਗਲਾਂ ਵਿਚ ਪੈਨ ਮਾਣ ਵਿਚ ਦੂਟਾ ਹੋਇਆ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ ਕਿ ਕੋਈ ਇੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੈ? ਉਸਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ। ਕਦੇ ਉਸਦੀ ਦਾਦੀ, ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਉਸਨੂੰ ਪਰੀ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਅੱਜ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਿਆ।

"ਭਾਗੂ, ਉਹ ਭਾਗੂ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਪੱਟ 'ਤੇ ਪੇਲਾ ਜਿਹਾ ਧੱਡਾ ਮਾਰਿਆ, "ਯਾਰ ਆਹ ਭਰੀ ਮਾੜਾ ਜਾ।" ਉਸਨੇ ਕੁੜੀ ਤੋਂ ਫਾਰਮ ਫੜ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਫਾਰਮ ਫੜ ਲਿਆ। ਉਸਨੇ ਉਪਰ ਇਕ ਡੱਬੀ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਬੜੇ ਹੀ ਸੋਹਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ 'ਗੁਰਮੀਤ ਕੈਰ।' ਫਾਰਮ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕੰਮਲ ਸੀ। ਬੱਸ ਕੁਝ ਕੁ ਥਾਵਾਂ ਭਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਹ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਵੀ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀਆਂ।

"ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਜੀ।" ਕੁੜੀ ਨੇ ਸੁਕਰੀਆ ਅਦਾ ਕੀਤਾ।

"ਨਹੀਂ ਜੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਸੀ।" ਭਗਵਾਨ ਪੇਂਡੂ 'ਤੀ' ਛੱਡ ਕੇ ਪੜਿਆਂ-ਲਿਖਿਆਂ ਵਾਲੀ 'ਸੀ' 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਕੁੜੀ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ 'ਧੰਨਵਾਦ' ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਿਆ।

ਗੁਰਮੀਤ ਫਾਰਮ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸਹੇਲੀ ਕੋਲ ਚਲੀ ਗਈ। ਭਗਵਾਨ ਆਪਣਾ ਰਹਿੰਦਾ ਫਾਰਮ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਨੇੜੇ ਬੈਠੇ ਭਗਵਾਨ ਵੱਲ ਅਪਣੱਤ ਭਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਦੇ-ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਵੇਖਿਆ, 'ਕਿੰਨਾ ਸਾਉ, ਸ਼ਰੀਫ਼ ਤੇ ਆਪਣਾ ਜਿਹਾ' ਕੁੜੀ ਦੇ ਜਿਸਮ ਦੀ ਕਿਸੇ ਚੇਰ ਮੇਰੀ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਪੈੜ-ਚਾਲ ਕਰੇ ਜਾ ਉਤਰੇ ਪਰ ਭਗਵਾਨ ਅਜੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਫਾਰਮ ਭਰਨ ਵਿਚ ਮਗਨ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਪਲ ਲਈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਹੋ ਆਇਆ ਹੈ।

17.

ਬੁਢਲਾਡੇ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਇਕ ਕਾਲੇ ਨਾਗ ਵਰਗੀ ਪਤਲੀ ਸੜਕ ਕਿੱਕਰਾਂ ਦੀ ਖੁੱਡ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵੱਡੇ ਬੇਟੇ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਦੱਭ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਉਪਰ ਟਾਵਾਂ-ਟਾਵਾਂ ਨਰਮੇ ਦਾ ਬੂਟਾ ਕੁਮਲਾਇਆ ਖੜ੍ਹਾ, ਖੁਸ਼ਕ ਮੌਸਮ ਨੂੰ ਗਾਲਾਂ ਦਿੰਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਟਿੱਬੇ 'ਤੇ ਬੇਟੀਆਂ ਥੱਲੇ ਬੈਠੇ ਰੋੜ ਖੇਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਿੱਬਿਆਂ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀ ਸੜਕ ਸੇਖਗੜ੍ਹ ਫਾਟਕ 'ਤੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਾਟਕ ਟੱਪ ਕੇ ਫਾਟਕ ਦੀ ਕੋਠੀ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਉੱਚਾ ਦਿਓ ਵਰਗਾ ਬੋਹੜ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਚੰਤਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਅੱਡੇ ਦਾ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਛੀਲ ਵਰਗਾ ਟੇਤਾ ਹੈ ਤੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਪਿੰਡ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰੇਲ ਦੀ ਪਟੜੀ ਤੋਂ ਬੋੜ੍ਹਾ ਹਟਵਾਂ, ਇਕ ਚੌੜਾ ਪਹਾ ਪਿੰਡ ਉਪਰ ਦੀ ਗੇੜਾ ਦਿੰਦਾ ਦੁਬਾਰਾ ਇਸ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਦਸ ਕੁ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਲੋਹੇ ਦੇ ਗੇਟਾਂ ਵਾਲੀ ਸਾਨਦਾਰ ਕੋਠੀ ਹੈ। ਗੇਟ ਦੀ ਇਕ ਨੁੱਕਰੇ ਪੱਥਰ ਦੀ ਸਲੈਥ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਉਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, 'ਸੂਬੇਦਾਰ ਹਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸੇਖਗੜ੍ਹ' ਕੋਠੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਇਕ ਨੁੱਕਰੇ ਲੰਬੀ ਖੁਰਲੀ 'ਤੇ ਝੋਟਿਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਇਕ ਮੰਜਾ ਡੱਠਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਪਰ ਗੁਰਮੀਤ ਲੰਬੀ ਪਈ ਹੈ। ਉਸਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਚੁਬਾਰੇ ਦੇ ਬਨੇਰੇ ਉਪਰ ਬੈਠੇ ਪੁੱਗੀਆਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਉਪਰ ਟਿਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕ ਮਾਦਾ। ਕਦੇ ਇਹ ਜੋੜਾ ਕਿਸੇ ਅਗੰਮੀ ਲੋਰ 'ਚ ਆਪਣੀਆਂ ਚੁੰਝਾਂ ਟਕਰਾਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਅਤੇ ਕਦੇ ਇਕ-ਅੱਗੇ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੋ-ਪਿੱਛੋ। ਫਿਰ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ ਦੇ ਵੱਡੇ ਬੋਹੜ ਵੱਲ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਗਏ ਪਰ ਗੁਰਮੀਤ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਅਜੇ ਵੀ ਬਨੇਰੇ ਉਪਰ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਾਇਦ ਉਸਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧੁੰਦਲਾ ਜਿਹਾ ਚਿਹਰਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਿਸੇ ਜਾਣੇ-ਪਹਿਚਾਣੇ ਨਕਸਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ। ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਖੁਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਚਿਹਰਾ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਕਿਉਂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਸਾਇਦ ਕੋਈ ਅਦਮੀ ਉਸਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਚੇਰ ਮੇਰੀ ਰਾਹੀਂ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਉਤਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੇ ਉਲਟ ਇਸ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਵਿਚ

ਹੁੱਛ ਜਾਂਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਗੁਰਮੀਤ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਵਿਚ ਉਤਰ ਗਏ ਇਸ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ-ਪਰੋਥੇ ਕਰਦੀ ਕਾਲਜ ਜਾਣ ਲਈ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਨਹਾਉਣ ਲਈ ਗਈ।

ਗੁਰਮੀਤ ਦਾ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਅੱਜ ਦਸਵਾਂ ਦਿਨ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਬੋੜੀ-ਬੋੜੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸੁਹੱਪਣ ਵੱਲ, ਸਾਉਪੁਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਲੁਕ-ਲੁਕ ਕੇ ਰੋਜ਼ ਕਿਸੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੀਆਂ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤੇ ਨਾ ਆਉਣ 'ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਮੁਰਝਾ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਅੱਜ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਚੋਰੀ-ਚੋਰੀ ਆਪਣੇ ਮਹਿਰਮ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਮਸੋਸੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਕਾਲਜ ਗਾਹ ਮਾਰਿਆ ਪਰ ਉਸਦੀ ਛਲਕ ਸਾਰੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਨਾ ਲੱਭੀ। ਉਹ ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਦਲਦਲ ਵਿਚੋਂ ਪੈਰ ਘਸੀਟਦੀ ਕੰਟੀਨ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਈ। ਕੰਟੀਨ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਸਾਰ ਉਸਨੇ ਸਾਰੇ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਉਪਰ ਤਰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਫੇਰੀ ਪਰ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਇਥੇ ਵੀ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਇਕ ਕੱਪ ਚਾਹ ਦਾ ਆਰਡਰ ਕਰਕੇ ਖੂੰਜੇ ਵਿਚ ਖਾਲੀ ਪਈ ਡੈਕਸ ਉਪਰ ਜਾ ਬੈਠੀ ਅਤੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ 'ਚੋਂ ਕਦਵਾਈ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪੇਜ਼ ਬਿਨਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਹੀ ਪਲਟ-ਪਲਟ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਈ।

"ਗੁਰਮੀਤ ਸਾਇਡ ਦਿੰਗੇ ਬੋੜ੍ਹਾ ਜਾ?" ਕਿਸੇ ਨੇ ਬੇਧਿਆਨ ਪੇਜ਼ ਫਰੋਲ ਰਹੀ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

"ਉਹ ਤੁਸੀਂ! ਆਓ ਬੈਠੋ।" ਗੁਰਮੀਤ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਖਿੜ ਉਠੀ। "ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ?" ਉਸਨੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਬੈਠਣ ਲਈ ਥਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

"ਜਿਸ ਦਿਨ ਆਪਾਂ ਫਾਰਮ ਭਰਨ ਆਏ ਸੀ, ਉਸ ਦਿਨ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਤੇਰੇ ਫਾਰਮ ਤੋਂ।" ਭਗਵਾਨ ਗੁਰਮੀਤ ਨਾਲ ਬੈਠ ਗਿਆ।

"ਅੱਛਿਆ! ਯਾਦ ਐ ਉਦੋਂ ਦਾ?" ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਖੁਸੀ ਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਇੰਨੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਹ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਿਆ, "ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ।"

"ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜਾ ਪੁੱਛਿਐ?"

"ਹੁਣ ਪੁੱਛ ਲੈਨੇ ਆਂ ਜ਼ਿਆ।" ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਮੁਸਕਰਾ ਪਈ। ਕੰਟੀਨ ਵਾਲਾ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਚਾਹ ਰੱਖ ਗਿਆ।

"ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਐ ਭਗਵਾਨ। ਵੈਸੇ ਭਾਗੂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਪਿੰਡ ਮੇਰਾ ਸ਼ਾਂਤਪੁਰ ਐ। ਗੁਰਮੀਤ ਤੁਹਾਡਾ ਕਿਹੜਾ ਪਿੰਡ ਐ?" ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਿੰਡ ਦੱਸਣ 'ਤੇ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਚੇਤਾ ਆ ਗਿਆ।

"ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ ਐ ਸੇਖਗੜ੍ਹ।" ਕੁੜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

"ਸੇਖਗੜ੍ਹ।" ਖੁਸੀ ਅਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀਆਂ ਤਿਊੜੀਆਂ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਮੱਥਾ ਘੁੱਟ ਲਿਆ, "ਉਥੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਦੇਸਤ ਦੀ ਭੂਆ ਐ ਮੈਂ ਵੀ ਜਾ ਕੇ ਆਇਆਂ ਇਕ-ਦੋ ਵਾਰੀ।"

"ਹੁਣ ਆ ਜਾਇਓ।"

"ਜੇ ਬੁਲਾਉਂਗੇ ਜ਼ਰੂਰ ਆਵਾਂਗੇ।"

"ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬੁਲਾ ਲਵਾਂਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਨੀ ਆਉਣਾ ਫੇਰ।" ਗੁਰਮੀਤ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਭਾਂਡੇ ਵਾਂਗ ਠਕੋਰ-ਠਕੋਰ ਵੇਖ ਰਹੀ ਸੀ, ਕਿਤੇ ਕੱਚਾ ਈ ਨਾ ਹੋਵੇ।

"ਹੁਣੈ ਲੈ ਚੱਲ ਬੇਸ਼ੱਕਾ।" ਭਗਵਾਨ ਆਪਣੀ ਕਹਿਣੀ ਤੇ ਕਰਨੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇ ਗਿਆ।

"ਚਲੋ ਮੰਨਿਆ ਤੁਹਾਨੂੰ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੌਕਾ ਆਇਆ ਵੇਖਾਂਗੋ।" ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਉਪਰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਯਕੀਨ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਚਾਹ ਪੀ ਲਈ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਘੜੀ ਉਪਰ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ। "ਚੰਗਾ ਆ ਚੱਲੀਏ, ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪੀਰੀਅਡ ਦਾ ਟਾਈਮ ਹੋ ਗਿਆ।" ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਮੱਲੇ-ਮੱਲੀ ਚਾਹ ਦੇ ਪੈਸੇ ਆਪ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਦੋਵੇਂ ਪੀਰੀਅਡ ਲਾਉਣ ਚੱਲ ਪਏ।

-0-

ਅੱਜ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਰੋਣਕ ਸੀ। ਆਡੋਟੋਰੀਅਮ ਨੂੰ ਦੁਲਹਨ ਵਾਂਗ ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਹੇਠਾਂ ਦਰੀਆਂ ਵਿਛਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਲੈਕਚਰਾਂ ਲਈ ਕੁਰਸੀਆਂ ਸਜਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕੁਰਸੀਆਂ ਖਾਸ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਲਈ ਸਟੇਜ ਉਪਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜੱਜਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਸਟੇਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਜਿਥੋਂ ਉਹ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਵੀ ਵੇਖ ਸਕਣ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਅੜਚਣ ਨਾ ਆਵੇ। ਸਾਰੇ ਆਡੋਟੋਰੀਅਮ ਦੀਆਂ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵੀ ਚੰਗੀ ਸਜਾਵਟ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਕਾਲਜ ਪੜ੍ਹਦੇ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਬਗੀਚੇ 'ਚ ਖਿੜੇ ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗੇ ਢੁੱਲਾਂ ਵਰਗੇ ਕੱਪੜਿਆਂ 'ਚ ਸਜੇ ਤਿਤਲੀਆਂ ਵਾਂਗ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਵਿਤਾ ਗਾਇਨ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਸ ਵਜੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਜੱਜ ਕਿਤੇ ਸਾਢੇ ਦਸ ਵਜੇ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਵਿਛੀਆਂ ਦਰੀਆਂ ਉਪਰ ਆ ਕੇ ਬੈਠਣ ਲੱਗ ਪਏ।

ਆਡੋਟੋਰੀਅਮ ਦੇ ਗੇਟ ਅੱਗੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਗੁਰਮੀਤ ਮਿਲ ਪਏ।

"ਤੁਸੀਂ ਲਓਂਗੇ ਭਾਗ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਚ?" ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਲਈਏ?"

"ਜ਼ਰੂਰ ਲਈ।"

"ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਓਂ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਭਾਗ ਲਵਾਂਗੋ।"

"ਸਾਡੇ ਕਰੋ ਤੋਂ ਕੈਣ ਲੈਂਦੇ, ਨਾਮ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਵਾਈ ਫਿਰਦੇ ਓ।"

"ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤੈ?" ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਭਰੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਭਾਗ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ।

"ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਸਹੇਲੀ ਅਮਨ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ।"

"ਉਹ ਵੀ ਲਉ ਭਾਗ?"

"ਹਾਂ।"

"ਚਲੋ ਦੇਖਦੇ ਅਂਧੇ ਫੇਰ ਕੀ ਬਣਦੇ।" ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਗੁਰਮੀਤ ਅੰਦਰ ਦਰੀਆਂ ਉਪਰ ਜਾ ਬੈਠੇ।

ਸਟੇਜ ਸੈਕਟਰੀ ਨੇ ਸਟੇਜ ਸੰਭਾਲਦਿਆਂ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, "ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕੀਮਤੀ ਸਮੇਂ ਵਿਚੋਂ ਸਮਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜੱਜ ਸਹਿਬਾਨਾਂ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ: ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਸਮੂਰ ਸਟਾਫ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਆਪਾਂ ਜੋ ਹਰ ਸਾਲ ਕਵਿਤਾ ਗਾਇਨ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਸ਼ੁਰੂ ਦਿਨ ਅੱਜ ਫਿਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਇਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਵੀਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਭਾਗ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇਈਏ ਕਿ ਜੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਮੌਲਿਕ ਕਵਿਤਾ ਬੋਲੇਗਾ, ਉਸਦੇ ਅਲੱਗ ਨੰਬਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੋਇਆ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਬੀ.ਐ. ਭਾਗ ਢੂਜਾ ਦੀ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਨੂੰ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਲੈ ਕੇ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਆਵੇ।"

ਅਮਨਦੀਪ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਚੰਗੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬੰਨ੍ਹੀ ਤੇ ਫਿਰ ਬੜੀ ਹੀ ਸੁਗੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਕਵਿਤਾ ਬੋਲੀ। ਕਵਿਤਾ ਖਤਮ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਤਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਗੁੰਜ ਉਠਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਖਜੀਤ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ। ਫਿਰ

ਡਿੰਪਲ, ਮਹਿੰਦਰ, ਰੇਨੂ, ਕਰਮਜੀਤ ਤੇ ਬਲਜੀਤ। ਬਲਜੀਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਰ ਸਟੇਜ ਸੈਕਟਰੀ ਨੇ ਸਟੇਜ ਸੰਭਾਲੀ, "ਦੋਸਤੇ, ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੱਜਣ ਅਰਸੋਂ ਉਤਰਿਆ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਸੱਜਣ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਚੰਨ-ਤਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਹ ਸੂਰਜਾਂ ਦਾ ਜਾਇਆ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਸੱਜਣ ਚਾਹੇ ਕਿਰੋ ਜਿਹਾ ਵੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਜੱਗ ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ ਹੀ ਲੱਗੇਗਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮਜਨੂੰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮਿਹਣਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਲੈਲਾ ਸੋਹਣੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖ ਕੇ ਵੇਖੋ, ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਤੋਂ ਸੋਹਣੀ ਲੱਗੇਗੀ। ਸੋ ਦੋਸਤੇ, ਆਪਣੇ ਸੱਜਣ ਦੇ ਹੁਸਨ, ਸਾਦਗੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਗਾਉਂਦੀ ਆਪਣੀ ਮੌਲਿਕ ਰਚਨਾ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘਾ" ਜਦੋਂ ਭਗਵਾਨ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਜੋਰ-ਜੋਰ ਦੀ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸਟੇਜ ਉਪਰ ਜਾ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੂਰੀ ਲੈਅ-ਤਾਲ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਗਾਉਣ ਲੱਗਿਆ,

'ਸੱਜਣ ਸਾਡੇ ਹੁਸਨ ਪਟਾਰੀ,

ਪਰੀਆਂ ਦੀ ਉਹ ਜਾਈ

ਤੱਕ ਹੁਸਨ ਨੂੰ ਚੰਨ-ਚਾਨਣੀ

ਹੇਠਿ ਵਿਚ ਸ਼ਰਮਾਈ....।

ਸੱਜਣ ਸਾਡੇ ਫੁੱਲ ਸੁਗੰਧੀਆਂ,

ਸਭ ਕੂਟੀ ਮਹਿਕਾਈ

ਭੋਰੇ ਆਏ ਛਲਕੀ ਵੇਖਣ,

ਬਾਗੀਂ ਪਈ ਦੁਹਾਈ....।

.....

ਭਗਵਾਨ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚੀ ਦਿਲੋਂ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਸੁੰਨ ਹੋਇਆ ਉਸਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਵਹਿ ਤੁਰਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਵਿਤਾ ਖਤਮ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰੁਭਕ ਪਏ, ਜਿਵੇਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚੋਂ ਜਾਗ ਪਏ ਹੋਣ। ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਤਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਗੂੰਜ ਉਠਿਆ।

ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਬੋਲ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਟੇਜ ਸੈਕਟਰੀ ਜੱਜਾਂ ਤੋਂ ਨਤੀਜਾ ਲੈ ਕੇ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਆਇਆ, "ਦੋਸਤੇ, ਜਿਸਦਾ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਬੜੀ ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਉਹ ਨਤੀਜਾ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣਗੇ ਸਾਡੇ ਜੱਜ ਸਹਿਬਾਨ ਗੁਰਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਜੀ।"

ਖਹਿਰੇ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸਟੇਜ ਸੰਭਾਲੀ, "ਵਿਦਿਆਰਥੀਓ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਵਿਤਾ ਗਾਇਨ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਹਰ ਸਾਲ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹੋ। ਜੇ ਅੱਜ ਇਥੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਇਕ ਚੰਗੇ ਲੇਖਕ ਬਣਨ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਆਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਓ! ਅਸਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਜੱਜ ਦਰਸ਼ਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੀਆਂ ਤਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਕੁਝ ਨਿਯਮ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਨਤੀਜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਥੇ ਨਤੀਜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਆਈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੀ ਤੇ ਬੋਲੀ ਗਈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਕੁਝ ਫਰਕ ਕੱਢ ਕੇ ਨਤੀਜਾ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਤੀਸਰੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਰੱਖਣੇ ਪਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰੇਨੂ, ਕਰਮਾ ਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਹਨ।" ਸਾਰੇ ਹਾਲ ਵਿਚੋਂ ਜੋਰ ਦੀਆਂ ਤਾੜੀਆਂ ਵੱਜੀਆਂ। ਤਿੰਨੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣਾ ਇਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ।

"ਦੂਸਰੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘਾ ਤੇ ਹੁਣ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਦੀ ਵਾਰੀ। ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਦੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਚੁਣਨੇ ਪਏ। ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਹੈ ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਤੇ ਅਗਲਾ ਨਾਮ ਹੈ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘਾ" ਤਾੜੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ੇਰ ਵਿਚ ਦੇਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਇਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ। ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਾਲ ਕਰ ਲਏ। ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਜੇਤੂ ਦੇਸਤਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਤੱਕ ਪ੍ਰੇਗਰਾਮ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਆਪਣਾ ਇਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਆਡੋਟੋਰੀਅਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ।

"ਵਧਾਈਆਂ ਭਾਗੂ॥" ਗੁਰਮੀਤ ਤੇ ਅਮਨ ਨੇ ਦੋ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ ਆ ਕਿਹਾ।

"ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਵਧਾਈਆਂ, ਕਮਾਲ ਕਰਤੀ ਅਮਨ ਜੀ ਤੁਸੀਂ॥" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਅਮਨਦੀਪ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ।

"ਅਸੀਂ ਕਿਹੜਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਧੀ-ਪੁੱਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਆਂ॥" ਅਮਨਦੀਪ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਛਾਤੀ ਤਾਣ ਲਈ ਤੇ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਅੱਖਾਂ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਗੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ।

"ਭਾਗੂ ਜੀ, ਅੱਜ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਤੋਹਫਾ ਦੇਣੈ॥" ਗੁਰਮੀਤ ਕੰਬਦੇ ਜਿਹੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਕਹਿ ਗਈ। ਉਸਨੂੰ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਉਸਦਾ ਤੋਹਫਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਵੇਗਾ।

"ਲਿਆਓ ਜਲਦੀ ਦਿਓ ਜੀ ਫੇਰਾ॥" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਇਕ ਹੱਥ ਗੁਰਮੀਤ ਅੱਗੇ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ।

"ਇਥੇ ਨੀ ਮਿਲਦਾ ਤੋਹਫਾ, ਕੀ ਪਤੈ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦੋ। ਚੱਲ ਇਧਰ ਚਲਦੇ ਆਂ॥" ਗੁਰਮੀਤ ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਅਮਨ ਨੂੰ ਸਫੈਦਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਬਣੀ ਚੋਕੜੀ ਵੱਲ ਲੈ ਗਈ।

"ਅਜਿਹਾ ਕਿਹੜਾ ਤੋਹਫੈ, ਜਿਹੜਾ ਇਥੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ?॥" ਭਗਵਾਨ ਹੈਰਾਨ ਸੀ।

"ਮੈਂ....ਮੈਂ....ਮੈਂ....ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਆਂ॥" ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਬੋਲੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ।

"ਕੀ?॥" ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਸੱਚ ਭਾਲਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ।

"ਹਾਂ ਭਾਗੂ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਾਹੁੰਨੀ ਆਂ। ਮਾਰ ਭਾਵੇਂ ਛੱਡਾ॥" ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਚਿਹਰਾ ਦਰਵੇਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਬਣਾ ਲਿਆ।

"ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦੇਸਤ ਸਮਝਿਆ ਸੀ॥"

"ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰੱਬ ਮੰਨਿਐ॥" ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਲਿਆ।

"ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਧੋਖਾ ਹੋ ਚੁੱਕਿਐ। ਮੈਂ ਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਹੀ ਹੋਵੇ॥" ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਬੇਵਫਾ ਚਿਹਰਾ ਘੁੰਮ ਗਿਆ।

"ਯਕੀਨ ਨੀ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਲੈ ਚੱਲ ਨਾਲ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਮਰਜੂੰ ਭਾਗੂ। ਭ...ਭਾਗੂ ਜੇ ਪਿਆਰ ਨੀ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਬੁ...ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਮਾ....ਅ....ਰਦੇ ਮੈਨੂੰਾ॥" ਗੁਰਮੀਤ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਗਈ। ਉਸਦੀਆਂ ਝੀਲ ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਗਰਮ ਹੰਡੂ ਉਸਦੀਆਂ ਗੁਲਾਬੀ ਗੱਲਾਂ ਉਪਰੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਵਹਿ ਤੁਰੇ।

"ਹੈ ਪਗਲੀ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਸਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਵੀ ਚਾਹੁੰਨਾਂ ਤੈਨੂੰ॥" ਭਗਵਾਨ ਗੁਰਮੀਤ ਅੱਗੇ ਪਿਘਲ ਕੇ ਮੇਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਦੀ 'ਹਾਂ' ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰਮੀਤ ਦੀਆਂ ਗੁਲਾਬੀ ਗੱਲਾਂ ਮੁਸਕਾਨ ਨਾਲ ਹੋਰ ਗੁੜੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ।

"ਹੁਣ ਤਾਂ ਫੇਰ ਪਾਰਟੀ ਹੋ ਗਈ ਗੁਰਮੀਤ ਵੱਲਾ॥" ਅਮਨ ਸ਼ਰਾਰਤ ਨਾਲ ਗੁਰਮੀਤ ਦੀ ਵੱਖੀ ਵਿਚ ਚੁੰਢੀ ਭਰ ਗਈ।

"ਚੱਲ ਚੱਲੀਏ ਫੇਰਾ॥" ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਤਿੰਨੇ ਉਥੋਂ ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪਏ। ਗੁਰਮੀਤ ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਕਾਲਜ ਹੀ ਹੁਣ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ-ਆਪਣਾ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਹੁਲਾਰੇ ਲੈਂਦੀ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਹਿੱਕ ਤਾਣ ਕੇ ਬਰਾਬਰ ਤੁਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ

ਭਗਵਾਨ ਅੱਜ ਉਸਦਾ ਆਪਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਹਰ ਟੱਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਲੁਕਵੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦੀ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਲੰਘਣ ਵਾਲਾ ਉਸ ਨਾਲ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਨੋਜਵਾਨ ਵੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਵੇਖੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰੇ। ਗੁਰਮੀਤ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਜਾਣ ਕੇ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਭਾਗੂ ਨਾਲ ਖਹਿ ਕੇ ਆਨੰਦ ਲੈ ਜਾਂਦੀ। ਚੌਕ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਤਿੰਨੋਂ 'ਸੰਗਮ ਸਵੀਟ ਹਾਊਸ' ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੇ। ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹ ਨਾਲ ਬਰਫੀ ਖਵਾਈ। ਫਿਰ ਉਥੋਂ ਇਹ ਬੱਸ ਸਟੈਡ ਆ ਗਏ। ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਬੱਸ ਤੁਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਦੋਵਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗੀ। ਗੁਰਮੀਤ ਦਾ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਖੁੱਟ ਲਵੇ ਪਰ ਉਹ ਭਰੇ ਅੱਡੇ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ? ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਉਠੇ ਇਸ ਵਲਵਲੇ ਨੂੰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੀ ਦਬਾ ਲਿਆ। ਬੱਸ ਚੜ੍ਹਦੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਤਾਕੀ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਦੋਵਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ। ਕੁੜੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾ ਪਈਆਂ। ਬੱਸ ਤੁਰ ਪਈ। ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਬੱਸ 'ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ ਪਰ ਦੂਜੇ ਹੀ ਪਲ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਬੱਸ ਬੜੀ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗੀ ਕਿ ਇਹ ਬੱਸ ਹੀ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਆਵੇਗੀ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਬੱਸ ਨੂੰ ਚੁੰਮ ਲਵੇ ਪਰ ਬੱਸ 'ਡਰ....ਰ....ਰ....' ਕਰਦੀ ਬੱਸ ਅੱਡੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸੜਕ ਪੈ ਗਈ। ਪਿਛਲੀ ਧੂੜ ਨੇ ਬੱਸ ਨੂੰ ਢਕ ਲਿਆ ਤੇ ਉਹ ਧੂੜ ਵਿਚ ਗੁਆਚਦੀ-ਗੁਆਚਦੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈ।

18.

ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਘਸਮੈਲਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਬੇ ਰਮਾਣੇ ਦੀ ਮਟੀਲ ਕੋਲ ਅੱਗ ਦੇ ਅੰਗਿਆਰ ਵਰਗਾ ਸੂਰਜ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਦਾ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਉਡਦੀਆਂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਆਲੂਛਿਆਂ ਵੱਲ ਵਹੀਰਾਂ ਘੱਤ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਧਾਰਾਂ ਕੱਢਣ ਦਾ ਟਾਈਮ ਦੇਖਦਿਆਂ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਨੂੰ ਮਸੀਨ ਅੱਗੋਂ ਟੋਕਰੇ ਭਰ-ਭਰ ਹਰਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਕੱਖ ਪਾ ਕੇ ਟੋਕਰਾ ਮਸੀਨ ਅੱਗੋਂ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਨਲਕੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਹੱਥ ਧੋਣਿਆਂ ਉਸਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਬੂਝੇ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਇਕ ਉਸ ਨਾਲ ਚੌਂਦਾ-ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਨੇੜੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਲਿਆ। ਇਹ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੇਖਗੜ੍ਹ ਵਾਲੀ ਭੂਆ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਗੁਸਲਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਤੋਲੀਆ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗਿੱਲੇ ਹੱਥ ਪੂੰਛ ਲਏ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਕੇ ਦੜ੍ਹੇ 'ਤੇ ਬਣੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ।

"ਹੋਰ ਦੱਸੋ ਕੀ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਨੇ?"

"ਬੱਸ ਠੀਕ ਐ। ਕੇਵਲ ਨਾਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਾ ਬੋਲ ਪਿਆ।

"ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੋ ਮੈਂ ਦੁੱਧ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਆਉਨਾਂ।" ਭਗਵਾਨ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ।

"ਨਹੀਂ ਬਾਈ, ਦੁੱਧ ਦੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।" ਕੇਵਲ ਨੇ ਕਾਹਲੀ 'ਚ ਕਿਹਾ।

"ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਪਿਆਇਓ ਯਰ, ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਪੀ ਲਓ।" ਭਗਵਾਨ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਹਿ ਗਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜਾ ਤੇ ਕੇਵਲ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਜਿਹੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਤੇ ਫੇਰ ਰਾਜਾ ਉੱਚੀ ਦੇਣੇ ਹੱਸਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਦੁੱਧ ਬਣਾ ਲਿਆਇਆ ਤੇ ਗਿਲਾਸਾਂ ਵਿਚ ਪਾ-ਪਾ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ। ਤਿੰਨੋਂ ਤੱਤੇ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਛੂਕਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਠਾਰ ਕੇ ਪੀਣ ਲੱਗ ਪਏ।

"ਹੋਰ ਬਾਈ ਤੇਰੇ ਪਿੰਡ ਸਭ ਠੀਕ ਨੇ ਭੂਆ ਹੋਰੀਂ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਤੇਰਦਿਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਵਲ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਸੁੱਖ-ਸਾਂਦ ਪੁੱਛੀ।

"ਹਾਂ ਬਾਬੀ ਸਭ ਠੀਕ ਨੋ।"

"ਸਾਲਿਆ ਉਧਰ ਤਾਂ ਪੁੱਛ ਲੈ ਠੀਕ ਐ ਜਾਂ ਨਾ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਇਥੇ ਫਿਰਦੈਂ ਕਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰਦਾ, ਉਹ ਵਿਚਾਰੀ ਮੱਛੀ ਮਾਂਗੂੰ ਤੜਦੀ ਜਾਂਦੀ ਐ।"

ਭਗਵਾਨ ਰਾਜੇ ਦੀ ਕਹੀ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਥੋੜਾ ਛੇਪਰ ਗਿਆ। ਮਖਿਆ ਕਿਤੇ ਜੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੇਵਲ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਕੀ ਸੋਚੇਗਾ।

"ਕਿਉਂ ਵਿਉਲੀਆਂ ਮਾਂਗੂੰ ਸੰਗੀ ਜਾਨੋਂ। ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਉਹ ਦਲੇਰ ਰਹੀ। ਤੂੰ ਮੁੰਡਾ ਹੋ ਕੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਆੜੀ ਨੀ ਕੱਢ ਸਕਿਆ। ਉਹ ਕੁੜੀ ਹੋ ਕੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਆੜੀ ਕੱਢ ਗਈ।" ਰਾਜਾ ਗੁਰਮੀਤ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰ ਗਿਆ।

"ਕਿਉਂ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ?" ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਚਾਹੇ ਗੱਲ ਦਾ ਥੋੜਾ-ਥੋੜਾ ਝਉਲਾ ਜਿਹਾ ਪੈ ਗਿਆ ਪਰ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗੱਲ ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ।

"ਬਾਬੀ ਜੀ, ਆਹ ਫੜਾਇਐ ਸੌਨੂੰ।" ਕੇਵਲ ਨੇ ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਕੱਢ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸ ਤਾਂ ਉਹਨੇ!" ਭਗਵਾਨ ਛੱਟ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਗਿਆ। ਖੁਸ਼ੀ ਉਸਦੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ ਨੱਚ ਉਠੀ। ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਉਮਡੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਲਵਲੇ ਲਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਛੱਲਾਂ ਬਣ ਗਏ। ਉਸਨੇ ਕੇਵਲ ਨਾਲ ਦੁਬਾਰਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਹੱਥ ਵਿਚਲੇ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਦੀ ਤਹਿ ਖੋਲ੍ਹੀ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ :

"ਪਿਆਰੇ ਭਾਗੂ!

ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਕੋ-ਇਕ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਿਰਨ। ਜਿਉ-ਜਿਉ ਖਤ ਲਿਖ ਰਹੀ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਡਾ ਚਿਹਰਾ ਹਰ ਸਥਦ 'ਤੇ ਦੌੜਦਾ ਚਲਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਮਹਿਰਮ, ਕੱਲ੍ਹੇ ਸੋਲਾਂ ਤਾਚੀਖ ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ ਕਰਵਾ ਚੌਥ ਦਾ ਵਰਤ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਰ ਨਾਚੀ ਇਸ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਮਹਿਰਮ ਦੀ ਸੁੱਖ-ਸਾਂਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੁੱਖ-ਸਾਂਦ ਲਈ ਇਹ ਕਰਵਾ ਚੌਥ ਦਾ ਵਰਤ ਰੱਖ ਰਹੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਣਾ। ਕਾਹਲੀ ਵਿਚ ਲਿਖ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ। ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਜ਼ਰੂਰ ਰਹਿ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਆਪਣੀ ਜਿੰਦ ਸਮਝ ਕੇ ਗਲਤੀ ਮਾਫ਼ ਕਰਨਾ। ਤੇਰੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ, ਤੇਰੇ ਰਾਹਾਂ 'ਚ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਛਾਬੀ ਬੈਠੀ

....ਤੇਰੀ ਮੀਤ!

"ਕਿਉਂ, ਕੀ ਸਲਾਹ ਐ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਖਤ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਰਾਜੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਦਿਲ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਜਿੰਨਾ ਕਾਹਲਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕਦੋਂ ਉਹ ਹਵਾ ਦੇ ਛੋਂਕੇ ਵਾਂਗ ਉਡ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮੀਤੀ ਕੋਲ ਜਾ ਰਹੇ ਪਰ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਦੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਸੀ। ਰਾਜੇ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਉਥੇ ਕਿਵੇਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਰਾਜਾ ਉਸਨੂੰ ਜਾਣ ਲਈ ਆਪ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ।

"ਸੋਚਦਾ ਕੀ ਐਂ, ਕੀ ਰੋਜ਼-ਰੋਜ਼ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਦਿਨਾਂ ਖਿੱਚ ਲੈ ਤਿਆਰੀ ਸਵੇਰੇ, ਫੇਰ ਚੱਲੀਏ ਨੱਢੀ ਕੋਲਾ।" ਰਾਜੇ ਨੇ 'ਹਾਂ-ਪੱਖੀ' ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇਵੇਂ ਸੇਲ੍ਹੀਆਂ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਕੱਲ੍ਹੇ ਤਿੰਨ ਵਾਲੀ ਬੱਸ 'ਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗੀ ਪਰ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਬਿਠਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਵਾਏ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਤੋਂ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਸੇਵੀਆਂ ਬਣਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀ ਦੇਸੀ ਪਿਉ ਵਿਚ ਡੁਬਦੀ ਕਰਕੇ ਰੋਟੀ ਖਵਾਈ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੇਵਲ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਜਾ ਕੇ ਉਸਦੀ ਮੀਤੀ ਨੂੰ ਦੱਸੋ। ਉਸਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੇਵਲ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ

ਮੀਤੀ ਦੀ ਰੀਝਾਂ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਕੇਵਲ ਤੇ ਰਾਜਾ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਹ ਖਤ ਦੁਬਾਰਾ ਖੇਲ੍ਹ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸੂਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਖਤ ਵਿਚ ਗੁਰਮੀਤ ਦਾ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਰਗਾ ਚਿਹਰਾ ਉਘੜ ਆਇਆ। ਉਹੀ ਗੁਲਾਬੀ ਬੁੱਲ੍ਹ, ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਮਕਦੇ ਮੇਤੀਆਂ ਵਰਗੇ ਚਿੱਟੇ ਦੰਦ, ਜਾਦੂ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ, ਕਾਲੇ ਨਾਗ ਵਾਂਗ ਵਲ ਖਾਂਦੀ ਗੁੱਤ ਤੇ ਕਾਲੇ ਸੈਡਲਾਂ ਵਿਚ ਸਜੇ ਗੁਲਾਬੀ ਪੈਰ। ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਸੁੱਧ-ਬੁੱਧ ਹੀ ਨਾ ਰਹੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਖਤ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਘੁੱਟ ਲਿਆ। ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਲਹਿਰੀਆਂ ਲੈਂਦਾ ਦਿਲ ਤੇਜ਼-ਤੇਜ਼ ਧੜਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

-0-

ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ ਗੁਰਮੀਤ ਲਈ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਉਸਦੇ ਪਿਆਰ ਨੇ ਉਸਦੇ ਪਿੰਡ ਫੇਰੀ ਪਾਉਣੀ ਸੀ। ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਰੀਝਾਂ ਨਾਲ ਮਲ-ਮਲ ਕੇ ਨਹਾਈ। ਗੁਲਾਬੀ ਨਰਮ ਅੱਡੀਆਂ ਝਾਵੇਂ ਨਾਲ ਕੂਚੀਆਂ। ਹਰਾ ਕਢਾਈਦਾਰ ਸੂਟ ਪਹਿਨਿਆ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਮਿੰਨਾ-ਮਿੰਨਾ ਸੁਰਮਾ ਜਚਾ ਲਿਆ। ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸੀਸੇ ਮੂਹਰੇ ਖੜ੍ਹੀ ਆਪਣੇ ਚੰਨ ਵਰਗੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਦੀ ਰਹੀ। ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਉਸਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਟਪਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਸੰਧੂਰੀ ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਅਜੀਬ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਦੂਢੀਆਂ ਲਾਲ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਕੁਝ ਗੁਣ-ਗੁਣਾਉਂਦੀ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ, ਮਿਰਗਾਈ ਵਾਂਗ ਤਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਅੱਜ ਆਪਣੇ ਚੰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਤੂਢਾਨ ਬਣ ਮਚਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਗੁਰਮੀਤ ਚੁਬਾਰੇ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਕੱਢ ਲਈ ਤੇ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਕੋਠੇ ਤੋਂ ਛੁਕ ਕੇ ਪਿਛਲੀ ਗਲੀ ਵਿਚ ਨਿਗ੍ਰਾ ਮਾਰੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪਿੱਛੋਂ ਇਕ ਚੌੜੀ ਗਲੀ ਲੰਘਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਗਲੀ ਦੀ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੇਵਲ ਕਾ ਘਰ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਦੀ ਭੈਣ ਰਾਣੀ ਗੁਰਮੀਤ ਨਾਲ ਦਸਵੀਂ ਕਲਾਸ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਦੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਕੂਲ ਦੇ ਟਾਈਮ 'ਤੇ ਦੇਵਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਗੁੜਾ ਸਲੇਹਪੁਣਾ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਚੰਗੇ ਨੰਬਰ ਲੈ ਕੇ ਦਸਵੀਂ ਕਲਾਸ ਵਿਚੋਂ ਪਾਸ ਹੋਈਆਂ। ਗੁਰਮੀਤ ਗਿਆਰਵੀਂ ਵਿਚ ਬੁਢਲਾਡੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਗਈ ਪਰ ਰਾਣੀ ਦੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪਿੱਛੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਭੇਜਿਆ ਤੇ ਉਹ ਦਸਵੀਂ ਕਰਕੇ ਘਰ ਹੀ ਬੈਠ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੁਣ ਵੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਗੁਰਮੀਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਦੇ ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਮਿਲਣ ਇੱਥੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਅੱਜ ਗੁਰਮੀਤ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਮੌਕੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਉਹ ਬਿੰਦੇ-ਬੱਣੇ ਵੀਹੀ ਵੱਲ ਨਿਗ੍ਰਾ ਮਾਰਦੀ ਤੇ ਕਦੇ ਘੜੀ ਵੱਲ ਵੇਖਦੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਚੁਬਾਰੇ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਤਾਕੀ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਆਦਮੀ ਆਮ ਦਿਸ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਖੇਲ੍ਹ ਲਈ। ਕੁਰਸੀ ਖਿੱਚ ਕੇ ਖਿੜਕੀ ਕੋਲ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚਲੀ ਕਿਤਾਬ ਜਿਥੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀ, ਖੇਲ੍ਹ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚਲੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਉਪਰ ਨਿਗ੍ਰਾ ਮਾਰੀ ਪਰ ਛੱਟ ਹੀ ਨਿਗ੍ਰਾ ਫਿਸਲ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਜਾ ਟਿਕੀ, ਜਿਥੋਂ ਉਸਦੇ ਭਾਗੂ ਨੇ ਲੰਘਣਾ ਸੀ ਪਰ ਵੀਹੀ ਖਾਲੀ ਸੀ।

ਘੜੀ ਦੀ ਸੂਈ ਟਿਕ-ਟਿਕ ਕਰਦੀ ਚੱਕਰ ਲਾਉਂਦੀ ਗਈ, ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਮਿੰਟਾਂ ਵਾਲੀ ਸੂਈ ਤੇ ਫਿਰ ਘੰਟਿਆਂ ਵਾਲੀ ਸੂਈ ਵਕਤ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਧਕਦੀ ਰਹੀ। ਗੁਰਮੀਤ ਦੀ ਉਡੀਕ ਲੰਬੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਪਰਛਾਵੇਂ ਢਲਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਖਿੜਕਿਆ ਚਿਹਰਾ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਲੱਗਾ ਪਰ ਜਿਸਦੀ ਉਡੀਕ ਸੀ, ਉਸਦੀ ਝਲਕ ਵੀ ਨਾ ਦਿਸੀ। ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਵਾਲੀ ਬੱਸ ਨੇ ਹਾਰਨ ਮਾਰਿਆ। ਗੁਰਮੀਤ ਭੱਜ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਈ। ਬੱਸ ਆ ਕੇ ਬੋਹੜ ਕੋਲ ਰੁਕੀ। ਸਵਾਰੀਆਂ ਉਤਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਉਤਰ ਗਈਆਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬੋਹੜ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਜਨਾਨੀਆਂ ਬੱਸ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹ ਗਈਆਂ। ਕੰਡਕਟਰ ਨੇ ਸੀਟੀ ਮਾਰੀ ਤੇ ਬੱਸ ਫਾਟਕ ਟੱਪ ਕੇ ਧੂੜ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਗਈ ਪਰ ਉਡੀਕ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਾ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਗੁਰਮੀਤ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਭੁਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਉਸਦਾ ਅੰਦਰ ਹਾਉਂਕਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ। ਉਹ ਮਣ-ਮਣ ਦੇ ਪੈਰ ਘੜੀਸਦੀ ਕੁਰਸੀ

ਉਪਰ ਚਹਿ ਪਈ। ਉਸਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਹਾਉਂਕਾ ਛੁੱਟ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਅੱਖੋਂ ਛਲਕੇ ਪਾਣੀ ਨੇ ਰੀਝਾਂ ਨਾਲ ਪਾਇਆ ਸੁਰਮਾ ਕੱਢ ਸੁਟਿਆ। ਉਹ ਅਧ-ਮੇਈ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਪਈ ਰਹੀ। ਪਏ-ਪਏ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਪਾਗਲ ਹੈ। ਅਜੇ ਤਾਂ ਕਿੰਨਾ ਦਿਨ ਪਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਮੀਦ ਖੇ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਭਾਗੂ ਵੀ ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਵਾਖਦਾ ਕਰਕੇ ਮੁੱਕਰ ਜਾਵੇ। ਉਸਨੇ ਖਿੰਡੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਜੋੜ ਲਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ। ਇਕ ਬੱਸ ਹੋਰ ਲੰਘ ਗਈ ਪਰ ਉਸ 'ਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਨਾ ਬਹੁਤਿਆ। ਫਿਰ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਵਾਲੀ ਬੱਸ ਨੇ ਹਾਰਨ ਮਾਰਿਆ। ਮੀਤੀ ਭੱਜ ਕੇ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਈ। ਬੱਸ ਆ ਕੇ ਬੋਹੜ ਕੋਲ ਰੁਕੀ। ਸਵਾਰੀਆਂ ਉਤਰਨੀਆਂ ਸੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਫਿਰ ਤਿੰਨ ਮੁੰਡੇ ਉਤਰ ਆਏ। ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਵੇਖਿਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਹੈ। 'ਦੂਜਾ?' 'ਦੂਜਾ ਭਾਗੂ! ਮੇਰਾ ਭਾਗੂ!' ਗੁਰਮੀਤ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅਸਮਾਨੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਲਿਸ਼ਕਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਕੇਵਲ, ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਰਾਜਾ ਬੱਸੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਘਰ ਪਿਛਲੀ ਵੀਹੀ ਪੈ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਗੁਰਮੀਤ ਦਾ ਘਰ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਕਰਮਾਂ 'ਤੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਨੇ ਭਾਗੂ ਦੇ ਕੂਹਣੀ ਮਾਰਦਿਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਠੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਗੁਰਮੀਤ ਹਰੇ ਸੂਟ ਵਿਚ ਸਜੀ, ਹਰੀ ਟਾਹਣੀ 'ਤੇ ਖਿੜਿਆ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਛੁੱਲ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਗੁਰਮੀਤ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਤੁਰਿਆ ਗਿਆ। ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਉੱਘੜ-ਦੁਗੜ ਇੱਟ ਉਸਦੇ ਪੈਰ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਗਈ। ਉਹ ਡਿਗਦਾ-ਡਿਗਦਾ ਮਸਾਂ ਬਚਿਆ। ਕੁੜੀ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਅੰਗੂਠਾ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਖਿੜ-ਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸ ਪਈ। ਤਿੰਨੋਂ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਗਏ।

ਕੇਵਲ ਦਾ ਘਰ ਆਮ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਚੰਗਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ। ਸਾਹਮਣੇ ਚਾਰ ਕਮਰੇ ਇਕ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਪਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਇਕ ਰਸੋਈ ਹੈ ਤੇ ਰਸੋਈ ਨਾਲ ਓਟਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ। ਓਟੇ ਕੋਲੋਂ ਕੋਠੇ ਨੂੰ ਪੌੜੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਉਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪਹੇ ਨਾਲ ਲੱਗਵੀਂ ਤੂੜੀ ਵਾਲੀ ਸਬਾਤ ਹੈ, ਜੋ ਤਖਤਿਆਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣੀ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਮੱਝਾਂ ਦੀ ਖੁਰਲੀ ਹੈ। ਖੁਰਲੀ ਉਪਰ ਤਿੰਨ ਮੱਝਾਂ ਇਕ ਛੋਟੀ ਬੂਥਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਸੰਨੀ ਖਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਸੰਨੀ ਖੁਰਲੀ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਛੁੱਲ੍ਹੀ ਪਈ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਕੱਟਰੂ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਸਾਹਮਣੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਰਾਣੀ ਸਲਾਈਆਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਬੁਣ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਹੋਰੀਂ ਜਾ ਕੇ ਮੰਜਿਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਰਾਣੀ ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਬਾਹਰ ਚਲੀ ਗਈ।

"ਬੇਬੇ ਹੋਰੀਆਂ ਅੱਜ?" ਕੇਵਲ ਨੇ ਰਾਣੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਲੈ ਆਉਣ 'ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਉਹ ਤਾਂ ਕਪਾਰ ਚੁਗਣ ਗਈਆਂ ਨੇ।" ਰਾਣੀ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ।

"ਰਾਣੀ!" ਬਾਹਰੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ। ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਜਾਣੀ-ਪਹਿਚਾਣੀ ਲੱਗੀ। ਉਸਨੇ ਕੰਨ ਚੁੱਕ ਲਏ।

"ਆਜਾ ਗੁਰਮੀਤ ਇਧਰੇ।" ਰਾਣੀ ਨੇ ਸਬਾਤ ਦੇ ਬੂਹੇ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ। ਉਸਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਪਹਿਚਾਣ ਲਈ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ 'ਆਜਾ ਗੁਰਮੀਤ' ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾ ਪਿਆ। ਗੁਰਮੀਤ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਲੰਘ ਆਈ।

"ਗੁਰਮੀਤ ਇਹ ਵੀਰਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ?" ਰਾਣੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਵੱਲ ਹੱਥ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਹਾਂ।" ਗੁਰਮੀਤ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਮੁਸਕਰਾ ਪਈ।

"ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੇ ਮੈਂ ਚਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਆਉਣੀ ਅਂ।" ਰਾਣੀ ਕਹਿ ਕੇ ਬਾਹਰ ਚਲੀ ਗਈ।

"ਅਸੀਂ ਜਾਣੀਏ ਭਰਜਾਣੀ ਜੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਨੇ?" ਰਾਜਾ ਮਸ਼ਕਰੀ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ।

"ਨਾਂਹ ਬੈਠੇ ਰਹੋ।" ਗੁਰਮੀਤ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਈ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸਦੇ ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਲੈ ਆਇਆ ਹੈ। ਉੱਝ ਗੁਰਮੀਤ ਦਿਲੋਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੁਝ ਦੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਲੈਣ।

"ਚੰਗਾ ਭਾਗੂ, ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੋ। ਅਸੀਂ ਭੈਣ ਨਾਲ ਕਰ ਲਈਏ ਦੇ ਗੱਲਾਂ।" ਰਾਜਾ ਤੇ ਕੇਵਲ ਚਾਹ ਧਰਦੀ ਰਾਣੀ ਕੋਲ ਆ ਗਏ।
ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਗੁਰਮੀਤ ਕਿਸੇ ਲੁਕਵੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ।

"ਹੋਰ ਸੁਣਾਓ ਕੀ ਹਾਲ ਐ?" ਭਗਵਾਨ ਕੁੜੀ ਦੇ ਗੋਰੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਦਾ ਬੋਲਿਆ।

"ਹਾਲ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਈ ਐ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਓਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਠੀਕ ਆਂ। ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੁੱਖ ਐ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਦੁੱਖੀ ਆਂ।" ਕੁੜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁੰਡੇ ਅੱਗੇ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਨਾਂਹ ਸਾਡੀ ਕਿਉਂ ਭਾਜੜ ਪਾਉਣੀ ਸੀ ਅੱਜਾ।" ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਅੱਜ ਆਉਣ ਦਾ ਮਕਸਦ ਚੇਤੇ ਆ ਗਿਆ।

"ਜੇ ਨਾ ਆਉਂਦੇ ਮੈਂ ਨੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣੀ ਸੀ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਮਰ ਜਾਂਦੀ।" ਕੁੜੀ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਈ।

"ਅਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਫੁੱਲ ਦੀ ਲੱਗੀ ਨੀ ਸਹਾਰਦੇ ਸੀ। ਚਾਹੇ ਲੱਖ ਹਨ੍ਤੇਰੀਆਂ ਛੱਲ ਕੇ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ।"

ਭਗਵਾਨ ਜਜਬਾਤ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ।

"ਅੱਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਿਓ ਭਾਗੂ ਜੀ, ਮੂੰਹ ਹਨ੍ਤੇ ਜਿਹੇ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਇਓ।"

"ਕਿਉਂ ਧੱਕਾ ਦੇਣੈ?" ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਖਿੜ-ਖਿੜ ਕੇ ਹੱਸ ਪਏ।

"ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਰੋਟੀ ਖਾਣੀ ਐ।" ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਆਪਣਾ ਹਾਣੀ, ਮਹਿਰਮ ਤੇ
ਰੱਬ ਜਾਪਿਆ।

"ਕਿਉਂ ਕੀਹਨੇ ਖਾਣੀ ਐ ਰੋਟੀ?" ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੇ ਨੂੰ ਟੁੱਟੇ-ਫੁੱਟੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਗਈ।

"ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਨੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੋਰ ਗੱਲ ਸੀ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਚਾਹ ਲਈ ਆਉਂਦੀ ਰਾਣੀ ਤੇ ਕੇਵਲ ਨੂੰ ਵੇਖ
ਕੇ ਗੱਲ ਟਾਲ ਦਿੱਤੀ।

"ਬਾਣੀ ਚਾਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਐ, ਮੈਂ ਘੱਟ ਪੀਨਾਂ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਗਿਲਾਸ ਚੁੱਕ ਕੇ ਰਾਣੀ ਵੱਲ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ।

"ਪੀ ਲੈ ਪੀ ਲੈ। ਹਵਾ ਕਰਦੈ, ਘਰੇ ਤਾਂ ਦੇ ਕੌਲਿਆਂ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਖੇਲ੍ਹਦੈਂ।" ਰਾਜੇ ਦੀ ਮਸ਼ਕਰੀ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੱਸ ਪਏ।

"ਵੀਰ ਜੀ, ਚਾਹ ਤਾਂ ਬੇਤੀ ਹੀ ਸੀ।" ਰਾਣੀ ਨੇ ਚਾਹ ਵਾਲਾ ਜੱਗ ਭਗਵਾਨ ਵੱਲ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਅੱਧੀ ਚਾਹ
ਜੱਗ ਵਿਚ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ। ਚਾਹ ਪੀਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਣੀ ਭਾਂਡੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਲੈ ਗਈ। ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਗੁਰਮੀਤ ਚਲੀ
ਗਈ। ਦੋਵੇਂ ਕਾਢੀ ਦੇਰ ਓਟੇ ਕੋਲ ਬੈਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਫਿਰ ਗੁਰਮੀਤ ਆਪਣੇ ਘਰ ਚਲੀ ਗਈ।

ਰਾਜਾ, ਗੁਰਨੈਥ ਤੇ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨੋਂ ਸੰਦੇਹਾਂ ਹੀ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਕੋਠੇ ਉਪਰ ਆ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਉਹ ਗੁਰਮੀਤ ਕੇ ਚੁਬਾਰੇ ਵੱਲ ਮੂੰਹ
ਕਰੀਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਗੁਰਮੀਤ ਵੀ ਇਕ ਦੇ ਵਾਰ ਕੋਠੇ ਚੜ੍ਹੀ ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਜਿਹੀ ਦੇ ਕੇ ਥੱਲੇ ਉਤਰ ਗਈ। ਹੋਲੀ-ਹੋਲੀ
ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਹਨ੍ਤੇ ਵਿਚ ਡੁਬਦਾ ਗਿਆ। ਕਾਢੀ ਹਨ੍ਤੇਰਾ ਹੋਏ ਤੋਂ ਗੁਰਮੀਤ ਕੇ ਚੁਬਾਰੇ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਲੱਗਿਆ ਬੱਲਬ ਜਗ
ਪਿਆ। ਬੱਲਬ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਫਿਰਦੀ ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਕੇਵਲ ਕੇ ਕੋਠੇ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ। ਚਾਹੇ ਹਨ੍ਤੇਰਾ ਕਾਢੀ ਸੀ ਪਰ
ਗੁਰਮੀਤ ਕਾ ਘਰ ਕੇਵਲ ਕੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤੀ ਦੂਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਧਿਆਨ ਲਾਇਆਂ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਤੁਰਦਾ-ਫਿਰਦਾ ਬੰਦਾ
ਪਹਿਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹੀ ਵੇਖ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਹਵਾ ਵਿਚ ਹਿਲਾਇਆ, ਅੱਗੋਂ
ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਵੀ ਉਸਦਾ ਜਵਾਬ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਮੇੜ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਗਿਲਾਸ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਪਾਣੀ
ਭਗਵਾਨ ਵੱਲ ਸੱਤ ਵਾਰ ਉਛਾਲਿਆ ਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਦਿੱਤੇ। ਉਹ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਹਿਲਾਉਂਦੀ ਕੋਠੇ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਗਈ।
ਜਦੋਂ ਰੋਟੀ-ਟੁੱਕ ਖਾ ਕੇ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਚੰਨ ਨੂੰ ਅਰਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਮੀਤ ਕੋਠੇ ਚੜ੍ਹੀ ਤਾਂ ਉਸਨੇ
ਵੇਖਿਆ, ਭਗਵਾਨ ਹੋਰੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। "ਓਹ ਵੇ ਬੁੱਧੂਓ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਤਰ ਜੋ, ਹੁਣ ਤਾਂ
ਰੋਟੀ ਖਾਣੀ ਨੂੰ ਵੀ ਘੰਟਾ ਹੋ ਗਿਆ।" ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬੁੜ-ਬੁੜ ਕਰਦੀ ਨੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ। ਸਾਰੀਆਂ

ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਨੇ ਪੰਡਤਾਈ ਤੋਂ ਕਹਾਈ ਸੁਣਨ ਵੇਲੇ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਦਾਣੇ ਪਾਈ ਦੀ ਭਰੀ ਬਾਲਟੀ ਵਿਚ ਪਾ ਲਏ। ਫਿਰ ਉਸ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਨੇ ਖਿੱਲਾਂ ਅਤੇ ਸੇਬ ਦੀਆਂ ਫਾੜੀਆਂ ਪਾਈਆਂ। ਗੁਰਮੀਤ ਹੋਰੀਂ ਖੜੀਆਂ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਵੇਖਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਸਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਕ-ਇਕ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਬਾਲਟੀ ਚੁੱਕੀ ਤੇ ਚੰਨ ਵੱਲ ਕਰਕੇ ਪਾਈ ਉਛਾਲਦਿਆਂ ਅਰਧ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ।

ਸੋਹਣੀਆਂ ਪਰਸੋਹਣੀਆਂ

ਸੋਹਣੀਆਂ ਘਰ ਬਾਰਾ।

ਬਾਲੇ ਚੰਦਾ ਅਰਘ ਲੈ,

ਦੇ ਲੋੜੇ ਘਰ ਬਾਰਾ।

ਹੱਥ ਕੜੀ, ਪੈਰ ਕੜੀ

ਸੁਹਾਗਣ ਭਾਗਣ

ਅਰਘ ਦੇਣ ਚੁਬਾਰੇ ਚੜ੍ਹੀ।

ਅਰਘ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੀਆਂ ਨੇ ਭੋਗ ਵੰਡਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕੋਠੇ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਉਤਰ ਗਈਆਂ।

"ਬਾਬਿਓ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਚਰਨ ਪਾ ਲਓ।" ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਤੇ ਫਿਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਛੁਕ ਕੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਇਕ ਹੱਥ ਛਾਤੀ ਕੋਲੋਂ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਕਰਦਿਆਂ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਭਗਵਾਨ ਹੋਰੀਂ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਗਏ ਤਾਂ ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਚੁਬਾਰੇ ਦਾ ਬਾਹਰਲਾ ਬੱਲਬ ਬੁਝਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਸੁਰਮਈ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਹਾਸੇ ਦੀ ਮਹਿਕ ਖਿਲਾਰਦੀ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਗਈ।

19.

ਜੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਪੈਸਿਆਂ ਨਾਲ ਤੋਲਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਕਦੇ ਤੋੜ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾ ਸਕਦਾ। ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਮੋਟੀ ਪਰਤ ਥੱਲੇ ਪਿਆਰ ਦਮ ਘੁੱਟ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਲਾਲਚ ਦਾ ਘੁਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਅੰਦਰੋਂ ਖੋਖਲਾ ਹੁੰਦਾ-ਹੁੰਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਮਰ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਸੀ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ। ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਪਿਆਰ ਅਸਮਾਨੋਂ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਪਟਕਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਤੇ ਲਾਲਚ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਜਾ ਲੱਗੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਰੱਸੇ ਚੱਬਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਹਟਾਇਆਂ ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ, ਸਗੋਂ ਵਧਦੀ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਤੇਜੀ ਦੇ ਤਿਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੇਲ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਕਿਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲੱਭ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਬਦਲੀ-ਬਦਲੀ ਜਾਪੀ, ਜਦੋਂ ਦੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਕੋਲ ਹੀਰੋਂ ਖੁਰਦ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਦਿਨ ਲਾ ਕੇ ਆਈ ਸੀ।

ਉਸਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਉਣਾ ਹਰਮੇਸ਼ ਕਿਰਨਾ ਉਪਰ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਵਾਂਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ ਆਪਣੀ ਅੱਖ ਮੈਲੀ ਕਰ ਬੈਠਾ। ਉਸਦੇ ਅੰਦਰਲਾ ਸ਼ੈਤਾਨ ਕੁੰਭਕਰਨ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚੋਂ ਜਾਗ ਪਿਆ। ਹਰਮੇਸ਼ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲੋਂ ਦਿਮਾਗੋਂ ਮੜ੍ਹਿਆ ਜਾਲ ਕਿਰਨਾ ਉਪਰ ਸੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਰਨਾ ਵੀ ਹੁਣ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਸਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਵਧਦੀ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਦਿਨੋਂ-ਦਿਨ ਬੇਗੈਰਤ, ਬੇਸਰਮ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਦੇ ਦਿਨ ਤਾਂ ਹਰਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਉੱਗਲਾਂ 'ਤੇ ਨਚਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆ ਮਿਲੀ। ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਹਰਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਹਵਾ ਵਿਚ ਉਡਦਾ ਜਾਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਕਿਰਨਾ ਹੀਰੋਂ ਰਹਿ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤਪੁਰ ਆਈ, ਹਰਮੇਸ਼ ਦੇ ਫੇਰੇ ਸ਼ਾਂਤਪੁਰ ਨੂੰ ਵਧਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਉਹ ਇਕ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬਹਾਨਾ ਲਾ ਕੇ ਗੋੜਾ ਮਾਰ ਜਾਂਦਾ। ਚੇਰ ਨੂੰ ਚੇਰ ਅਤੇ ਆਸਕ ਨੂੰ ਆਸਕ ਦੂਰੋਂ ਪਹਿਚਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਗੱਲ ਸਮਝਣ ਵਿਚ

ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਨਾ ਲੱਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਰਨਾ ਦਸ-ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਤੇਜ਼ੀ ਦੇ ਘਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਜਾਂ ਸੁਖਪਾਲ ਕੇ ਘਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਉਸਦਾ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਮਿਲਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਮਿਲਣ ਨਾ ਆਉਣਾ ਤੇ ਉਤੇ ਉਪਰੋਥਲੀ ਹਰਮੇਸ਼ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਜਦੇ ਗੇੜੇ ਕਿਸੇ ਅਣਹੋਣੀ ਦਾ ਸੂਚਕ ਸਨ। ਤੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੇੜੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚਕਾਰ ਛੁੱਬਦੀ ਜਾਪੀ। ਉਹ ਕੁਝ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਬੱਸ ਬੇਵਸ ਹੋਇਆ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਬਦਲਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਦੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਪਿੱਛਾ ਘੋਖਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਕਿ 'ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕਿੱਥੇ ਢਿੱਲ ਰਹਿ ਗਈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਮੋੜਿਆ।' ਉਹ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸੋਚਾਂ ਦੇ ਘੇੜੇ ਦੜਾਉਂਦਾ ਪਰ ਕੁਝ ਹੱਥ ਪੱਲੇ ਨਾ ਲੱਗਦਾ ਕਦੇ ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਕਿ 'ਭਗਵਾਨ ਵਰਗੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਮੁੰਡੇ ਤੋਂ ਉਸਦਾ ਪਿਆਰ ਖੋਹ ਕੇ ਮੈਂ ਖੁਦ ਪਾਪ ਖੱਟ ਲਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹੀ ਮੈਨੂੰ ਭੁਗਤਣੀਆਂ ਪੈ ਗਈਆਂ।' ਕਦੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਮਨ 'ਚ ਆਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। 'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਣ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪਿਆਰ ਖੋਹ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰ ਖੋਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਪੈਸੇ ਵਾਲੇ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਭਰ ਲੈਂਦੇ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਮੁੱਲ ਪਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਈ। ਫਿਰ ਉਸਤੋਂ ਵੱਡੇ ਵਪਾਰੀ ਬੋਲੀ ਲਾ ਕੇ ਲੈ ਗਈ। ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕਰੇ। ਉਸਦੀ ਹਾਲਤ ਪਲ-ਪਲ ਪਤਲੀ ਪੈਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਪ੍ਰਤੀ ਪਛਤਾਵਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਲਈ ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਭਾਂਬੜਾਂ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਮੁਰਦਾ ਲਾਸ਼ ਵਾਂਗ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਗੇੜੇ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਫਿਰ ਉਹ ਡਿਗਦਾ-ਢਹਿੰਦਾ ਚੁਬਾਰੇ ਜਾ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਉਹ ਸਾਹ ਸਤ ਸੁੱਟ ਕੇ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਜਾ ਡਿੱਗਿਆ। ਛੱਤ ਵੱਲ ਨਿਗ੍ਰਾ ਟਿਕਾਈ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਵਿੱਡਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਵੇਖਦਾ ਉਥੇ ਹੀ ਪਿਆ ਰਿਹਾ। ਉਸਦੀ ਸੋਚ ਭਟਕੇ ਰਾਹੀਂ ਵਾਂਗ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਭਟਕਦੀ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਸਹੇਲੀ ਦਾ ਚੇਤਾ ਆਇਆ। 'ਕਿਉਂ ਨਾ ਸੁਖਪਾਲ ਜਰੀਏ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਵੇਖੀ ਜਾਵੇਂ।' ਤੇਜ਼ੀ ਬਿਮਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਉਠਿਆ ਤੇ ਸੁਖਪਾਲ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਸੁਖਪਾਲ ਬਾਹਰ ਹੀ ਗੋਹਾ ਪੱਥ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਤੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਸਕਾ ਪਈ। ਤੇਜ਼ੀ ਨੇ ਢਿੱਲੇ ਜਿਹੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਸੁਖਪਾਲ ਕੋਲ ਜਾ ਕਿਹਾ, "ਭੈਣ ਇਕ ਕੰਸ ਕਰੋਗੀ?"

"ਕੀ?" ਸੁਖਪਾਲ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਕਿਮੇਂ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰ, ਇਕ ਵਾਰ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦੋ।" ਤੇਜ਼ੀ ਨੇ ਦਿਲੋਂ ਤਰਲਾ ਕੀਤਾ। ਉਸਦਾ ਮਨ ਅਜੇ ਵੀ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਚਾਹਤ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਪਹਿਲਾਂ ਕਿੰਨੇ ਸੁਨੇਹੇ ਲਾ ਤੇ, ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਹੈ ਨੀ।"

"ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਨਾ ਦੱਸੀ ਉਹਨੂੰ, ਤੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬਹਾਨਾ ਲਾ ਕੇ ਬੁਲਾ ਲਿਆਈਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਚਾਰ ਗੱਲਾਂ ਈ ਕਰਨੀਆਂ ਨੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲਾ।"

"ਚੰਗਾ ਜਿੱਦੋਂ ਸਾਡੇ ਘਰ ਨਾ ਹੋਇਆ ਕੋਈ, ਓਦੋਂ ਬੁਲਾ ਲਿਆਉਂ, ਤੂੰ ਆਜੀ।" ਸੁਖਪਾਲ ਨੇ ਸਕੀਮ ਦੱਸੀ।

"ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਮੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗ੍ਹੁ?" ਤੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਆਸ ਦੀ ਕਿਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਗਈ।

"ਮੈਂ ਸੋਡੇ ਘਰ ਮੁਹਰਦੀ ਜਾਉ ਵੱਟੇ ਵੱਟਾ। ਨਾਲੇ ਜਾਂਦੀ ਹੋਈ ਸੋਡੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਜਾਉਂ।"

"ਚੰਗਾ।" ਤੇਜ਼ੀ ਦਾ ਮੁਰਝਾਇਆ ਚਿਹਰਾ ਖਿੜ ਗਿਆ। ਉਹ ਵਾੜੇ 'ਚੋਂ ਸੁਖਪਾਲ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ। ਗੋਟਾਂ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਸਤਗੁਰ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, "ਵੀਰ ਘਰੀਂ ਐਂ?"

"ਹਾਂ ਆਜਾ-ਆਜਾ।" ਸਤਗੁਰ ਮੱਝਾਂ ਨੂੰ ਪਾਈ ਪਿਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੇਜ਼ੀ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਗੱਲੀਂ ਲੱਗ ਗਏ। ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਤੇਜ਼ੀ ਉਥੋਂ ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ।

-0-

ਸੁਖਪਾਲ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਦਿਨ ਉਡੀਕਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਇਕੱਲੀ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਛੇਵੇਂ ਦਿਨ ਸੁਖਪਾਲ ਦਾ ਬਾਪੁ ਤੇ ਉਸਦਾ ਭਰਾ ਪੰਜ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਮੰਡੀ 'ਤੇ ਸੁਨਾਮ ਮੱਝ ਵੇਚਣ ਲਈ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਚੀਮਿਆਂ ਤੋਂ ਕੱਪੜਾ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਸੁਖਪਾਲ ਘਰੇ ਇਕੱਲੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਵੀ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚਲੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਸੁਖਪਾਲ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਇਥੇ ਬੁਲਾ ਲਵੇਗੀ। ਨਾਲੇ 'ਕੱਠੀਆਂ ਸਿਰਹਾਏ ਕੱਢ ਲੈਣਗੀਆਂ। ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਖਪਾਲ ਬਾਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਕੁੰਡਾ ਲਾ ਕੇ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਤੁਰ ਪਈ। ਜਾਂਦੀ ਹੋਈ ਉਹ ਤੇਜ਼ੀ ਕੇ ਘਰ ਹੋ ਕੇ ਗਈ। ਫੇਰ ਉਥੋਂ ਸਿੱਧੀ ਜੀਰੀ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਵੱਟੇ-ਵੱਟ ਹੋ ਗਈ।

ਸੋਨੇ ਰੰਗੀ ਜੀਰੀ ਦੀ ਫਸਲ ਆਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਛੂਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਕੰਬਾਈਨ ਦੀ ਵੱਢੀ ਫਸਲ ਦੇ ਕਰਚੇ ਤਾਜ਼ੀ ਮੁੰਨੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਂਗ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਟਾਵੇਂ-ਟਾਵੇਂ ਤਾਜ਼ੇ ਵੱਢ ਵਿਚ ਮੱਝਾਂ ਚਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਉੱਚੀ ਟਿੱਬੀ ਉਪਰ ਹਰੀ-ਕਚਾਰ ਕਪਾਹ ਵਿਚ ਖਿੜੇ ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲ, ਹਰੇ ਸੂਟ ਵਿਚ ਕੱਢੀ ਚਾਂਦੀ ਰੰਗੀ ਕਢਾਈ ਵਾਂਗ ਜਾਪਦੇ ਸਨ। ਪੂਰਬ ਦੀ ਗੁੱਠੇ ਉੱਚੇ ਹੋਏ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਨੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਚਮਕਾਂ ਮਾਰਨ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੁਖਪਾਲ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮੁੜ ਪਈ। ਦੇਵੇਂ ਕੁੜੀਆਂ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਲੋਰ ਵਿਚ ਛੂਲਦੀਆਂ, ਜਵਾਨ ਜੀਰੀ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿਚ ਮਹਿਕਾਂ ਖਿਲਾਰਦੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਧਾਰੀਦਾਰ ਦੁਪੱਟਾ ਹਵਾ ਵਿਚ ਵਲੇਵੇਂ ਖਾਂਦਾ ਜੀਰੀ ਦੀਆਂ ਬੋਦੀਆਂ ਵਿਚ ਕੁਤ-ਕੁਤਾਰੀਆਂ ਕਰ ਜਾਂਦਾ। ਤੇਜ਼ੀ ਕੋਠੇ ਉਪਰ ਖੜ੍ਹਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਸਰੀਰ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਬੇਵਫਾਈ ਕਾਰਨ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਤਪ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਬੇਵਫਾਈ 'ਤੇ ਲਾਹਣਤਾਂ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਦਿਲ ਹੋਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਿਆ ਕਿ ਕਿਰਨਾ ਇੰਨੇ ਸਰੀਫ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਆ ਜੁੜੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕਦੇ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਛੱਡ ਸਕਦੀ ਐ। ਉਸਤੋਂ ਵੜਾ ਦੀ ਆਸ ਕਰਨਾ ਉਸਦੀ ਆਪਣੀ ਬੇਵਕੂਫੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਦੇਵੇਂ ਕੁੜੀਆਂ ਘਰੇ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਤੇਜ਼ੀ ਕੋਠਿਓਂ ਉਤਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਉਸਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ ਸੁਖਪਾਲ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਚਾਹ ਬਣਾਉਣ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਢੱਠੇ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਬਾਂਹ ਦੇ ਭਾਰ ਅੱਧੀ ਕੁ ਲੇਟੀ ਹੋਈ ਪਈ ਸੀ। ਤੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਛੂਠੀ-ਮੁਠੀ ਜਿਹਾ ਮੁਸਕਰਾਈ ਤੇ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਠੀਕ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ।

"ਕੀ ਹਾਲ ਐ ਤੇਰੇ ਨਵੇਂ ਹਾਣੀ ਦਾ?" ਤੇਜ਼ੀ ਨੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਜਾ ਮਾਰੀ।

"ਕਿਹੜਾ ਹਾਣੀ?" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਿਆਂ ਵੀ ਇਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤੇਜ਼ੀ ਉਪਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ।

"ਐਨਾ ਛੇਤੀ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਭੁੱਲ ਗੀ?"

"ਕੀਹਨੂੰ?"

"ਜਿਹੜਾ ਨਮਾਂ ਬਣਾਇਐ ਹੀਰੋਂ ਆਲਾ।"

ਤੇਜ਼ੀ ਦੇ ਸਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਾਰਨ 'ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਉਤਰ ਗਿਆ। ਉਸਦੀਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਛੁਕ ਗਈਆਂ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਤੈਨੂੰ ਕੀਹਨੇ ਪਾ 'ਤਾ ਵਹਿਮਾ।"

"ਵਹਿਮ?" ਪਹਿਲਾਂ ਚੌਥੇ-ਪੰਜਵੇਂ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਆ ਜਾਂਦੀ ਤੀ ਮਿਲਣ, ਹੁਣ ਕਦੇ ਸੁਨੇਹਾ ਲਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਨੀ ਆਈ। ਜੇ ਘਰੇ ਜਾਨੇ ਅਂਤਿਮ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਐਡੀ ਤਿਉੜੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਐ। ਨਾਲੇ ਤੇਰੇ ਉਹ ਨਮੋਂ ਯਾਰ ਦੇ ਹਰ-ਰੋਜ਼ ਵਜਦੇ ਗੇੜੇ, ਕੀ ਇਹ ਵਹਿਮ ਐ ਸਾਰਾ ਭੁਛ?"

ਤੇਜ਼ੀ ਦਾ ਕੜਕਦਾ ਸੱਚ ਸੁਣ ਕੇ ਕਿਰਨਾ ਭਮੱਤਰ ਗਈ।

"ਮ.....ਮੈਂ....ਕੀ ਕਰਿਐ?" ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਜਵਾਬ ਨਾ ਸੁੱਝਿਆ। ਉਸਦੇ ਛੁਠੇ ਤੀਰ ਚੱਲਣੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਗਏ।

"ਅਜੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁਛਦੀ ਐ ਬਈ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਿਐ। ਇਹੀ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਬਈ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਿਐ?" ਤੇਜ਼ੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਚੀ ਹੋ ਗਈ।

"ਕਿਉਂ ਸੌਕਣਾਂ ਮਾਂਗੂ ਲੜਨ ਲੱਗੇ ਓਂ। ਆਹ ਲਉ ਚਾਹ ਪੀਓ ਪਹਿਲਾਂ।" ਸੁਖਪਾਲ ਨੇ ਚਾਹ ਦਾ ਜੱਗ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਗਿਲਾਸ ਮੰਜੇ ਕੋਲ ਲਿਆ ਰੱਖੇ। ਫਿਰ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚ ਚਾਹ ਪਾ ਦਿੱਤੀ।

"ਸੁਖਪਾਲ ਆਹ ਦੇਖ ਅਜੇ ਕਹਿੰਦੀ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਿਐ?"

ਤੇਜ਼ੀ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸੁਖਪਾਲ ਕੋਲ ਲਾ ਦਿੱਤੀ।

"ਕਿਰਨਾ ਤੂੰ ਚਾਰੇ ਗੁੱਸਾ ਮੰਨ, ਚਾਰੇ ਗਿਲਾ ਮੰਨ, ਤੇਰਾ ਇਹ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਐ।" ਸੁਖਪਾਲ ਸੱਚ ਦੇ ਪਲੜੇ ਵਿਚ ਆ ਚੜ੍ਹੀ।

"ਸੁਖਪਾਲ ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਹੋਇਐ।" ਕਿਰਨਾ ਅਜੇ ਵੀ ਸੱਚਾਈ ਤੋਂ ਭੱਜ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਧੱਕਾ ਵੀ ਤਾਂ ਹੁੰਦੈ, ਜੇ ਅੱਗੋਂ ਕੋਈ ਕਰਵਾਉਣ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ।" ਤੇਜ਼ੀ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਗੱਲ ਰੋਕ ਲਈ।

"ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜਾ ਇਕ ਨਾਲ ਈ ਰਹਿੰਨੇ ਓਂ।" ਕਿਰਨਾ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ।

"ਕਹਾ ਕਿਸੇ ਤੋਂ, ਜੇ ਸੱਚਾਈ ਹੋਈ ਤਾਂ ਗਲ ਕਟਾਉਂ।" ਤੇਜ਼ੀ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਜਾ ਚਕ੍ਰਿਆ।

"ਮੈਥੋਂ ਨੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਭਕਾਈ ਵਜਦੀ, ਤੂੰ ਕਰਲੀ ਕੀ ਕਰਨੈ।" ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਕਲੀ ਨਕਾਬ ਅਸਲੋਂ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ।

"ਮਖਿਆ ਚੱਲ ਕੀ ਗੰਦੇ ਨਾਲ ਗੰਦਾ ਹੋਣੈ, ਕਰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਥੇਰਾ ਕੁਛ ਦੇਉ।"

"ਤੇਜ਼ੀ ਉਰੇ ਆ! ਬੈਠ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ।" ਸੁਖਪਾਲ ਨੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਘੂਰਦਿਆਂ ਮੰਜੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਨਹੀਂ ਸੁਖਪਾਲ ਮੈਂ ਜਾਨਾਂ।" ਤੇਜ਼ੀ ਕਹਿ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ।

"ਓਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੁਣ....।" ਸੁਖਪਾਲ ਦੇ ਥੋਲ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਏ। ਤੇਜ਼ੀ ਗੋਟੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ।

ਤੇਜ਼ੀ ਨੇ ਚਾਰੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀ ਭੜਾਸ ਕੱਢ ਲਈ ਸੀ ਪਰ ਉਸਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਦੁੱਖ ਅਜੇ ਵੀ ਸਲੂਭੀ ਧੂਣੀ ਵਾਂਗ ਧੁਖੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਹਾਉਕੇ ਦੀ ਗੰਢ ਜਿਹੀ ਬੱਛ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਸਰੀਰ ਗੁੱਸੇ ਅਤੇ ਪਛਤਾਵੇ ਦੇ ਰਲਵੇਂ ਦਰਦ ਨਾਲ ਸੁੰਨ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਬਿਮਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਡਿੱਕ-ਡੇਲੇ ਖਾਂਦਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਬਾਰ ਮੂਹਰੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਕਦਮ ਰੁਕਦੇ-ਰੁਕਦੇ ਫਿਰ ਤੁਰ ਪਏ ਤੇ ਉਹ ਸੜਕ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਪਹੀ ਪੈ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਉਹ ਆਪਣਾ ਪੀੜ੍ਹਾਂ ਲੱਦਿਆ ਦਿਲ ਭਗਵਾਨ ਅੱਗੇ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੇ ਬਿਨਾਂ ਉਸਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਮਝੇਗਾ। ਉਹ ਪਹੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮੇੜ ਮੁੜ ਗਿਆ। ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਵਾਹਣ ਵਿਚੋਂ ਤਾਜੇ ਮਚਾਏ ਕਰਚਿਆਂ ਦੀ ਸੁਆਹ ਦੀਆਂ ਬੱਤੀਆਂ ਹਵਾ ਨਾਲ ਉਡ ਕੇ ਪਹੀ ਵਿਚ ਆ ਖਿੱਲਰੀਆਂ ਸੀ। ਪਹੀ ਦੀ ਵੱਟ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਬੇਰੀ ਦੇ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਦਰਮਤ ਅੱਗ ਦੇ ਸੇਕ ਨੇ ਛੁਲਸ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਹਵਾ ਦਾ ਬੁੱਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੇਰੀਆਂ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਹੋਏ ਪੱਤਿਆਂ ਨਾਲ ਛੇੜਖਾਨੀ ਕਰਦਾ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਡਰਾਉਣੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਜਾਪਦੇ। ਤੇਜ਼ੀ ਸਫੈਦਿਆਂ ਦੀ ਲੰਬੀ ਕਤਾਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦੇ ਸਫੈਦਿਆਂ ਵੱਲ ਨਿਗ੍ਰਾ ਮਾਰੀ, 'ਸਾਇਦ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਕੱਦ ਵੀ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਫੈਦਿਆਂ

ਵਾਂਗ ਉੱਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਯਤਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ।' ਉਸਨੇ ਲਾਗਲੇ ਕੱਸੀ ਦੇ ਖਾਲ ਵਿਚ ਡੱਡੂ ਦੀ ਕੁਰਲਾਉਂਦੀ 'ਟਰੈਂਅ...ਟਰੈਂਅ...' ਸੁਣੀ। ਉਸਨੇ ਭੱਜ ਕੇ ਖਾਲ ਵਿਚ ਛੁਕਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ। ਸੱਪ ਨੇ ਡੱਡੂ ਨੂੰ ਗਲੋ ਫ਼ਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤੇਜ਼ੀ ਨੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਚੱਕ ਕੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਨਿਗ੍ਰਾ ਮਾਰੀ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਸੱਪ ਡੱਡੂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੇ ਕਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਗਿਆ। ਛੇਟੇ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਵੱਡਾ ਜਾਨਵਾਰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਉਤਰ ਨਾ ਸੁੱਝਿਆ। ਉਹ ਪਹੀ ਤੋਂ ਸੜਕ ਪੈ ਗਿਆ। ਸੜਕ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸਦੇ ਕਦਮ ਰੁਕ ਗਏ। 'ਮੈਂ ਜਾ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹਾਂਗਾ? ਬਈ ਕਿਰਨਾ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਗਈ! ਨਹੀਂ....ਨਹੀਂ! ਉਹਦੇ ਲਵੇ ਇਹਦਾ ਕੀ 'ਲਾਜ ਐ। ਨਾਲੇ ਮੈਂ ਵੀ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਦੇਸ਼ੀ ਆਂ। ਉਸਦੇ ਖਰੀਂਢ ਆਏ ਜਖਮ ਦੁਬਾਰਾ ਉਚੇੜਾਂ? ਨਹੀਂ....ਨਹੀਂ....ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।' ਉਹ ਉਥੋਂ ਹੀ ਵਾਪਿਸ ਹੋ ਗਿਆ।

-0-

ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਿਰਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਘਰ ਵਿਚ ਭਿਣਕ ਪੈਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਖਾਸ ਕਰ ਉਸਦੇ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ। ਉਹ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮੁੰਡੇ-ਖੁੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਣੀ ਗੱਲ ਦੀ ਅੱਸਤ ਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੇਵੀ ਨੇ ਵੀ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਆਪ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਵੇਖ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਘੂਰੀ ਨਾਲ ਕਿਰਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਨੂੰ ਘੂਰਿਆ ਵੀ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਵੇਖ ਕੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲੈਂਦੀ ਪਰ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ 'ਤੇ ਗਿੱਦੜ ਭਬਕੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਮੇਵੀ ਅੰਦਰੋ-ਅੰਦਰ ਵਿਹੁ ਖੋਲ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਉਸ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਰੇਲਾ ਘਰੇ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਵਧਦਾ-ਵਧਦਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਤੱਕ ਅੱਪੜ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾਉਣ ਜੋਗੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੇ। ਇਸ ਲਈ ਉਸਦਾ ਅੰਦਰੋਂ ਤੁਫ਼ਾਨ ਬਣ ਕੇ ਉਠਿਆ ਗੁੱਸਾ, ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਪਰ ਜਦੋਂ ਗੱਲ ਹੱਦਾਂ ਟੱਪਣ ਲੱਗ ਪਈ ਤਾਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨੀ ਐਥੀ ਹੋ ਗਈ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੇਵੀ ਨੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਦੇ ਮੁੜ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਤਪੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, "ਬੇਬੇ ਏਹਨੂੰ ਕਹਿਦੀ ਬਈ ਉਰੇ ਨਾ ਆਇਆ ਕਰੋ।"

"ਕੀਹਨੂੰ?" ਮਾਂ ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

"ਏਹਨੂੰ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਜੇ ਨੂੰ ਸਾਲੇ ਢੇਡ ਨੂੰ।" ਮੇਵੀ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸੁਲਗ ਪਿਆ।

"ਕਿਉਂ ਏਹਨੇ ਕੀ ਤੇਰੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਚੱਕ ਲਈਆਂ। ਘਰ ਦੇ ਜਵਾਕਾਂ ਵਰਗੇ ਵਿਚਾਰਾ। ਆ ਕੇ ਮੁੜ ਜਾਂਦੈ। ਤੇਰੇ ਦੱਸ ਪੈਰ ਲਤੜਦੇ?" ਗੇਜੇ ਮੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਬਾਰੇ ਅਜਿਹਾ ਬੋਲਣ 'ਤੇ ਐਥੀ ਹੋ ਗਈ।

"ਪੈਰ ਲਤੜਦਿਆਂ ਦੀ ਸੋਨੂੰ ਅਜੇ ਕਾਹਨੂੰ ਸੁਰਤ ਐ। ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ 'ਚ ਭੈਣ ਚੋ....ਢੋਲ ਵੱਜ ਗਏ ਨੇ।" ਮੇਵੀ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਜੇਠ-ਹਾੜ੍ਹ ਦੀ ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰ ਵਾਂਗ ਤੁਪ ਗਿਆ।

"ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੀ ਐ, ਲੋਕ ਤਾਂ ਸੌ-ਸੌ ਗੱਲਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਨੇ।" ਗੇਜੇ ਨੂੰ ਚਾਹੇ ਕੁਝ-ਕੁਝ ਗੱਲ ਸਮਝ ਪੈ ਗਈ ਪਰ ਉਸਨੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਟਾਲਣਾ ਚਾਹਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਮੁੰਡਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕਟ-ਵਢੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ।

ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਬਾਪ ਤੇ ਚਾਚੇ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚਣ ਸਕਤੀ ਦਾ ਚੋਰ-ਮੋਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਖੇਲ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਮੇਵੀ ਦੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਸੂਈ ਵਾਂਗ ਆ ਖੁਭੀ। ਸੱਟ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲੇ ਵਾਂਗ ਹਰਕਤ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ, "ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਪੰਜ-ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਗੋੜਾ ਮਾਰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਦੂਜੇ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਈ....। ਗੱਲ ਤਾਂ ਹੋਓ।" ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹੱਸ-ਹੱਸ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਦਿਸ਼ ਆ ਘੁੰਮਿਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਨੇ ਡੂੰਘਾਈ ਤੱਕ ਨਾ ਸੋਚਣ ਕਰਕੇ ਅੱਖੋਂ-ਪਰੋਖੇ ਕਰ ਛੱਡਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਆਪਣੀਆਂ ਲੱਤਾਂ

ਖਿਚਦਾ ਜਾਪਿਆ ਉਸਨੂੰ ਜਾਪਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੀ ਚਿੱਟੀ ਪੱਗ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਲੀਆ-ਮੇਟ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਇਕ ਗੁੱਸੇ ਦੀ ਚੰਗਿਆੜੀ ਉਸਦੇ ਬੁੱਢੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਧੁਖ ਪਈ। ਉਸਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ, ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਗਲੋਂ ਫੜ ਕੇ ਮਰੋੜ ਦੇਵੇ ਪਰ ਕੋਠੇ ਜਿੱਡੀ ਹੋਈ ਯੀ ਉਤੇ ਹੱਥ ਕਿਵੇਂ ਚੁੱਕੇ? "ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਾਂ?" ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ। ਫਿਰ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਛੁੱਬਿਆ ਰਿਹਾ।

-0-

ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਦਿਨ ਬੀਤਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਰੁਲਦੂ ਸੋਚਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਹੋਰ ਗਹਿਰਾ ਫਸਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੇ? ਕਿਸ ਅੱਗੇ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਲੰਦਾ ਖੋਲ੍ਹੇ? ਇਕ ਦਿਨ ਹਰਨਾਮ ਤੇਲਾਵਾਲ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਤੁਰਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦ ਉਹ ਰੁਲਦੂ ਕੇ ਘਰ ਕੋਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਰੁਲਦੂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਲਈ, "ਆ ਬਈ ਹਰਨਾਮ ਸਿਆਂ, ਆਜਾ ਦੇ ਮਿੰਟ ਦਮ ਲੈ ਕੇ ਵਗ ਜੀਂ।"

"ਬੱਸ ਦਮ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੀ ਐ, ਆਹ ਰਹਿ ਗਿਆ ਦੇ ਪਲਾਂਧਾਂ।" ਹਰਨਾਮ ਨੇ ਪੈਰ ਮਲ ਲਏ ਤੇ ਰੁਲਦੂ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ।

"ਚੀਮਿਆਂ ਤੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਆਲੀ ਬੱਸ ਅਜੇ ਘੰਟਾ ਨੀ ਆਉਂਦੀ। ਮਖਾਂ ਚੱਲ ਤੇਲਾਵਾਲ ਤੱਕ ਤਾਂ ਫੇਰ ਬੱਸ ਚੜ੍ਹ ਚਲਦੇ ਅਂਗਾਂ। ਅੱਗੇ ਦੇ ਮਿੰਟ ਦਮ ਰਸਤਾ ਤੁਰ ਕੇ ਵਗ ਜਾਂਗੇ।"

"ਹਾਂ ਤੇਲਾਵਾਲ ਤੋਂ ਤਾਂ ਹੈ ਵੀ ਨੀ ਆਪਣਾ ਪਿੰਡ ਕੁਛਾ।" ਰੁਲਦੂ ਨੇ ਹਾਮੀ ਭਰੀ।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਦੋਵੇਂ ਚੁੱਪ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਜਾਂ ਨਿੱਕੀਆਂ-ਨਿੱਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਰੁਲਦੂ ਨੇ ਜਿਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਹਰਨਾਮ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ ਸੀ, ਉਹ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਿਆ ਸੀ। ਅੰਕੀਰ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਉਲੜੀ ਗੰਢ ਹਰਨਾਮ ਅੱਗੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਦਿੱਤੀ, "ਹਰਨਾਮ ਸਿਆਂ, ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਗੁੰਡੀ ਦੇ ਰਿਸਤੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਪਾ।"

"ਕੀ ਕੁਛ ਭਾਲਦੇ ਓਂ?" ਹਰਨਾਮ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਜ ਅੱਖਾਂ ਰੁਲਦੂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਟਿਕਾ ਕੇ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਤੇਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਮਾਂ ਬਾਪ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਈ ਨੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਜਵਾਕ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਟਿਕਾਣਾ ਮਿਲੇ ਪਰ ਅਗਲਾ ਵੀ ਹੁਣ ਉਡੀ ਮੂੰਹ ਟੱਡਦੈ ਭਾਈ।" ਰੁਲਦੂ ਨੇ ਇੰਨੀ ਕੁ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਵੱਲ ਹਰਨਾਮ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤੀ।

"ਉਹ ਤਾਂ ਹੁਣ ਰੁਲਦੂ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਈ ਐ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹੀ ਕੀ ਹੁੰਦੈ। ਫੇਰ ਵੀ ਆਪਾਂ ਟੇਕ ਲਾਉਣੇ ਅਂਗ ਜੇ ਇਥੇ ਕ ਤੱਕ ਮਿਲ ਜੇ ਤਾਂ ਠੀਕ ਐ।"

"ਬੱਸ ਚਾਰ ਪੰਜ ਕਿੱਲੇ ਹੋਣ ਬਹੁਤ ਨੋ। ਲੈਣ-ਦੇਣ ਤਾਂ ਭਾਈ ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਈ ਐ ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਪਹੁੰਚ ਐ ਦੇਮਾਂਗੇ।" ਰੁਲਦੂ ਦੀਆਂ ਸਵਾਲੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਹਰਨਾਮ ਦੀਆਂ ਕੁਤਰੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਉਤੇ ਜਾ ਟਿਕੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਵਟਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਹਰਨਾਮ ਕੁਝ ਚਿਰ ਸੋਚਦਾ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਰੱਖੀ ਢਿਲਕੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਹਿਲਾਇਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪੱਗ ਹੇਠਲੀ ਖੋਪੜੀ ਵਿਚ ਪਈ ਗੱਲ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਫੇਰ ਮੁੱਛਾਂ 'ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਦਾ ਬੋਲਿਆ, "ਰੁਲਦੂ ਸਿਆਂ ਰਿਸਤਾ ਤਾਂ ਹੈਰਾਗ ਇਕ ਆਪਣੀ ਨਿਗ੍ਰਾ 'ਚ, ਮੇਰੇ ਸਾਲੇ ਦੇ ਸਾਲੇ ਦਾ ਮੁੰਡੈ ਗੰਢੂਆਂ ਤੋਂ। ਕਿੱਲੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਚਾਰਾ ਜ਼ਮੀਨ ਐ ਝੋਟੇ ਦੇ ਸਿਰ ਵਰਗੀ। ਜੇ ਦੇਖਣੈ ਤਾਂ ਚੱਲਿਆ ਆਮਾਂਗੇ ਕਦੇ।"

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਤਿਆਰ ਅਂਗ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕਿੱਦੋਂ ਵਿਹਲ ਐ, ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਓਦੀਂ ਵਗ ਚੱਲਾਂਗੇ।" ਕੋਈ ਮਿੱਠੀ ਜਿਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਰੁਲਦੂ ਦੇ ਬੁੱਢੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇ ਗਈ।

"ਕੱਲ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਣਕ ਬੀਜਣੀ ਐ। ਦੇ ਕੁ ਕਿੱਲੇ ਰਹਿ ਗੇ ਤੀ। ਤੂੰ ਪਰਸੋਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰਹੀਂ।" ਕੁਝ ਸੋਚਦਿਆਂ ਹਰਨਾਮ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, "ਤੂੰ ਐਂ ਕਰੀ, ਪਰਸੋਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਆਜੀਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ। ਉਥੋਂ 'ਕੱਠੇ ਚੜ੍ਹ ਚੱਲਾਂਗੇ।'

"ਚੰਗਾ ਐਂ ਕਰਲਾਂਗੇ ਫੇਰਾ।"

"ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਹੁਣ ਚਲਦਾਂ ਮੈਂ।" ਹਰਨਾਮ ਜਾਣ ਲਈ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਖੜ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਗੋਜੇ ਚਾਹ ਦੀ ਗੜ੍ਹਵੀ ਤੇ ਦੇ ਗਿਲਾਸ ਲੈ ਆਈ, "ਵੇ ਭਾਈ ਚਾਹ ਤਾਂ ਪੀ ਕੇ ਜਾਣੀ।"

"ਏਹ ਕਾਹਨੂੰ ਖੇਚਲ ਕਰਨੀ ਤੀ ਭਾਈ।" ਹਰਨਾਮ ਦੁਬਾਰਾ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।

"ਲੈ ਭਾਈ ਖੇਚਲ ਕਾਹਦੀ ਐ ਇਹੋ, ਕੀ ਪਤੈ ਅੱਜ ਕਿਮੋਂ ਆ ਗਿਆ।" ਗੋਜੇ ਦੇਵਾਂ ਗਿਲਾਸਾਂ ਵਿਚ ਚਾਹ ਪਾ ਕੇ ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਗਈ। ਹਰਨਾਮ ਅਤੇ ਰੁਲਦੂ ਚਾਹ ਪੀਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਪਰਸੋਂ ਨੂੰ ਗੰਢੂਏ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਹਰਨਾਮ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ।

ਰੁਲਦੂ ਪਰਸੋਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਗੁੱਝੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਲੱਡੂ ਭੇਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਮਣਾ-ਮੂੰਹੀਂ ਭਾਰ ਬੱਸ ਲਹਿਣ ਹੀ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਨਵੇਂ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਵਾਰ ਚਿਤਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਅਛਦੇਖੀ ਸ਼ਕਲ ਵੀ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਭੇਸ ਬਦਲ-ਬਦਲ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਉਸਨੇ ਗੰਢੂਆਂ ਜਾਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਿਆਰੀ ਖਿੱਚੀ ਸੀ। ਮੌਦੇ ਉਪਰ ਚਾਰ-ਖਾਨੇ ਦਾ ਪਰਨਾ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਸਾਈਕਲ ਨੂੰ ਅੱਡੀ ਮਾਰ ਕੇ ਪਿੰਡ ਹਰਨਾਮ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਆਉਂਦੇ ਨੂੰ ਹਰਨਾਮ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਨੇ ਪਤੀਲੀ ਵਿਚ ਚਾਹ ਧਰ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਦੇਵਾਂ ਨੇ ਘੁੱਟ-ਘੁੱਟ ਚਾਹ ਪੀਤੀ ਤੇ ਫਿਰ ਪਿੰਡੋਂ ਹੀ ਲਹਿਰੇ ਵਾਲੀ ਬੱਸ ਚੜ੍ਹ ਗਏ। ਗਿਆਰਾਂ ਵਜਦੇ ਨੂੰ ਉਹ ਸੰਗਤਪੁਰੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਉਥੋਂ ਮਿੰਨੀ ਬੱਸ ਸਾਢੇ ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਗੰਢੂਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਬੱਸ ਆਉਣ ਤੱਕ ਉਹ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਨਵੇਂ ਟਿਕਾਣੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਬੱਸ ਆਈ ਤਾਂ ਉਹ ਗੰਢੂਆਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਗਏ।

ਗੰਢੂਆਂ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ 'ਤੇ ਉਤਰ ਕੇ ਉਹ ਪਿੰਡ ਦੀ ਫਿਰਨੀ ਪੈ ਗਏ। ਪਹਿਲੀ ਵੀਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਅਗਲੀ ਵੀਹੀ ਮੁੜ ਗਏ। ਅੱਗੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੇ-ਤਿੰਨ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਲੱਕੜ ਦੇ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਘਰ ਅੱਗੇ ਜਾ ਖੜ੍ਹ। ਹਰਨਾਮ ਨੇ ਰੁਲਦੂ ਨੂੰ ਇਸਾਰੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਹਰਨਾਮ ਨੇ ਬਾਰ ਅੱਗੋਂ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, "ਧੰਨਾ ਸਿਉਂ ਘਰੀਂ ਐਂ?"

"ਆਜਾ ਭਾਈ ਹਰਨਾਮ ਸਿਆਂ ਲੰਘ ਆ।" ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਅਧਖੜ ਉਮਰ ਦਾ ਆਦਮੀ ਪਰਨਾ ਛਾੜਦਾ ਖੜ੍ਹ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਹੱਥ ਮਿਲਾਏ ਤੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਡੱਠੇ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਹੀ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ।

"ਆਹ ਇਥੋਂ ਤਿੰਨ ਗਲਾਸ ਚਾਹ ਦੇ ਬਣਾ ਦੋ।" ਧੰਨੇ ਨੇ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਨੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ।

'ਬਣਾਉਣੀ ਅਂਨਾ।' ਜਨਾਨੀ ਨੇ ਸਬਾਤ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਹਰਨਾਮ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਆਏ ਉਪਰੋਂ ਬੰਦੇ ਵੱਲ ਗੁੱਝੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਫੇਰ ਚਾਹ ਬਣਾਉਣ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ। ਚਾਹ ਬਣਾਉਣਿਆਂ ਉਸਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਕਈ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰਨਾਮ ਨੂੰ ਕਹੀ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਆ ਗਈ, "ਭਾਈ ਸਾਡੇ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਓਹੜ-ਪੋਹੜ ਕਰ ਦੋ।" ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਆਉਣਿਆਂ ਹੀ ਉਸਦੇ ਪੱਕੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਾਲੀ ਛਲਕ ਪਈ। ਉਹ ਕੁਝ ਪਲ ਲਈ ਚਾਹ ਬਣਾਉਣਾ ਛੱਡ ਕੇ ਰਸੋਈ ਦੇ ਆਲੇ ਵਿਚੋਂ ਕੁੜੀ ਦੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਗੇਰਾ ਨਿਛੇਹ ਰੰਗ, ਵਿਚ ਮੱਠੀ-ਮੱਠੀ ਛਲਕਦੀ ਲਾਲੀ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਦੁੱਤੀ ਖਿੱਚ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਬਾਪ ਦੇ ਬੁਢੇਪੇ ਤੇ ਕੁੜੀ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਤੋਲਿਆ। ਉਸਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵਿਚ ਪਰੀਆਂ ਵਰਗੀ ਕੁੜੀ ਆ ਘੁੰਮੀ, ਜਿਸਦਾ ਰੂਪ ਛੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦਾ। ਫਿਰ ਉਸਦੀ

ਸੋਚ ਨੇ ਪਾਸਾ ਪਲਟਿਆ, ਕਿਤੇ ਇਹ ਕੁੜੀ ਦਾ ਚਾਚਾ-ਤਾਇਆ ਨਾ ਹੋਵੇ? ਚਲੋ ਕਿਰੋ ਜਿਹੀ ਹੋਵੇ, ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਪਕਦੀ ਹੋ ਜੋ।" ਉਹ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਚਾਹ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ।

ਚੁਲਦੂ ਨੇ ਬੈਠੋ-ਬੈਠੋ ਨੇ ਸਾਰੇ ਘਰ ਨੂੰ ਡੂੰਘੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਘੋਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਸਬਾਤਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੇ ਪਾਸਿਉ ਪਲੱਸਤਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵਿਚ ਤੁੜੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਵਰਤਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਤੁੜੀ ਵਾਲੀ ਸਬਾਤ ਦੇ ਤਖਤੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਰਸੋਈ ਸੀ, ਉਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵੱਡਾ ਨਿੰਮ ਦਾ ਦਰਖਤ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਫਿਰਨੀ ਨਾਲ ਲੱਗਵੀਂ ਇਕ ਬੈਠਕ, ਜਿਸਦੀ ਅਜੇ ਲਿਪਾਈ ਕਰਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਮੱਝਾਂ ਦੀ ਖੁਰਲੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਉਪਰ ਦੇ ਮੱਝਾਂ ਤੇ ਇਕ ਡੇਢ ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ ਝੋਟੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਝੋਟੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਕੱਟੀ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਉਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਲਕਾ ਤੇ ਫਿਰ ਫਿਰਨੀ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਨਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਬਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਚਿੱਟੀ ਪੱਲੀ ਸਾਰਦੀ ਸੀ। ਚੁਲਦੂ ਨੂੰ ਹਰਨਾਮ ਨੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਦੇ ਭਰਾ ਹੀ ਨੇ, ਕੁੜੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਈਆ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਚੁਲਦੂ ਨੇ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਘਰ ਨੂੰ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਉਸਦਾ ਮਨ ਤਿੜਕ ਗਿਆ ਪਰ ਕਿਰਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਖਤਰਾ ਅਤੇ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਵਧਦੀ ਉਮਰ ਦੀ ਚਿੰਤਾ, ਮੱਲ੍ਹਮ ਬਣ ਕੇ ਉਸਦੇ ਮਨ ਦੀ ਤ੍ਰੌੜ ਵਿਚ ਭਰਨ ਲੱਗ ਪਈ। ਰਹਿੰਦੀ ਕਸਰ ਹਰਨਾਮ, ਧੰਨੇ 'ਤੇ ਉਸਦੀ ਜਨਾਨੀ ਨੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਿੱਠੀਆਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਕੁੱਲੀ ਵਿਚ ਲਾਲ ਕਿਲਾ ਦਿਸਣ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਬੱਸ ਕੰਮ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ ਮੁੰਡਾ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ। ਧੰਨੇ ਨੇ ਮੌਕਾ ਸੰਭਾਲਿਆਂ ਸਾਈਕਲ ਨੂੰ ਅੱਡੀ ਮਾਰੀ ਤੇ ਖੇਤੋਂ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆਇਆ। ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੁਲਾਈ ਤੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਚੁਲਦੂ ਨੇ ਫੁੰਘੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਸਰੀਰ ਤੇ ਰੰਗ-ਰੂਪ ਘੋਖਿਆ। ਸਰੀਰ ਗੁੰਦਵਾਂ, ਚੋੜੀ ਛਾਤੀ ਤੇ ਰੰਗ ਪੱਕਾ ਸੀ ਪਰ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਤਿੱਖੇ ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਨੈਣ-ਨਕਸ ਬਦਸੂਰਤ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਵੱਲ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢਦੇ ਸਨ। ਚੁਲਦੂ ਦੇ ਮੁੰਡਾ ਪਸੰਦ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਇਸਾਰੇ ਨਾਲ ਹਰਨਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਬਾਰੇ ਚੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਹਰਨਾਮ, ਧੰਨੇ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਜਨਾਨੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਾਢੀ ਚਿਰ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਮੁੰਡਾ ਤੇ ਚੁਲਦੂ ਬਾਹਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਫਿਰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਹਰਨਾਮ ਤੇ ਚੁਲਦੂ ਬੱਸ ਅੱਡੇ ਉਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਮੁੰਡਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੱਸ ਅੱਡੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਆਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਬੱਸ ਆਈ ਤਾਂ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ 'ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ' ਬੁਲਾਈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਅਦਭੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਵਾਪਿਸ ਘਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਗਿਆ।

20.

ਕਣਕਾਂ ਹੁਣ ਮਧਰੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਗੋਡਿਆਂ ਨੂੰ ਛੂੰਹਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਦੂਰ ਤੱਕ ਪਸਰੀ ਹਰਿਆਵਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਦੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਹਰੀ ਚਾਦਰ ਵਿਛਾ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ। ਕਣਕ ਦੀਆਂ ਵੱਟਾਂ ਨਾਲ ਕੱਢੀਆਂ ਸਰੋਂ ਦੀਆਂ ਆਡਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਛੁੱਲ ਚੁੱਕ ਲਏ ਸਨ। ਪੀਲੇ-ਪੀਲੇ ਛੁੱਲ ਹਰਿਆਵਲ ਦੀ ਚਾਦਰ ਉਪਰ ਕਿਸੇ ਰਕਾਨ ਜੱਟੀ ਦੀ ਰੀਝਾਂ ਨਾਲ ਕੱਢੀ ਕਢਾਈ ਵਾਂਗ ਜਾਪਦੇ ਸਨ। ਸਰੋਂ ਦੇ ਛੁੱਲਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਮਿੰਨ੍ਹੀ-ਮਿੰਨ੍ਹੀ ਖੁਸ਼ਬੇ ਨਾਲ ਭਰ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਹਵਾ ਦਾ ਕੋਈ ਭਟਕਿਆ ਬੁੱਲਾ, ਛੁੱਲਾਂ ਲੱਦੀ ਸਰੋਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਜਾਂਦਾ, ਉਥੋਂ ਖੁਸ਼ਬੇਆਂ ਦੇ ਬੁੱਕ ਭਰ ਕੇ ਹਰੀ ਕਣਕ ਵਿਚ ਛਾਣਾਂ ਦੇ ਜਾਂਦਾ। ਖੁਸ਼ਬੇ ਨਾਲ ਖੀਵੀ ਹੋਈ ਕਣਕ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਹਿਲਾਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ, ਬੁੱਲਾ ਲੰਘ ਜਾਣ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਸਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਅਗਲੇ ਮੁਸ਼ਬੋਆਂ ਲੱਦੇ ਬੁੱਲੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਕੇ ਅਹਿਲ ਖੜ੍ਹ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਕਿਸੇ ਮੀਤ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦੀ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ ਵਾਂਗ।

ਇਕ ਤਾਂ ਇਸ ਰੁੱਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਸਵਰਗ ਉਤਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਇਸ ਰੁੱਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਕੰਮੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਰੁੱਤ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਂਦੇ ਮੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਕਾਜ-ਵਿਹਾਰ ਇਸ ਰੁੱਤ ਦੀ ਛੋਲੀ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਕ ਦੇ ਵਿਆਹ ਜਾਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਅਕਸਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਰੁਲਦੂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਲਈ ਠੀਕ ਚੁਣਿਆ ਸੀ। ਫੇਰ ਗੰਢੂਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਤਾਂ 'ਬਿੱਲੀ ਭਾਣੇ ਛਿੱਕਾ ਟੁੱਟਾ' ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਝੱਟ ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਰੁਲਦੂ ਨੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਢਵਾਇਆ ਸੀ। ਕੁੜੀ ਦਾ ਘਰੋਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਿਆਰ ਸੀ, ਬਾਕੀ ਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਦਿਨ 'ਚ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਵਸਤੂ ਵੀ ਲੈ ਆਂਦੀ। ਕੜਾਹੀ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਦੇ ਚਾਰ ਦਿਨ ਰਹਿੰਦੇ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਹੀਰੇ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ ਤੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਚਾਰ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆ ਗਏ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਵਿਆਹ ਤੱਕ ਇਥੇ ਪੱਕੇ ਡੇਰੇ ਹੀ ਲਾ ਲਏ ਪਰ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਦੀ ਕੰਮ ਧੰਦੇ ਕਰਕੇ ਇਕ ਲੱਤ ਸ਼ਾਂਤਪੁਰ 'ਤੇ ਇਕ ਹੀਰੋਂ ਹੁੰਦੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤਪੁਰ ਵਾਲੇ ਵੀ ਹੁਣ ਉਸਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ ਸੀ ਪਰ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੰਮ ਧੰਦੇ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਬੁਲਾਉਣਾ ਹੀ ਪੈਣਾ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਪਰਤ ਥੱਲੇ ਇਕ ਉਦਾਸੀ ਵੀ ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਦਾ ਰੰਗ ਪੱਕਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਖਿਆਲੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੇ ਕੈਨਵਸ ਉਤੇ ਇਕ ਗੋਰੇ ਚਿੱਟੇ, ਸ਼ਰਬਤੀ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਸੁਨੱਖੇ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਉਕਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਭਗਵਾਨ, ਤੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਹੀਰੋਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਸੋਹਣਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਕੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਕੜਾਹੀ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਗੀ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਸਮੇਂ ਵਰਤ ਵਰਤਾਵਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਸਵੇਰੇ ਕੜਾਹੀ 'ਤੇ ਆਉਣ ਲਈ ਕਹਿ ਆਇਆ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਦੇ ਘਰ ਵੀ ਨਾਈ ਕਹਿ ਕੇ ਗਿਆ ਪਰ ਸਵੇਰੇ ਭਗਵਾਨ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕੜਾਹੀ 'ਤੇ ਨਾ ਗਿਆ। ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਭਰਾ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਦਾ ਬਾਪ ਕੜਾਹੀ 'ਤੇ ਆਏ ਸਨ। ਭਗਵਾਨ ਦੁੱਧ ਫੜਾਉਣ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਚਾਹ ਪੀਤੇ ਮੁੜ ਗਿਆ। ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਸੁਖਪਾਲ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤੇਜ਼ੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਦਿਨ ਵੀ ਕਢਵਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਵੀਹਵੇਂ ਦਿਨ ਕੜਾਹੀ ਹੈ। ਸੁਖਪਾਲ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਕੋਲ ਤੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਮੰਗੀ ਕੁੜੀ ਦੇ ਹੁਸਨ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਵੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਸੁਖਪਾਲ ਨੇ ਤੇਜ਼ੀ ਦੀ ਸ਼ਗਾਨ ਵਾਲੀ ਐਲਬੰਬ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਸੀ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਬਰਾਤ ਆਈ ਤਾਂ ਰੁਲਦੂ ਦੇਂ ਵਿਹੜੇ 'ਚੋਂ ਇਕ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਫੁੱਲ ਤੋੜ ਕੇ ਗੰਢੂਆਂ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਈ। ਜਗਤਾਰ ਘਣ ਵਰਗੀ ਛਾਤੀ ਫੁਲਾਈ ਕਾਰ ਵਿਚ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੇਟੀ ਸਰ ਕਰਨ ਜਿੰਨਾ ਹੌਸਲਾ ਸੀਂ। ਹੌਸਲਾ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾਲ ਹੋਵੇ, ਕਦੇ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਹਰ ਆਏ ਗਏ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਚੰਗਾ-ਮੰਦਾ ਸਾਕ ਲਿਆ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਪਕਦੀ ਹੋ ਜਾਏ। ਅਜਿਹਾ ਕਿਹੜਾ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਘਰ ਆਏ ਨੂੰ ਸਾਕ ਬਾਰੇ ਨਾ ਕਹਿੰਦੀ। ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਫਿਕਰ ਲੱਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਕਿਤੇ ਘੱਟਾ ਢੋਹਦੇ ਹੀ ਨਾ ਮਰ ਜਾਈਏ ਪਰ ਅੱਜ ਉਹ ਪਰੀਆਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ੋਂ ਆਈ ਇਕ ਪਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਉਸਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਸੀ। ਉਹ ਕੈਰੀਹ ਅੱਖ ਨਾਲ ਬਿੰਦੇ-ਛੱਟੇ ਉਸਦੇ ਗੁਲਾਬੀ ਭਾਅ ਮਾਰਦੇ ਚਿਹਰੇ ਵੱਲ ਵੇਖ ਲੈਂਦਾ ਤੇ ਉਸਦੀ ਛਾਤੀ ਦਾ ਆਕਾਰ ਹੋਰ ਵਧ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਉਠ ਖੜਿਆ ਹੋਵੇ। ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠੇ-ਬੈਠੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਂਦ-ਗੁਆਂਦ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਦੀ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਤੁਲਨਾ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਕਰ

ਵੇਖੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਪਈ, ਜੋ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਸੁਹੱਪਣ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰ ਖੜ੍ਹ ਸਕੇ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਫੜ੍ਹ ਮਾਰੀ,

"ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੀ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਘਾ ਹੋਈ?" ਉਸਨੇ ਤਸੱਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਰਨਾ ਵੱਲ ਕੈਰੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਨੂੰ "ਨਹੀਂ! ਇਹੋ ਜੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨੀ ਹੋਈ।" ਉਸ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਕਹਿ ਕੇ ਤਸੱਲੀ ਕਰ ਲਈ।

ਗੱਡੀ ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਬੂਹੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਰੁਕੀ। ਕਾਰ ਪਿੱਛੇ ਆਉਂਦਾ ਮਿੱਟੀ ਘੱਟਾ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਵੀ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਸੁਹੱਪਣ 'ਤੇ ਤਰਸ ਖਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਡਰਾਈਵਰ ਕਾਰ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਲਾੜੀ ਦੀ ਤਾਕੀ ਅੱਗੇ ਜਾ ਖੜ੍ਹਿਆ।

"ਦੱਸ ਭਾਈ ਕੀ ਬਿਹਾਰ ਲਮੋਂਗਾ?" ਜਗਤਾਰ ਦੀ ਮਾਂ ਲਾਲ ਫੁਲਕਾਰੀ ਲਈ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀ ਕਾਰ ਦੀ ਤਾਕੀ ਕੋਲ ਆ ਖੜ੍ਹੀ। ਉਸਦੇ ਪੱਕੇ ਰੰਗ 'ਚੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਛੁੱਲ੍ਹ-ਛੁੱਲ੍ਹ ਪੈਂਦੀ ਸੀ।

"ਪੰਜ ਸੌ।" ਡਰਾਈਵਰ ਇਕੋ ਵਾਕ ਬੋਲ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਢੂਹੀ ਤਾਕੀ ਨਾਲ ਲਾ ਲਈ।

"ਭਾਈ ਉਦੀਂ ਨਾ ਉਹੋ ਕਰੀ ਜਾ, ਬਿਹਾਰ ਆਲੀ ਗੱਲ ਕਰਾ।" ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬੁੱਢੀ ਸਿਰ ਉਤੇ ਲਈ ਚਿੱਟੀ ਚੁੰਨੀ ਠੀਕ ਕਰਦਿਆਂ ਬੋਲੀ।

"ਨਾਂਹ..ਅ..।" ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਸਿਰ ਦੇ ਦਿਸਾਵਾਂ ਵਿਚ ਘੁਮਾ ਦਿੱਤਾ।

"ਭਾਈ ਛੇਤੀ ਨਮੇਤੇ ਕੰਮਾ।" ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਜਨਾਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

"ਚੰਗਾ ਬੇਬੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਕੱਢ ਫੇਰਾ।" ਡਰਾਈਵਰ ਪੰਜ ਤੋਂ ਤਿੰਨ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ।

"ਉਰਾਂ ਕਰ ਮੁੰਡਿਆ ਹੱਥ, ਆਹ ਫੜਾ।" ਚਿੱਟੀ ਚੁੰਨੀ ਨੇ ਸੀਤੇ ਤੋਂ ਸੌ ਦਾ ਨੋਟ ਫੜ ਕੇ ਡਰਾਈਵਰ ਦੀ ਤਲੀ 'ਤੇ ਧਰ ਦਿੱਤਾ।

"ਤੁਸੀਂ ਬੇਬੇ ਬਹੁ ਵੀ ਦੇਖੋ ਕਹੀ ਜੀ ਐ, ਸੌ ਦਿੰਦੀ ਸੋਹਣੀ ਲਗਦੀ ਐਂ?" ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਦਾਅ ਮਾਰਿਆ।

"ਲੈ ਚੰਗਾ ਆਹ ਚੱਕ ਭਾਈ।" ਚਿੱਟੀ ਚੁੰਨੀ ਨੇ ਪੰਜਾਹ ਦਾ ਨੋਟ ਅਤੇ ਜੋੜੇ ਲੱਡ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਾਹਲੀਆਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਨੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ 'ਨਾਂਹ-ਨਾਂਹ' ਕਰਦੇ ਨੂੰ ਤਾਕੀ ਤੋਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਲੂ ਨੂੰ ਉਤਾਰ ਲਿਆ। ਜਨਾਨੀਆਂ ਨੇ ਗੀਤ ਛੋਹ ਦਿੱਤਾ,

ਪਾਣੀ ਵਾਰ ਨੀ ਬੰਨੇ ਦੀਏ ਮਾਏ..

ਬੰਨਾ ਬੰਨੀ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੀ।

ਪਾਣੀ..

ਸੀਤੇ ਨੇ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਣੀ ਵਾਰਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਵਿਹਾਰ ਕਰਕੇ ਵਿਹੜੇ ਦੀਆਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੋਂ ਪੱਲਾ ਲਾਹਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਅਸ-ਅਸ ਕਰ ਉਠੇ। "ਵੇ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਕਿਤੋਂ ਚੰਦ ਈ ਤੋੜ ਲਿਆਇਆ।" ਘਰਾਂ 'ਚੋਂ ਲਗਦੀ ਭਾਬੀ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖ ਕੇ ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਦੇਖਦਾ, ਤਾਰੀਫ ਕਰੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਸੁਹੱਪਣ ਦੀ ਚਰਚਾ ਅੱਜ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸੀ।

-0-

ਕੁਝ ਦਿਨ ਤਾਂ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਚੰਗਾ ਜੀਅ ਲੱਗਿਆ ਰਿਹਾ। ਬੀਗੀ ਵਿਹੜੇ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰੇ ਕਿਰਨਾ ਕੋਲ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਮਾਸੇ ਦੀ ਕੁੜੀ, ਬਹੁ ਦਾ ਜੀਅ ਲਵਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਵਿਆਹ ਆਈ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ

ਦੇਵੈਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ, ਇਕੱਠੀਆਂ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਤੇ ਇਕ ਦੇ ਕੁੜੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਰਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਪਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵੀਹੀ ਵਿਹੜੇ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਵੀ ਆਉਣੋਂ ਹਟ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਮਾਮੇ ਦੀ ਕੁੜੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਚਲੀ ਗਈ। ਹਣ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਹੀ ਕਰਨਾ ਪੈਦਾ ਤੇ ਇਕੱਲਿਆਂ ਹੀ ਉਹ ਬਾਹਰ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੀ। ਬੱਸ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਹੀ ਉਸਦੀ ਸੱਸ ਉਸ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ। ਜਦੋਂ ਕਿਰਨਾ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਅੱਖਾਂ ਪਾੜ-ਪਾੜ ਵੇਖਦੇ। ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਸੁਹੱਪਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਵੇਖਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। ਅਜਿਹਾ ਕਿਹੜਾ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਚੀਸ ਨਾ ਉਠਦੀ ਹੋਵੇ।

ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਸਕੇ-ਸਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਧਰਮੇ ਉਤੇ ਤਾਂ ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਕੁਛ ਵੇਖਦਾ ਹੀ ਅਸਰ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆਪਣੇ ਬੂਹੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ। ਕਿਰਨਾ ਚਾਹੇ ਨਾਗਾ ਪਾ ਦਿੰਦੀ ਪਰ ਉਸਨੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਰੀਤ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਕਿਰਨਾ ਉਸ ਕੇਲੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਪਰ ਵੇਖਿਆਂ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਕੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਧਰਮੇ ਦੀ ਭਗਤੀ ਅੱਗੇ ਛੁਕਦਿਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਜੋ ਕੁਝ ਜਗਤਾਰ ਕੇਲੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਇਥੋਂ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪੇਕੇ ਘਰ ਜੋ ਕੁਝ ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦਾ ਪਤੀ ਗੋਰਾ, ਸੋਹਣਾ ਸੁਨੱਖਾ ਤੇ ਚੰਗਾ ਬਣਦਾ-ਤਣਦਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਸਦੇ ਅਰਮਾਨਾਂ 'ਤੇ ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਜੋ ਧੂੜ ਜੰਮ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਹੁਣ ਧਰਮੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਸਾਫ਼ ਹੁੰਦੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ, 'ਚਲੋ ਪਤੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਉਸਦਾ ਭਾਈ ਹੀ ਸਹੀ।' ਜੀਅ ਤਾਂ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਧਰਮੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਲਲਚਾਅ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਗਿੱਧੇ ਵਿਚ ਨੱਚਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਸੋਹਣਾ-ਸੁਨੱਖਾ ਮੁੰਡਾ, ਛੇ ਛੁੱਟ ਕੱਦ ਤੇ ਸ਼ਰਬਤੀ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹੁਸਨ ਦੀ ਮਲਿਕਾ, ਜੋੜੀ ਖੂਬ ਜਚੀ ਸੀ। ਧਰਮੇ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਛੋਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਧੂਰ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਖੋਰ ਪਈ ਸੀ ਕਿ 'ਕਾਸ਼ ਜਗਤਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਮੇਰਾ ਹਾਣੀ ਹੁੰਦਾ।' ਪਰ ਹੁਣ ਕੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਚਾਹੇ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਦਿਲ ਧਰਮੇ ਲਈ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਬੇਵਸ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲ ਧਰਮਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸਦੀ ਲੱਤ ਉਪਰ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਹ ਸੀਲ ਧਰਮੇ 'ਤੇ ਕਾਠੀ ਪਾ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਚਾਹੇ ਦੋੜਾ ਸਕੇ। ਇਹੋ ਸੋਚਦੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਨ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਕੇ ਧਰਮੇ ਕੋਲੋਂ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਕੇ ਲੰਘਦੀ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਧਰਮੇ ਨਾਲ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚਾਰ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਕਿੰਨਾ-ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਧਰਮੇ ਤੋਂ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਪੁੱਟਦੀ ਸੀ।

ਧਰਮੇ ਦਾ ਇਸ ਬੀਹੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਘਰ ਹੀ ਸੀ। ਧਰਮੇ ਦੇ ਦਾਢੇ ਕੋਲ ਚਾਲੀ ਕਿੱਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ, ਉਸਦੇ ਇਕੋ ਮੁੰਡਾ ਹੋਇਆ। ਇਤਫ਼ਾਕ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਧਰਮੇ ਦੇ ਬਾਪ ਦੇ ਵੀ ਇਕੋ-ਇਕ ਮੁੰਡਾ ਧਰਮਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਧਰੇ ਨਾ ਵੰਡੀ ਗਈ ਤੇ ਹੁਣ ਧਰਮਾ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਚਾਲੀ ਕਿੱਲਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ। ਧਰਮੇ ਨੇ ਆਪ ਕਦੇ ਡੱਕਾ ਦੂਹਰਾ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸੀਰੀਆਂ ਪਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਮਾਨ ਲਿਆਉਣੋਂ ਉਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਉੱਕਿਆ ਸੀ। ਧਰਮਾ ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਦਾ ਲੋਈ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰੀ ਆਪਣੇ ਬਾਰ ਮੂਹਰੇ ਪਏ ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਬੜੇ ਉਪਰ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਵਾੜੇ ਆਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪੰਜ, ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਹੈ। ਪਰ ਅੱਜ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੀ ਖਿੱਚ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਹਰ ਧੂਅ ਲੈ ਆਈ ਸੀ। ਉਹ ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਘਰ ਵੱਲ ਇਕ ਟਕ ਨਿਗ੍ਰਾ ਗੱਡੀ ਵੇਖੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਨਿਗ੍ਰਾ ਪਾਟਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਠੰਢੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਮਲਦਾ, ਇਧਰ-ਉਧਰ ਵੇਖਦਾ, ਫਿਰ ਉਧਰ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਟਿਕਾ ਲੈਂਦਾ। ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦਾ ਛਉਲਾ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਮਨ ਆਈ ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਾ ਉਹ ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਘਰ ਤੱਕ ਹੋ ਆਵੇ। ਧਰਮੇ ਨੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਲੋਈ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਆਪਣੇ ਉਪਰੋਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਰ ਲਈ। ਉਹ ਖੜਕਾ ਹੋਣ ਦੇ ਡਰੋਂ ਪੇਲੇ-ਪੇਲੇ ਕਦਮ ਪੁੱਟਦਾ ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬੋੜਾ ਉਚੇ ਇਕਦਮ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ੍ਹੇ

ਵਿਚ ਦੇ ਅੱਖਾਂ ਚਮਕੀਆਂ। ਧਰਮੇ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ 'ਧੱਕ-ਧੱਕ' ਵੱਜਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਗਰਮ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਠੰਢੀ ਕੰਬਣੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਬੁੱਲਾਂ 'ਤੇ ਸਿਕਰੀ ਆ ਗਈ। ਉਹ ਡਰਨੇ ਵਾਂਗ ਥਾਂ ਦਾ ਥਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਉਹ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹਿੱਲਿਆ, ਧਰਮੇ ਨੇ ਇਕ ਕਦਮ ਪਿੱਛੇ ਪੁੱਟਿਆ। ਅਗਲਾ ਕਦਮ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਰਮੇ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਹੱਸ ਪਏ। ਸਾਹਮੈਂ ਜੁਗਾਲੀ ਕਰਦਾ ਛੇਟਾ ਕੰਧ ਦੀ ਛਾਂ ਥੱਲੋਂ ਹਟ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। "ਵਾਹ ਓਏ ਭਗਤਾ, ਆਪ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਸਾਂਭੀ ਫਿਰਦੇ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਕ ਲਈ ਆਏ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢ-ਕੱਢ ਡਰਾਉਨੇ।" ਧਰਮੇ ਨੇ ਪੇਲੇ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਕੋਲ ਲੱਗ ਕੇ ਛੀਤਾਂ ਵਿਚਦੀ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀ, ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਹਿੱਲ-ਜੁੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਨੇਰੇ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਵਿਹੜਾ ਸ਼ਾਂਤ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਾਹਮਣੀ ਸਬਾਤ ਵਿਚ ਜੀਰੇ ਬੱਲਬ ਦਾ ਮੱਧਮ ਚਾਨਣ ਵਿਰਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦੀ ਅਸਫਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਅਣਦਿੱਖ ਹੱਥ ਉਸਦੀ ਵਿਰਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਗਿੱਚੀ ਮਰੋੜ ਦਿੰਦੇ।

ਧਰਮਾ ਉਦਾਸ ਮਨ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਇਆ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਬੂਹੇ ਨਾਲ ਢੋਹ ਲਾ ਲਈ। ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ ਘੜੀ 'ਤੇ ਨਿਗਾ ਮਾਰੀ, ਚਮਕਦੀਆਂ ਸੂਈਆਂ ਨੇ ਪੰਜ ਵਜਾ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਖ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਲਗਾਤਾਰ ਗੁੰਜ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੈਲੇ ਨਾਲ ਢੋਅ ਲਾਈ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ। ਦਸ ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਬੀਤ ਗਏ। ਹੁਣ ਸਾਹਮਣਿਉਂ ਕੋਈ ਕਾਲਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਧਰਮੇ ਵੱਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਨੇੜੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਇਹ ਪਰਛਾਵਾਂ ਜਨਾਨੀ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਢਲ ਗਿਆ। ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਇਹ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਨਕਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਘੁਲ ਗਿਆ। ਧਰਮੇ ਨੇ ਧੜਕਦੇ ਦਿਲ ਨਾਲ, ਕੰਬਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਚੂੜੀਆਂ ਵਾਲੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ। ਚੂੜੀਆਂ ਦੀ ਛਣ-ਛਣ ਨਾਲ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਉਭਰੀ ਹਿੱਕ ਨੂੰ ਕੰਬਣੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ।

"ਹੋਰ ਕਿੰਨ ਕੁ ਤੜਫਾਓਂਗੇ?" ਧਰਮੇ ਦੇ ਤਪਦੇ, ਕੰਬਦੇ ਬੁੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੋਲ ਨਿਕਲਿਆ।

"ਹਾਏ! ਕੋਈ ਦੇਖ ਲ੍ਹਾ।" ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲਾਂ ਨੇ ਧਰਮੇ ਨਾਲ ਦਿਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾ ਦਿੱਤੀ। ਧਰਮੇ ਦਾ ਡਰ 'ਛੂ-ਮੰਤਰ' ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

'ਜਿਹੜਾ ਦੇਖਦੈ ਦੇਖ ਲੈਣ ਦੇ।'

"ਹਾਏ! ਛੱਡਦੇ।"

"ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸ ਕਦੋਂ ਮਿਲਾਈ?"

"ਚੰਗਾ ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਵਾੜੇ ਆਜਾ।" ਦੋਵੇਂ ਮਗਰ ਮੂਹਰੇ ਵਾੜੇ ਜਾ ਵੱਡੇ। ਵਾੜਿਆਂ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਗੋਲ ਗਹਾਰੇ, ਰਾਤ ਦੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਬਣੈ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਾਂਗ ਡਟੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਪਾਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ, ਹਨੂੰਰੇ ਵਿਚ ਸੁੱਤੀਆਂ ਸਰਾਲਾਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਸਨ। ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਹੱਥ ਵਿਚਲਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਡੱਬਾ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਆਪ ਗਹਾਰੇ ਓਹਲੇ ਜਾ ਖੜ੍ਹੀ।

"ਹਾਂ ਦੱਸ, ਕੀ ਕਹਿਣੈ?" ਕੁੜੀ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਰਾਂ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰਦਿਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਧਰਮੇ ਦੇ ਗੇਰੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਗੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ।

"ਤੇਰੇ ਛੇਰੇ 'ਚ ਅੱਧਾ ਰਹਿ ਗਿਆਂ ਸੁੱਕ ਕੇ, ਅਜੇ ਕਹਿਣਾ ਬਾਕੀ ਐ? ਤੂੰ ਐਂਦੋਂ ਦੱਸ ਵੀ ਕਦੋਂ ਮਿਲਾਈ?"

"ਜਦੋਂ ਟੈਮ ਲੱਗਿਆ ਦੱਸਦੂ।"

"ਟੈਮ ਦਾ ਨੀ ਛਿੱਕਾ, ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਦੱਸ, ਫੇਰ ਜਾਣ ਦਿੱਉ।"

"ਤੇਰਾ ਬਾਈ ਰਾਤ ਕਣਕ ਰਮਾਉਣ ਗਿਆ ਤੀ ਖੇਤ, ਕਹਿੰਦਾ ਤੀ ਰਾਤ ਦੀ ਵਾਰੀ ਐ, ਅੱਜ ਜਾਊ ਪਤਾ ਨੀ ਨਾ।"

"ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਬਦਲਦੀ ਐ ਵਾਰੀ, ਅੱਜ ਫੇਰ ਜਾਣਾ ਹੋਊ।"

"ਜੇ ਰਮ ਗਈ ਹੋਈ ਸਾਰੀ।"

"ਇਕ ਰਾਤ 'ਚ ਸਾਰੀ ਕਿਮੋ ਰਮਜੂ, ਦੇ ਕਿਲੇ ਰਮਦੇ ਨੇ ਮਸਾਂ ਅੱਜ ਲਾਜ਼ਮੀ ਜਾਣਾ ਹੋਊ, ਅੱਜ ਆਜੀਂ ਰਾਤ ਨੂੰ।"

"ਕਿੱਥੇ?"

"ਸਾਡੀ ਸਿਰੇ ਆਲੀ ਬੈਠਕ 'ਚ ਮੈਂ 'ਕੱਲਾ ਈ ਹੁੰਨਾਂ। ਜਿਹੜਾ ਵੀਹੀ 'ਚ ਖੁਲਦੇ ਬਾਰ ਉਹਦਾ ਕੁੰਡਾ ਮੈਂ ਅੰਦਰੋਂ ਖੁੱਲਾ ਰੱਖੂੰ, ਉੱਥੋਂ ਛੰਮ ਕੇ ਰੱਖੂੰ, ਤੂੰ ਖੇਲੁ ਕੇ ਅੰਦਰ ਆਜੀਂ।"

"ਕਿਉਂ ਮੈਨੂੰ ਐਨੀ ਦੂਰ ਵੀਹੀ 'ਚ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗ੍ਹੁ?"

"ਚੰਗਾ ਮੈਂ ਲੈ ਆਉ ਜਾ ਕੇ, ਨਾਲੇ ਦੱਸਦੇ ਕੈਅ ਕ ਵਜੇ ਆਮਾਂ।"

"ਦਸ ਕੁ ਵਜੇ ਆਜੀਂ।"

"ਚੰਗਾ ਪੱਕੀ ਰਹੀਂ।"

"ਹਾਂ-ਹਾਂ ਆਜੀਂ।"

"ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਹੁਣ ਜਾਨਾਂ ਮੈਂ।" ਧਰਮਾ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਫੁੱਲਿਆ ਲੰਬੀਆਂ ਪੁਲਾਂਘਾਂ ਪੁੱਟਦਾ ਘਰ ਨੂੰ ਆ ਗਿਆ। ਕਿਰਨਾ ਟੱਟੀ ਹੋਣ ਲਈ ਵਾੜੇ 'ਚੋਂ ਟੱਟੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੀ।

ਉਸਦੇ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਾ ਨੂੰ ਵਿਹੜੇ ਵਾਲੀ ਲਾਈਟ ਜਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਗਤਾਰ ਮੱਝਾਂ ਨੂੰ ਕੱਖ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਆ ਕੇ ਡੱਬਾ ਨਲਕੇ ਕੋਲ ਕੰਧ ਨਾਲ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ, ਨਲਕਾ ਗੇੜ ਕੇ ਹੱਥ ਗਿੱਲੇ ਕੀਤੇ, ਨਹਾਉਣ ਵਾਲੇ 'ਚੋਂ ਸਾਬਣ ਦੀ ਪਤਲੀ ਟਿੱਕੀ ਹੱਥਾਂ ਉੱਤੇ ਮਲੀ ਤੇ ਫਿਰ ਹੱਥ ਧੇ ਲਏ।

"ਐਨਾ ਸੰਦੇਹਾਂ ਨਾ ਜਾਇਆ ਕਰ ਬਾਹਰ ਕੰਨੀ।" ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦੀ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

ਕਿਰਨਾ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਉਥੇ ਹੀ ਰੁਕ ਗਈ। "ਜਦੋਂ ਜੋਰ ਪਉ, ਓਦੀਂ ਜਾਉ।"

"ਹੀ.ਹੀ.ਹੀ. ਪਾਗਲਾ।" ਜਗਤਾਰ ਖਿੜ-ਖਿੜ ਕੇ ਹੱਸ ਪਿਆ, ਨਾਲੇ ਕਿਰਨਾ ਹੱਸ ਪਈ। "ਚੰਗਾ ਮੈਸਾਂ ਬੰਨ੍ਹ।" ਜਗਤਾਰ ਸੰਨ੍ਹੀ ਕਰ ਕੇ ਨਲਕੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧੋਣ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਵਰਾਂਡੇ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਖੇਲੁ ਕੇ ਖੁਰਲੀ 'ਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀਆਂ।

-0-

ਅੱਜ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਅੰਦਰ ਹੱਸਦਾ ਰਿਹਾ, ਮਨ ਨੱਚਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਬੋਰੀ ਹੋਈ ਫਿਰਦੀ ਰਹੀ। ਕੋਈ ਜਿੱਤ, ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਛੁਲ੍ਹ-ਛੁਲ੍ਹ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਸਮੇਂ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਨਾਲ ਜਿੱਦ ਲਾ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਉਹ ਪਲ-ਪਲ ਟਾਈਮ-ਪੀਸ ਵੇਖਦੀ, ਬਿੰਦੇ-ਬਿੰਦੇ ਕੰਧ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਮਿਛਦੀ ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਵਿਰੋਧੀ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰੇ ਪੱਥਰ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਉਹ ਅੱਗੇ ਸਰਕਣ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਕ-ਇਕ ਘੰਟਾ ਇਕ-ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਹੋ ਕੇ ਬੀਤਿਆ। ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਰੋਟੀ ਟੁੱਕ ਲਈ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਛਿਟੀਆਂ ਦੀ ਅੱਗ ਬਾਲ ਲਈ, ਆਟਾ ਗੁੰਨ ਕੇ ਰੋਟੀ ਲੱਗ ਗਈ। ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਮੱਝ ਦੀ ਧਾਰ ਕੱਢ ਕੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਬਾਲਟੀ ਕਿਰਨਾ ਕੋਲ ਲਿਆ ਰੱਖੀ, "ਚਾਹ ਗੁੜ ਬੰਨ੍ਹ ਦੀ ਖੇਤ ਵਾਸਤੇ, ਦੁੱਧ ਮਾੜਾ ਜਾ ਵੱਧ ਪਾਈ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਚਾਹ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਐ।"

ਇੰਨਾ ਸੁਣ ਕੇ ਛਿਟੀਆਂ ਦੀ ਲਾਲ ਲਾਟ ਵਿਚ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਗੁਲਾਬੀ ਚਿਹਰਾ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਗੋਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਇਕ ਝਰਨਾਹਟ ਜਿਹੀ ਛਿੜ ਗਈ, ਜਿਵੇਂ ਧਰਮੇ ਦੇ ਬਾਂਹ ਫੜਨ ਵੇਲੇ ਛਿੜੀ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਧਰਮੇ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਖੁਦ ਛੂਹ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਰੋਟੀ ਲਾਹ ਕੇ, ਚੁੱਲ੍ਹੇ 'ਤੇ ਪਾਈ ਦਾ ਪਤੀਲਾ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਥੱਲੇ ਭੰਨ ਕੇ ਹੋਰ ਪਾਥੀਆਂ ਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਸਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਸ-ਸਹੁਰੇ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਪਾ ਕੇ ਫੜਾਈ। ਫਿਰ ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਵਾ ਕੇ, ਚਾਹ ਗੁੜ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਖੇਤ ਨੂੰ ਤੇਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਆਪ ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ, ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜੇ ਤੇ ਫਿਰ ਤੱਤੇ ਪਾਈ ਨਾਲ ਮਲ-ਮਲ ਕੇ

ਨਹਾਈ। ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਨਿਬੇੜ ਕੇ ਸਿਰੇ ਵਾਲੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਆ ਪਈ। ਟਾਈਮ ਵੇਖਿਆ, ਸਾਢੇ ਅੱਠ ਵੱਜੇ ਸੀ। ਉਹ ਬੈੜਾਂ ਉਪਰ ਪਈ ਪਾਸੇ ਪਰਤਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਪਹਾੜ ਜਿੱਡਾ ਡੇਢ ਘੰਟਾ ਪੈਰ ਅੜਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਉਹ ਉਠ ਕੇ ਕੰਧ ਨਾਲ ਢੇ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ, ਫਿਰ ਰਾਤ ਦੇ ਹੁਸੀਨ ਝਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਗਈ। ਨੋ ਵਜੇ ਝਿਆਲਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਟੁੱਟੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਗੋਰੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਕੱਢਵੀਂ ਜੁੱਤੀ ਪਾ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ। ਉਤਰਦੇ ਸਿਆਲ ਦੀ ਠੰਡੀ ਹਵਾ ਉਸਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚਦੀ ਉਸਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚੀਰ ਗਈ। ਪਾਲੇ ਦੀ ਮਾਰ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਨਿੱਕਾ ਲੁੰ-ਕੰਡਾ ਉਠ ਖਤ੍ਰਿਆ। ਉਹ ਯੁਦਧਯੜੀ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਅੰਦਰ ਵੜ ਗਈ। ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਕੋਟੀ ਪਾਈ ਤੇ ਸ਼ਾਲ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ, ਫਿਰ ਕੁਝ ਸੋਚ ਕੇ ਸੱਸ-ਸਹੁਰੇ ਦੀ ਬਿੜਕ ਲੈਣ ਲਈ ਦੱਬਵੇਂ ਪੈਰੀਂ ਅਗਲੀ ਸਬਾਤ ਦੇ ਬਾਰ ਮੂਹਰੇ ਜਾ ਖੜ੍ਹੀ। ਅੰਦਰ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਦੰਦ ਚੱਬਦੀ ਵਾਪਿਸ ਆ ਗਈ।

ਟਾਈਮ-ਪੀਸ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਸੂਈ ਨੇ ਪਲ-ਪਲ ਕਰਕੇ ਮਸਾਂ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਾਟ ਨੂੰ ਕੁਤਰਿਆ। ਟਾਈਮ-ਪੀਸ ਨੇ ਦਸ ਵਜਾ ਦਿੱਤੇ। ਉਹ ਧੜਕਦੇ ਖੁਸ਼ੀ ਭਰੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਕੁੰਡਾ ਖੇਲ੍ਹ ਕੇ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ਸਾਹਮਣੇ ਧਰਮੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪਤਲੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾ ਪਈ। ਦੇਵਾਂ ਨੇ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਲਿਆ। ਦੇਵੇਂ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਧੜਕਣ ਬਰਾਬਰ ਵੱਜ ਰਹੀ ਸੀ। ਧਰਮੇ ਨੇ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਨਾਲ ਤੋਰ ਲਿਆ। ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਪਾਲੇ ਦੇ ਕੁੱਟੇ ਕੁੱਤੇ ਇੰਨੂੰਆਂ ਵਾਂਗ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਕੰਧਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਪਈ ਸਨ। ਉਹ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਪੈੜ-ਚਾਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮੂੰਹ ਉਪਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਵੇਖਦੇ ਪਰ ਪਾਲੇ ਨਾਲ ਠਰਿਆਂ ਦਾ ਭੌੜਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਨਾ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਫਿਰ 'ਆਪਾਂ ਕੀ ਲੈਣੈ' ਸੋਚ ਕੇ ਲੱਤਾਂ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਦੇ ਲੈਂਦੇ। ਹਨੂੰਰੀ ਰਾਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਚੰਨ ਨੇ ਅੱਜ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ। ਸਿਰਫ਼ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਮੱਧਮ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਆਦਮੀ ਕੋਲ ਖਤ੍ਰਿਆਂ ਪਹਿਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਧਰਮੇ ਨੇ ਬੈਠਕ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਬੈਠਕ ਦਾ ਬਾਰ ਖੋਲਿਆ, ਟਿਊਬ ਦੇ ਦੁਧੀਆਂ ਚਾਨੁਣ ਵਿਚ ਬੈਠਕ ਦੁਲਹਣ ਵਾਂਗ ਸਜਾਈ ਪਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਬੈਠਕ ਦੇ ਬਾਰ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਖੱਬੇ-ਸੱਜੇ ਨਿਗ੍ਰਾ ਮਾਰੀ। ਫਿਰ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲੰਘਾ ਕੇ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਰ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਸਮਾਨੀ ਖਿੜੇ ਤਾਰੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਈ। ਹਨੂੰਰੇ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਲੁਕੇ ਲਿਆ।

21.

ਕਣਕ ਸੁੱਕ ਕੇ ਕੜ੍ਹਕ ਹੋ ਗਈ। ਖੜ-ਖੜ ਕਰਦੀ ਕਣਕ, ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਮਾੜੇ ਅਮਲੀ ਵਾਂਗ ਕੰਬਦੀ। ਕਿਸਾਨ ਪੱਕੀ ਕਣਕ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਲਈ ਦਾਤਰੀਆਂ ਲੈ ਕੁੱਦ ਕੇ ਪੈ ਗਏ। ਕੁਝ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਤੱਲਾਂ ਦੇ ਤੱਲ ਖੜ੍ਹੀ ਕਣਕ ਭਰਿਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ। ਬੱਚੇ, ਬੁੱਛੇ, ਜਵਾਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਿਰ ਖੁਰਕਣ ਦੀ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੋਈ ਰੋਟੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ, ਕੋਈ ਕੱਖ ਵੱਢ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ, ਕੋਈ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਹਾੜ੍ਹੀ ਵੱਢਦਾ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰੋਣਕ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਆ ਜੁੜੀ ਸੀ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸੁੰਨ-ਸਾਨ ਹੁੰਦੀ। ਉਜਾੜੇ ਵਾਂਗ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ 'ਭਾਂਭ-ਭਾਂਭ' ਕਰਦਾ ਪਰ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਮੇਲੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ। ਕਿਧਰੇ ਲਲਕਾਰੇ ਵਜਦੇ, ਕਿਧਰੇ ਹਾਸੇ ਦੀ ਛਣਕਾਰ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਨੂੰ ਮਹਿਕਾ ਜਾਂਦੀ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਦਿਨ ਢਲਦਾ ਦਾਤਰੀ ਦੀ 'ਖੜ-ਖੜ' ਵਧ ਜਾਂਦੀ, ਲਲਕਾਰੇ ਵਧ ਜਾਂਦੀ। ਸੂਰਜ ਦੇ ਮੱਧਮ ਚਾਨੁਣ ਵਿਚ ਗਰਦ ਅਸਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ। ਟਿੱਕੀ ਛਿਪਣ ਨਾਲ ਹੀ ਰੇਹਿੜਿਆਂ, ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਖੜ-ਖੜ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਵਹੀਰਾਂ ਘੱਤ ਦਿੰਦੀ।

ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਸੀ ਵਿੜੀ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ। ਅੱਜ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਵੱਢਣ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਖੱਲਾਂ-ਖੁੰਜਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਦਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਦੰਦੇ ਕਢਵਾ ਰੇਹੜੇ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਬੇੜਾਂ ਰੱਖ

ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਵਿਆਹ ਦੇ ਚਾਅ ਵਾਂਗ ਭੱਜਿਆ-ਭੱਜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਮੂਹਰੇ ਬੈਠੀ ਖੁਸੀ-ਮੁਸੀ ਵਾਇਆਂ ਦੇ ਰੋਟੀ-ਟੁੱਕ ਦਾ ਆਹਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਜਗਤਾਰ ਦਾ ਢਿਲਕਿਆ ਚਿਹਰਾ ਦਸਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦਾ ਸਰੀਰ ਅੱਜ ਤੜ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੱਡ-ਹੱਡ ਚਸਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਿਰ 'ਚ ਮਿੰਨੀ-ਮਿੰਨੀ ਪੀੜ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅੱਜ ਘਰ ਰਹਿ ਪਵੇ ਪਰ ਹੁਣ ਪੁੱਛੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਕਰੇ? ਵਿੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਪੈਣਾ ਸੀ, 'ਚਲੋ ਇਕ ਚਮਚਾ ਅੱਜ ਵੱਧ ਸਹੀ' ਉਹ ਸੋਚ ਕੇ ਖੇਤ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੱਜ ਵੱਦਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਬੰਦੇ ਹੋ ਗਏ। ਤਿੰਨ ਵਿੜੀ ਵਾਲੇ, ਜਗਤਾਰ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਬਾਪ। ਜਗਤਾਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਖੁਸ਼ ਦੇ ਡਰੋਂ ਗੱਡੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਸੀ। ਜਗਤਾਰ ਦੀ ਮਾਂ ਸੀਤੇ ਨੇ ਕੱਖ ਵੱਚ ਕੇ ਲਿਆਉਣੇ ਸੀ। ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਜਿੰਮਾ ਰੋਟੀ ਫੜਾਉਣ ਅਤੇ ਘਰ ਦਾ ਮਾਲ-ਪਸੂ ਸਾਂਭਣ 'ਤੇ ਸੀ।

ਜਗਤਾਰ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਖੇਤ ਜਾ ਕੇ ਕਣਕ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਾਤਰੀਆਂ ਪਾ ਲਈਆਂ। ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਰ ਤਰੇਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੱਤਰੀ ਦਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਦੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਫਸਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਜਿਉ-ਜਿਉ ਸੂਰਜ ਉੱਚਾ ਉਠਦਾ ਰਿਹਾ, ਤਰੇਲ ਸੁਕਦੀ ਰਹੀ, ਦਾਤਰੀ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਸਰੀਰ ਗਰਮ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਕਣਕ ਸੱਥਰੀਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲਦੀ ਰਹੀ। ਕਿਰਨਾ ਰੋਟੀ ਫੜਾ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ। ਮਾਂ ਨੇ ਕੱਖਾਂ ਵਿਚ ਦਾਤਰੀ ਜਾ ਪਾਈ। ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਦੀ ਚਾਹ ਤੱਕ ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਸੀ ਸਰੀਰ ਪੂਰੀ ਤੜ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਿਰ ਦੀ ਪੀੜ ਹਟ ਗਈ ਸੀ। ਦੁਖਦੇ ਹੱਡ ਗਰਮਾ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਜਿਉ-ਜਿਉ ਦੁਪਹਿਰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਗਈ, ਬੁਖਾਰ ਦੀ ਭਖ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਅੰਦਰ ਭਖਦਾ ਗਿਆ। ਸਰੀਰ ਨਿਚਾਲ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਤਰੀੜ ਲੈ ਕੇ ਦੁਪਹਿਰ ਤੱਕ ਵਚਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਬਿਲਕੁਲ ਜਵਾਬ ਦੇ ਗਿਆ, ਉਹ ਕੋਠੇ ਕੋਲ ਡੇਕ ਹੇਠ ਪਰਨਾ ਵਿਛਾ ਕੇ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਸੱਲਰੇ ਪੁਟਦੀ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਆ ਗਈ।

"ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਪੁੱਤ?" ਮਾਂ ਨੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਮਾਂ ਤਾਪ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ।"

"ਫੇਰ ਉਹੇ ਕਿਉਂ ਪੈ ਗਿਆ, ਘਰੇ ਦਵਾਈ-ਦਵੂਈ ਲੈ ਲੈ ਜਾ ਕੋ।"

"ਪਾਣੀ ਦਈਂ।" ਜਗਤਾਰ ਉਠ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਸੀਤੇ ਨੇ ਕੋਰੇ ਤੌੜੇ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਿਲਾਸ ਭਰ ਕੇ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਗਤਾਰ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਵਾਂਗ ਲੜ-ਖੜਾਉਂਦਾ ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਤਪਦਾ ਸੂਰਜ ਸਿਰ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਗਰਮ ਹੋਈ ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਛਲ ਮਾਰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਕਣਕਾਂ ਦੇ ਵੱਢਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਿੱਧਾ ਵੱਡੇ ਪਰੇ ਆ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਪਰੇ 'ਚੋਂ ਉਸਨੂੰ ਸਾਈਕਲ ਵਾਲਾ ਮਿਲ ਗਿਆ; ਉਸਨੇ ਰੱਬ ਦਾ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਸੁਕਰ ਕੀਤਾ। ਉਸਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਸੋਟਿਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਜੇ ਅੱਗੇ ਵੀ ਤੁਰਨਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ, ਫੇਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚਦਾ ਵੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਸਾਈਕਲ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਫਿਰਨੀ 'ਤੇ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰਨੀ ਤੋਂ ਉਹ ਕੰਧਾਂ ਦੀ ਛਾਵੇਂ-ਛਾਵੇਂ ਆਪਣੇ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ। ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਟੁੱਟੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਧੱਕਿਆ, ਅੰਦਰੋਂ ਕੁੰਡਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਭੇੜ ਵਿਚਲੀ ਵਿਰਲ ਰਾਹੀਂ ਹੱਥ ਪਾ ਕੇ ਕੁੰਡਾ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆ। ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਨਿੰਮ ਹੇਠ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ। ਮੰਜਾ ਖਾਲੀ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਿਰੇ ਵਾਲੀ ਬੈਠਕ ਵੇਖੀ, ਉਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਬੁੜ-ਬੁੜ ਕਰਦਾ ਅਗਲੀ ਸਬਾਤ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਬਾਤ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਅੰਦਰ ਛੱਤ ਵਾਲਾ ਪੱਖਾ 'ਖਰ....ਖਰ' ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੱਖੇ ਦੀ 'ਖਰ....ਖਰ' ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਤੇ ਜਨਨੀ ਦੀ ਮੱਧਮ ਝੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਕਦੇ ਇਹ ਝੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਹਲਕੇ ਹਾਸੇ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ। ਸਬਾਤ ਦੇ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਕੁੰਡਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਅਛੋਣੀ ਘਟਨਾ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆ ਖੁੰਮੀ। ਉਸਦਾ ਮਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੰਕਾਵਾਂ ਦੀ ਵਾੜ ਵਿਚ ਜਾ

ਫਸਿਆ। ਉਹ ਮਲਕੜੇ ਜਿਹੇ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਨਾਲ ਕੰਨ ਲਾ ਕੇ ਸੁਣਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਹੋਲੀ-ਹੋਲੀ ਉਸਨੇ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪਹਿਚਾਣ ਲਈ ਪਰ ਮਰਦ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਭੇਤ ਨਾ ਆਇਆ। ਬੁਖਾਰ ਨਾਲ ਭਖਿਆ ਸਰੀਰ ਭੱਠੀ ਦੇ ਕੋਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਰੋਧ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਕੰਬ ਉਠਿਆ। ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਗ ਵਰ੍ਹ ਪਈ। ਉਸਦੇ ਸਾਹ ਹਵਾ ਵਿਚ ਮਚਦੀ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਵਾਂਗ 'ਖੈਅ....ਖੈਅ' ਗੁੰਜਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਉਸਨੇ ਤੁੜੀ ਵਾਲੀ ਸਬਾਤ ਦੇ ਬਾਰ ਓਹਲਿਓਂ ਗੰਡਾਸਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ।

"ਕਿਰਨਾ! ਨੀ ਕਿਰਨਾ ਕੁੱਤੀਏ!" ਉਸਨੇ ਬਾਰ ਦੇ ਦੱਬ-ਦੱਬ ਧੱਡੇ ਮਾਰੇ। ਪਤਲੀ ਪਲਾਈ ਦਾ ਬਾਰ ਜੱਟ ਦੇ ਮੋਟੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਤਾਬ ਨਾ ਝਲਦਾ ਹੋਇਆ ਕੰਬਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਕ....ਕੀ....ਈ, ਕੈ....ਕੈਣ....ਅ....ਅੈ?" ਅੰਦਰੋਂ ਡਰੀ ਤੇ ਸਹਿਮੀ ਟੁੱਟੀ-ਛੁੱਟੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ।

"ਮੈਂ ਆਂ ਤੇਰਾ ਖਸਮ, ਬਾਰ ਖੇਲ੍ਹਾ।" ਜਗਤਾਰ ਦਾ ਡਰਾਉਣਾ ਬੋਲ ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਅੰਦਰ ਚੀਰ ਗਿਆ।

"ਖ....ਖੇਲ੍ਹਦੀ ਆਂ....।" ਅੰਦਰ ਮੁੰਡੇ ਤੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਥੱਲਿਓਂ ਮਿੱਟੀ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ-ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਪੈ ਗਈ। ਮੁੰਡਾ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਪੇਟੀ ਓਹਲੇ ਜਾ ਲੁਕਿਆ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਕੰਬਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਬਾਰ ਖੇਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ।

"ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਦੀ....ਕੁੱਤੀਏ।" ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਤਾੜ-ਤਾੜ ਕਰਦੇ ਥੱਪੜ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਧਰ ਦਿੱਤੇ। ਕਿਰਨਾ ਦੀਆਂ ਲਾਲ ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਹੂ ਸਿੰਮ ਆਇਆ। ਉਹ ਲੜ-ਖੜਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਡਿਗਦੀ-ਡਿਗਦੀ ਮਸਾਂ ਬਚੀ।

"ਕਿੱਥੇ ਐ ਉਹੋ ਸਾਲਾ ਢੇਡ?" ਜਗਤਾਰ ਭੀਸਰੇ ਹੋਏ ਸਾਨੂੰ ਵਾਂਗ ਅੰਦਰ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਲੈਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਸਨੇ ਦੋਵੇਂ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਓਹਲੇ ਵੇਖਿਆ। ਫਿਰ ਉਹ ਸਿੱਧਾ ਪੇਟੀ ਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿਰਨਾ ਵੇਖ ਕੇ ਉਪਰੋਂ ਹੇਠਾਂ ਤੱਕ ਕੰਬ ਗਈ, 'ਹੁਣ ਖੈਰ ਨੀ, ਹੋ ਗਰੂ ਮਹਾਰਾਜਾ' ਉਸਨੇ ਕੰਬਦੇ ਹੱਥ ਉਪਰ ਨੂੰ ਜੋੜ ਲਈ।

"ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਦੀ ਕੁੱਤੇ ਦੀ।" ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਸੂਕਦਾ ਗੰਡਾਸਾ ਧਰਮੇ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ। ਸਿਰ ਖੱਖੜੀ ਵਾਂਗ ਪਾਟ ਗਿਆ। ਉਹ 'ਹਾਏ ਮਾਰਤਾ....।' ਕਹਿੰਦਾ ਥਾਏਂ ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਕੰਬਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ ਦੰਦ ਕਰੀਚਦੇ ਨੇ ਡਿੱਗੇ ਪਏ ਧਰਮੇ ਦੇ ਗੰਡਾਸੇ ਦਾ ਇਕ ਵਾਰ ਹੋਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਦੇ ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ ਲਹੂ ਨਾਲ ਸੁਰਖ ਹੋ ਗਏ। ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲਹੂ ਦਾ ਛੱਪਰ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਕਿਰਨਾ ਡੌਰ-ਡੌਰ ਹੋਈ ਇਹ ਤਮਾਸਾ ਵੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੁਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੇ। ਧਰਮਾ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪਿਆ ਜਾਨ ਤੋੜਦਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਕੁਝ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਠੰਡਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਸੁੰਨੀ ਦੁਪਹਿਰ ਚੀਰਦੀ ਲੰਬੀ ਚੀਕ ਮਾਰੀ। ਜਗਤਾਰ ਥਾਏ ਗੰਡਾਸਾ ਸੁੱਟ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਵਾਂਗ ਲੜ-ਖੜਾਉਂਦਾ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਭੱਜ ਗਿਆ। ਉਹ ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਭੱਜਿਆ, ਉਸਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਗਈਆਂ। ਸਰੀਰ 'ਚੋਂ ਜਾਨ ਨਿਕਲਦੀ ਜਾਪੀ। ਉਸਦਾ ਸਰੀਰ ਬੁਖਾਰ, ਕਰੋਧ ਅਤੇ ਡਰ ਨੇ ਨਿਚਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਸੋਝੀ ਨਾ ਰਹੀ। ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਾ ਆਇਆ। ਉਹ ਕੀ ਕਰੇ? ਕਿੱਧਰ ਜਾਵੇ? ਇਹ ਕੀ ਭਾਣਾ ਵਰਤ ਗਿਆ? ਉਹ ਡਿਗਦਾ-ਚਹਿੰਦਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਵੇ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਪੁੱਤੜ?" ਉਸਦੇ ਵਿਹੜੇ 'ਚੋਂ ਚਾਚੀ ਲਗਦੀ ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਲਿਆ।

"ਹਾਅ....ਹਾਅ....ਹਾਅ....ਤਾਅਪ....।" ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਟੁੱਟੇ-ਛੁੱਟੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਿਕਲੇ। ਉਹ ਫਿਰ ਨਾ ਬੋਲ ਸਕਿਆ। ਉਸਦਾ ਸਾਹ ਰਾਤ ਦੀ ਸਾਂ-ਸਾਂ ਵਾਂਗ ਡਰਾਉਣਾ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਹੂ ਸਿੰਮਦਾ ਸੀ। ਅੰਗ-ਅੰਗ ਵਿਚੋਂ ਭੱਠੀ ਵਾਂਗ ਸੇਕ ਮਾਰਦਾ ਸੀ। ਬੁੱਢੀ ਨੇ ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਮੱਖੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਵੇਖਿਆ। ਉਸਨੇ ਤੱਤੇ ਤਵੇ 'ਤੇ ਸੜੇ ਹੱਥ ਵਾਂਗ ਹੱਥ ਪਰਾਂ ਖਿੱਚ ਲਿਆ, "ਬੂਅ ਵੇ..... ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਲੋਹੜੇ ਦਾ ਤਾਪ ਐ।" ਉਹ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਭੱਜ ਗਈ।

ਜਦੋਂ ਉਹ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਆਈ ਤਾਂ ਵਿਹੜੇ ਦੀਆਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਜਗਤਾਰ ਕੋਲ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰ ਪਈ। ਤਪਦੀ ਦੁਪਹਿਰ ਵਿਚ ਵਾਰਦਾਤ ਦੀ ਗੱਲ

ਸੁਲਘਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਸਾਰੇ ਅਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਵਿਚ ਫਿਰ ਗਈ ਸੀ। ਜਗਤਾਰ ਕਾ ਵਿਹੜਾ ਜਨਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੂੰ ਖੇਤੋਂ ਸੱਦਣ ਤੁਰ ਗਿਆ। ਧਰਮੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਤੇ ਠੰਡਾ ਹੋਇਆ ਲਹੂ ਥਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਜੰਮ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਰਮੇ ਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਉਸਦੀ ਮਿੱਟੀ ਬਣੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾ-ਲਾ ਅਸਮਾਨ ਪਾਟਵੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਧਰਮੇ ਦੀ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਵਾਲ ਪੁਟਦੀ, ਪੱਟਾ 'ਤੇ ਦੁਹੱਖੜ ਮਾਰਦੀ ਧਰਮੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ 'ਤੇ ਡਿੱਗ-ਡਿੱਗ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਲਾਸ਼ ਤੋਂ ਮਸਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕੀਤਾ। ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਤਾ ਸੀ ਤੇ ਕੁਝ ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਘਰੇ ਪਈ ਧਰਮੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਵੇਖ ਕੇ ਸਮਝ ਗਏ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਬੁੱਢੀਆਂ-ਠੇਰੀਆਂ ਬੁੜ-ਬੁੜ ਕਰਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਬੁਰਾ-ਭਲਾ ਕਹਿ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

"ਨੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਇਹ ਕਲਮੂੰਹੀਂ ਦੇ ਪੈਰੋਂ ਹੋਇਆ।"

"ਧੋਤੇ ਪੈਰਾਂ ਆਲੀ, ਜੱਟ ਦਾ ਕੜੀ ਵਰਗਾ ਪੁੱਤ ਮਰਵਾ ਕੇ ਆ ਗਿਆ ਸਬਰ ਡੈਣ ਨੂੰ।"

"ਜੀਹਨੂੰ ਰੱਸੇ ਚੱਬਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਜੇ ਉਹ ਕਾਹਨੂੰ ਹਟਦੀ ਐ ਭਾਈ।"

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੁਣਿਐ ਇਹ ਪਿੰਡ ਵੀ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਨਾਲ ਕਾਲਾ ਮੂੰਹ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਐ।"

"ਲੈ ਹੋਟ....।"

ਜਿੰਨੇ ਮੂੰਹ, ਓਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ। ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਘਰ ਵਿਚ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਅਣਆਈ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿਚ ਫਸੇ ਡਰੇ ਹੋਏ ਮਨ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਮਦਰਦੀ ਭਾਲ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਕੋਣ ਜਿਤਾਉਂਦਾ, ਸਾਰੀਆਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਧਰਮੇ ਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੂੰ ਮਸਾਂ ਸਾਂਭਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਕੈਂਟਰ 'ਖਰ....ਖਰ' ਕਰਦਾ ਬਾਰ ਵਿਚ ਆ ਰੁਕਿਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਡਰੇ ਹੋਏ ਹਿਰਨਾਂ ਵਾਂਗ ਬਾਰ ਵੱਲ ਕੰਨ ਚੁੱਕ ਲਏ। ਘਰ ਵਿਚ ਖਾਮੇਸ਼ ਚੁੱਪ ਵਰਤ ਗਈ, ਜਿਵੇਂ ਸਭ ਨੂੰ ਸੱਪ ਸੁੰਘ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਖਾਕੀ ਵਰਦੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪੁਲਸੀਏ ਦਗੜ-ਦਗੜ ਕਰਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਵੜੇ। ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਕੱਪੜਾ ਪਾਇਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਲਾਸ਼ ਉਪਰੋਂ ਕੱਪੜਾ ਹਟਾ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖਿਆ। ਫਿਰ ਵਾਰਦਾਤ ਵਾਲਾ ਗੰਡਾਸਾ ਜਬਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਕਿਰਨਾ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਕੁਝ ਪੁੱਛਦਾ ਰਿਹਾ, ਕਿਰਨਾ ਹੰਝੂਆਂ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦਸਦੀ ਰਹੀ।

"ਕਿੱਥੇ ਐ ਉਹ ਵੱਡਾ ਵੈਲੀ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਆ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਸਿਉਂਤੇ ਗਏ। ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ।

"ਦੇਖੋ ਭਾਈ," ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਸਮਝਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, "ਇਹ ਕੋਈ ਛੋਟੀ ਮੋਟੀ ਵਾਰਦਾਤ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕਿਸੇ 'ਚੋਂ ਮੁਜਰਮ ਬਾਰੇ ਪਤੈ ਤਾਂ ਦੱਸ ਦਿਓ, ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪੁੱਛਣ ਦੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਵੀ ਹੈਗੇ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਖਿੱਚੀਆਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਨੂੰਹਾਂ-ਧੀਆਂ, ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਪਟਾ, ਉਹਦਾ ਖਿੱਚਿਆ ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਥਾਏ 'ਚ ਆਪੇ ਈ ਆਊ ਭੱਜਿਆ।"

ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਕੰਬ ਗਏ। ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਡਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਮਿਲਾਈਆਂ। ਇਕ ਬੁੱਢੀ ਪਰ੍ਹਾਂ ਖੜ੍ਹੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਚੋਅ ਗਈ। ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਆ ਕੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਕੋਲ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਗੁਪਤ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਸਿਪਾਹੀ ਦੱਸੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮੂਹਰੇ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਿਪਾਹੀ ਉਸਦੇ ਮਗਰ-ਮਗਰ ਤੁਰ ਪਏ। ਸੱਤ-ਅੱਠ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਗੇਟਾਂ ਵਾਲਾ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਦੋ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਨਾਲ ਬਾਰ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਪੁਜੀਸ਼ਨਾਂ ਲੈ ਲਈਆਂ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਗੇਟ ਨੂੰ ਹੌਲੀ ਦੇਣੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਧੱਕਿਆ। ਬਾਰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਗਿਆ। ਸਾਹਮਣੇ ਕਿੱਕਰ ਥੱਲੇ ਡੱਠੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਜਗਤਾਰ ਪਿਆ ਸੀ। ਕਿੱਕਰ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਢਲ ਕੇ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਕਿੰਨੀ ਦੂਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਮੰਜਾ ਉਵੇਂ ਜਗਤਾਰ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਲਈ ਧੁੱਪੇ ਸੰਤਾਪ ਭੋਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨਾਲ ਮੰਜੇ ਕੋਲ ਆ ਖੜ੍ਹਿਆ ਪਰ

ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਹਿਲਜੁਲ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਮੰਜੇ ਕੋਲੋਂ ਭੱਠੀ ਵਾਂਗ ਸੇਕ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਸਾਹ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਉਖੜੇ, ਡਰਾਉਣੇ, ਤੇਜ-ਤੇਜ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਬੁਖਾਰ ਹੱਦੋਂ ਟੱਪਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਚਾਰ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਬੋਹੇਸੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਪਏ ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਨਿਮ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਲਿਆ ਪਾਇਆ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਕਿਰਨਾ, ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਮਾਂ, ਬਾਪ, ਧਰਮੇ ਦੇ ਮਾਂ, ਬਾਪ, ਜਿਸ ਘਰੋਂ ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਬੁੱਢੀ ਦਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਇਕ-ਦੇ ਨਾਮ ਹੋਰ ਲਿਖ ਲਏ। ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਕੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਬੋਲਿਆ, "ਬਜ਼ੁਰਗੇ ਅਸੀਂ ਮੁਜ਼ਰਮ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਥਾਣੇ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਇਹਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਸਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਨਾਜ਼ੁਕ ਹੈ। ਇਹਦੀ ਜਾਨ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਕਾਕਾ ਸਾਨੂੰ ਪੇਸਟਮਾਰਟਮ ਲਈ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਧਰਮੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ।

"ਵੇ ਭਾਈ ਹੁਣ ਇਹਦੀ ਮਿੱਟੀ ਕਿਉਂ ਬਦੀਨ ਕਰਦੇ ਓਂ।" ਧਰਮੇ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਧਾਰ ਮਾਰੀ।

"ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਤਾਂ ਬੇਬੇ ਸਾਨੂੰ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਠਰ੍ਹੰਮੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।

ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਕੱਪੜਾ ਵਿਛਾ ਕੇ ਕੈਂਟਰ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ। ਧਰਮੇ ਦੇ ਘਰੋਂ ਜੀਪ ਲਿਆ ਕੇ ਧਰਮੇ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਆਪ ਜੀਪ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿਪਾਹੀ ਕੈਂਟਰ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ। ਜਗਤਾਰ ਅਤੇ ਧਰਮੇ ਦੇ ਬਾਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਕ-ਦੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਲੈ ਲਏ। ਜੀਪ ਅਤੇ ਕੈਂਟਰ ਸੁਨਾਮ ਦੇ ਰਾਹ ਪਾ ਲਏ। ਇਕ ਵਿਚ ਵੱਚਿਆ-ਟੁੱਕਿਆ ਧਰਮਾ ਪਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਵੱਢਣ ਵਾਲਾ ਜਗਤਾਰ। ਪਰ ਹੁਣ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਦਾ ਥੱਕਿਆ-ਟੁੱਟਿਆ ਸੂਰਜ ਦੂਰ ਨਹਿਰ ਦੀਆਂ ਕਿੱਕਰਾਂ ਉਹਲੇ ਡੇਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤੇ ਕੇ ਹਟੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲਾਲ ਅੱਖ ਵਾਂਗ ਡਲੁਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੁਪਹਿਰ ਦੀ ਗਰਮੀ ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਠੰਡ ਵਿਚ ਢਲਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕਣਕ ਵਚਦੇ ਵਾਢੀਆਂ ਦੇ ਲਲਕਾਰੇ ਡਰਾਉਣੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਜਾਪਦੇ ਸਨ। ਹਸਪਤਾਲ ਮੁਹਰੇ ਕੈਂਟਰ ਦੇ ਬਰੇਕ ਗਰੀਬ ਦੇ ਵੱਜੀ ਝਾਂਗ ਵਾਂਗ ਚੀਕਾ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਕੇ ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਦਾਖਲ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਧਰਮੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਪੇਸਟਮਾਰਟਮ ਲਈ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ।

ਸੂਰਜ ਕਦੇ ਦਾ ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਗੋਡੀ ਮਾਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਡਾਕਟਰੀ ਇਲਾਜ ਨਾਲ ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਬੋੜੀ-ਬੋੜੀ ਹੋਸ਼ ਪਰਤ ਆਈ। ਉਸਨੇ ਅੱਖਾਂ ਪੁੱਟ ਕੇ ਵੇਖਿਆ। ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਉੱਚੇ ਬੈੱਡ 'ਤੇ ਪਿਆ ਸੀ। ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਵਿਚ ਬੋਤਲ ਅੱਧੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਕੰਨ ਚੁੱਕੀ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਦੁਪਹਿਰੇ ਹੋਈ ਵਾਰਦਾਤ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਢਿਲਮ ਵਾਂਗ ਘੁੰਮ ਗਈ। ਉਸਦੇ ਦਿਲੋਂ ਇਕ ਲੰਬਾ ਹਉਕਾ ਉਠਿਆ, ਜੋ ਹੰਝੂ ਬਣ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਆ ਟਪਕਿਆ। ਉਸਨੇ ਛੱਟ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਲਈਆਂ।

ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਲਾਈਟਾਂ ਲੱਗ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਅਸਮਾਨੀ ਤਾਰੇ ਉਖੜ ਆਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਧਰਮੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਸਿਵਿਆਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਇਕੱਠ ਸਿਵਿਆਂ ਵਿਚ ਜੁੜ ਗਿਆ। ਧਰਮੇ ਨੂੰ ਸਿਵਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਾਰਾ ਢਿੱਡ ਪਾੜ ਕੇ ਮੇਟੇ-ਮੇਟੇ ਤੋਂਪਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿਉਂਤਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਲੱਕੜਾਂ ਚਿਟ ਕੇ ਧਰਮੇ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਉਪਰ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਬੁੱਢੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੀ ਡੰਗੇਰੀ ਨੂੰ ਉਪਰ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਧਰਮੇ ਦੇ ਬਾਪ ਨੇ ਹੰਝੂ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ, ਕੰਬਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਚਿਤਾ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦਿੱਤੀ। ਉਸਦਾ ਅਖਰੀ ਸਹਾਰਾ ਸਦਾ ਲਈ ਖੁੱਸ ਗਿਆ। ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਪੀਲੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀਆਂ ਅਸਮਾਨੀ ਜਾ ਚੜ੍ਹੀਆਂ। ਸਿਵਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਧਾਰਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸੰਨਾਟਾ ਛਾ ਗਿਆ।

22.

ਸੁੱਤੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਸਕੂਟਰ ਦੀ 'ਖਰਰ...ਖਰਰ...' ਦੂਰ ਤੱਕ ਗੁੰਜਦੀ ਸੀ। ਸੜਕ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕਿੱਕਰਾਂ ਤੇ ਸਫੈਦੇ ਹਨ੍ਹੇ ਨਾਲ ਭਰੇ ਕੰਧਾਂ ਵਾਂਗ ਦਿਸਦੇ ਸਨ। ਕਾਲੀ ਸੜਕ 'ਤੇ ਸਕੂਟਰ ਮਸਤ ਚਾਲੇ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰਨੈਬ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠਾ ਭਾਗੂ ਕਿਸੇ ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਵਿਚ ਉਤਰ ਗਿਆ।

ਪਰਸੋਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਭੂਆ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਫੜਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬੱਸ ਇੰਨਾ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਫੜਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਿੱਕੇ ਟੁਕੜੇ ਨੇ ਭਾਗੂ ਦਾ ਦਿਲ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਹਨ੍ਹੇਰ ਆ ਗਿਆ, ਅੰਦਰ ਕੰਬ ਗਿਆ, ਸਰੀਰ ਝੂਠਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਮੰਗਲਵਾਰ ਦਾ ਸੂਰਜ ਢਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਕਾਲਜ ਆਉਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਗੁਰਮੀਤ ਰਿਜ਼ਲਟ ਪਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਲਾ ਕੇ ਘਰੋਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈ ਆਈ ਸੀ। ਗੁਰਮੀਤ ਤੇ ਭਾਗੂ ਦੇ ਬੀ.ਏ. ਫਾਈਨਲ ਦੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦਿੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ ਸੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਰਿਜ਼ਲਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਰਿਜ਼ਲਟ ਦੀ ਸੋਚ ਸੀ। ਇਸ ਸੋਚ ਸਦਕਾ ਹੀ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਅੱਜ ਕਾਲਜ ਆਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮਿਲ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਸੋਚਾਂ ਦੀ ਤਾਈ-ਬਾਈ ਵਿਚ ਉਲੜੀ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਆ ਖੜ੍ਹੀ। ਉਸਦਾ ਅੰਦਰ ਡਰ ਨਾਲ ਕੰਬ-ਕੰਬ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕਦੇ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੋਨਿਊ ਉਠਿਆ ਹੌਸਲਾ ਇਸ ਡਰ ਨੂੰ ਪਰਾਂ ਵਗਾ ਮਾਰਦਾ। ਅੱਜ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅੱਗੇ ਦੇਰਾਹਾ ਪਾਟਦਾ ਸੀ, ਇਕ ਉਸਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੇ ਅਰਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣਾ ਸੀ। ਦੂਸਰਾ ਰਸਤਾ ਭਾਗੂ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸਨੇ ਅਣਗਿਣਤ ਮਿੱਠੇ ਸੁਪਨੇ ਸਜਾ ਰੱਖੇ ਸਨ। ਪਹਿਲੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਹਰ ਸੁੱਖ ਮਿਲਣਾ ਸੀ ਪਰ ਮਨ ਦਾ ਸੁੱਖ, ਮਨ ਦਾ ਚੈਨ ਮੁੱਕ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਪੁੰਗਰਦੇ ਅਰਮਾਨ ਮਿੱਧੇ ਜਾਣੇ ਸੀ। ਦੂਸਰੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਕਸਟ ਝੱਲਣੇ ਪੈ ਸਕਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਦਿਲ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਿਲਣਾ ਸੀ, ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਸੱਧਰਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਬੱਸ ਅੱਡੇ ਉਤੇ ਆ ਖੜ੍ਹੀ ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਹੌਸਲੇ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਬੱਸ ਦੀਆਂ ਪੋੜੀਆਂ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਲਿਆ ਤੇ ਭਾਗੂ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਈ।

ਬੱਸ ਸੜਕ ਦੇ ਟੋਏ-ਟਿੱਬਿਆਂ ਵਿਚ ਡਿੱਕ-ਡੇਲੇ ਖਾਂਦੀ ਸਰਪੱਟ ਦੌੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਗੁਰਮੀਤ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਦੂਰ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਜਾਏ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਜਾਏ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਦੀ ਮੁਸਕਰਾ ਪੈਂਦੀ ਪਰ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਸਮਾਜ ਦੀ ਕਾਲੀ ਧੁੰਦ ਵਿਚ ਗੁਆਚਦੇ ਦਿਸਦੇ। ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਮੌਤ ਵਰਗੀ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਛਾ ਜਾਂਦੀ, ਦਿਲ ਫੱਟੜ ਪੱਛੀ ਵਾਂਗ ਤੜਫਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ। ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਡਿੱਕ-ਡੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕਦੋਂ ਬੁਢਲਾਡੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਬਸ ਵਿਚੋਂ ਉਤਰਨ ਸਾਰ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਰਿਕਸ਼ੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਈ।

"ਕਾਲਜਾ।"

ਰਿਕਸ਼ੇ ਵਾਲਾ ਹੈਰਾਨ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਤੁਰ ਪਿਆ, 'ਹਰ ਕੋਈ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਫਲਾਣੇ ਥਾਂ ਜਾਣੈ ਕੀ ਲਮੋਗਾ? ਪਰ ਇਹਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਕੀ ਆਫ਼ਰ ਆ ਪਈ।' ਉਹ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚਦਾ ਗੁੱਝੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਮੀਤ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਗੁਰਮੀਤ ਨਾਲੋਂ ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਕਿਤੇ ਕਾਹਲਾ ਸੀ। ਉਹ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਉਡ ਕੇ ਕਾਲਜ ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਰਿਕਸੋ ਦੀ ਮੱਠੀ ਚਾਲ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਦੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਜਦ ਉਹ ਕਾਲਜ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਕਾਲਜ ਦਾ ਸੁੰਨਾ ਵਿਹੜਾ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਝੰਬਿਆ ਗਿਆ। ਮਨ ਪਾਈ ਵਾਂਗ ਵਹਿ ਤੁਰਿਆ। ਉਹ ਇਕੇ ਨਜ਼ਰੇ ਕਾਲਜ ਦਾ ਕੋਨਾ-ਕੋਨਾ ਛਾਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹਾਬੜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਵੇਖਿਆ ਪਰ ਸਭ ਪਾਸੇ ਦਾ ਸੁੰਨਾਪਣ ਇੱਟ ਵਾਂਗ ਉਸਦੇ ਮੱਥੇ ਆ ਵੱਜਿਆ। ਉਹ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਗਈ ਇਥੇ ਵੀ ਉਦਾਸੀ ਪੱਲੇ ਪਈ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਆ ਗਈ। ਸਿਰ ਚਕਰਾ ਗਿਆ, "ਹਾਏ! ਰੱਬਾ! ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਾਂ?" ਉਸਨੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਢਿੱਡ ਘੁੱਟ ਲਿਆ। ਅੰਦਰੋਂ ਦਿਲ ਚੀਰਵੀਂ ਭੁੱਬ ਨਿਕਲੀ, ਉਹ ਉਥੇ ਹੀ ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਹੰਝੂਆਂ ਦੇ ਪਰਨਾਲੇ ਵਹਿ ਤੁਰੇ, "ਹਾਏ! ਮਾਂ!" ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਜਣਨੀ ਨੂੰ ਪੁਕਾਰਦਿਆਂ ਭੁੱਬ ਮਾਰੀ।

ਭਾਗੂ ਦਸ ਮਿੰਟ ਲੇਟ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਕਾਲਜ ਵੱਕਿਆ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਨਿਗ੍ਰਾ ਮਾਰੀ। ਗੁਰਮੀਤ ਕਿਤੇ ਨਾ ਦਿਸੀ। ਕਾਲਜ ਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬਣੇ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰਮੀਤ ਸਾਹਮਣੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾਈ ਬੈਠੀ ਦਿਸ ਪਈ। ਉਹ ਪੇਲੇ ਕਦਮੀਂ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਜਾ ਖਤ੍ਰਿਆ, "ਗੁਰਮੀਤਾ!"

ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਭੌੰਭ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, "ਮੇਰੇ ਭਾਗਾ!!" ਉਸਨੇ ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਂਗ ਆਪਣੀਆਂ ਨਰਮ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਵਲ ਲਿਆ।

"ਕੀ ਹੋਇਆ ਮੇਰੀ ਮੀਤ ਨੂੰ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਸਦੇ ਵਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ।

"ਇੰਨਾ ਲੇਟ ਆਇਓ ਤੁਸੀਂ।" ਉਸਨੇ ਨਕਲੀ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਲਿਆ ਪਰ ਉਸਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਖੁਸ਼ੀ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਫੁੱਟ ਆਈ ਸੀ।

"ਐਨਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਲੇਟ ਹੋਇਆਂ? ਤੇਰੇ ਦਿੱਤੇ ਟਾਇਮ ਤੋਂ ਬੱਸ ਦਸ ਮਿੰਟ ਉਪਰ ਹੋਏ ਨੋ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਘੜੀ ਵਾਲੀ ਬਾਂਹ ਉਸਦੇ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਬਾਂਹ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਘੁੱਟ ਲਿਆ, "ਤੇਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸ ਮਿੰਟਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਕੱਢ ਲੈਣੀ ਸੀ।"

"ਜਾਨ ਨਿਕਲੇ ਆਪਣੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਸਦਾ ਹੱਥ ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੱਥ ਵਿਚ ਘੁੱਟ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਕੁਝ ਦੇਰ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਛਾ ਗਈ। ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਇਕ ਟੱਕ ਵੇਖਦੇ ਰਹੇ।

"ਹਾਂ ਦੱਸ ਫੇਰ, ਹੁਣ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ?" ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋਣੀ ਘੁਮੇਰੀਆਂ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪਈ।

"ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਕੋ ਰਸਤੈ।"

"ਕੀ?"

"ਦੋਵੇਂ ਭੱਜ ਚਲਦੇ ਆਂ ਕਿਧਰੇ।" ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰਮੀਤ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਨਿਗ੍ਰਾ ਗੱਡੀਂ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਵਾਬ ਲੱਭਣ ਲੱਗ ਪਈ।

"ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇ?"

"ਨਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਨਾ ਮੰਨਿਆ। ਹੁਣ ਇਹ ਹੀ ਇਕ ਰਸਤਾ ਬਚਿਐ।"

"ਮੀਤ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੋਲ ਲੈ, ਬੜੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਝੱਲਣੀਆਂ ਪੈ ਸਕਦੀਆਂ ਨੋ।"

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਨ ਤੋਲ ਕੇ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹਰ ਔਕੜ ਸਹਿਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਆਂ, ਬੱਸ ਤੂੰ ਨਾ ਯੋਖਾ ਦੇਈਂ।" ਗੁਰਮੀਤ ਦਾ ਸੰਘ ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਤਰ ਹੋ ਗਿਆ।

"ਤੇਰੇ ਲਈ ਜਾਨ ਦੇ ਸਕਦਾਂ, ਬੋਲ ਕਦ ਚੱਲਾਵੈ?"

"ਹੁਣੈ ਲੈ ਚੱਲਾ।" ਕੁੜੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਬਾਂਹ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਲਈ।

"ਹੁਣ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਆਪਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤੁਰਾਂਗੇ, ਜਿਹੜਾ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਿਕਲ ਜਾਈਏ। ਨਾਲੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਪੈਸਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਲਉਂਗਾ।"

"ਚੰਗਾ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ।"

"ਬੋਲ ਕਿਹੜੀ ਰਾਤ ਆਵਾਂ?"

"ਪਰਮੋਂ ਨੂੰ ਆਜੀਂ ਗਿਆਰਾਂ ਕੁ ਵਜੋ।"

ਉਸ ਦਿਨ ਉਹ ਪੂਰੀ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਮੁੜੇ ਸਨ। ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਹੱਸਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲ ਦੀ ਰੀਝ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਦਿਸਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਬਗਾਵਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਡਰ ਸੀ।

ਅੱਜ ਗੁਰਮੀਤ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਕੋਲ-ਕਰਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁਗਾਉਣ ਲਈ ਭਗਵਾਨ ਸਕੂਟਰ ਲੈ ਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਕੂਟਰ ਸੜਕਾਂ ਕੱਛਦਾ ਵੱਡੇ ਚੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਸੂਏ ਦੀ ਪੁਲੀ 'ਤੇ ਸਕੂਟਰ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਸਕੂਟਰ ਦੀ ਲਾਈਟ ਅੱਗੇ ਬਾਂਹ ਕਰਕੇ ਟਾਈਮ ਵੇਖਿਆ।

"ਅਜੇ ਤਾਂ ਚਾਲੀ ਮਿੰਟ ਪਏ ਨੇ, ਕਿਵੇਂ ਕਰਨੇਂ?" ਉਸਨੇ ਭਾਗੂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਬੰਦ ਕਰਦੇ, ਪੰਦਰਾਂ ਕੁ ਮਿੰਟ ਰਹਿੰਦੇ ਤੁਰਾਂਗੇ।"

ਦੇਵੇਂ ਸਕੂਟਰ ਦਾ ਸਟੈਂਡ ਲਾ ਕੇ ਸੂਏ ਦੀ ਪੁਲੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਸੂਏ ਵਿਚ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਸਾਂਤ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਨੌਰੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਜੀਗੀ ਦੀ ਫਸਲ ਕਾਲੀ ਚਾਦਰ ਵਾਂਗ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵਿਛੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਸਾਹਮਣੇ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉੱਚੇ ਲੰਬੇ ਸਫੈਦਿਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਚੀਨ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਦੂਰ ਬੁਦਲਾਡੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ-ਬਾਰ ਜਾਂਦੀ ਜੀ.ਟੀ. ਰੋਡ 'ਤੇ ਕੋਈ ਟਾਵੇਂ-ਟਾਵੇਂ ਵਹੀਕਲ ਦੀ ਲਾਈਟ, ਕਿਸੇ ਮੁਟਿਆਰ ਦੀ ਚੁੰਨੀ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੱਧਮ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਚਮਕਣ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦੀ ਸੀ। ਸੂਏ ਦੀ ਪੁਲੀ ਤੋਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਕਿੱਲਿਆਂ ਦੀ ਵਿੱਥ 'ਤੇ ਪਿੰਡ ਚੱਕ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਲਾਈਟ ਜਗਦੀ ਸੀ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਕੁਤੇ ਦੇ ਭੱਕਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਭਗਵਾਨ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤੱਖ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਸੂਏ ਦੀ ਪਟੜੀ 'ਤੇ ਖੜੀ ਕਿੱਕਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਜਾਨਵਰ ਚਿਰ-ਚਿਰ ਕਰਦਾ ਸਫੈਦਿਆਂ ਦੀ ਟੀਸੀ ਉਪਰ ਜਾ ਬੈਠਿਆ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਸਨੂੰ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਆਲੂਣੇ ਕੋਲ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੋਦ ਖਤਰੇ ਦੀ ਘੰਟੀ ਜਾਪੀ ਸੀ। ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਮੱਧਮ ਗੱਲਬਾਤ ਸੂਏ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਸਾਂਤ 'ਤੇ ਚੁੱਪ ਵਾਂਗ ਸੀ। ਵੀਹ ਮਿੰਟ ਬੀਤ ਗਏ ਸਨ। ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਸਕੂਟਰ ਨੂੰ ਕਿੱਕ ਮਾਰੀ। ਸਫੈਦਿਆਂ ਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਹਿਲਜੁਲ ਹੋਈ। ਕਿੱਕਰ ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ ਖਤਰਾ ਟਲ ਗਿਆ ਸਮਝ ਕੇ ਚਿਰ-ਚਿਰ ਕਰਦਾ ਮੁੜ ਕਿੱਕੜ ਉਤੇ ਜਾ ਬੈਠਿਆ। ਲੰਬੇ ਸਫੈਦਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਕੂਟਰ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਖੂਹ ਵਿਚ ਬੋਲਣ ਵਾਂਗ ਉੱਚੀ ਹੋ ਗਈ। ਸਾਹਮਣੇ ਜੀ.ਟੀ. ਰੋਡ ਸੀ। ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਧੜਕਦੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਸਕੂਟਰ ਚੋੜੀ ਜੀ.ਟੀ. ਰੋਡ ਉਪਰ ਚਾੜ੍ਹ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਗਲ ਪੈ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਘੇਰ ਲਏ ਤਾਂ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਡਰ ਨਾਲ 'ਧੱਕ-ਧੱਕ' ਵੱਜ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਵੀਂ ਸਾਹਮਣਿਉਂ ਆਉਂਦਾ ਵਹੀਕਲ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਗੱਡੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਚੌਕ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਬੁਦਲਾਡਾ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਝਲਕ ਪਈ। ਇਕ ਤਸੱਲੀ ਵੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਮੁੜਦਿਆਂ ਵੀ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ। ਟਿੱਬਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਲੰਘਦੀ ਸੇਖਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਟੁੱਟੀ ਫੁੱਟੀ ਸੜਕ 'ਤੇ ਸਕੂਟਰ ਹੌਲੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਬੁੱਢੀਆਂ ਕਿੱਕਰਾਂ ਸੜਕ 'ਤੇ ਕੁੱਬੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਵਾਂਗ ਛੁਕੀਆਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਸਨ। ਸਕੂਟਰ ਦੀ 'ਖਰਰ..ਖਰਰ....' ਸੁਣ ਕੇ, ਟਿੱਬੇ 'ਤੇ ਖੜੀ ਬੇਰੀ ਥੱਲੇ ਬੈਠੀ ਰੋਝਾਂ ਦੀ ਡਾਰ ਨੇ ਕੰਨ ਚੁੱਕ ਲਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਬੈਟਰੀਆਂ

ਵਾਂਗ ਚਮਕੀਆਂ ਕੁਝ ਹਿਲਜੁਲ ਬਾਅਦ ਮੁੜ ਸਾਂਤ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਹੁਣ ਸਾਹਮਣੇ ਸੇਖਗੜ੍ਹ ਪਿੰਡ ਦਾ ਟਾਵਾਂ-ਟਾਵਾਂ ਬੱਲਬ ਚਮਕਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਕੂਟਰ ਸੇਖਗੜ੍ਹ ਫਾਟਕ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹਟਵੀਂ ਪਹੀ ਪਾ ਲਿਆ। ਰੇਲ-ਪਟੜੀ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਸਾਹਮਣੇ ਗੁਰਮੀਤ ਦਾ ਘਰ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਪੁਰੇ ਦੀ ਲੋਚੀ ਲੈਂਦਾ ਸਾਂਤ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਕੁਤੇ ਦੇ ਭੌਕਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਜਿਤਾ ਜਾਂਦੀ। ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਫਾਟਕ ਦੀ ਮੱਧਮ ਲਾਈਟ ਦਾ ਚਿੱਟਾ ਚਾਨਣ ਪਟੜੀ 'ਤੇ ਉੱਘ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੇਵੇਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਖੜ੍ਹੇ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਭਾਂਪਦੇ ਰਹੇ। ਜਦ ਸਭ ਪਾਸੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਿਸੀ ਤਾਂ ਭਾਗੂ ਨੇ ਮੇਢੇ ਵਿਚਲਾ ਬੈਗ ਲਾਹ ਕੇ ਗੁਰਨੈਬ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ।

"ਤੂੰ ਐਂਕ ਕਰ, ਇਥੇ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹਿ, ਜੇ ਕੋਈ ਤੈਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਵੀਂ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਫਲਾਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਆਏ ਹਾਂ, ਇਥੇ ਸਕੂਟਰ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦਾ ਪਿੰਡ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਚਾਬੀ-ਪਾਨਾ ਲੈਣ ਗਿਆ॥" ਭਾਗੂ ਪੂਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾ ਕੇ ਪਟੜੀ ਟੱਪ ਗਿਆ। ਗੁਰਮੀਤ ਕੇ ਗੇਟ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਕੰਧ ਨਾਲ ਚਿਪਕ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਇਕ ਕਾਲਾ ਕੁੱਤਾ ਉਸਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਭੌਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਭਾਗੂ ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੱਟ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਸਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਮਾਰੇ, ਪਰ ਫਿਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੌਲਾ ਪੈਣ ਦੇ ਡਰੋਂ ਚੁੱਪ ਵੱਟ ਲਈ। ਕੁੱਤਾ ਕੁਝ ਚਿਰ ਭੌਕਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਫਾਟਕ ਵੱਲ ਦੌੜ ਗਿਆ।

ਲੇਹੇ ਦੇ ਗੇਟ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਭਾਗੂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚੌਕੰਨਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਛੋਟਾ ਗੇਟ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਗੁਰਮੀਤ ਬਾਹਰ ਆਈ, ਭਾਗੂ ਨੇ ਭੱਜ ਕੇ ਜੱਫੀ ਵਿਚ ਘੁੱਟ ਲਈ। ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਬਾਹਰਲਾ ਕੁੰਡਾ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਬੋਲਿਆਂ ਭਾਗੂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਈ।

"ਤੇਰੇ ਪਿੰਡ ਆਇਆਂ, ਚਾਹ ਪਾਣੀ ਪੁੱਛਿਆ ਈ ਨੀ॥" ਭਾਗੂ ਨੇ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਛੇੜਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

"ਚਾਹ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਕੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਐ॥" ਕੁੜੀ ਨੇ ਬਾਂਹ ਭਾਗੂ ਦੇ ਲੱਕ ਦੁਆਲਿਊ ਵਲ ਲਈ।

"ਬੈਗ 'ਚ ਕੀ ਐ?" ਭਾਗੂ ਨੇ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਗਲ ਪਾਏ ਵੱਡੇ ਬੈਗ ਵੱਲ ਵੇਖਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਪੈਸੇ।"

"ਪੈਸੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਲੈ ਆਇਆ ਸੀ॥"

"ਫੇਰ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਤਾਂ ਸੌ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਐ, ਨਾਲੇ ਮੇਰਾ ਵੀ ਤਾਂ ਹੱਕ ਬਣਦਾ ਸੀ॥"

"ਕਿੰਨੇ ਨੇ?"

"ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ।"

"ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ? ਐਨੇ ਕੀ ਕਰਨੇ ਸੀ॥"

"ਐਨੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਨੇ?"

"ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਮੀਰਾਂ ਲਈ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।"

ਦੇਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸਕੂਟਰ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਭਾਗੂ ਨੇ ਗੁਰਮੀਤ ਤੋਂ ਬੈਗ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੇਡੇ ਪਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਬੈਗ ਸਕੂਟਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਸਾਂਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਸਕੂਟਰ ਦੀ ਗੁੰਜ ਮੁੜ ਫੈਲ ਗਈ। ਫਾਟਕ ਦੀ ਮੱਧਮ ਲਾਈਟ ਢੂਰ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਜਗਦਾ ਟਾਵਾਂ-ਟਾਵਾਂ ਬੱਲਬ ਹਨ੍ਹੇ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਗਿਆ। ਬੁਢਲਾਡੇ ਦੀਆਂ ਦੁਧੀਆਂ ਰੌਸ਼ਨੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਚਮਕਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਸਕੂਟਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀਆਂ ਰੌਸ਼ਨ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।

"ਚੰਗਾ ਬਾਈ ਗੁਰਨੈਬ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਏਨੀ ਖੇਚਲ ਕੀਤੀ, ਤੇਰਾ ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦਾ॥" ਗੁਰਮੀਤ ਤੇ ਭਾਗੂ ਸਕੂਟਰ 'ਤੋਂ ਉਤਰ ਗਏ।

"ਖੇਚਲ ਕਾਹਦੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਦੋਸਤ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੇਰਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਤੀ!"

"ਚੰਗਾ ਭਾਈ, ਸੰਭਲ ਕੇ ਜਾਈਂ।" ਭਾਗੂ ਨੇ ਗੁਰਨੈਬ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਇਆਂ ਘੁੱਟ ਕੇ ਜੱਫੀ ਪਾ ਲਈ।

"ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸਿਆਰ ਰਹਿਓ। ਨਾਲੇ ਭਾਬੀ ਦਾ ਸਿਆਲ ਰੱਖੀ ਕਿਤੇ ਰਾਹ 'ਚ ਈ ਭੁਲ ਜੋਂ।" ਗੁਰਨੈਬ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਚੋਟ 'ਤੇ ਗੁਰਮੀਤ ਹੱਸਣੋਂ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੀ, "ਚੰਗਾ ਵੀਰ, ਚੰਗਾ ਭਾਬੀ।"

"ਚੰਗਾ ਬਾਈ।"

ਗੁਰਨੈਬ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਮੁਸਾਫਿਰ ਹਾਲ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਬਾਹਰ ਬੈਚ ਉਪਰ ਆ ਬੈਠੇ। ਸਾਰੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਵਰਗੀ ਚੁੱਪ ਸੀ। ਬੱਸ ਦਸ-ਪੰਦਰਾਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਬਾਹਰ ਬੈਚਾਂ ਉਪਰ ਬੈਠੀਆਂ ਉੱਘਲਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਅਵਾਰਾ ਕੁੱਤੇ ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਸਨ। ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਇਕ ਰੇਹੜੀ ਵਾਲਾ ਕਿਸੇ ਗਾਹਕ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਉਦਾਸ ਉਬਾਸੀਆਂ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਨਿੱਕੇ ਸਟੋਵ ਉਪਰ ਰੱਖੀ ਕੇਤਲੀ ਵਿਚੋਂ ਅਮਲੀ ਦੀ ਬੀੜੀ ਦੇ ਧੂੂੰਈ ਜਿੰਨੀ ਭਾਛ ਨਿਕਲ ਕੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਫੈਲਦੀ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਆਉਂਦੀ ਲੋਗਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਟਾਵੇਂ-ਟਾਵੇਂ ਗਾਹਕ ਦਾ ਦਿਲ ਲਲਚਾ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

"ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੋ ਅਨੇ, ਮੈਂ ਚਾਹ ਨੂੰ ਕਹਿ ਆਵਾਂ, ਨਾਲੇ ਟਿਕਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣਾ।" ਭਾਗੂ ਨੇ ਬੈਗ ਗੁਰਮੀਤ ਕੋਲ ਬੈਚ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਚਾਹ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਚਲਾ ਗਿਆ।

"ਅਜੇ ਇਕ ਵਜੇ ਆਉਗੀ ਕੁਰੂਸੇਤਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਟਿਕਟਾਂ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਲਿਆ ਫੜਾਈਆਂ।

'ਰਾਹ 'ਚ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਟੈਮ ਲੱਗੂ।'

"ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਘੰਟੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਥਾਨੇਸਰ ਉਤਰਨਾ ਪਉ। ਫੇਰ ਉਥੋਂ ਕੁਰੂਸੇਤਰ ਵਾਲੀ ਫੜਨੀ ਪਉ।"

"ਤਾਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕਿਤੇ ਸਵੇਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਗੋ।"

"ਹਾਂ।"

"ਲਓ ਸਾਅਬ ਚਾਏ।" ਚਾਹ ਵਾਲੇ ਨੇ ਟ੍ਰੈਅ 'ਚ ਰੱਖੇ ਦੇ ਨਿੱਕੇ ਕੱਪ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਇਕ-ਇਕ ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ ਚੁੱਕ ਲਿਆ।

ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਦੇ ਚਾਰ ਸਵਾਰੀਆਂ ਹੋਰ ਆ ਬੈਠੀਆਂ। ਗੱਡੀ ਆਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਪੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਸੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਸਾਰੇ ਮੁਸਾਫਿਰ ਆਪੇ-ਆਪਣਾ ਸਾਮਾਨ ਚੁੱਕਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਗਏ। ਗੱਡੀ ਨੇ ਢੂਰੋਂ ਕਾਲੇ ਹਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀ ਲੰਬੀ ਚੀਕ ਮਾਰੀ। ਇੰਜਣ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਲੱਗੀ ਪੂਰੇ ਚੰਨ ਵਰਗੀ ਗੋਲ ਲਾਈਟ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਮੱਚ ਗਏ, ਰੋਲਾ ਉੱਚਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੇ ਕੰਨ ਚੁੱਕ ਲਏ, ਗਾਰਡ ਹਰੀ ਛੱਡੀ ਲੈ ਕੇ ਅੱਗੇ ਆ ਗਿਆ। ਗੱਡੀ ਦੇ ਰੁਕਣ ਨਾਲ ਬ੍ਰੇਕ ਚੀਕੇ। ਕੁਝ ਸਫਰ ਮੁਕਦਾ ਕਰਕੇ ਉਤਰ ਗਏ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨਵੀਆਂ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਨੂੰ ਟੋਹਲਦੇ ਨਵੇਂ ਸਫਰ 'ਤੇ ਚੱਲ ਪਏ। ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਬੈਗ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਪੱਟਾਂ ਉਪਰ ਰੱਖ ਲਏ ਤੇ ਖਿੜਕੀ ਨੇੜਲੀ ਸੀਟ ਮੱਲ ਲਈ। ਸਾਹਮਣੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਇਕ ਐਰਤ, ਉਸਦਾ ਪਤੀ, ਦੋ ਬੱਚੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਉਪਰ ਸਿਰ ਸੁੱਟੀ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਸਨ। ਉਪਰਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲੀ ਲੰਬੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਇਕ ਖੁੰਜੇ ਗੰਢ ਜਿਹੀ ਬਣਿਆ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸਾਧੂ ਰੋਲਾ-ਰੱਪਾ ਸੁਣ ਕੇ ਜਾਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਹੁਣ ਮੁੜ ਅੱਖ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਾਧੂ ਵਾਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਇਕ ਬਿਹਾਰੀ ਭਈਆ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ, ਇਕ ਛੋਟੇ ਬੈਗ ਅਤੇ ਬੋਰੀ ਵਿਚ ਨਿੱਕ-ਸੁੱਕ ਪਾਈ ਆ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਗੱਡੀ ਦੀ ਲੰਬੀ ਕੁਕ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮੁਸਾਫਿਰਾਂ ਨੂੰ ਚੌਕੰਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਹਛੂਕੇ ਨਾਲ ਹੋਲੀ-ਹੋਲੀ ਰਿਸਕਣ ਲੱਗੀ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਜਖਮੀ ਹੋਇਆ ਕਾਲਾ ਸੱਪ ਹੋਲੀ-ਹੋਲੀ ਰੰਗਦਾ ਹੈ।

ਗੱਡੀ 'ਛੁੱਕ-ਛੁੱਕ' ਕਰਦੀ ਧੂੰਦੇ ਦੇ ਬੱਦਲ ਛੁੱਡਦੀ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਹਿਰ ਦੀਆਂ ਲਾਈਟਾਂ ਦੂਰ ਹਟਦੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਹੋਰ ਨਿੱਕੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਾਲੀ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਹੁੱਣ ਗੱਡੀ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀ, ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਸੁੱਟਦੀ, ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਸੁੱਟਦੀ, ਸਹਿਰਾਂ ਨੂੰ 'ਹੱਟ ਪਿੱਛੇ' ਕਹਿੰਦੀ ਸਰਪੱਟ ਦੌੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

-0-

ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਸੁੰਗੜਦਾ ਖੱਲ-ਖੁੰਜਿਆਂ ਵਿਚ ਲੁਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਚਾਨਣ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਗੂੜਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਆਲੁਛਿਆਂ ਵਿਚ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਹਿਲਜੁਲ ਅਤੇ 'ਚੀ-ਚੀ' ਛੁੱਟਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ 'ਜੀ ਆਇਆਂ' ਆਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਵੇਰ ਦੀ ਗੱਡੀ ਦੀ ਲੰਬੀ ਕੁਕ ਅਤੇ 'ਦਗੜ-ਦਗੜ' ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੇਮਗਾੜ੍ਹ ਨੂੰ ਹਲੂਣ ਕੇ ਜਗਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੂਬੇਦਾਰ ਹਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਾਗ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਸੀਰੀ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਦਾ ਗੇਟ ਨੂੰ 'ਥੱਧ-ਥੱਧ' ਖੜਕਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਉਭੜਵਾਏ ਜਿਹੇ ਨੇ ਮੰਜੇ ਕੋਲੇ ਟਟੇਲ ਕੇ ਜੋੜੇ ਪਾਏ ਅਤੇ ਗੇਟ ਖੇਲ੍ਹੁਣ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਗੇਟ ਖੇਲ੍ਹੁਣ ਲਈ ਹੱਥ ਵਧਾਇਆ ਗੇਟ ਅੰਦਰੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਪਿਆ ਸੀ। "ਉਏ ਭਾਈ ਦੇਵਿਆ ਬਾਹਰੋਂ ਈ ਅੜਿਆ ਲਗਦੈ।"

"ਓਹ ਹਾਂ।" ਸੀਰੀ ਬਾਹਰੋਂ ਕੁੰਡਾ ਖੇਲ੍ਹ ਕੇ ਅੰਦਰ ਆ ਗਿਆ।

"ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਦੇਵੇ ਨੂੰ ਚਾਹ ਧਰ ਦਿੰਦੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ।"

ਹਰਬਖਸ਼ ਮੀਤੀ ਦੀ ਮਾਂ ਦੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਕੋਲ ਆ ਖੜਿਆ। ਮੀਤੀ ਦੀ ਮਾਂ ਅੱਖਾਂ ਮਲਦੀ 'ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਹਿੰਦੀ ਮੰਜੇ 'ਚੋ ਉਠ ਖੜ੍ਹੀ।

"ਬਾਹਰ ਕੈਣ ਗਿਐ?" ਹਰਬਖਸ਼ ਨੇ ਮੀਤੀ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ।"

"ਕੁੰਡਾ ਤਾਂ ਬਾਹਰੋਂ ਅੜਿਆ ਪਿਆ ਸੀ, ਰਾਤ ਮੈਂ ਆਪ ਅੰਦਰੋਂ ਲਾ ਕੇ ਪਿਆਂ। ਮਿੰਦਰ ਕਿੱਥੇ ਐ?"

"ਉਹ ਤਾਂ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਪਿਆ। ਮੀਤੀ ਅੰਦਰ ਹੋਈ, ਰਾਤ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅੰਦਰੇ ਪੈਜੂੰ।"

ਜਦੋਂ ਹਰਬਖਸ਼ ਨੇ ਕੋਠੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਮਿੰਦਰ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਹਰਬਖਸ਼ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਉਠਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਮਿੰਦਰ ਤੇ ਹਰਬਖਸ਼ ਪੋੜੀਆਂ ਉਤਰ ਰਹੇ ਸੀ ਤਾਂ ਮੀਤੀ ਦੀ ਮਾਂ ਡੋਰ-ਭੋਰ ਜਿਹੀ ਹੋਈ ਭੱਜੀ ਆਈ, "ਮੀਤੀ ਦੇ ਬਾਪੂ! ਮੀਤੀ ਅੰਦਰ ਹੈਨੀ, ਨਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਲੀਤੇ ਖਿੰਡੇ ਪਏ ਨੇ।"

"ਓਹ.. ਇਥੇ ਹੋਊ ਕਿਤੇ।"

"ਨਾਂਹ ਤੂੰ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਤਾਂ ਦੇਖਾ।" ਮੀਤੀ ਦੀ ਮਾਂ ਮੂੰਹਰੇ ਲੱਗ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਹਰਬਖਸ਼ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ, ਕੱਪੜੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਖਿੱਲਰੇ ਪਏ ਸਨ। ਅਲਮਾਰੀ ਫਰੋਲੀ, ਵਿਚੋਂ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਕਈ ਸੂਟ ਗਾਇਬ ਸਨ। ਅੰਦਰ ਸਬਾਤ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ, ਹਰਬਖਸ਼ ਦੀ ਅਲਮਾਰੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਪਈ ਹੋਈ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਪਿੱਸੂ ਪੈ ਗਏ। ਮੀਤੀ ਦੀ ਮਾਂ ਗਸੀ ਖਾ ਕੇ ਛਿੱਗ ਪਈ। ਮਿੰਦਰ ਨੇ ਭੱਜ ਕੇ ਉਸਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਾਇਆ। ਉਹ ਬੈਂਦਲਿਆਂ ਵਾਂਗ 'ਹਾਏ-ਹਾਏ' ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਅਜੀਬ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੇ ਸੀਰੀ ਵੀ ਕਥ ਪਾਉਂਦਾ ਭੱਜਿਆ ਆਇਆ, "ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਜੀ?"

"ਮੀਤੀ ਨੀ ਹੈਰੀ ਘਰੋਂ।" ਮਿੰਦਰ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੀਰੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝ ਗਿਆ।

"ਚੰਗਾ ਗੱਲ ਸੁਣੋ! ਜੇ ਹੋ ਗੀ, ਸੋ ਹੋ ਗੀ। ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਨਾ ਗੱਲ ਦੀ ਭਾਫ਼ ਕੱਢਿਓ। ਜੇ ਕੋਈ ਪੁੱਛੇ ਤਾਂ ਕਹਿਦਿਓ ਵੀ ਪਾਸੇ ਗਈ ਐ। ਐਨੇ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਆਂ ਕੋਈ ਹੀਲਾ। ਮੀਤਿਆ, ਮੇਰਾ ਵੀਰ ਤੂੰ ਵੀ ਗੱਲ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਹੀ ਰੱਖੀ।" ਹਰਬਖਸ਼ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਭਾਫ਼ ਤੱਕ ਨਾ ਕੱਢੀ। ਮਿੰਦਰ ਤੇ ਹਰਬਖਸ਼ ਸਵੇਰੇ ਗੱਡੀ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਸਾਮ ਨੂੰ ਥੱਕੇ ਟੁੱਟੇ ਘਰ ਮੁੜਦੇ। ਮੀਤੀ ਦੀ ਮਾਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਲਾਸ ਫੜਾਉਂਦੀ ਪੁੱਛਦੀ, "ਲੱਗਿਆ ਕੁਛ ਪਤਾ?" ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਹਰਬਖਸ਼ ਦਾ ਉਦਾਸੀ 'ਚ ਝੁਕਿਆ ਸਿਰ 'ਨਾਂਹ' ਵਿਚ ਹਿਲਦਾ। ਮੀਤੀ ਦੀ ਮਾਂ ਕਾਲਜਾ ਫੜ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ। ਦੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਜਦ ਕੋਈ ਉਘ-ਸੁੱਧ ਨਾ ਨਿਕਲੀ ਤਾਂ ਹਰਬਖਸ਼ ਨੇ ਸੰਗਰੂਰ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਭਰਿਆ ਹੁੰਗਾਰਾ ਦੇ ਕੇ ਤੇਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਾਲ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

23.

ਜਾਟ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਛੱਤ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਦੀਆਂ ਲਾਈਟਾਂ ਦੀਵਾਲੀ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਦੀਵਿਆਂ ਵਾਂਗ ਚਮਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸਾਰਾ ਆਸਮਾਨ ਤਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਹੇਠਾਂ ਸੜਕ 'ਤੇ ਕਾਰਾਂ, ਜੀਪਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਈਟਾਂ ਕੀੜੀਆਂ ਵਾਂਗ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਭੱਜੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼ਾਂਤੀਨਗਰ 'ਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਰੇਲ ਪਟੜੀ ਤੇ 'ਦਗੜ-ਦਗੜ' ਕਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਗਰ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਭੰਗ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜੁਟੀ ਸੀ। ਹੇਠਾਂ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਮੁਸਾਫਿਰਾਂ ਦਾ ਰੌਲਾ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਅਤੇ ਗੁਰਮੀਤ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਛੱਤ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਤੁਰ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਆਇਆ ਪੰਜ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਚਾਰ ਪੰਜ ਦਿਨ ਕੁਝ ਸੁੱਝਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਸੋਚ ਅੱਗੇ ਗੁਰਦੀਪ ਸਰਪੰਚ ਆ ਖੜਿਆ ਸੀ। ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰਦੀਪ ਨੂੰ ਫੇਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੋਰਟ ਮੈਰਿਜ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸੰਗਰੂਰ ਹੀ ਕਰਨਾ। ਗੁਰਦੀਪ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਸਾਮ ਤੱਕ ਸੰਗਰੂਰ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਪਰਸੋਂ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਨੋ ਵਜੇ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਉਦੋਂ ਭਗਵਾਨ ਵੀ ਡਰ ਨੂੰ ਪਰ੍ਹਾਂ ਵਗਾਹ ਕੇ ਹੌਸਲੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਗੁਰਦੀਪ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਗੁਰਦੀਪ ਨੇ ਬੜੀ ਫਰਾਖ ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਕੱਚ ਪਿੱਲ ਹੋਈ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਮਨਾ ਲਵੇਗਾ।

ਗੁਰਦੀਪ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਫੇਨ 'ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਹੌਸਲਾ ਦਿਊ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਹੌਲਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਦਿਮਾਗ 'ਤੇ ਚੁੱਕਿਆ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਇਕੋ ਛਟਕੇ ਵਿਚ ਛੰਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸਰਪੰਚ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਡੋਲਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਧਰਵਾਸ ਮਿਲ ਗਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੱਕ ਜਾਂਦਾ ਰਸਤਾ ਚਿੱਟੇ ਦਿਨ ਵਾਂਗ ਸਾਫ਼ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ।

ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਦੇਵਾਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਆਪਣਾ ਕੱਪੜਾ-ਲੀੜਾ ਬੈਗਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਦੇਗ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਗੋਟ ਅੱਗਿਉ ਕੈਥਲ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬੱਸ ਚੜ੍ਹ ਗਏ। ਕੈਥਲ ਤੋਂ ਸਿੱਧੀ ਸੰਗਰੂਰ ਵਾਲੀ ਬੱਸ ਮਿਲ ਗਈ। ਤਿੰਨ ਵੱਜਦੇ ਨੂੰ ਸੰਗਰੂਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਸੰਗਰੂਰ ਅੱਡੇ ਵਿਚ ਦੇਵਾਂ ਨੇ ਡਰਦੇ-ਡਰਦੇ

ਪੈਰ ਪਾਇਆ, ਖੋਰੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਜਾਣੂ ਹੀ ਨਾ ਮਿਲ ਪਏ। ਲੰਬੇ ਸਫਰ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਪਰੋਂ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨੇ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦੋਵੇਂ ਬੌਂਦਲੇ ਜਿਹੇ ਬੱਸ ਅੱਡੇ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ।

"ਗੁਰਮੀਤਾ!"

"ਹਾਂ!"

"ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਛ ਖਾ ਪੀ ਨਾ ਲਈਏ, ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਦੇਖਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆਂ।"

"ਚੱਲ ਠੀਕ ਐ, ਭੁੱਖ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਬਹਤੁ ਲੱਗੀ ਪਈ ਐ।"

ਦੋਵੇਂ ਵੱਡੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਛੇਟੇ ਚੋਕ ਜਾ ਕੇ ਸੱਜੇ ਮੁੜ ਗਏ।

"ਇੱਥੇ ਈ ਠੀਕ ਐ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਖੜ੍ਹੁ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਟਲ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਸਿਰ ਹਿਲਾਅ ਕੇ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਦੋਵੇਂ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੇ।

"ਆਓ ਸਾਅਬਾ।" ਬੈਰੂ ਨੇ ਕੋਲ ਢੱਠੇ ਮੇਜਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰਮੀਤ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਕੁਰਸੀਆਂ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਏ। ਬੈਰੂ ਨੇ ਮੇਢੇ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿੱਲਾ ਤੌਲੀਆ ਸਾਹਮਣੇ ਪਏ ਮੇਜਾਂ ਉਪਰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸੇ ਤੌਲੀਏ ਨਾਲ ਹੱਥ ਪੁੰਝ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਮੇਢੇ ਉਪਰ ਟਿਕਾ ਲਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਪਏ ਗਲਾਸ ਅਤੇ ਜੱਗ ਚੁੱਕ ਲਏ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਜੱਗ ਅਤੇ ਦੇ ਗਿਲਾਸ ਲਿਆ ਰੱਖੇ।

"ਹਾਂ ਸਾਅਬ?" ਬੈਰੂ ਭਗਵਾਨ ਹੋਰਾਂ ਤੋਂ ਖਾਣ ਪੀਣ ਲਈ ਪੁੱਛ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਦੇ ਪੂਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪਲੇਟਾਂ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ।

"ਚਾਏ।" ਬੈਰੂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਬਾਅਦ 'ਚਾ।"

"ਅੱਛਾ ਜੀ।" ਬੈਰੂ ਕਹਿ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਪੂਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪਲੇਟਾਂ ਆ ਗਈਆਂ। ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਅਜੇ ਇਕ-ਇਕ ਪੂਰੀ ਹੀ ਖਾਧੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਦੂਸਰੀ ਪੂਰੀ ਦੀ ਬੁਰਕੀ ਤੋੜਦਿਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਥਾਂਏਂ ਪੱਥਰ ਬਣ ਗਈਆਂ। ਹੱਥ ਕੰਬ ਗਏ। ਦਿਲ ਸਹਿਮ ਗਿਆ। ਮੱਥੇ ਤੋਂ ਪਸੀਨਾ ਚੋਅ ਪਿਆ। ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸਿਕਰੀ ਆ ਗਈ। ਦਿਲ ਬੁੜਕ-ਬੁੜਕ ਵੱਜਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਸਾਹਮਣੇ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਅਤੇ ਇਕ ਥਾਣੇਦਾਰ ਹੋਟਲ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਹੋਟਲ ਵਾਲਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣ ਕੇ ਮਿਠਾਈ ਤੇਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

"ਭਾਗੂ।" ਸਹਿਮੀ ਹੋਈ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਸੰਘੇ ਮਸਾਂ ਬੋਲ ਨਿਕਲਿਆ।

"ਹਾਂ, ਕੀ ਹੋਇਆ?" ਗੁਰਮੀਤ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੇ ਭਾਗੂ ਦੇ ਅਸਾਂ ਮਾਰੇ ਗਏ।

"ਉਹ ਸਾਹਮਣੇ ਜਿਹੜਾ ਥਾਣੇਦਾਰ ਖੜ੍ਹੇ," ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਗਰਦਨ ਘੁਮਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਸਵਾਲੀਆ ਨਜ਼ਰਾਂ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਗੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ, "ਉਹ ਮੇਰੇ ਡੈਡੀ ਦਾ ਦੋਸਤ ਐ, ਸਾਡੇ ਘਰੇ ਵੀ ਗਿਆਂ ਕਈ ਵਾਰੀ।"

"ਫੇਰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਬੇਪਰਵਾਹਾਂ ਵਾਂਗ ਕਿਹਾ।

"ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਡੈਡੀ ਨੇ ਇਹਨੂੰ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਦੱਸੀ ਹੋਈ।" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਉਸਦੇ ਸਮਝ ਪਈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਅੰਦਰ ਹਿੱਲ ਗਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਡਰ ਨਾਲ

ਸੁੰਗਤੇ, ਨੀਵੀਂ ਪਾਈ ਬੈਠੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਪਰ ਉਹ ਮਿਠਾਈ ਪੈਕ ਕਰਵਾ ਕੇ, ਹੋਟਲ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਹੁਕਮ ਚਾੜ੍ਹ ਕੁਰਸੀਆਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੀ ਤੁਰ ਪਏ।

"ਉਹ ਤਾਂ ਇਧਰੀ ਆ ਰਹੇ ਨੇ।" ਗੁਰਮੀਤ ਹੋਰ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਨਿੱਕਾ ਬੱਚਾ ਅਦਿੱਖ ਜਾਨਵਰ 'ਮਾਊ' ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਸਹਿਮ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

"ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ?" ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਡਰੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਚ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਦੇਖੀ ਜਾਵੇਗੀ।" ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਨਾ ਦਿਸਿਆ।

ਕੁਰਸੀਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠਦੇ ਸਮੇਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੀ ਨਿਗ੍ਰਾ ਸਹਿਮੇ ਬੈਠੇ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀ ਉਪਰ ਜਾ ਪਈ। ਉਹ ਬੈਠਦਾ-ਬੈਠਦਾ ਥਾਂਏਂ ਰੁਕ ਗਿਆ, "ਹੈ! ਗੁਰਮੀਤ?" ਉਸਦੀਆਂ ਕੁੰਢੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਫਰਕੀਆਂ। ਉਹ ਘੇਰਨ ਵਾਂਗ ਛੇਤੀ ਦੇਣੇ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਆ ਖੜਿਆ, ਪਿੱਛੇ ਦੇਵੇਂ ਸਿਪਾਹੀ।

"ਕੁੜੀਏ! ਤੈਂ ਚੰਗੀ ਇੱਜਤ ਬਣਾਈ ਐ ਆਪਣੇ ਡੈਡੀ ਦੀ ਹੈ? ਮਾੜਾ ਮੇਟਾ ਆਪਣੇ ਮਾਂ-ਪਿਓ ਦੀ ਇੱਜਤ ਦੀ ਤਾਂ ਸਰਮ ਕਰ ਲੈਂਦੀ?" ਥਾਣੇਦਾਰ ਗੁਰਮੀਤ 'ਤੇ ਬੱਦਲ ਵਾਂਗ ਗਰਜ ਪਿਆ।

"ਤੂੰ ਉਦੇ! ਕਿਧਰੋਂ ਵੱਡਾ ਆਸ਼ਕ ਬਣਿਆ ਫਿਰਦੈ? ਚੱਲ, ਥਾਣੇ ਚੱਲ, ਤੇਰੀ ਕੱਢੀਏ ਆਸ਼ਕੀ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਡੈਲੇ ਕੋਲੇ ਫੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਲਿਆ।

"ਅੰਕਲ ਮੈਂ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਈ ਅਂਾਂ ਇਹਦਾ ਕੀ ਕਸੂਰ ਐ?" ਗੁਰਮੀਤ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਖੜ੍ਹੁ ਗਈ।

"ਕੱਲ੍ਹੁ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੁਛ ਹੋਰ ਕਰੇਗੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਜੰਮਿਐ, ਪਾਲਿਐ, ਪੜ੍ਹਾਇਐ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਮਰਜ਼ੀ ਨੀ?" ਥਾਣੇਦਾਰ, ਥਾਣੇਦਾਰੀ ਰੋਅਬ ਝਾੜਦਾ ਬੁੜ੍ਹਕ ਪਿਆ।

"ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਰਹਿਣੈ। ਮੈਂ ਚਾਹੇ ਅੱਖੀ ਹੋਵਾਂ, ਚਾਹੇ ਸੌਖੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਤਾਂ ਚਾਹੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਾ ਆਉਣਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਵਿਆਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਈ ਕਰਾਉਂਗੀ।" ਗੁਰਮੀਤ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੈਸਲੇ ਨਾਲ ਦੇ ਗਈ।

"ਚਲੋ ਸੋਡਾ ਕਰਦੇ ਅਂਾਂ ਵਿਆਹ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਅਤੇ ਦੇਵੇਂ ਸਿਪਾਹੀ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਥਾਣੇ ਲੈ ਗਏ। ਥਾਣੇ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦੇ-ਧਮਕਾਉਂਦੇ ਰਹੋ। ਜਦੋਂ ਦੇਵੇਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਅੜੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਥਾਣੇ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਡੈਡੀ ਨੂੰ ਫੇਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਹੀ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਗੁਰਮੀਤ ਦੀ ਮਾਂ, ਬਾਪ, ਭਰਾ ਅਤੇ ਮਾਸੀ ਉਸਨੂੰ ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਕੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਲੈ ਤੁਰੇ। ਕਾਰ ਧਾਹਾਂ ਮਾਰਦੀ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਛਿਪਦੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ ਭੀੜ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਗਈ।

-0-

ਗੁਰਦੀਪ ਸਰਪੰਚ, ਗੁਰਨੈਬ, ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਤਾਏ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਜੱਗਾ, ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਸੰਗਰੂਰ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ ਵਿਚ ਨੋ ਵਜੇ ਤੋਂ ਉਡੀਕ ਰਹੇ ਸੀ ਪਰ ਭਗਵਾਨ ਕਿਧਰੇ ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਨੋ ਤੋਂ ਸਾਢੇ ਨੋ ਹੋ ਗਏ, ਫਿਰ ਪੋਛੇ ਦਸ ਤੇ ਅਖੀਰ ਦਸ ਵੱਜ ਗਏ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਹੋਰ ਵਧ ਗਈ। ਭੈੜੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗਾ ਜਕੜ ਲਏ। ਅਖੀਰ ਗੱਲ ਕੀ ਹੋ ਗਈ? ਸਮਾਂ ਤਾਂ ਨੋ ਵਜੇ ਅੱਡੇ ਦਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

"ਸਰਪੰਚ, ਅਜੇ ਤੱਕ ਭਗਵਾਨ ਆਇਆ ਕਾਹਤੋਂ ਨੀ? ਕੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ ਹੋਣੀ?" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਕੋਲ ਹੋ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਨੋ ਵੱਜਦੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਤੀ, ਕਹਿੰਦਾ ਪੱਕਾ ਆ ਜਾਊ।" ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਕਿਤੇ ਨਾ ਈ ਆਇਆ ਹੋਵੇ।" ਰਾਜਾ ਬੋਲਿਆ।

"ਪਰਸੋਂ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਫੇਨ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਤੀ ਵੀ ਮੈਂ ਇਥੋਂ ਕੱਲ੍ਹੁ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਚੱਲ੍ਹ ਪਉਂਗਾ। ਜੇਕਰ ਕੱਲ੍ਹ ਉਥੋਂ ਸਵੇਰੇ ਤੁਰਿਆ ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਦੁਪਹਿਰ ਤੱਕ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੋਉ।" ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਦਿਮਾਗਾ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਘੁੰਮ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਕਿਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਧੱਕੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਹੋਣ।" ਗੁਰਨੈਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੱਕ ਜਾਹਿਰ ਕੀਤਾ।

"ਹੋ ਸਕਦੈ।" ਗੁਰਨੈਬ ਦਾ ਸੱਕ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਗਿਆ, "ਨਾਲੇ ਆਪਾਂ ਐਡੀ ਦੂਰ ਕਿਮੋਂ ਪਤਾ ਕਰਾਂਗੇ।" ਗੁਰਨੈਬ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਹੋਰ ਉਲਛਣ ਆ ਖੜ੍ਹ।

"ਪਹਿਲਾਂ ਇਥੇ ਪਤਾ ਕਰਦੇ ਅਂਤੇ, ਕੀ ਪਤੈ ਇਥੇ ਈ ਕੋਈ ਭਾਣਾ ਵਰਤ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।" ਸਰਪੰਚ ਦੀ ਗੱਲ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਚ ਗਈ। ਸਰਪੰਚ ਅੱਗੇ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਥਾਣੇ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ। ਬਾਜ਼ਾਰ 'ਚੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਸਾਰੇ ਵੱਡੇ ਚੌਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਜਦ ਉਹ ਥਾਣੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਬਣੀ ਹਵਾਲਾਤ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਡੱਕਿਆ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਸਰਪੰਚ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸਦਾ ਖਿੰਡਿਆ ਹੌਸਲਾ ਬੱਛ ਗਿਆ। ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾ ਪਿਆ। ਸਰਪੰਚ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਹੋਰੀਂ ਹੌਸਲੇ ਭਰਿਆ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧਾ ਥਾਣੇਦਾਰ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਗੁਰਦੀਪ ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਣ-ਪਹਿਚਾਣ ਦੱਸੀ ਅਤੇ ਦੇਵਾਂ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਘੁੱਟ ਕੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤੇਰੀ ਤਾਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪੈਣ ਦੇਵੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸਰਪੰਚ ਹੋਰੀਂ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਦ ਪਿਛੀ ਸਿੱਧੀ ਉੱਗਲੀ ਨਿਕਲਦਾ ਨਾ ਦਿਸਿਆ ਤਾਂ ਸਰਪੰਚ ਥਾਣੇਦਾਰ ਵੱਲ ਸਿੱਧਾ ਹੋ ਗਿਆ। "ਥਾਣੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ! ਮੁੰਡਾ-ਕੁੜੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਨਾਲੇ ਇਹ ਹੁਣ ਕੋਈ ਨਾਬਾਲਗ ਨਹੀਂ, ਦੋਏ ਥੀ.ਏ. ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਰੋਕਦੇ ਓ? ਸਾਡੇ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਦੱਸੋ ਕੀ ਕਸੂਰ ਐ? ਕੋਈ ਪਰਚਾ ਦਰਜ ਐ ਏਤੇ? ਉਈਂ ਬਿਨਾਂ ਮਤਲਬ ਦੇ ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ ਫੜ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰਿਐ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਮੀਡੀਏ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕਰਾਂਗੇ। ਨਾਲੇ ਥੋੜੇ 'ਤੇ ਨਜਾਇਜ਼ ਤਸੱਦਦ ਦਾ ਕੇਸ ਪਾਵਾਂਗੇ। ਚਲੋ ਮੰਡਿਓ।" ਸਰਪੰਚ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਲਾਲ ਹੋਇਆ ਕੁਰਸੀ 'ਚੋਂ ਭੱਠੀ ਦੇ ਦਾਣੇ ਵਾਂਗ ਤਿੜਕਿਆ ਤੇ ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ।

"ਸਰਪੰਚ ਸਾਅਬ ਤੁਸੀਂ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਲੈ ਜਿਉ, ਐਨੀ ਕੀ ਕਾਹਲੀ ਐ। ਬੈਠ ਜੋ ਦੇ ਮਿੰਟ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਸਰਪੰਚ ਦੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਛੱਗ ਵਾਂਗ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਪੈਰਾਂ ਥੱਲਿਉਂ ਮਿੱਟੀ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਬੱਕਰੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਾਂਗ ਮਿਛ-ਮਿਛ ਕਰਕੇ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਅਖੀਰ ਭਗਵਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ।

ਥਾਣੇ ਤੋਂ ਉਹ ਸਿੱਧਾ ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋ ਤੁਰੇ। ਸਰਪੰਚ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਗੁੱਸਾ ਅੰਗਾਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਤਪਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਗੁੱਸਾ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਭੁਗਤ ਗਿਆ। ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਚੰਗਾ ਵਕੀਲ ਭਾਲ ਕੇਂਦੇ ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਗੁਰਮੀਤ ਦਾ ਕੇਸ ਪੂਰਾ ਜਬਰਦਸਤ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ। ਆਥਾਂ ਛੇ ਵਜੇ ਉਹ ਕੋਈ ਉਮੀਦ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਮੇਈ ਕਚਹਿਰੀਆਂ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ।

ਚਾਹੇ ਸੇਖਗੜੀਏ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਗੱਲ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਲੁਕ ਰੱਖੀ ਸੀ ਪਰ ਅੰਦਰ ਦੱਬੀ ਅੱਗ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਕੋਠੇ ਚੜ੍ਹੁ ਕੇ ਚੁਫ਼ੇਰੇ ਖਿੰਡ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਭੱਜ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਮੀਤੇ ਦੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਤੋਂ ਮੂੰਹੋਂ ਮੁੂੰਹੋਂ ਹੁੰਦੀ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਫੈਲ ਗਈ ਸੀ। ਬਾਹਰ ਫੈਲ ਵੱਜ ਗਏ ਸੀ ਪਰ ਅੰਦਰ ਭਰਮ ਸੀ ਕਿ ਗੱਲ ਕੋਠੀ ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਨਹੀਂ ਟੱਪ ਸਕੀ। ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸੌ-ਸੌ ਸਲਾਹਾਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗੀ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਬਾਣੇਦਾਰ ਦਾ ਫੇਨ ਆਇਆ ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਨੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਹ ਲਿਆ, 'ਚਲੋ ਇੱਜਤ ਰੁਲਹੋਂ ਰਹਿ ਗਈ।' ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਗੱਡੀ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਘਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਅੰਦਰ ਕੁੰਡੀ ਲਾ ਕੇ ਮਿੰਦਰ ਤੇ ਹਰਬਖਸ਼ ਨੇ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ 'ਧੈਰੈਖ-ਧੈਰੈਖ' ਕੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਮੀਤੀ ਦੀ ਮਾਂ ਹੱਥ ਜੋੜਦੀ, ਤਰਲੇ ਕੱਢਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਉਸਦੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾ ਸੁਣੀ। ਗੁਰਮੀਤ ਲਾਸ਼ ਬਣੀ, ਨਿੱਸਲ ਹੋਈ ਪਈ ਰਹੀ। ਜਦ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਦੇਵਾਂ ਦੀ ਬੱਸ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦੇ ਬਾਹਰ ਤੁਰ ਗਏ। ਗੁਰਮੀਤ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਡਿੱਗੀ ਪਈ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਪਣੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਲੈਂਦਿਆਂ ਉਸਦਾ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਨਾਲ ਤਰ ਹੋਇਆ ਚਿਹਰਾ ਆਪਣੀ ਚੁੰਨੀ ਨਾਲ ਪੂੰਝਿਆ। ਗੁਰਮੀਤ ਦਾ ਰੋਕਿਆ ਦਰਦ ਕੜ ਪਾਟ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਮਾਂ ਦੇ ਗਲ ਨੂੰ ਚਿੰਬੜ ਕੇ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਧਾਰਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਰੋ ਪਈ। ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਹੰਝੂ ਪੂੰਝਦੀ, ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਹੀ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਰਹੀ।

ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਨੇ ਗੱਲ ਆਈ ਗਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਚਲੇ ਲੇਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਜਤ ਘਰ ਆ ਗਈ। ਜੇ ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਹੀ ਦਿੱਡ ਨੰਗਾ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਅਜੇ ਵੀ ਰੱਬ ਦਾ ਸੁਕਰ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤੀ ਕੇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਦੇ ਖਰੀਂਡ ਆਏ ਜਖਮ ਦੁਬਾਰਾ ਉਚੜ ਗਏ। ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤਪੁਰ ਵਾਲੇ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣਗੇ। ਹਰਬਖਸ਼ ਫਿਰ ਬਾਣੇਦਾਰ ਕੋਲ ਭੱਜਿਆ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਖੀਰ ਗੁਰਮੀਤ ਦੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਅਤੇ ਰਿਸਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਗੁਰਮੀਤ 'ਤੇ ਜੋਰ ਪਾਇਆ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਭਗਵਾਨ ਵਿਰੁੱਧ ਬਿਆਨ ਦੇ ਦੇਵੇ। ਹਰਬਖਸ਼ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਸਰ ਰਸੂਖ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਕਰਕੇ ਇਕ ਪੇਸ਼ੀ ਵੀ ਅੱਗੇ ਪਵਾ ਲਈ। ਅਖੀਰ ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ।

-0-

ਗੱਡੀ ਨੇ ਅਸਮਾਨ ਛੂੰਹਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਬ੍ਰੇਕ ਲਾਏ। ਵਿਚੋਂ ਭਗਵਾਨ, ਉਸਦਾ ਬਾਪ, ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਰਪੰਚ, ਗੁਰਦੀਪ ਸਰਪੰਚ, ਰਾਜਾ, ਗੁਰਨੈਥ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨਾਲ ਆਏ ਇਕ ਦੋ ਹੋਰ ਬੰਦੇ ਉਤਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਿੰਮ ਥੱਲੇ ਬਣੀਆਂ ਸੀਮਿੰਟ ਦੀਆਂ ਚੌਕੜੀਆਂ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਮੁਖਤਿਆਰ ਅਤੇ ਗੁਰਦੀਪ ਸਰਪੰਚ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਬਦਲ ਗਏ ਸਨ। ਵੀਹੀ ਦਾ ਰੌਲਾ ਮਿਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਹੁਣ ਇਕ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਕੱਠਿਆਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕਬੀ ਕੰਮ ਵੀ ਰਲ ਕੇ ਸੰਵਾਰੇ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਲੇਕਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਇਕ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵੀ ਖੇਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਸਭ ਕਾਸੇ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ। ਅਜੇ ਪੇਸ਼ੀ ਵਿਚ ਪੋਣਾ ਘੰਟਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਫੈਸਲਾ ਤਾਂ ਸਾਇਦ ਇਸਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਹੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ ਪਰ ਸੇਖਗੜ੍ਹ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਜੋਰ ਪਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ੀ ਅੱਗੇ ਪਵਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਮਝਾ-ਬੁਝਾ ਕੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰ ਦੇਣਗੇ।

"ਸੇਰਾ ਕਿੱਡਾ ਕੰਮ ਵਧਾਇਐ, ਤੈਨੂੰ ਬਹੁਆਂ ਦਾ ਤੋੜਾ ਤੀ, ਮੈਨੂੰ ਦਸਦਾ, ਤੈਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਸਾਕ ਲਿਆ ਦਿੰਦਾ।" ਗੁਰਦਿਆਲ ਨੇ ਚੌਕੜੀ 'ਤੇ ਬਹਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

"ਤਾਇਆ ਸਾਕਾਂ ਦਾ ਕੀ ਘਾਟਾ ਤੀ ਇਹਨੂੰ, ਰੋਜ਼ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਆਉਂਦੇ ਤੀ ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਦਿਲ ਮਿਲਿਆਂ ਦੇ ਮੇਲੇ ਨੇ।" ਗੁਰਨੈਥ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ।

"ਦਿਲ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਸੇਰ ਬਾਅਦ 'ਚ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਤਾਈ ਦਾ ਸੁਹਾਗ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਦੇਖਿਆ ਤੀ। ਹੁਣ ਦੇਖ ਲੈ ਸਾਡਾ ਕਿੰਨਾ ਮੋਹ ਆਏ।" ਗੁਰਦਿਆਲ ਨੇ ਗੁਰਨੈਬ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ।

"ਤਾਇਆ ਤੈਂ ਸਾਕ ਬਿਨਾਂ ਦੇਖੇ ਈ ਲੈ ਲਿਆ?" ਰਾਜੇ ਨੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਦੀ ਗੱਲ ਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਟੱਡ ਲਿਆ।

"ਲੈ..ਅ..ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਹੜੀਆਂ ਤੀ ਦੇਖ-ਦਖਾਈਆਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਲਾਟਰੀ ਨਿਕਲਦੀ ਤੀ। ਸੁਹਾਗ ਰਾਤ ਆਲੇ ਦਿਨ ਈ ਪੱਲਾ ਚੱਕੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਤੀ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਾਣੀ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੀ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਜਾਖੀ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚਿੱਟੀ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਾਲੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਜੇ ਜੰਨ ਆਇਆਂ ਦੀ ਦੇਣੋਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਰੈਅ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਨਿੱਕਿਆਂ-ਨਿੱਕਿਆਂ ਨੂੰ ਈ ਚੱਕ ਕੇ ਫੇਰਿਆਂ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿੰਦੇ। ਜਦੋਂ ਵੱਡੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਉਦੋਂ ਮੁੰਡਾ ਆ ਕੇ ਮੁਕਲਾਵਾ ਲੈ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਭਲੇ ਵੇਲੇ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿਗੇ ਸੇਰਾ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸੋ ਇਸਨੂੰ-ਵਿਸਨੂੰ ਚੱਲ ਪਿਆ।" ਗੁਰਦਿਆਲ ਨਵੇਂ ਪੁਰਾਣੇ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਤੋਲ ਕੇ ਪਹਾੜ ਜਿੱਡਾ ਹਾਉਕਾ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਧ-ਮਿਚੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣਾ ਜਮਾਨਾ ਡਲੁਕ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਲਗਾਦੈ ਸੇਖਗੜ੍ਹ ਆਲੇ ਵੀ ਆ ਗੇ।" ਰਾਜੇ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਖੇੜ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਸੇਖਗੜ੍ਹੀਆਂ ਵੱਲ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਪੰਜ ਛੇ ਬੰਦੇ ਅਤੇ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਜਨਾਨੀਆਂ ਵਿਚ ਘਿਰੀ ਗੁਰਮੀਤ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਪਹਿਚਾਣ ਲਈ। ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਅੱਧੀ ਰਹਿ ਗਈ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਦਗ-ਦਗ ਕਰਦੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਲਾਲੀ ਦੀ ਥਾਂ ਪਿਲੱਤਣ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਸਰਬਤੀ ਅੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਧਸ ਗਈਆਂ ਸਨ ਪਰ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਟਪਕਦੀ ਸੀ। ਸੇਖਗੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਭਗਵਾਨ ਹੋਰਾਂ ਵੱਲ ਗੁੱਝੀਆਂ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ। ਗੁਰਮੀਤ ਬਿਨਾਂ ਵੇਖਿਆਂ ਲੰਘ ਗਈ। ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਦਿਲ ਡਰ ਨਾਲ ਕੰਬ ਗਿਆ। ਹੌਸਲਾ ਕਿਰ ਗਿਆ।

"ਐਨੇ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਅੱਖਾਂ ਤਰਸ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆਂ ਪਰ ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਵੇਖੇ ਲੰਘ੍ਯ ਗਈ।" ਭਗਵਾਨ ਸੋਚਾਂ ਦੇ ਢੂੰਘੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਗੋਤੇ ਖਾ ਗਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਰਾਜੇ ਦੀ ਭੂਆ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਦੀਆਂ ਕਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੱਚ ਜਾਪੀਆਂ। ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਰਿਸਤੇਦਾਰੀਆਂ ਦਾ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਮੀਤ ਤੇਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਵੀ ਮੰਨ ਗਈ ਹੈ। ਉਦੋਂ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਾਕ ਵਾਂਗ ਜਾਪੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਗੁਰਮੀਤ ਦੇ ਹੁਣ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸੱਚ ਹੋਣ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਪੇਸ਼ੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ। ਕਿਸੇ ਲਈ ਇਥੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੌਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਲਈ ਮਨੋਰੰਜਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੋ ਸਵਾਦਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਣ ਲਈ ਆ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਜੱਜ ਦੇ ਬੈਠਣ ਨਾਲ ਦੇਵੇਂ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਖਹਿਬਾਜ਼ੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਸੇਖਗੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ, "ਭਗਵਾਨ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਵਰਗਲਾ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸਦਾ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਕਿ ਕੁੜੀ ਆਪ ਮੰਨਦੀ ਹੈ।"

ਸੁਣ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਸਿਰ ਤੱਕ ਕੰਬ ਗਿਆ, "ਹੈ! ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਧੋਖਾ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ 'ਕੱਠੇ ਜਿਉਣ ਮਰਨ ਦੀਆਂ ਸੌਹਾਂ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਗੁਰਮੀਤ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਧੋਖਾ ਕਿਵੇਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਇਹਨੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਘਰਦਿਆਂ ਅੱਗੇ ਵੀ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾਉਣ ਜੋਗਾ ਨਾ ਛੱਡਿਆ। ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਮੈਨੂੰ ਮਿਹਣੇ ਮਾਰੂਗਾ। ਮੈਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦੇਵਾਂਗਾ? ਰੱਬਾ! ਮੈਨੂੰ ਚੱਕ ਲੈ, ਮੈਥੋਂ ਇਹ ਧੋਖਾ ਸਹਾਰਿਆ ਨੀ ਜਾਣਾ।" ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਹੰਡੂ ਉਸਦੀਆਂ ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਆ ਗਏ।

"ਨਹੀਂ ਜੱਜ ਸਾਹਿਬ! ਇਹ ਦੇਵੇਂ, ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੁਰਮੀਤ ਕੋਰ ਪੁੱਤਰੀ ਹਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਆਪਸ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੇਵੇਂ ਬਾਲਗ ਹਨ। ਇਹ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੱਜ ਸਾਹਿਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।"

ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜੱਜ ਅੱਗੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਹੱਕ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਫਰਿਆਦ ਕੀਤੀ। ਅਖੀਰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੁੜੀ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਆ ਅਟਕਿਆ ਗੁਰਮੀਤ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ਜੱਜ ਨੇ ਬੜੇ ਠਰੰਮੇ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ, "ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਬੀਬਾ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ? ਕੀ ਜੇ ਗੱਲ ਭਗਵਾਨ ਦੁਆਰਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਰਗਲਾਉਣ ਦੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵਕੀਲ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੱਚ ਹੈ?"

ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਗੁਰਮੀਤ ਉਪਰ ਆ ਟਿਕੀਆਂ। ਗੁਰਮੀਤ ਨੇ ਇਕ ਨਜ਼ਰ ਭਰ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਕਰੜੇ ਜਿਗਰੇ ਨਾਲ ਬੋਲੀ, "ਜੱਜ ਸਾਹਿਬ ਵਕੀਲ ਬਿਲਕੁਲ ਝੂਠ ਕਹਿੰਦੈ। ਮੈਂ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਆਂ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਬਾਲਗ ਆਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਾਥੀ ਖੁਦ ਚੁਣਨ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਆਈ ਸੀ।"

"ਪਰ ਘਰੇ..।"

ਵਕੀਲ ਦੀ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਰਮੀਤ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਗਰਜੀ, " ਜੱਜ ਸਾਹਿਬ! ਮੈਨੂੰ ਘਰੇ ਭਗਵਾਨ ਵਿਚੁੱਧ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰੀਵੱਸ ਮੰਨਣਾ ਪਿਆ। ਜੇ ਮੈਂ ਨਾ ਮੰਨਦੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੁਟਮਾਰ ਕਰਨੀ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣੇ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਖਤਰੈ, ਮੈਂ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਆਂ।"

ਗੁਰਮੀਤ ਦੀਆਂ ਡਾਂਗ ਵਰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਂਤਪੁਰੀਆਂ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੋੜ ਗਈ। ਮੁਰਛਾਏ ਚਿਹਰੇ ਖਿੜ ਉਠੇ। ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਹੰਝੂ ਛਲਕ ਪਏ। ਜੱਜ ਨੇ ਕੁੜੀ ਦੀ ਦਲੀਲ ਸੁਣ ਕੇ ਫੈਸਲਾ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰਮੀਤ ਸਰੋਂ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਾਂਗ ਖਿੜੀ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਆ ਖੜੀ। ਸੇਖਗੜੀਏ ਦੰਦੀਆਂ ਕਰੀਚਦੇ, ਨੀਵੀਆਂ ਸੁੱਟੀ ਅਦਾਲਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਏ।

ਗੱਡੀ ਵੱਲ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਗੁਰਨੈਥ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਕੁੱਹਣੀ ਮਾਰ ਕੇ ਨਿੰਮ ਹੇਠ ਬਣੀਆਂ ਸੀਮਿੰਟ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੌਂਕੜੀਆਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਥੇ ਫੈਸਲਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਗਵਾਨ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਬੈਠ ਕੇ ਚਾਹ ਪੀਤੀ ਸੀ। ਚੌਂਕੜੀਆਂ ਵੱਲ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਅੱਡੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈ, "ਹੈਂ! ਕਿਰਨਾ? ਇਥੇ?" ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਭਰੇ ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਵਾਲ ਉੱਗ ਪਏ। ਗੁਰਨੈਥ ਨੇ ਗੁਰਦੀਪ ਸਰਪੰਚ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰੇ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨਿੰਮ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਕਿਰਨਾ ਸੁੱਕ ਕੇ ਕਾਨਾ ਹੋਈ ਪਈ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ ਰੰਗ ਰੂਪ ਕਿਤੇ ਖੰਭ ਲਾ ਕੇ ਉਡ ਗਿਆ ਸੀ, ਬੱਸ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਨੈਣ ਨਕਸ਼ਾਂ ਦੇ ਖੰਡਰ ਮੈਜ਼ੂਦ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਬਿਨਾਂ ਹੱਡ ਮਾਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਬੂਤਾ ਪਿੰਜਰ ਹੋਵੇ। ਸਿਰ 'ਤੇ ਲਈ ਮੈਲੀ ਚੁੰਨੀ ਅਤੇ ਟੁੱਟੀ ਜੁੱਤੀ ਆਰਥਿਕ ਮੰਦਹਾਲੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੋਲਦਾ ਸਬੂਤ ਸੀ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਤੋਂ ਬੇਖਬਰ, ਕਿਸੇ ਤੁੰਘੀ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਉਹ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਠੇਡਿਆਂ ਦੀ ਝੰਬੀ ਲਗਦੀ ਸੀ। ਰੁਲਦੂ ਤੇ ਗੇਜੇ ਧੀ ਦੇ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਕੱਚੀ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਡਲੇ ਵਾਂਗ ਖੁਰ ਗਏ ਸਨ। ਕਿਰਨਾ ਦਾ ਸੱਸ ਸਹੁਰਾ ਅਤੇ ਦੋ ਚਾਰ ਬੰਦੇ-ਬੁੜੀਆਂ ਨੇੜਲੀਆਂ ਚੌਂਕੜੀਆਂ ਉਪਰ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਧਰਮੇ ਦੇ ਕਤਲ ਕੇਸ ਵਿਚ, ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਪਤੀ ਜਗਤਾਰ ਦੀ ਹਮਾਇਤ 'ਤੇ ਆਏ ਸਨ। ਅੱਜ ਅਖੀਰੀ ਪੇਸ਼ੀ ਸੀ। ਜਦ ਗੁਰਦਿਆਲ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਢੁੱਬੀ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਖੁਸ਼ਕ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਉਭੜਵਾਇਆ ਵਾਂਗ ਧੁੜਧੜੀ ਲੈ ਕੇ ਡਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਉਪਰ ਛਾਕੀ ਤੇ ਫਿਰ ਫਟੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ਕ ਜਿਹਾ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਛਿੱਕੀ ਜਿਹੀ 'ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ' ਬੁਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਸਰਪੰਚ ਹੋਰੋਂ ਰੁਲਦੂ ਨਾਲ ਗੱਲੀਂ ਰੁੱਝ ਗਏ। ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਪਰੀਆਂ ਵਰਗੀ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਰਨਾ ਨੇ ਠੰਢਾ ਹਾਉਂਕਾ ਲਿਆ, ਤੇ ਫਿਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਵਹਿਣਾਂ ਵਿਚ ਵਹਿ ਤੁਰੀ।

ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਰੁਲਦੂ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣ ਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਬਣਾ ਲਈ। ਭਗਵਾਨ ਭੱਜ ਕੇ ਖੇਖੇ ਤੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਚਾਹ ਨੂੰ ਕਹਿ ਆਇਆ। ਚਾਹ ਪੀਂਦੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਵੱਜੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਉਠ ਕੇ ਅਦਾਲਤ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਲਾਈ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਧਰਮੇ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀਆਂ ਛੁਰੀਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਜਗਤਾਰ ਦਾ ਸਸਤਾ ਵਕੀਲ ਟਿਕ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਗਵਾਹ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ, ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਵਿਚੁੱਧ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਉਸ ਗੁਆਂਢਣ ਬੁੜੀ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰੇ ਜਗਤਾਰ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੁਖਾਰ ਨਾਲ ਤਪਿਆ ਜਾ ਡਿੱਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸਾਰੀ ਘਟਨਾ ਇਹੋ ਸਾਰੇ ਬਿਆਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਜੱਜ ਦੇ ਭਾਰੀ ਬੋਲਾਂ ਤੇ ਕਿਰਨਾ ਦੀ ਦਰਦ ਪਰੁੰਨੀ, ਅਸਮਾਨ ਚੀਰਵੀਂ ਚੀਕ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਚੌਕੰਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਗਤਾਰ ਨੂੰ ਵੀਹ ਸਾਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਸੱਸ-ਸਹੁਰੇ ਰੁਲਦੂ ਅਤੇ ਗੋਜੇ ਦੀਆਂ ਭੁੱਬਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ। ਨਾਲ ਆਏ ਬੰਦੇ-ਬੁੜੀਆਂ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੇਢੇਂ ਲਾ ਕੇ ਬਾਹਰ ਲਿਆਂਦਾ। ਮੁਖਤਿਆਰ ਅਤੇ ਗੁਰਦੀਪ ਨੇ ਕਿਰਨਾ, ਰੁਲਦੂ ਅਤੇ ਗੋਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਜੋਰ ਪਾਇਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੰਢੂਆਂ ਜਾਣ ਦੀ ਜਿੱਦ ਫੜੀ ਰੱਖੀ। ਸਰਪੰਚ ਹੋਰਾਂ ਰੁਲਦੂ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਦੇ ਕੇ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ। ਭਗਵਾਨ ਗੁਰਮੀਤ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਬੈਠਿਆ। ਅੱਜ ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਪਰ ਕਿਰਨਾ ਅੱਜ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਹਾਰ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਮੋੜ 'ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਧੱਕਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਕਿਰਨਾ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਵਰੋਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਆ ਘੁੰਮੀਆਂ। ਉਹ ਭੁੱਬਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਰੋ ਪਈ। ਆਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ 'ਤੇ ਪਛਤਾਉਂਦੀ, ਮਣ-ਮਣ ਦੇ ਭਾਰੇ ਪੈਰ ਘੜੀਸਦੀ ਰੁਲਦੂ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਅੱਡੇ ਵੱਲ ਹੋ ਤੁਰੀ। ਦੂਰ ਜਾਂਦੀ ਗੱਡੀ ਦੀਆਂ ਪਿਛਬੱਤੀਆਂ ਕਿਰਨਾ ਵੱਲ ਜੀਭਾਂ ਕੱਢ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਟਾਈਟਲ ਦੀ ਬੈਕ 'ਤੇ

ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ਸਤੋਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਪਲੇਠੇ ਨਾਵਲ 'ਭਾਗੂ' ਵਿਚ ਨੈਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਅਤੇ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਵੇਗ ਦੀਆਂ ਉਠਦੀਆਂ ਅੱਖਰੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਬਾਬੂਬੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੌੜ੍ਹ ਪਿੱਠ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਇਹ ਨਾਵਲ ਸਹਿਰੀ-ਕਰਨ ਸਦਕਾ ਅਲੋਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਦਿਹਾਤੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਸਾਂਝੀ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਕੋਲ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਨੁਕੂਲ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕਲਾ ਤੋਂ ਵੀ ਲੇਖਕ ਵਾਕਿਫ਼ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਖੇਤਾਂ ਬਾਰੇ, ਰਸਤਿਆਂ ਬਾਰੇ, ਪਹਿਆਂ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੌਰਿਆਂ ਵਿਚ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਾਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਦਿੜਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ, ਦੇਸਤੀਆਂ, ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ, ਸਾਤਰ ਚਾਲਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਛੂੰਘਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ।

-ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ

ਇਹ ਸਾਰਾ ਨਾਵਲ ਭਗਵਾਨ-ਕਿਰਨਾ, ਕਿਰਨਾ-ਤੇਜੀ, ਭਗਵਾਨ-ਗੁਰਮੀਤ, ਕਿਰਨਾ-ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ, ਰੋਮਾਂਚਿਕ, ਜਿਨਸੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਪਰਗਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਦੀ ਭੋਗਵਾਦੀ, ਲੱਚਰ ਤੇ ਉਤੇਜਨੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੈ।

-ਤੇਜਵੰਤ ਮਾਨ (ਡਾ.)

ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ਸਤੋਜ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਨਾਵਲ 'ਭਾਗੂ' ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਵਲ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਿਕ ਆਭਾ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਪਿੰਡ ਸਾਂਤਪੁਰ ਦੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਿਸ ਵਸਤੂ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਉਸਦਾ ਸਤੋਜ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਤਰਜਮਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

-ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗਾਸੇ